

ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า
ภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542

นางสาวกรรช แก้วไพฑูรย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของปีการศึกษา 2554 ทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

PROBLEMS OF FORMATION OF AGRICULTURAL FUTURES CONTRACT
UNDER AGRICULTURAL FUTURES TRADING ACT B.E. 2542

Miss Korrakoch Kaewpaitoon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า
ภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า
พ.ศ. 2542

โดย

นางสาวกรรช แก้วไพฑูรย์

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ ไสตติพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ ฐนิติกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ไพโรจน์ วายุภาพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ ไสตติพันธ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันติ ไกรกาญจน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ มณีศรี)

กรกช แก้วไพฑูรย์ : ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542. (PROBLEMS OF FORMATION OF AGRICULTURAL FUTURES CONTRACT UNDER AGRICULTURAL FUTURES TRADING ACT B.E. 2542) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ดร.ศนันท์ภรณ์ ไสตติพันธ์, 230 หน้า.

พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติถึงการเกิดของสัญญาไว้ว่าใช้วิธีประมูลโดยเปิดเผย เพื่อจับคู่คำสั่งซื้อขายเรียงตามราคาและเวลาที่ดีที่สุด ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการเกิดของสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. จึงเกิดปัญหาว่าการเกิดของสัญญาที่แตกต่างกันดังกล่าว นำมาซึ่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันหรือไม่

กฎหมายว่าด้วยการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของไทยได้บัญญัติถึงกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน ส่วนในด้านรูปแบบมิได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นรูปแบบใด จึงแตกต่างจาก พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้กำหนดรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจน และจากกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. นี้เอง จึงนำมาซึ่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ทั้งในเรื่องผลต่อความเป็นผลของสัญญา โดยในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะมีทั้งกรณีก่อให้เกิดผลทางหนี้ทันทีที่สัญญาเกิด แต่จะไม่ก่อให้เกิดผลทางทรัพย์ และกรณีความเป็นผลของสัญญาจะเป็นผลเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่ข้อบังคับในแต่ละประเภทสินค้ากำหนดไว้ จึงแตกต่างจากสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. ที่ความเป็นผลของสัญญาจะเป็นผลทันทีที่สัญญาเกิด ส่วนผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา ผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี และประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญา ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะต้องพิจารณารูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดของสัญญาก่อนว่าเป็นแบบใด จึงจะสามารถพิจารณาประเด็นดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง แตกต่างจากในสัญญาซื้อขายทั่วไปที่สามารถพิจารณาที่ตัวสัญญาได้ทันที โดยไม่ต้องพิจารณารูปแบบการเกิดของสัญญา

สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาที่มีกฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะอยู่แล้ว แต่หากมิได้บัญญัติเรื่องใดไว้ อาจนำ ป.พ.พ. มาปรับใช้ได้เนื่องจากมีเป้าหมายในการโอนกรรมสิทธิ์และการชำระราคาเช่นเดียวกัน และแม้มิได้บัญญัติถึงรูปแบบการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ แต่ก็อาจตีความตามเจตนารมณ์ได้ โดยไม่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมาย

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....

ปีการศึกษา.....2554.....ลายมือชื่ออ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5285952034 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : FORMATION OF CONTRACT / FUTURES CONTRACT / FUTURES TRADING / AGRICULTURAL FUTURES EXCHANGE / COMMODITY EXCHANGE

KORRAKOCH KAEWPAITON : PROBLEMS OF FORMATION OF AGRICULTURAL FUTURES CONTRACT UNDER AGRICULTURAL FUTURES TRADING ACT B.E. 2542.

ADVISOR : ASSOC. PROF. SANUNKORN SOTTHIBANDHU DR. JUR., 230 pp.

Agricultural Futures Trading Act B.E. 2542 stipulated that the Agricultural Futures Contract shall be formed by open auction for matching any bids and offers ranked in order of the best prices and times. Therefore the formation of the Agricultural Futures Contract shall be different from the formation of the Sale Contract under the Civil and Commercial Code. Causing the problems, the difference shall lead to the dissimilar legal results or not?

The Law of Futures Trading of Thailand shall stipulate the formation of the Agricultural Futures Contract especially in a procedure field but shall not mention it in a form field. Unlike the Derivatives Act B.E. 2546 and Commodity Exchange Act (1936) of USA, they shall specify the formation of the Contract in the both field obviously. And the difference between the formation of the Agricultural Futures Contract and the Sale Contract shall cause the dissimilar legal results including the effects of the contract, the Agricultural Futures Contract can be made the obligation effects immediately but cannot be made the property effect, otherwise can be made the effects of the contract when shall comply with the rules of each type of commodities. Unlike the Sale Contract, it can be made the effects of the contract immediately. In case of the completions of the contract, the territorial jurisdiction for trial, and any issue relevant to the formation of the contract, the Agricultural Futures Contract shall be considered the formation of the contract form, and then shall be considered those issues correctly. Unlike the Sale Contract, it can be considered the required issues instantly.

The Agricultural Futures Contract is a nominate contract that has the laws stipulated the particular rules. Otherwise, it can utilize the provisions of the Sale Contract of the CCC because they have the same purposes: a transfer of ownership and a payment. Although, the laws shall not stipulated the form of formation of the Agricultural Futures Contract, but they can be interpreted without to revise the provisions.

Field of Study : Laws Student's Signature

Academic Year : 2011 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์ ที่ได้โปรดกรุณาสละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในประเด็นปัญหากฎหมายต่างๆ ตลอดจนตรวจร่างและให้คำแนะนำในการแก้ไขเนื้อหา ทำให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ (พิเศษ) ไพโรจน์ วายุภาพ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ มณีศรี และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันตี ไกรกาญจน์ ที่ได้โปรดกรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน

นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านสุภาพ วงศ์เกียรติขจร อธิบดีรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ ผู้จัดการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ท่านพงศ์ศักดิ์ ศิริวัทวงษา อธิบดีผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย และท่านวิรัชชาติ อินทร์กิง ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ ที่ได้โปรดกรุณาสละเวลาให้คำแนะนำต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนเช่นกัน และขอกราบขอบพระคุณบุคคลผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนในทุกๆ ด้าน

ท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบุพการีและครอบครัวที่เป็นกำลังใจสำคัญของ ผู้เขียน และขอกราบขอบพระคุณครู อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านของผู้เขียน โดยคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้เขียนขอขอบบวชาพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวในข้างต้น เหนือสิ่งอื่นใด ผู้เขียนขอทูลเกล้าถวายบูชาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พ่อหลวงผู้ทรงอุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์สุขแห่งปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ท
คำอธิบายศัพท์.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	4
3. สมมติฐานในการศึกษาวิจัย.....	4
4. ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	4
5. วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย.....	5
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย.....	5
บทที่ 2 สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	6
1. ความนำ.....	6
2. ความหมายและลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศไทย.....	6
2.1 ความหมายและลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พระราชบัญญัติการค้าขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542.....	8
2.2 ความหมายและลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546.....	20
3. ประวัติความเป็นมาของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	23

4. โครงสร้างของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	24
5. สินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ของประเทศไทย.....	30
5.1 หลักเกณฑ์การคัดเลือกประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิง ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของประเทศไทย.....	30
5.2 ประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตร ล่วงหน้าของประเทศไทย.....	31
6. กลไกการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	35
6.1 วิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	35
6.2 วันและเวลาทำการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	38
6.3 ประเภทของคำสั่งซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	39
6.4 การเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ในประเทศไทย.....	41
6.5 การปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ในประเทศไทย.....	42
บทที่ 3 สัญญาซื้อขายล่วงหน้าในต่างประเทศ.....	53
1. ความนำ.....	53
2. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Recommendations for Central Counterparties, November 2004.....	53
2.1 สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดแบบ Open Offer.....	54
2.2 สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดแบบ Novation.....	54
3. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	55
3.1 ความหมายและลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศ สหรัฐอเมริกา.....	55
3.2 ประวัติความเป็นมาของการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	57

3.3 โครงสร้างของตลาดซื้อขายล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	58
3.4 สินค้าที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	60
3.5 กลไกการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	61
4. การเกิดของสัญญาทั่วไปภายใต้ Restatement (Second) of Contracts (1981).....	62
5. การเกิดของสัญญาซื้อขายภายใต้ Uniform Commercial Code Article 2 Sales (1952).....	65
6. การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936).....	66
บทที่ 4 บทวิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ภายใต้กฎหมายไทย.....	69
1. ความนำ.....	69
2. การเกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	69
3. การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขาย ล่วงหน้า พ.ศ. 2546.....	71
3.1 การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอ ซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัติ.....	72
3.2 การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการซื้อขาย ที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย.....	77
4. ผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542.....	81
4.1 ผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา.....	81
4.2 ผลต่อความเป็นผลของสัญญา.....	96
4.3 ผลต่อสถานะทางกฎหมายของเงินประกัน.....	99
4.4 ผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี.....	104

5. วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542.....	109
5.1 วิเคราะห์ปัญหาสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	112
5.2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	121
5.3 วิเคราะห์ปัญหาสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	143
5.4 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	153
5.5 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	157
บทที่ 5 บทวิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	176
1. ความนำ.....	176
2. วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	176
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	184
1. สรุป.....	184
2. ข้อเสนอแนะ.....	189
รายการอ้างอิง.....	192
ภาคผนวก.....	203

ภาคผนวก ก	ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้า เกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547.....	204
ภาคผนวก ข	ข้อบังคับของตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547.....	215
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	230

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	ความแตกต่างระหว่างตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ดกับตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส.....	3
ตารางที่ 2	ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าอย่างแม่นยำวันชั้น 3 (RSS3).....	11
ตารางที่ 3	ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซนต์ ชั้น 2 แบบ Both Options (BHMR).....	12
ตารางที่ 4	ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้นแบบ Both Options (TC)...	14
ตารางที่ 5	ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ส่งมอบแบบ FOB (WRF5).....	16
ตารางที่ 6	ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20).....	17
ตารางที่ 7	วิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	37
ตารางที่ 8	วันและเวลาทำการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย.....	38
ตารางที่ 9	ความแตกต่างระหว่างตลาดหลักทรัพย์กับตลาดล่วงหน้า.....	51
ตารางที่ 10	ผลทางกฎหมายกรณีเกิดความผิดพลาดทางเทคนิคในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาแบบ Open offer และแบบ Novation.....	94
ตารางที่ 11	ผลจากการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา..	95
ตารางที่ 12	ลักษณะของเงินประกันกับมัดจำและเบี้ยปรับ.....	103
ตารางที่ 13	ความแตกต่างระหว่างกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer กับ Novation.....	130
ตารางที่ 14	ความแตกต่างระหว่างการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่กับกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation.....	137
ตารางที่ 15	ข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation.....	140
ตารางที่ 16	การเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation.....	157
ตารางที่ 17	การเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาในแต่ละวิธีการ.....	174

ตารางที่ 18	ข้อดีและข้อเสียของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	180
ตารางที่ 19	ข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องและ วิธีการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้า.....	182
ตารางที่ 20	ผลทางกฎหมายจากกระบวนการเกิดของสัญญาเปรียบเทียบระหว่างสัญญา ซื้อขายทั่วไปและสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	188

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 1	โครงสร้างของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	25
ภาพที่ 2	บทบาทและหน้าที่ของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสัญญาสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	26
ภาพที่ 3	บทบาทและหน้าที่ของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นกลไกการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านราคา.....	26
ภาพที่ 4	บทบาทและหน้าที่ของสำนักหักบัญชี.....	27
ภาพที่ 5	ประเภทของสมาชิกตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย.....	29
ภาพที่ 6	วิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	37
ภาพที่ 7	การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย.....	41
ภาพที่ 8	การหักล้างสถานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position).....	43
ภาพที่ 9	การแลกเปลี่ยนการถือครองของข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP).....	46
ภาพที่ 10	การส่งมอบและรับมอบสินค้าตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	50
ภาพที่ 11	การส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่น.....	51
ภาพที่ 12	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer.....	54
ภาพที่ 13	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation.....	55
ภาพที่ 14	โครงสร้างของตลาดซื้อขายล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	60
ภาพที่ 15	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation.....	68
ภาพที่ 16	การเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พ.ร.บ.สัญญาซื้อขายล่วงหน้า.....	80
ภาพที่ 17	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation.....	123
ภาพที่ 18	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer.....	124
ภาพที่ 19	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer.....	128
ภาพที่ 20	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation.....	129

ภาพที่ 21	กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	143
ภาพที่ 22	การเกิดของสัญญาโดยวิธีการล้างฐานะการถือครอง.....	160
ภาพที่ 23	การเกิดของสัญญาโดยวิธีการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP).....	164
ภาพที่ 24	การเกิดของสัญญาโดยวิธีการส่งมอบรับมอบสินค้ากรณีมีเงื่อนไขแบบ Both Options.....	168
ภาพที่ 25	การเกิดของสัญญาโดยวิธีการส่งมอบรับมอบสินค้ากรณีไม่ได้มีเงื่อนไขแบบ Both Options.....	171

คำอธิบายศัพท์

(1) Alternative Delivery Procedure (ADP)

คือการส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่น เป็นการส่งมอบรับมอบสินค้าภายใต้เงื่อนไขที่ผู้ซื้อผู้ขายตกลงกันเอง โดยเงื่อนไขดังกล่าวอาจมีความแตกต่างจากเงื่อนไขมาตรฐานที่ The Agricultural Futures Exchange of Thailand (AFET) กำหนดในด้านคุณภาพสินค้า จุดส่งมอบ และเงื่อนไขการชำระราคา เป็นต้น

(2) Arbitration

คือกระบวนการยุติข้อพิพาทของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายโดยใช้คณะอนุญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทนั้น

(3) Bid

คือการเสนอซื้อสินค้าล่วงหน้าที่ราคาใดราคาหนึ่ง หรือที่เรียกว่า “การเสนอซื้อ”

(4) Block Trading Transaction

คือการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย

(5) Both Options

คือเงื่อนไขของข้อกำหนดการซื้อขายที่อนุญาตให้สามารถเลือกที่จะทำการส่งมอบรับมอบหรือทำการชำระส่วนต่างของราคาด้วยเงินแทนการส่งมอบรับมอบ เมื่อสิ้นสุดวันทำการซื้อขายสุดท้ายของสัญญา

(6) Broker

คือบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำและรับคำสั่งซื้อขายจากลูกค้า ตลอดจนให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการส่งมอบรับมอบสินค้า

(7) Cash Market

คือตลาดซื้อขายจริง เป็นการซื้อขายสินค้าโดยมีการส่งมอบรับมอบและชำระราคาระหว่างกันตามวิธีปฏิบัติทางการค้าทั่วไป

(8) Cash Settlement

คือการยุติฐานะการถือครองโดยวิธีชำระราคาส่วนต่างของสัญญาที่ถือครองเปรียบเทียบกับราคายุติครั้งสุดท้ายหรือราคายุติในวันซื้อขายสุดท้ายด้วยเงินแทนการส่งมอบรับมอบ

(9) Clearing House

คือสำนักหักบัญชี เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเก็บรักษาและปรับสถานะของเงินประกันของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย เพื่อป้องกันการบิดพลิ้วของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

(10) Clearing Member

คือสมาชิกตลาดที่เป็นสมาชิกของสำนักหักบัญชี โดยจะทำหน้าที่ให้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีให้กับผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตน

(11) Contract Month

คือเดือนที่กำหนดในสัญญาล่วงหน้าว่าจะมีการชำระราคาหรือส่งมอบรับมอบสินค้าในอนาคต

(12) Contract Specification

คือเงื่อนไขหรือข้อกำหนดของสัญญา ในกรณีของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ข้อกำหนดต่างๆ จะถูกกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Standardize contract) โดยตลาดที่เปิดให้มีการซื้อขายอย่างเป็นทางการ

(13) Contract Size

คือขนาดของสัญญา เป็นปริมาณสินค้าต่อ 1 หน่วยการซื้อขาย (สัญญา)

(14) Counterparty (or Credit) Risk

คือความเสี่ยงจากการบิดพลิ้วไม่ปฏิบัติตามภาระผูกพันของคู่สัญญา

(15) Delivery

คือการส่งมอบรับมอบสินค้าตามเงื่อนไขมาตรฐานที่ AFET กำหนดเมื่อสัญญาล่วงหน้านั้นครบกำหนด

(16) Delivery Date

คือวันสุดท้ายที่ตลาดซื้อขายล่วงหน้ากำหนดให้การส่งมอบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสัญญาหนึ่งจะต้องเกิดขึ้น

(17) Delivery Month

คือเดือนที่สัญญาซื้อขายล่วงหน้าครบกำหนดส่งมอบ

(18) Delivery Unit

คือหน่วยการส่งมอบ เป็นจำนวนหน่วยที่ใช้ในการส่งมอบรับมอบสินค้า โดยใน 1 หน่วยการส่งมอบอาจจะประกอบด้วยหลายหน่วยการซื้อขาย (สัญญา)

(19) Electronic Trading Transaction

คือการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัติ

(20) Exchange of Futures for Physical (EFP)

คือการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายในตลาดล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้าเพื่อการส่งมอบรับมอบในตลาดจริง

(21) Forward Contract

คือการซื้อขายล่วงหน้าที่คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ตกลงกันเองในรายละเอียดของเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบและการชำระราคาสินค้า

(22) Futures Contract

คือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีการระบุชนิด คุณภาพ และปริมาณ เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบรับมอบอย่างชัดเจน และสัญญาดังกล่าวสามารถทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนได้อย่างเสรีผ่านกลไกการซื้อขายของตลาดล่วงหน้า

(23) Futures Exchange

คือตลาดซื้อขายล่วงหน้าที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อรองรับการซื้อขายล่วงหน้า

(24) Futures Price

คือราคาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดจากการคาดการณ์ราคาสินค้าในอนาคตของผู้ซื้อและผู้ขายในตลาดล่วงหน้า

(25) Hedger

คือผู้ประกันความเสี่ยง เป็นผู้มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ทำการซื้อขายในตลาดล่วงหน้า และเข้ามาทำการซื้อขายล่วงหน้าเพื่อตรึงราคาสินค้าในอนาคตไม่ให้ผันผวนจนกระทบต่อการประกอบธุรกิจของตนเอง

(26) Hedging

คือวิธีการลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาในตลาด โดยการเข้าไปซื้อหรือขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้า

(27) Initial Margin

คือเงินประกันขั้นต้น เป็นอัตราเงินประกันเบื้องต้นต่อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องวางไว้กับ Broker ก่อนที่จะทำการซื้อขายเพื่อป้องกันการบิดพลิ้วสัญญาของทั้งสองฝ่าย

(28) Last Trading Day

คือวันสุดท้ายที่สามารถทำการซื้อขายได้สำหรับสัญญาล่วงหน้าที่ครบกำหนด

(29) Limit Order

คือประเภทของคำสั่งซื้อหรือขายสัญญาล่วงหน้าตามราคาและจำนวนสัญญาที่ระบุไว้

(30) Long

คือการเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อล่วงหน้า โดยฐานะการถือครองดังกล่าวเรียกว่า “Long Position”

(31) Maintenance Margin

คือเงินประกันขั้นต่ำ เป็นอัตราเงินประกันต่อสัญญาที่ต้องคงไว้อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าอัตราที่ AFET กำหนดในกรณีที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายมีจำนวนเงินประกันคงเหลือต่ำกว่าอัตราดังกล่าว จะต้องนำเงินมาวางเพิ่ม (Margin Call) ให้ครบตามอัตราเงินประกันขั้นต่ำ (Initial Margin)

(32) Margin

คือเงินประกันที่ผู้ซื้อผู้ขายสินค้าล่วงหน้าต้องวางไว้กับสำนักหักบัญชีเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่สัญญาว่าจะมีการปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด

(33) Margin Call

คือ การเรียกเงินประกันเพิ่มจากผู้ซื้อหรือผู้ขายที่มีจำนวนเงินประกันคงเหลือต่ำกว่าอัตราเงินประกันขั้นต่ำ (Maintenance Margin)

(34) Mark to Market

คือการปรับสถานะเงินประกัน ณ สิ้นวันของผู้ซื้อหรือผู้ขายที่อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามมูลค่าที่เปลี่ยนแปลงไปของสัญญาล่วงหน้าที่ยังคงถือครองอยู่

(35) Market Order

คือประเภทของคำสั่งซื้อหรือขายสัญญาล่วงหน้าทันที ณ ราคาที่มีการเสนอซื้อหรือเสนอขายในขณะนั้น

(36) Matching

คือการจับคู่คำสั่งซื้อคำสั่งขาย โดยระบบของ AFET ทำการจับคู่คำสั่งซื้อคำสั่งขายของผู้ที่เสนอซื้อและผู้เสนอขาย ณ ราคาเดียวกันในตลาดขณะนั้น โดยทั้งสองฝ่ายไม่จำเป็นต้องส่งคำสั่งซื้อและขายพร้อมๆกัน คือ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถส่งคำสั่งเข้ามาก่อนได้ โดยระบบคอมพิวเตอร์จะจับคู่ให้ตามลำดับก่อน-หลังของเวลาที่ส่งคำสั่งเข้ามา

(37) Novation

คือรูปแบบกระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ารูปแบบหนึ่ง โดยเมื่อระบบการซื้อขายล่วงหน้าจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายแล้ว จะเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นก่อน และสัญญานั้นจะระงับสิ้นไปโดยถูกแทนที่ด้วยสัญญาใหม่ 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ

(38) Offer

คือ การเสนอขายในตลาด ณ ราคาที่ผู้ขายกำหนด

(39) Offset

คือการหักล้างฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้า โดยการซื้อหรือขายสัญญาล่วงหน้าที่มีลักษณะตรงข้ามกับสัญญาล่วงหน้าเดิมที่มีการถือครองอยู่

(40) Open Interest

คือ ปริมาณสัญญาล่วงหน้าที่มีการถือครองอยู่ในตลาดขณะนั้น

(41) Open Offer

คือรูปแบบกระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ารูปแบบหนึ่ง โดยเมื่อระบบการซื้อขายล่วงหน้าจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายแล้ว สำนักหักบัญชีจะสนองรับเข้าเป็นคู่สัญญาแทนทันทีโดยอัตโนมัติ ทำให้เกิดสัญญาขึ้น 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ โดยจะไม่มีสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายขึ้นในระบบตลาดซื้อขายล่วงหน้าแต่อย่างใด

(42) Open Outcry

คือวิธีการประมูลโดยเปิดเผย สำหรับการเสนอซื้อและเสนอขายในห้องค้าของตลาดซื้อขายล่วงหน้า

(43) Position

คือฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าของผู้ซื้อหรือผู้ขายที่เกิดการจับคู่ขึ้นในตลาด

(44) Position Limit

คือจำนวนการถือครองสัญญาล่วงหน้าสูงสุดที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายสามารถถือครองได้

- (45) Price Limit
คืออัตราสูงสุดและต่ำสุดที่ราคาซื้อขายสามารถเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ในแต่ละวัน
- (46) Settlement Price
คือราคายุติเป็นราคาที่ AFET กำหนดในการคำนวณมูลค่าสัญญาเพื่อใช้ปรับสถานะของเงินประกันในแต่ละวัน
- (47) Short
คือการเปิดฐานะการถือครองสัญญาขายล่วงหน้า โดยฐานะการถือครองดังกล่าวเรียกว่า “Short Position”
- (48) Speculator
คือผู้แสวงหากำไรจากการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า โดยคาดการณ์ความเคลื่อนไหวของราคา
- (49) Spot
คือตลาดซื้อขายสินค้าที่ทำการส่งมอบสินค้าและชำระราคากันทันทีที่ต่อรองธุรกรรมเสร็จ
- (50) Spot Month
คือเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าซีรีส์หนึ่งๆ
- (51) Spot Month Margin
คือเงินประกันสำหรับเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบเป็นเงินประกันที่สำนักหักบัญชีจะเรียกเก็บจากผู้ซื้อและผู้ขายที่มีฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าที่ใกล้จะครบกำหนดเดือนส่งมอบเมื่อเข้าใกล้เดือนครบกำหนดส่งมอบ
- (52) Spot Price
คือราคาสินค้าที่ซื้อขายกันในตลาดจริง (Cash Market) ขณะนั้น
- (53) Stop Order
คือประเภทของคำสั่งซื้อหรือขายสัญญาล่วงหน้าที่ตั้งราคาเป้าหมายและจำนวนสัญญาที่ต้องการไว้อย่างชัดเจน เมื่อราคาใน AFET เคลื่อนไหวถึงราคาเป้าหมายดังกล่าว ระบบจะเริ่มทำการจับคู่กับผู้ที่เสนอซื้อหรือผู้ที่เสนอขายที่มีอยู่ในตลาดขณะนั้น
- (54) Thailand Futures Exchange PCL (TFEX)
คือบริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)
- (55) The Agricultural Futures Exchange of Thailand (AFET)
คือตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (ต.ส.ล.)

(56) The Agricultural Futures Trading Commission (AFTC)

คือสำนักงานคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (ก.ศ.ล.)

(57) Tick Size

คือช่วงของราคาที่ขยับขึ้นลงในกรณีเสนอซื้อหรือเสนอขาย

(58) Trader

คือผู้ค้าล่วงหน้า เป็นผู้ประกอบธุรกิจซื้อขายล่วงหน้าที่ทำการซื้อขายในนามของตนเองเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประกันความเสี่ยงของราคาสินค้า

(59) Underlying Asset

คือสินค้าที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

(60) Variation Margin Call

คือเงินประกันที่สมาชิกสำนักหักบัญชีต้องฝากเพิ่มเติมไว้กับสำนักหักบัญชีในช่วงที่ตลาดผันผวนอย่างรุนแรง หรือในการซื้อขายบางกรณีที่มีความเสี่ยงสูง

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การซื้อขายล่วงหน้า (Forward Trade) เกิดขึ้นในสังคมเกษตรมาช้านานแล้ว โดยมีจุดเริ่มต้นจากการซื้อขายสินค้าเกษตร กล่าวคือ เมื่อการผลิตและการบริโภคขยายตัว ตลาดสินค้าเกษตรก็ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางการซื้อขายให้ผู้ผลิต เกษตรกร พ่อค้า ผู้แปรรูป และผู้บริโภคได้มาพบกัน ทำให้การซื้อขายมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ตลาดสินค้าเกษตรในยุคต้นมักเป็นลักษณะที่เรียกว่า ตลาดปัจจุบัน (Spot Market) ซึ่งหมายถึงตลาดที่คู่สัญญาชำระราคาและส่งมอบสินค้ากันทันทีหลังจากต่อรองการซื้อขายสำเร็จ และด้วยเหตุที่มีการชำระเงินเต็มมูลค่าของสินค้าจึงมีการเรียกตลาดปัจจุบันในอีกชื่อหนึ่งคือ ตลาดซื้อขายสินค้าจริง (Cash Market) (ซึ่งเป็นคนละตลาดกับตลาดเงิน (Money Market) * ที่เป็นเรื่องของการซื้อขายเงินในระยะสั้นๆ)¹

อย่างไรก็ดี เมื่อระบบตลาดสินค้าเกษตรมีความซับซ้อนและมีการพัฒนามากขึ้น ผู้ผลิต เกษตรกร พ่อค้า และผู้แปรรูป เริ่มมีการตกลงทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward contract) ซึ่งหมายถึง ข้อตกลงซื้อขายสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีการกำหนดชนิด ราคา และปริมาณของสินค้า รวมทั้งเงื่อนไขอื่นๆ ของการซื้อขายให้คงที่ตั้งแต่วันที่ทำสัญญา แต่กำหนดให้ชำระราคาและส่งมอบสินค้ากันในอนาคต โดยการตกลงแบบนี้ทำให้เกิดตลาดในลักษณะที่เรียกว่า ตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward Market) ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงจากการผันผวน

* การลงทุนในทรัพย์สินทางการเงิน (Financial investing) ได้แก่ การลงทุนในตลาดการเงิน ซึ่งจะแบ่งออกเป็น

(1) ตลาดเงิน (Money Market) คือ ตลาดที่มีการซื้อขายสินทรัพย์ทางการเงินระยะสั้น ไม่เกิน 1 ปี โดยการลงทุนในตราสารตลาดเงินนี้จะให้ผลตอบแทนสม่ำเสมอและไม่สูงมากนัก มีความเสี่ยงต่ำ และสามารถแปลงสภาพให้เป็นเงินสดได้ง่าย เช่น เงินฝาก, ตั๋วแลกเงิน, ตั๋วเงินคลัง เป็นต้น

(2) ตลาดทุน (Stock Market) คือ ตลาดที่มีการซื้อขายสินทรัพย์ทางการเงินระยะยาว ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป โดยการลงทุนในตราสารตลาดทุนนี้จะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าตราสารตลาดเงิน แต่ก็มีความเสี่ยงสูงกว่าเช่นกัน เช่น ตราสารหนี้ (พันธบัตรรัฐบาล, หุ้นกู้), ตราสารทุน (หุ้นสามัญ, หุ้นบุริมสิทธิ), ตราสารอนุพันธ์ (Forward, Futures, Options), กองทุนรวม (LTF, RMF) เป็นต้น

¹ ชัยพัฒน์ สหัสกุล, โครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2547-2548 และทางเลือกในการใช้กลไกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์, 2552), หน้า 59.

ของราคาสินค้าเกษตรได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น เกษตรกรที่จะลงมือเพาะปลูกในวันนี้จะมีความเสี่ยงจากการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าเกษตรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในอนาคต ดังนั้นหากทั้งเกษตรกรและผู้แปรรูปสามารถตกลงทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ก็จะได้รับประโยชน์จากสัญญาร่วมกัน โดยเกษตรกรจะได้รับรู้ราคาขายสินค้าที่แน่นอนในอนาคต ในขณะที่ผู้แปรรูปจะได้รับรู้ต้นทุนวัตถุดิบที่แน่นอนในอนาคตเช่นกัน

แต่ถึงแม้ตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward Market) จะช่วยลดความเสี่ยงจากการผันผวนของราคาสินค้าเกษตรได้ก็ตาม แต่การซื้อขายสินค้าเกษตรในลักษณะนี้อาจเปิดโอกาสให้มีการบิดพลิ้วสัญญาได้ หากเมื่อถึงวันที่ถึงกำหนดให้ชำระราคาและส่งมอบสินค้ากัน ในอนาคตดังกล่าวราคาสินค้าเกษตรในท้องตลาดมีความผันผวนจากราคาที่ตกลงไว้ในตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward Market) ตัวอย่างเช่น ราคาที่ตกลงไว้ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ดในสินค้าเกษตรชนิดหนึ่ง คือ 8,000 บาทต่อตัน แต่ต่อมา ณ วันที่ถึงกำหนดให้ชำระราคาและส่งมอบสินค้า ราคาสินค้าเกษตรชนิดดังกล่าวในท้องตลาดผันผวนสูงขึ้นเป็น 8,500 บาทต่อตัน ผู้ขายก็อาจบิดพลิ้วในสัญญาได้ โดยอาจมองว่าถ้านำสินค้าเกษตรชนิดดังกล่าวไปขายในท้องตลาดจะได้กำไรมากกว่า ในทางกลับกัน หากต่อมา ณ วันที่ถึงกำหนดให้ชำระราคาและส่งมอบสินค้า ราคาสินค้าเกษตรชนิดดังกล่าวในท้องตลาดผันผวนต่ำลงเป็น 7,500 บาทต่อตัน ผู้ซื้อก็อาจบิดพลิ้วในสัญญาได้ โดยอาจมองว่าถ้าไปซื้อสินค้าเกษตรชนิดดังกล่าวจากในท้องตลาดจะซื้อได้ในราคาต้นทุนที่ต่ำกว่า

จากปัญหาโอกาสในการบิดพลิ้วสัญญาดังกล่าวข้างต้น จึงมีการพัฒนาตลาดต่อไปในลักษณะที่เรียกว่า ตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Market) โดยการซื้อขายสินค้าเกษตรในตลาดนี้ จะมีลักษณะเป็นการซื้อขายล่วงหน้าที่มีข้อตกลงซื้อขายสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีการกำหนดชนิด ราคา และปริมาณของสินค้า รวมทั้งเงื่อนไขอื่นๆ ของการซื้อขายให้คงที่ตั้งแต่วันที่ทำสัญญา แต่กำหนดให้ชำระราคาและส่งมอบสินค้ากันในอนาคต ซึ่งเหมือนการซื้อขายสินค้าเกษตรในตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward Market) แต่จะมีลักษณะที่แตกต่างจากการซื้อขายสินค้าเกษตรในตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward Market) อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Market) จะมีหน่วยงานที่เรียกว่า สำนักหักบัญชี (Clearinghouse) * ที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยเมื่อราคาของผู้ซื้อ

* มาตรา 89 แห่งพระราชบัญญัติการค้าขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ.2542 บัญญัติว่า

“ให้จัดตั้งสำนักหักบัญชีขึ้นในตลาดและให้มีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

เท่ากับราคาของผู้ขายจนสามารถซื้อขายกันได้ เรียกว่าการจับคู่กันได้ (Matching) สำนักหักบัญชี (Clearinghouse) ก็จะกลายเป็นผู้ขายให้กับผู้ซื้อ และเป็นผู้ซื้อให้กับผู้ขาย ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อและผู้ขายว่าจะไม่มีโอกาสในการบิดพลิ้วสัญญาดังกล่าวได้

ตารางที่ 1: ความแตกต่างระหว่างตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด

กับตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส²

ตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward Market)	ตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Market)
ไม่มีสัญญาอ้างอิงมาตรฐาน ผู้ซื้อและผู้ขายเจรจาเงื่อนไขในสัญญากันเอง โดยจัดทำด้วยความพอใจและการตกลงของผู้ซื้อและผู้ขาย (Over-the-counter)	มีสัญญาอ้างอิงมาตรฐาน ซื้อขายในตลาดล่วงหน้า (Exchange)
ไม่มีกลไกการวางเงินประกัน อาจมีการบิดพลิ้วของคู่สัญญา	มีกลไกการวางเงินประกันและ การปรับปรุงสถานะของเงินประกันรายวัน เพื่อป้องกันการบิดพลิ้วของคู่สัญญา
ผู้ซื้อและผู้ขายต้องมีภาระผูกพันจนถึงวันส่งมอบและชำระราคา	สามารถออกจากภาระผูกพันโดยไม่ต้องรอจนถึงวันส่งมอบ โดยทำรายการตรงกันข้าม
ผู้ซื้อและผู้ขายเป็นคู่สัญญากันเอง	มีสำนักหักบัญชีเข้าเป็นคู่สัญญาแทน
สภาพคล่องต่ำ ความเสี่ยงคู่ค้าสูง	สภาพคล่องสูง ความเสี่ยงคู่ค้าต่ำ

และจากลักษณะที่สำคัญของตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Market) นี้เอง จึงเป็นที่มาของปัญหาทางกฎหมายบางประการที่เกี่ยวกับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

(1) เป็นศูนย์กลางในการหักบัญชีซื้อขาย การปรับฐานะบัญชีเงินประกันตามมูลค่าการซื้อขายล่วงหน้า การรับมอบและการส่งมอบสินค้าเกษตร รวมทั้งการจัดทำรายงานการซื้อขายล่วงหน้า

(2) การเก็บและการรักษาเงินประกัน หรือเงินหรือหลักทรัพย์ของสมาชิกที่วางไว้กับสำนักหักบัญชี

(3) ส่งเสริมและกำกับดูแลความมั่นคงทางการเงินของระบบการซื้อขายล่วงหน้า

(4) ปฏิบัติการอื่นใดที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของสำนักหักบัญชี

² ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, “นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 20 พฤศจิกายน 2550, (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 9.

ในตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Market) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่ามีกระบวนการในการก่อให้เกิดของสัญญาขึ้นได้อย่างไร เกิดขึ้นในขั้นตอนใดบ้าง และในแต่ละขั้นตอนใครเป็นคู่สัญญาบ้าง ซึ่งหากได้มีการศึกษาวิจัยถึงลักษณะและกระบวนการในการก่อให้เกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตลอดจนจนถึงสถานะที่แท้จริงของคู่สัญญาดังกล่าว ก็จะทำให้คู่สัญญาได้เข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ที่เกิดขึ้นจากสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าดังกล่าวได้อย่างชัดเจนมากขึ้น อันจะช่วยเสริมสร้างนิติสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่สัญญา และทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาถึงลักษณะ สถานะทางกฎหมาย และกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในช่วงเวลาต่างๆ
- (2) เพื่อศึกษาว่าใครคือคู่สัญญาที่แท้จริงในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในช่วงเวลาต่างๆ
- (3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าโดยศึกษากฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

3. สมมุติฐานในการศึกษาวิจัย

เนื่องจากพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีการบัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ แต่มีลักษณะแตกต่างจากการเกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปตามบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งอาจนำมาซึ่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน

4. ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

มุ่งศึกษาลักษณะและกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา ตลอดจนจนถึงสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ เป็นหลัก

- (1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 หนี้ และบรรพ 3 เอกเทศสัญญา

- (2) พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546
- (3) Restatement (Second) of Contracts (1981)
- (4) Uniform Commercial Code (1952) Article 2 Sales
- (5) Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา
- (6) Recommendations for Central Counterparties, November 2004 ของ Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions

5. วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัยที่จะใช้ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และเป็นแบบการวิจัยโดยสัมภาษณ์ (Interviewed Research) บุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการดังต่อไปนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบ วิเคราะห์ และเรียบเรียงให้เป็นระบบ

- (1) ค้นคว้า ตำรา หนังสือ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ
- (2) ติดต่อขอข้อมูล หนังสือและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากจากเจ้าหน้าที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย จากเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และจากเจ้าหน้าที่กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์
- (3) ค้นคว้าข้อมูลสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (4) ติดต่อขอสัมภาษณ์บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

- (1) เพื่อให้ทราบถึงจุดช่วงเวลาที่เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ช่วงเวลาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาเรื่องผลทางกฎหมายของสัญญาต่อไป
- (2) เพื่อให้ทราบถึงคู่สัญญาที่แท้จริงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในช่วงเวลาต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาต่อไป
- (3) เพื่อให้ทราบถึงปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าโดยศึกษากฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายต่อไป

บทที่ 2

สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

1. ความนำ

บทนี้จะกล่าวถึงความรู้เบื้องต้นของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศไทย ได้แก่ ความหมาย ลักษณะ และประวัติความเป็นมาของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โครงสร้างของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า หลักเกณฑ์ การเลือกและประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตลอดจน กลไกการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

2. ความหมายและลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศไทย

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ถือเป็นสัญญาอนุพันธ์* ประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในตลาดล่วงหน้าทั่วโลก เนื่องจากอนุพันธ์ (Derivatives) สามารถออกแบบให้มีความหลากหลายได้ตามลักษณะการลงทุน โดยหลักการแล้ว อนุพันธ์ คือหลักทรัพย์หรือสัญญาซึ่งเป็นตราสารทางการเงินที่ไม่มีค่าในตัวเองโดยตรง แต่ค่าของหลักทรัพย์หรือสัญญานั้นจะขึ้นอยู่กับตัวสินค้าที่อ้างอิง (Underlying) ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต เช่น ในการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าน้ำมันดิบ มูลค่าของสัญญาดังกล่าวถือว่าเป็นอนุพันธ์ของน้ำมันดิบ คือ มีค่าเท่ากับราคาซื้อขายน้ำมันดิบ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งตามที่ระบุในสัญญานั้น นอกจากนี้ อนุพันธ์ยังสามารถเชื่อมโยงกับราคาสินทรัพย์มากกว่าหนึ่งชนิดขึ้นไปหรือสินทรัพย์ต่างประเภท หรือเชื่อมโยงกับมูลค่าของอนุพันธ์ด้วยกันเองก็ได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มูลค่าของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) มักจะเคลื่อนไหวคู่ขนานไปกับราคาที่ใช้ซื้อขายสินทรัพย์ในปัจจุบัน เนื่องจากนักลงทุนทั่วไปมักจะใช้ราคาในปัจจุบันประกอบการ คาดการณ์แนวโน้มอุปสงค์-อุปทานของสินทรัพย์นั้นๆ เป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ราคา โดย

* สัญญาอนุพันธ์ หมายถึง ข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกับภาวะผูกพันหรือสิทธิในสินทรัพย์อ้างอิงในอนาคต โดยอนุพันธ์พื้นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- (1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward contract)
- (2) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract)
- (3) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทสวอป (Swap Contract)
- (4) สัญญาออปชั่น (Options Contract)

ผลตอบแทนที่เกิดจากสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) นั้น จะเกิดขึ้นเมื่อราคาของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) เปลี่ยนแปลงไปจากราคาที่นักลงทุนเข้ามาเปิดสัญญา โดยนักลงทุนที่เข้ามาถือฐานะซื้อล่วงหน้า (Long Position) จะได้รับผลตอบแทนเมื่อราคาของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ปรับตัวสูงขึ้น ในทางกลับกันนักลงทุนที่เข้ามาถือฐานะขายล่วงหน้า (Short Position) ก็จะได้รับผลตอบแทนจากราคาของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ที่ปรับตัวลดลงเช่นกัน

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ตามสินทรัพย์ที่ใช้อ้างอิง และในแต่ละกลุ่มยังสามารถแบ่งได้เป็นชุด (Series) ตามวันหมดอายุของสัญญา (Maturity Date) ตัวอย่างเช่น สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) น้ำมัน NYMEX ส่งมอบเดือนมีนาคม 2551 เป็นต้น การซื้อขายตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ในชุด (Series) หนึ่งๆ จะต้องมีผู้เสนอราคาซื้อ (Long Side) และผู้เสนอราคาขาย (Short Side) หากผู้ซื้อและผู้ขายสามารถตกลงราคาทั้งสองฝ่ายพอใจ ก็เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ขึ้น ซึ่งตราบใดที่ผู้ซื้อและผู้ขายยังมีความต้องการที่จะซื้อขาย ปริมาณการเกิดของสัญญานั้นก็สามารถมีได้ไม่จำกัด * ซึ่งแตกต่างกับการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ที่มีจำนวนหุ้นจำกัดเท่ากับจำนวนหุ้นที่ได้จดทะเบียนไว้ ทั้งนี้สามารถพิจารณาจำนวนสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ที่เปิดอยู่ในตลาดทั้งหมด ได้จากข้อมูลฐานะคงค้าง (Open Interest (OI)) ซึ่งก็คือจำนวนสัญญาซื้อหรือสัญญาขายล่วงหน้าทั้งหมดที่ยังคงมีฐานะคงค้างอยู่ (กล่าวคือ ยังมีได้ล้างฐานะด้วยการทำรายการในด้านตรงกันข้าม (Offset) หรือด้วยการส่งมอบ) ภายหลังจากที่ตลาดได้ปิดการซื้อขายในแต่ละวันแล้ว โดยสำนักหักบัญชีจะมีหน้าที่ในการคำนวณปริมาณการซื้อขายและฐานะคงค้าง และประกาศให้ข้อมูลดังกล่าว ณ สิ้นวันทำการหลังตลาดปิดในแต่ละวัน¹

* ในประเด็นนี้ คุณสุภาพ วงศ์เกียรติขจร ในฐานะอดีตรองเลขาธิการของ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ (ก.ล.ด.) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าหากเกิดกรณีเมื่อรวมปริมาณของสินค้าภายใต้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures Contract) หนึ่งๆ นั้น มีมากกว่าสินค้าจริงอาจมีผลกระทบต่อสภาพการค้าขายสินค้าประเภทนั้นๆ โดยเฉพาะเมื่อใกล้วันซื้อขายสุดท้ายของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures Contract) นั้นๆ

¹ คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ (ก.ล.ด.) สำนักงาน. ความสำคัญและกลไกการทำงานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ม.ป.ท., 2546), หน้า 57.

ในปัจจุบันประเทศไทยมีตลาดที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายล่วงหน้า หรือที่เรียกกันว่า ตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Market) อยู่ 2 ตลาดด้วยกัน ได้แก่

(1) ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย หรือ ต.ส.ล. (The Agricultural Futures Exchange of Thailand - AFET) (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “ต.ส.ล.”) โดย ต.ส.ล. จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ที่อ้างอิงมูลค่าจากราคาสินค้าเกษตรประเภทต่างๆ ได้แก่ ยางพารา ข้าว และมันสำปะหลัง ซึ่งสำหรับนักลงทุนผู้ประสงค์จะเข้ามาแสวงหาผลกำไรจากการเคลื่อนไหวของราคาสินค้าแล้ว การลงทุนในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) ด้านสินค้าเกษตรใน ต.ส.ล. ยังเป็นเพียงช่องทางเดียวที่นักลงทุนในประเทศไทยจะสามารถลงทุนในสินทรัพย์โภคภัณฑ์ (Commodities) เหล่านี้ได้ โดยไม่ต้องทำธุรกิจค้าขายในสินค้านั้นๆ ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจค้าขายสินค้าเกษตรก็สามารถเข้ามาใช้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Contract) เป็นเครื่องมือในการป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้านั้นๆ ได้อีกด้วย

(2) บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) (Thailand Futures Exchange PCL - TFEX) (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “ตลาดอนุพันธ์”) โดยตลาดอนุพันธ์จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายล่วงหน้าที่อ้างอิงกับดัชนีราคาหลักทรัพย์ SET50 (SET50 Index Futures) โดยนักลงทุนสามารถที่จะเข้ามาใช้ดัชนีราคาหลักทรัพย์ SET50 (SET50 Index Futures) เป็นช่องทางทำกำไรได้ตลอดเวลาไม่ว่าตลาดหุ้นจะเคลื่อนไหวอยู่ในแนวบวกหรือแนวลบ หรือจะใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันความเสี่ยงแก่หลักทรัพย์ที่ตนเองถืออยู่ก็ได้

2.1 ความหมายและลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542

สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures contract) มิได้ถูกนิยามไว้ภายใต้ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542”) แต่ถึงกระนั้นมาตรา 3 ก็ได้นิยามคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องไว้ดังนี้คือ

“การซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า การซื้อขายสินค้าเกษตรโดยวิธีการประมูล โดยเปิดเผยในตลาด เพื่อรับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นในวันข้างหน้าตามปริมาณและราคา ที่ตกลงกันตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด”

“ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตร ซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขายเกี่ยวกับปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นจากตลาดแล้ว”

อย่างไรก็ดี ต.ส.ล. ได้ให้คำนิยามของคำว่า สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures contract) ไว้ดังนี้

“สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures contract) หมายความว่า สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีการระบุชนิดคุณภาพ และปริมาณสินค้า เดือนที่ครบกำหนด ส่งมอบรับมอบอย่างชัดเจน และสัญญาดังกล่าวสามารถทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนได้อย่างเสรีผ่านกลไกการซื้อขายของตลาดล่วงหน้า”²

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ซื้อและผู้ขายมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับเงื่อนไขและภาระผูกพันในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ต.ส.ล. จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานในการซื้อขายล่วงหน้าสำหรับสินค้าเกษตรแต่ละชนิดที่ใช้อ้างอิงที่ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งเรียกว่า “ข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (Contract Specifications) * ว่าจะต้องมีรายละเอียดดังนี้คือ

(1) ประเภทสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงและคุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ (Underlying Product and Product Qualities) คือ ประเภทและมาตรฐานของสินค้าที่นำมาซื้อขาย

(2) หน่วยการซื้อขาย (Contract Size) คือ ปริมาณสินค้าใน 1 หน่วยการซื้อขาย

(3) หน่วยการส่งมอบ (Delivery Unit) คือ ในการส่งมอบจะต้องส่งมอบตรงตามหน่วยที่กำหนด โดยหน่วยการส่งมอบอาจมีปริมาณมากกว่าหน่วยการซื้อมากก็ได้ ขึ้นอยู่กับแต่ละประเภทสินค้า และในการส่งมอบจะต้องส่งมอบอย่างน้อย 1 หน่วยการส่งมอบ

(4) อัตราการขึ้นลงของราคา (Tick Size) คือ ช่วงของราคาที่ขยับขึ้นลงในกรณีเสนอราคาซื้อหรือราคาขาย

² ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ลงทุนอย่างไร...ใน AFET เพื่อบริหารความเสี่ยง และเพื่อการลงทุน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์, 2552), หน้า 73.

* ต.ส.ล. ได้กำหนดข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Contract Specifications) ไว้ตามประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ได้แก่ ข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 (Ribbed Smoke Sheet 3 - RSS3), ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ แบบ Both Options ชั้น 2 (Hom Mali Rice - BHMR), มันสำปะหลังเส้น แบบ Both Options (Tapioca Chip - TC), ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB (White Rice 5% - WRF5) และยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (Standard Thai Rubber 20 - STR20)

(5) อัตราการขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน (Daily Price Limit) คือ อัตราสูงสุดและต่ำสุดที่ราคาซื้อขายสามารถขึ้นลงได้ในแต่ละวัน

(6) จำนวนการถือครองข้อตกลง (Position Limit) คือ ปริมาณสัญญาล่วงหน้าสูงสุดที่ผู้ซื้อผู้ขายสามารถถือครองได้ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง

(7) เวลาซื้อขาย (Trading Hours) คือ เวลาที่เปิดทำการซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล.

(8) เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ (Delivery Month) คือ เดือนที่กำหนดให้มีการส่งมอบรับมอบสินค้าในอนาคต

(9) วันซื้อขายสุดท้าย (Last Trading Day) คือ วันสุดท้ายที่สามารถซื้อขายสัญญาล่วงหน้านั้นๆ

(10) วันส่งมอบสุดท้าย (Last Delivery Day) คือ วันสุดท้ายที่ขายทำการส่งมอบรับมอบสินค้า

(11) การส่งมอบรับมอบ (Delivery) คือ สถานที่ วิธีการ ตลอดจนเงื่อนไขอื่น ๆ ที่มีการส่งมอบรับมอบ

(12) ทางเลือกในการส่งมอบและรับมอบ (Both Options) ให้สิทธิแก่ผู้ซื้อหรือผู้ขายเลือกว่าจะต้องการที่จะส่งมอบหรือรับมอบหรือไม่ กล่าวคือ Both Options เป็นเงื่อนไขของข้อกำหนดการซื้อขายที่อนุญาตให้สามารถเลือกที่จะทำการส่งมอบรับมอบ (Physical Delivery) หรือทำการชำระส่วนต่างของราคาด้วยเงิน (Cash Settlement) เมื่อถึงกำหนดสิ้นสุดวันทำการซื้อขายสุดท้ายของสัญญานั้น³ โดยหากผู้ขายหรือผู้ซื้อรายใดที่ต้องการจะส่งมอบหรือรับมอบ ก็ให้แจ้งความประสงค์มายังตลาด โดยตลาดจะจับคู่ให้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถส่งมอบรับมอบกันได้ แต่หากผู้ซื้อผู้ขายรายใดที่ไม่ได้แจ้งความประสงค์ที่จะส่งมอบรับมอบสินค้าไว้ หรือไม่ได้รับการจับคู่ให้ส่งมอบรับมอบ ตลาดก็จะยุติฐานะการถือครองทั้งหมดให้ด้วยวิธีการ Cash Settlement โดยไม่ต้องทำการส่งมอบรับมอบ แต่จะเป็นการยุติภาระผูกพันในสัญญาด้วยวิธีการชำระกำไรขาดทุนที่เป็นส่วนต่างของราคา ซึ่งเป็นลักษณะใกล้เคียงกับการซื้อขายในตลาดเงินและตลาดทุนนั่นเอง

โดยปัจจุบัน ต.ส.ล. ได้กำหนดให้ข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าแบบ Both Options มีได้ในสินค้า 2 ประเภท คือ ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซนต์ แบบ Both Options ชั้น 2 (Both Options Hom Mali Rice - BHMR) และมันล้าปะหลังเส้น แบบ Both Options (Tapioca Chip - TC)

³ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ลงทุนอย่างไร...ใน AFET เพื่อบริหารความเสี่ยง และเพื่อการลงทุน, หน้า 71.

ตารางที่ 2: ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS3)⁴

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS3)	
วันแรกที่เริ่มการซื้อขาย	28 พฤษภาคม 2547
สินค้า	ยางแผ่นรมควันชั้น 3
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	มาตรฐาน Green Book โดยผู้ซื้อสามารถกำหนด ลักษณะเฉพาะ (House Term) ตามที่ต้องการ
หน่วยการซื้อขาย	5,000 กิโลกรัม หรือ 5 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	20,000 กิโลกรัม หรือ 20 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ
วิธีการซื้อขาย	Computerized Continuous Trading
ราคาซื้อขาย	บาท / กิโลกรัม
อัตราการขึ้นลงของราคา (ช่วงราคา)	0.05 บาท / กิโลกรัม
อัตราการขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน	3.60 บาท / กิโลกรัม (มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2553) - อัตราดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตาม หลักเกณฑ์การปรับอัตราขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน - อัตราล่าสุด
จำนวนการถือครองข้อตกลง	1 st contract month: ไม่เกิน 200 ข้อตกลง 2 nd contract month: ไม่เกิน 600 ข้อตกลง ทุกเดือนรวมกัน: ไม่เกิน 3,000 ข้อตกลง สำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นผู้ประกันความเสี่ยง 1 st contract month: ไม่เกิน 500 ข้อตกลง
อัตราเงินประกัน	อัตราเงินประกันล่าสุด
เวลาซื้อขาย	10.00 น. ถึง 15.45 น.
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	ทุกเดือนติดต่อกันไม่เกิน 9 เดือน

⁴ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS3) [ออนไลน์], 5 ธันวาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/rss3/specification.php>

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS3) (ต่อ)	
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการที่ 3 ก่อนวันทำการแรกของเดือนส่งมอบ
วันส่งมอบสุดท้าย	วันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ
วิธีการส่งมอบ จุดส่งมอบ และเงื่อนไขการส่งมอบ	<p>ผู้ซื้อเลือกเงื่อนไขการส่งมอบได้อย่างใดอย่างหนึ่ง (Buyer's Options) ได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ณ ท่าเรือกรุงเทพ หรือท่าเรือแหลมฉบังตามเงื่อนไข Free on Board (PAR) ▪ ณ คลังสินค้าหรือโรงงานในเขตกรุงเทพฯ นครปฐม ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สระบุรี ชลบุรี และระยอง (ผู้ขายให้ส่วนลดแก่ผู้ซื้อตามอัตราที่ตลาดกำหนด)

(ข้อมูลปรับปรุงล่าสุด : วันพุธที่ 25 มีนาคม 2552)

ตารางที่ 3: ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2

แบบ Both Options (BHMR)⁵

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 แบบ Both Options (BHMR)	
วันแรกที่มีการซื้อขาย	14 กรกฎาคม 2551
สินค้า	ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 ตามมาตรฐานกระทรวงพาณิชย์*
หน่วยการซื้อขาย	15,000 กิโลกรัม หรือ 15 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	15,000 กิโลกรัม หรือ 15 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ
วิธีการซื้อขาย	Computerized Continuous Trading

⁵ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 แบบ Both Options (BHMR) [ออนไลน์], 5 ธันวาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/bhmr/specification.php>

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 แบบ Both Options (BHMR) (ต่อ)	
ราคาซื้อขาย	บาท / กิโลกรัม
อัตราการขึ้นลงของราคา (ช่วงราคา)	0.01 บาท / กิโลกรัม
อัตราการขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน	1.10 บาท / กิโลกรัม (มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2551) - อัตราดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตาม <u>หลักเกณฑ์การปรับอัตราขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน</u> - <u>อัตราล่าสุด</u>
จำนวนการถือครองข้อตกลง	<u>Speculator</u> ไม่เกิน 600 ข้อตกลงซื้อหรือขายล่วงหน้าในเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ <u>Hedger</u> ไม่เกิน 3,000 ข้อตกลงซื้อหรือขายล่วงหน้าของทุกเดือนรวมกัน จำนวนตามที่ได้รับอนุญาตจาก AFET
อัตราเงินประกัน	<u>อัตราเงินประกันล่าสุด</u>
เวลาซื้อขาย	10.00 น. ถึง 15.45 น.
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	ทุกเดือนติดต่อกันจำนวน 8 เดือนส่งมอบ (Contract Month)
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการที่ 10 ของเดือนส่งมอบ
วันส่งมอบสุดท้าย	วันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ
ทางเลือกในการส่งมอบและรับมอบ (Both Options)	1. ให้ผู้ซื้อผู้ขายที่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้า แจ้างความประสงค์มายังตลาดตั้งแต่วันที่ 08.30-12.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย 2. หากผู้ซื้อผู้ขายไม่ได้ยื่นความประสงค์ที่จะส่งมอบรับมอบสินค้า หรือไม่ได้รับการจับคู่ให้ทำการส่งมอบรับมอบ ตลาดจะยุติฐานะการถือครองให้ด้วยการชำระส่วนต่างราคาด้วยเงิน (Cash Settlement)

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 แบบ Both Options (BHMR) (ต่อ)	
ราคายุติสุดท้าย (Final Settlement Price)	ราคาเฉลี่ย 3 วันล่าสุดของค่ากลาง (Mid-Interval Value) ของ ราคาข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 บวกด้วยค่าปรับปรุงคุณภาพข้าวเท่ากับ 0.30 บาท/กก. โดยใช้ค่าทศนิยม 2 ตำแหน่ง ดูรายละเอียด
การส่งมอบรับมอบ	<p>1. ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนดในเขตกรุงเทพมหานคร (ผู้ซื้อสามารถกำหนดให้ส่งมอบในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นครปฐม นนทบุรี สมุทรสาคร สมุทรปราการ ปทุมธานี นครนายก และ ฉะเชิงเทรา ได้โดยไม่มีส่วนเพิ่มหรือส่วนลดค่าใช้จ่ายด้านระยะทางแต่อย่างใด)</p> <p>2. ผู้ขายรับผิดชอบค่าขนส่งสินค้าจนถึงในคลังสินค้าของผู้ซื้อ และผู้ซื้อรับผิดชอบ ค่าซึ่งน้ำหนักและค่าตรวจสอบคุณภาพ ทั้งนี้ ผู้ซื้อสามารถร้องขอให้มีการตรวจสอบ DNA ได้ ในกรณีที่ผลการตรวจสอบ DNA ผ่านมาตรฐาน ผู้ซื้อรับผิดชอบค่าตรวจสอบ แต่หากผลการตรวจ DNA ไม่ผ่านมาตรฐาน ผู้ขายรับผิดชอบค่าตรวจสอบและค่าใช้จ่ายทั้งหมด</p>

* ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ข้าวหอมมะลิไทยเป็นสินค้ามาตรฐาน และมาตรฐานสินค้า ข้าวหอมมะลิไทย ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2549

ปรับปรุงล่าสุด : วันพฤหัสบดีที่ 2 กรกฎาคม 2552

ตารางที่ 4: ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้นแบบ Both Options (TC)⁶

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้น แบบ Both Options (TC)	
วันที่เริ่มการซื้อขาย	13 กรกฎาคม 2552
สินค้า	มันสำปะหลังเส้น

⁶ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้นแบบ Both Options (TC) [ออนไลน์], 5 ธันวาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/tc/specification.php>

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสำหรับสัญญาแบบ Both Options (TC) (ต่อ)	
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	มีแป้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 65.0 โดยน้ำหนัก มีเส้นใยของหัวมันสำปะหลังไม่เกินร้อยละ 5.0 โดยน้ำหนัก มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 14.0 โดยน้ำหนัก ไม่มีวัตถุอื่นเจือปน เว้นแต่ดินทรายที่ติดมากับหัวมันสำปะหลังตามสภาพปกติไม่เกินร้อยละ 3 โดยน้ำหนัก ไม่มีกลิ่นและสีผิดปกติ ไม่บูด เน่า หรือขึ้นรา
หน่วยการซื้อขาย	50,000 กิโลกรัม หรือ 50 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	150,000 กิโลกรัม หรือ 150 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ
วิธีการซื้อขาย	Computerized Continuous Trading
ราคาซื้อขาย	บาท / กิโลกรัม (ไม่รวมบรรจุกัญท์)
อัตราการขึ้นลงของราคา (ช่วงราคา)	0.01 บาท / กิโลกรัม
อัตราการขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน	0.15 บาท / กิโลกรัม (มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ 2553) - อัตราดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตาม <u>หลักเกณฑ์การปรับอัตราขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน</u> - <u>อัตราต่ำสุด</u>
จำนวนการถือครอง ข้อตกลง	ไม่เกิน 60 ข้อตกลงในเดือนส่งมอบ ไม่เกิน 600 ข้อตกลงของทุกเดือนรวมกัน สำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นผู้ประกันความเสี่ยงที่ได้รับอนุญาตจากตลาด อาจถือครองได้มากกว่าข้อจำกัดข้างต้น
อัตราเงินประกัน	<u>อัตราเงินประกันต่ำสุด</u>
เวลาซื้อขาย	10.00 น. ถึง 15.45 น.
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	ทุกเดือนติดต่อกันไม่เกิน 6 เดือน
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการที่ 10 ของเดือนส่งมอบ

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสำหรับปะหลังเส้น แบบ Both Options (TC) (ต่อ)	
วันส่งมอบสุดท้าย	วันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ
ทางเลือกในการส่งมอบและรับมอบ (Both Options)	<p>1. ให้ผู้ซื้อผู้ขายที่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้า แจ้งความประสงค์มายังตลาดตั้งแต่วันที่ 8.30 - 12.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย</p> <p>2. หากผู้ซื้อผู้ขายไม่ได้ยื่นความประสงค์ที่จะส่งมอบรับมอบสินค้า หรือไม่ได้รับการจับคู่ให้ทำการส่งมอบรับมอบ ตลาดจะยุติฐานะการถือครองให้ด้วยการชำระส่วนต่างราคาด้วยเงิน (Cash Settlement)</p>
ราคายุติสุดท้าย (Final Settlement Price)	ราคายุติสุดท้าย คือ ค่าเฉลี่ย 3 วันย้อนหลังที่คำนวณจากค่ากลาง (Mid-Interval Value) ของราคาขายส่งมันสำปะหลังเส้นส่งมอบ ณ คลังสินค้าเขตจังหวัดอยุธยา ประกาศโดยกรรมการค้าภายใน โดยใช้ค่าทศนิยม 2 ตำแหน่ง
การส่งมอบรับมอบ	ณ คลังสินค้าหรือโรงงานที่ผู้ซื้อกำหนดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปรับปรุงล่าสุด : วันศุกร์ที่ 29 มกราคม 2553

ตารางที่ 5: ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์
ส่งมอบแบบ FOB (WRF5)⁷

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB (WRF5)	
วันแรกที่เริ่มการซื้อขาย	29 เมษายน 2554
สินค้า	ข้าวขาว 5 % ฤดูกาลผลิตปัจจุบัน (ข้าวใหม่)
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	ตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงพาณิชย์ โดยต้องอยู่ในสภาพดี และมีกลิ่นปกติ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในการค้าข้าวขาว 5 %

⁷ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB (WRF5) [ออนไลน์], 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2554. แหล่งที่มา <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/wrf5/specification.php>

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ส่งมอบแบบ FOB (WRF5) (ต่อ)										
หน่วยการซื้อขาย	50 เมตริกตัน (50,000 กิโลกรัม) / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย									
หน่วยการส่งมอบ	250 เมตริกตัน (250,000 กิโลกรัม) / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ (5 หน่วยการซื้อขาย)									
วิธีการซื้อขาย	ระบบอิเล็กทรอนิกส์									
ราคาซื้อขาย	บาท/ตัน									
อัตราการขึ้นลงของราคา (ช่วงราคา)	10 บาท/ตัน									
อัตราการขึ้นลงของราคา สูงสุดประจำวัน	780 บาท / ตัน (มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 14 กรกฎาคม 2554) - อัตราดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตาม หลักเกณฑ์การปรับอัตรา ขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน - อัตราล่าสุด									
จำนวนการถือครอง ข้อตกลง	Speculator ไม่เกิน 100 ข้อตกลงในเดือนส่งมอบ ไม่เกิน 1,000 ข้อตกลงในทุกเดือนรวมกัน Hedger จำนวนตามที่ได้รับอนุญาตจาก AFET									
อัตราเงินประกัน ขั้นต้น (Initial margin)	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;"></td> <td style="width: 30%; text-align: center;"><u>ไม่ใช่เดือนส่งมอบ</u></td> <td style="width: 40%; text-align: center;"><u>สืบวันทำการก่อนวันทำการแรก ของเดือนส่งมอบจนถึงวันซื้อ ขายสุดท้าย</u></td> </tr> <tr> <td>สำหรับบัญชีอื่นๆ :</td> <td style="text-align: center;">40,000 บาทต่อ ข้อตกลง</td> <td style="text-align: center;">83,000 บาทต่อข้อตกลง</td> </tr> <tr> <td>สำหรับบัญชีประกัน</td> <td style="text-align: center;">30,000 บาทต่อ ข้อตกลง</td> <td style="text-align: center;">62,000 บาทต่อข้อตกลง</td> </tr> </table> <p>ความเสี่ยง : ข้อตกลง</p> <p>(สำนักหักบัญชีของตลาดอาจประกาศการเปลี่ยนแปลงอัตราข้างต้นได้)</p>		<u>ไม่ใช่เดือนส่งมอบ</u>	<u>สืบวันทำการก่อนวันทำการแรก ของเดือนส่งมอบจนถึงวันซื้อ ขายสุดท้าย</u>	สำหรับบัญชีอื่นๆ :	40,000 บาทต่อ ข้อตกลง	83,000 บาทต่อข้อตกลง	สำหรับบัญชีประกัน	30,000 บาทต่อ ข้อตกลง	62,000 บาทต่อข้อตกลง
	<u>ไม่ใช่เดือนส่งมอบ</u>	<u>สืบวันทำการก่อนวันทำการแรก ของเดือนส่งมอบจนถึงวันซื้อ ขายสุดท้าย</u>								
สำหรับบัญชีอื่นๆ :	40,000 บาทต่อ ข้อตกลง	83,000 บาทต่อข้อตกลง								
สำหรับบัญชีประกัน	30,000 บาทต่อ ข้อตกลง	62,000 บาทต่อข้อตกลง								
เงินประกันการส่งมอบ	245,000 บาทต่อข้อตกลง (สำนักหักบัญชีของตลาดอาจประกาศการเปลี่ยนแปลงอัตราข้างต้นได้)									
เวลาซื้อขาย	10.00 น. ถึง 15.45 น.									

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB (WRF5) (ต่อ)	
เดือนครบกำหนด ส่งมอบ	มกราคม มีนาคม พฤษภาคม กรกฎาคม กันยายน พฤศจิกายน
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการสุดท้าย ก่อนวันทำการแรกของเดือนส่งมอบ
วันรับมอบสุดท้าย	กรณี FOB : วันทำการสุดท้ายของเดือนถัดจากเดือนส่งมอบ กรณี ส่งมอบ ณ คลังสินค้าที่ตลาดกำหนด : วันทำการที่ 5 ของเดือนถัดจากเดือนส่งมอบ
วิธีการส่งมอบ	ส่งมอบข้าวขาว 5 % ตามเงื่อนไข Free on Board (FOB) กรุงเทพมหานคร กระสอบ PP 50 กก. Break Bulk ตามเงื่อนไขที่ผู้ซื้อกำหนด (Buyer's Option) โดยผู้ซื้อเป็นผู้จัดหาบรรจุภัณฑ์ และตีตราบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ผู้ซื้อสามารถเลือกวิธีการส่งมอบรับมอบ ดังนี้
จุดส่งมอบ และ เงื่อนไข การส่งมอบ	1. <u>ส่งมอบ FOB กรุงเทพมหานคร</u> กระสอบ PP 50 กก. ในตู้ Container 20 ฟุต โดยผู้ซื้อจ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) 2. <u>ส่งมอบ FOB แหลมฉบัง</u> กระสอบ PP 50 กก. ในตู้ Container 20 ฟุต โดยผู้ซื้อจ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) 3. <u>ส่งมอบ FOB เกาะสีชัง</u> กระสอบ PP 50 กก. Break Bulk โดยผู้ซื้อจ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) 4. <u>ส่งมอบ ณ คลังสินค้า</u> ตามที่ผู้ซื้อกำหนด โดยมีส่วนลด (Discount) ตามอัตราที่ตลาดกำหนด การส่งมอบผู้ขายต้องส่งเป็น Bulk โดยรถบรรทุกที่สามารถยกเทได้เท่านั้น ในกรณีที่ผู้ซื้อต้องการบรรจุภัณฑ์กระสอบ PP ที่มีขนาดต่างจาก 50 กก.* ผู้ซื้อต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) ซึ่งเป็นค่าแรงในการบรรจุ ตามขนาดของบรรจุภัณฑ์ ตามที่ตลาดประกาศกำหนด * (ตลาดกำหนดขนาดของบรรจุภัณฑ์อื่น = 25 กก.)
คลังสินค้ารับรอง	ประกาศรายชื่อการขึ้นทะเบียนคลังสินค้ารับรองในการส่งมอบรับมอบ

ปรับปรุงล่าสุด : วันพุธที่ 27 เมษายน 2554

ตารางที่ 6: ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20)⁸

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20)	
วันแรกที่เริ่มการซื้อขาย	28 ตุลาคม 2554
สินค้า	ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20)
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 ที่มีคุณสมบัติพิเศษตามที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยกำหนด
หน่วยการซื้อขาย	5,000 กิโลกรัม หรือ 5 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	20,160 กิโลกรัม หรือ 20.16 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ จากโรงงานที่ตลาดกำหนด (1 หน่วยการส่งมอบ = 16 หน่วยการบรรจุ) (1 หน่วยการบรรจุ = 36 ก้อน ก้อนละ 35 กก.)
วิธีการซื้อขาย	Computerized Continuous Trading
ราคาซื้อขาย	บาท / กิโลกรัม
อัตราการขึ้นลงของราคา (ช่วงราคา)	0.05 บาท / กิโลกรัม
อัตราการขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน	6.80 บาท / กิโลกรัม (มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 17 พฤศจิกายน 2554) - อัตราดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตาม หลักเกณฑ์การปรับอัตราขึ้นลงของราคาสูงสุดประจำวัน - อัตราล่าสุด

⁸ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20) [ออนไลน์], 11 ธันวาคม พ.ศ. 2554. แหล่งที่มา <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/str20/specification.php>

ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20) (ต่อ)	
จำนวนการถือครองข้อตกลง	1 st contract month: ไม่เกิน 200 ข้อตกลง 2 nd contract month: ไม่เกิน 600 ข้อตกลง ทุกเดือนรวมกัน: ไม่เกิน 3,000 ข้อตกลง สำหรับผู้ที่ได้รับอนุญาตจากตลาด 1 st contract month: ไม่เกิน 500 ข้อตกลง
อัตราเงินประกัน	<u>อัตราเงินประกันล่าสุด</u>
เวลาซื้อขาย	10.00 น. ถึง 15.45 น.
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	ทุกเดือนติดต่อกันไม่เกิน 7 เดือน
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการที่ 3 ก่อนวันทำการแรกของเดือนส่งมอบ
วันส่งมอบสุดท้าย	วันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ
วิธีการส่งมอบ จุดส่งมอบ และเงื่อนไขการส่งมอบ	ผู้ซื้อสามารถเลือกจุดตรวจสอบคุณภาพสินค้าได้ ดังนี้ 1. ณ โรงงานที่ตลาดประกาศกำหนด (as produced) หรือ 2. ณ ท่าเรือที่ส่งมอบ (at port of loading)

ปรับปรุงล่าสุด : วันอังคารที่ 11 ตุลาคม 2554

2.2 ความหมายและลักษณะของการซื้อขายล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546

สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures contract) ได้ถูกนิยามไว้ภายใต้ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546* (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546”) ดังนี้

* ขอบข่ายของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 จะเป็นอนุพันธ์ประเภทฟิวเจอร์ส (Futures) และ ออปชั่น (Option) ของสินค้าที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เป็นผู้กำหนด ได้แก่ หลักทรัพย์ ดัชนีหลักทรัพย์ เงินตรา ดัชนีเงินตรา อัตราดอกเบี้ย ทองคำ และน้ำมันดิบ เป็นต้น

“สัญญาซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า สัญญาที่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะดังต่อไปนี้

(1) สัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งส่งมอบสินค้าให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ชำระราคา ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตเป็นจำนวนและราคาตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

(2) สัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้รับชำระเงินหรือต้องชำระเงินให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเท่ากับจำนวนเงินที่คำนวณได้จากส่วนต่างระหว่างราคาหรือมูลค่าของสินค้าหรือตัวแปรที่กำหนดในสัญญากับราคาหรือมูลค่าของสินค้าหรือตัวแปรที่เป็นอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

(3) สัญญาที่กำหนดให้สิทธิแก่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่จะเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งส่งมอบสินค้าหรือชำระราคาของสินค้า หรือชำระเงินที่คำนวณได้จากส่วนต่างระหว่างราคาหรือมูลค่าของสินค้าหรือตัวแปรที่กำหนดไว้ในสัญญากับราคาหรือมูลค่าสินค้าหรือตัวแปรที่เป็นอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตตามที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเข้าทำสัญญาตาม (1) หรือ (2)”

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า

“สัญญาซื้อขายล่วงหน้า คือ สัญญาที่มูลค่าของสัญญาขึ้นอยู่กับราคาของสินค้าหรือมูลค่าของตัวแปร ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือคงที่ ณ เวลาที่คู่สัญญาจะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า”⁹

โดยเมื่อพิจารณาตามความหมายดังกล่าว สัญญาซื้อขายล่วงหน้าจึงอาจมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะดังต่อไปนี้คือ

(1) เป็นสัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญา (ในต่างประเทศเรียกว่า “ฟิวเจอร์ส” (Futures)) ซึ่งสามารถกำหนดได้ 2 แบบคือ

แบบที่ 1 กำหนดให้ฝ่ายหนึ่งส่งมอบสินค้าโดยอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชำระราคาสินค้า ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตเป็นจำนวนและราคาที่กำหนดไว้ในสัญญา

แบบที่ 2 กำหนดให้ฝ่ายหนึ่งต้องชำระเงินและอีกฝ่ายหนึ่งได้รับชำระเงินที่คำนวณจากส่วนต่างระหว่างราคาสินค้าหรือมูลค่าของตัวแปรที่กำหนดไว้ในสัญญากับราคาของสินค้า

⁹ สุรพล ไตรเวทย์, คำอธิบายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2546), หน้า 69-70.

หรือมูลค่าของตัวแปรที่กำหนดไว้ในสัญญา กับสัญญาของสินค้าหรือมูลค่าของตัวแปร ณ เวลาหนึ่งในอนาคต หรือในทำนองกลับกันสำหรับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

ตัวอย่างเช่น เดือนมีนาคม นาย ก ซึ่งเป็นเจ้าของร้านทอง รู้ว่าตนต้องสั่งทองเข้ามาจำหน่ายในเดือนพฤษภาคม และคาดว่าราคาทองในตลาดล่วงหน้าในเดือนพฤษภาคมน่าจะเป็น 15,500 บาท ต่อ 15.2 กรัม (1 บาท) นาย ก เกรงว่าถ้ารอถึงเดือนพฤษภาคมราคาจะเปลี่ยนไปอีกจึงทำสัญญาซื้อทองล่วงหน้ากับนาย ข โดยมีข้อตกลงว่า วันที่ 1 พฤษภาคม นาย ก จะซื้อทองจากนาย ข ในราคา 15,500 บาท ต่อ 15.2 กรัม (1 บาท) โดยอาจกำหนดให้มีการส่งมอบและชำระราคาของกันจริง หรือชำระส่วนต่างของราคาทองที่กำหนดไว้ในสัญญากับราคาทองในวันที่ 1 พฤษภาคม ก็ได้

(2) เป็นสัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวมีสิทธิที่จะเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญา ซึ่งสามารถกำหนดได้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 สัญญาที่ให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายเดียวที่จะเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ ส่งมอบสินค้า หรือชำระราคาสินค้า หรือกำหนดให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งชำระหรือได้รับส่วนต่างของราคาสินค้าหรือมูลค่าของตัวแปรที่กำหนดไว้ในสัญญากับราคาสินค้าหรือมูลค่าของตัวแปร ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต (ในต่างประเทศเรียกว่า “ออปชั่น” (Option))

ตัวอย่างเช่น ตามตัวอย่างในข้อ (1) ข้างต้น แทนที่นาย ก จะทำสัญญาซื้อขายทอง โดยมีข้อตกลงว่าเมื่อถึงวันที่กำหนดไว้ในสัญญาคือวันที่ 1 พฤษภาคม นาย ก และ นาย ข จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ นาย ก อาจทำสัญญาในลักษณะตามข้อ (2) นี้ก็ได้ โดยกำหนดให้เป็นสิทธิของนาย ก แต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะใช้สิทธิเลือกว่าเมื่อถึงกำหนดเวลาในสัญญา คือ วันที่ 1 พฤษภาคม ตนจะเรียกให้นาย ข ปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือไม่ก็ได้ ส่วนนาย ข มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาเสมอ หากนาย ก เลือกที่จะใช้สิทธิของตน เช่น หากปรากฏว่าราคาทองในวันที่ 1 พฤษภาคม ต่ำกว่า 15,500 บาท 15.2 กรัม (1 บาท) ซึ่งหากนาย ก ซื้อทองในตลาดปกติจะสามารถซื้อได้ถูกกว่าที่ทำสัญญากันไว้ นาย ก ก็สามารถที่จะไม่เรียกให้นาย ข ขายทองให้ตนได้ สัญญาที่ทำไว้ก็จะสิ้นสุดลง นาย ข ก็ไม่มีหน้าที่จะขายทองให้แก่ นาย ก อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าว นาย ก จะต้องชำระเงินเป็นจำนวนหนึ่งเป็นค่าซื้อสิทธิ (Premium) ในวันทำสัญญา ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวจะตกเป็นของนาย ข หากนาย ก ไม่เรียกให้นาย ข ปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญา

แบบที่ 2 สัญญาที่ให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายเดียวที่จะเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาทำสัญญาตามข้อ (1) ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต (ในต่างประเทศเรียกว่า “ออปชั่น ออน ฟิวเจอร์ส” (Option on Futures))

ตัวอย่างเช่น นาย ก รู้ว่าตนจะต้องสั่งทองมาขายในอีก 6 เดือนข้างหน้าแต่เนื่องจากระยะเวลาดังกล่าวนานเกินไปที่จะคาดการณ์ราคาทองได้ถูกต้อง นาย ก จึงเข้าทำสัญญากับนาย ข โดยมีข้อตกลงว่าให้เป็นสิทธิของนาย ก แต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะเรียกให้นาย ข เข้าทำสัญญาซื้อขายทองคำล่วงหน้ากับตนในอีก 3 เดือนข้างหน้า และเมื่อถึงกำหนดเวลาดังกล่าว นาย ก ก็มีสิทธิที่จะเรียกให้นาย ข เข้าทำสัญญาซื้อขายทองคำล่วงหน้ากับตนหรือไม่ก็ได้¹⁰

3. ประวัติความเป็นมาของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทยเกิดขึ้นมานานแล้ว ตัวอย่างเช่นในบางพื้นที่ของประเทศไทยเมื่อชาวนาเริ่มการเพาะปลูกก็จะมีพ่อค้าคนกลางมาเสนอเหมาซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาตั้งแต่ข้าวเพิ่งเริ่มออกรวง โดยมีการตั้งราคาซื้อไว้ล่วงหน้าสัญญาลักษณะนี้มักถูกเรียกว่า “การตกเขียว” อย่างไรก็ตาม สัญญาซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าวมักมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ และไม่ได้มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้เกิดปัญหาการบิดพลิ้วของคู่สัญญา ตัวอย่างเช่น เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวจริง หากราคาข้าวเปลือกลดลงต่ำกว่าราคาที่ได้ตกลงกันไว้ พ่อค้าอาจบิดพลิ้วไม่มาซื้อข้าวเปลือกตามสัญญา หรือหากราคาข้าวเปลือกปรับตัวขึ้นสูงกว่าราคาที่ได้ตกลงกันไว้ชาวนาอาจเบี่ยงไม่ส่งมอบข้าวเปลือกตามสัญญา นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องคุณภาพของสินค้าที่ไม่มีการกำหนดเป็นมาตรฐานทำให้เกิดข้อขัดแย้งในการส่งมอบและรับมอบสินค้า ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในตลาดสินค้าเกษตรจึงไม่สามารถใช้การซื้อขายล่วงหน้าแบบดั้งเดิมในการบริหารความเสี่ยงจากราคาได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

แนวคิดในการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Agricultural futures exchange) ในประเทศไทยเริ่มต้นมานานแล้ว จากแบบอย่างที่เราเห็นในต่างประเทศ ที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าถูกใช้เป็นกลไกในการบริหารความเสี่ยงจากราคาสินค้าเกษตร ทั้งในระดับเอกชน (เกษตรกร ผู้แปรรูปสินค้า และผู้บริโภค) และในระดับนโยบายของภาครัฐ นอกจากนี้ตลาดล่วงหน้ายังทำหน้าที่ในการ

¹⁰ คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. บันทึกเรื่อง ร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ฉบับที่...) พ.ศ. ...ในเอกสารประกอบการร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. ... [ออนไลน์], 5 ธันวาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา http://www.parliament.go.th/parcy/law2550/content_nla/2550_247.pdf

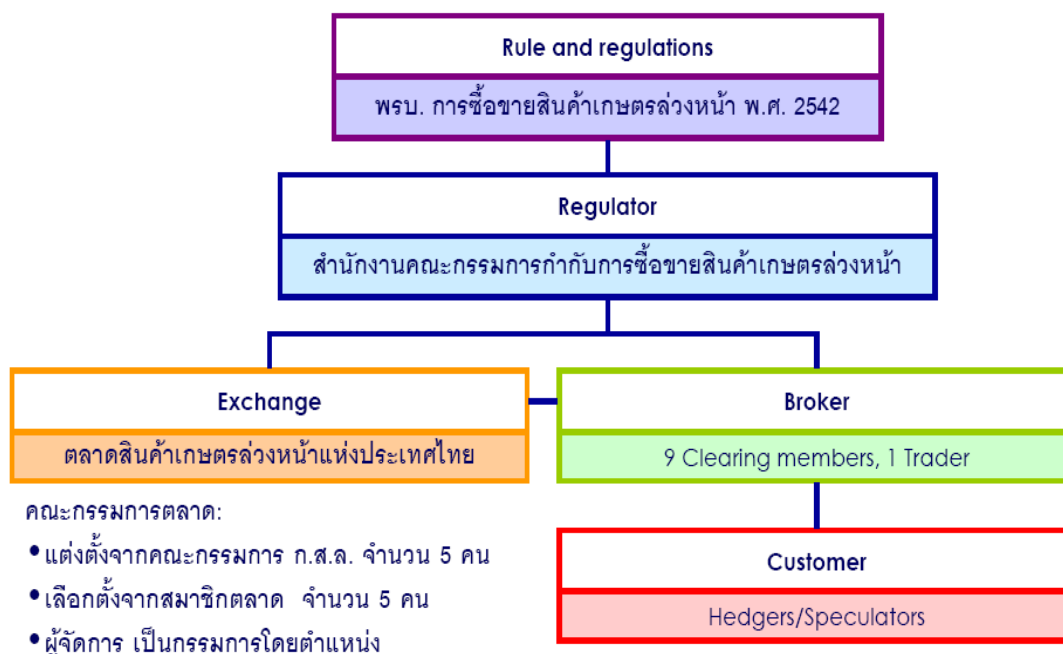
ค้นพบราคาในอนาคตซึ่งแยกจากตลาดสินค้าเกษตรที่ดำเนินการซื้อขายแบบปกติ (Cash transaction) ย้อนหลังไปในปี พ.ศ. 2526 กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ได้ทำการศึกษาปรับปรุงระบบตลาดสินค้าเกษตรและได้เห็นชอบให้มีการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 กรมการค้าภายในได้นำเรื่องดังกล่าวมาศึกษาต่อ และเห็นชอบให้มีการจัดตั้งตลาดล่วงหน้าขึ้นเช่นเดียวกัน และในปี พ.ศ. 2531 ก็ได้มีความพยายามจากภาคเอกชนในการตั้งบริษัท บางกอกคอมมอดิตี เอ็กซ์เชนจ์ จำกัด เพื่อประกอบธุรกิจการซื้อขายล่วงหน้า แต่รัฐบาลในยุคนั้นไม่เห็นชอบให้จัดตั้งเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายควบคุมการธุรกิจการซื้อขายล่วงหน้าโดยตรง ในปี พ.ศ. 2532 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร้องขอให้กระทรวงพาณิชย์จัดทำโครงสร้างตลาดซื้อขายล่วงหน้าอย่างพารา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 กระทรวงพาณิชย์ได้มอบหมายให้กรมการค้าภายในยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับกิจการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า และได้มีการยกร่างพ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงร่างหลายครั้งในหลายรัฐบาล จนกระทั่งสุดท้ายผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาและได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2542

ในปี พ.ศ. 2544 ต.ส.ล. ได้ถูกจัดตั้งขึ้นตามพ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้กฎระเบียบที่ชัดเจน โดย ต.ส.ล. มีฐานะเป็นนิติบุคคลอิสระและถือเป็นตลาดอนุพันธ์อย่างเป็นทางการแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งมีสำนักงานคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า หรือ ก.ส.ล. (The Agricultural Futures Trading Commission – AFTC) (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “ก.ส.ล.”) เป็นหน่วยงานกำกับดูแล ต.ส.ล. เปิดทำการซื้อขายครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2547 โดยเปิดซื้อขายสัญญาฟิวเจอร์สของยางแผ่นรมควันชั้น 3 (Ribbed Smoke Sheet 3 - RSS3) เป็นสัญญาแรก และต่อมาจึงได้เพิ่มประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าอีก 4 ประเภท ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ แบบ Both Options ชั้น 2 (Hom Mali Rice - BHMR), มันสำปะหลังเส้น แบบ Both Options (Tapioca Chip - TC) และข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB (White Rice 5% - WRF5) และยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (Standard Thai Rubber 20 – STR20)

4. โครงสร้างของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

โครงสร้างของ ต.ส.ล. มีองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าดังนี้

ภาพที่ 1: โครงสร้างของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า
องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย¹¹

(1) สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (ก.ส.ล.)

ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการซื้อขายใน ต.ส.ล. ให้โปร่งใสและเป็นธรรมเพื่อมิให้เกิดการเอาเปรียบหรือปั่นตลาด (Market manipulation) ในตลาด และกำกับดูแลผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ได้แก่ นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า ผู้ค้าล่วงหน้า ที่ปรึกษาการลงทุน ตัวแทนสนับสนุนการซื้อขายล่วงหน้า ผู้จัดการซื้อขายล่วงหน้า เพื่อให้ธุรกิจการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นไปตามพ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

(2) ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (ต.ส.ล.)

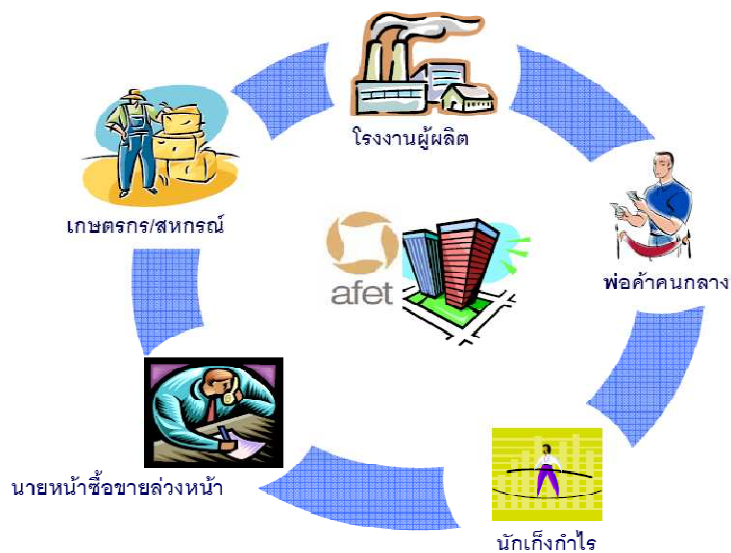
มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญต่อการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ดังนี้

(2.1) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสัญญาสินค้าเกษตรล่วงหน้า และทำหน้าที่คัดเลือกสินค้าตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งจัดทำข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าของสินค้าแต่ละประเภท ตลอดจนดูแลการซื้อขายให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว โปร่งใสและเป็นธรรม

¹¹ คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. กลไกการทำงานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย [ออนไลน์], 16 สิงหาคม พ.ศ. 2552. แหล่งที่มา http://www.aftc.or.th/zip/doc_03-07-08-2.pdf, หน้า 12.

ภาพที่ 2: บทบาทและหน้าที่ของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย
ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสัญญาสินค้าเกษตรล่วงหน้า¹²

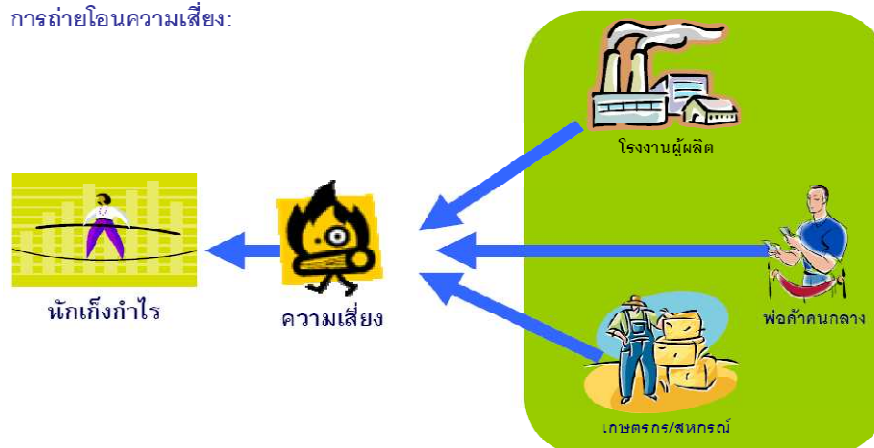
ศูนย์กลางการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า:

(2.2) ทำหน้าที่เป็นกลไกการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านราคา (Risk Transfer) โดยผู้ที่ต้องการป้องกันความเสี่ยงสามารถถ่ายโอนความเสี่ยงไปให้แก่ผู้ที่ต้องการแสวงหากำไรจากความเสี่ยงได้

ภาพที่ 3: บทบาทและหน้าที่ของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย
ในฐานะที่เป็นกลไกการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านราคา¹³

การถ่ายโอนความเสี่ยง:

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

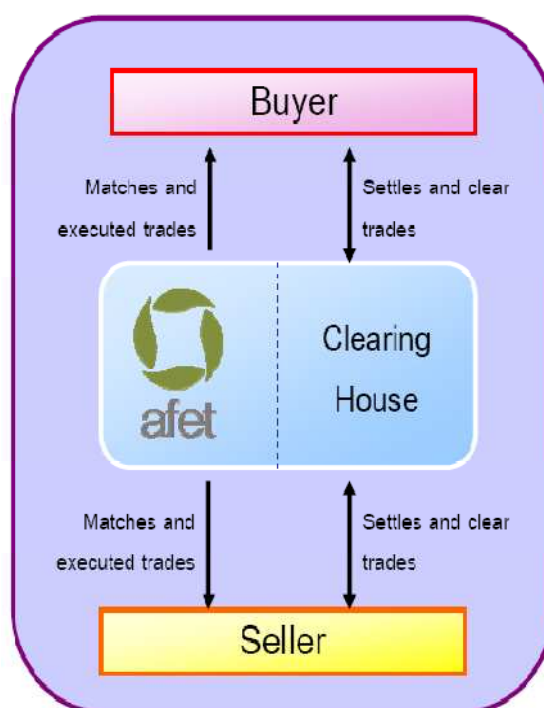
(2.3) ทำหน้าที่เป็นกลไกการค้นพบราคา (Price Discovery) ราคาซื้อขาย สะท้อนสถานะอุปสงค์อุปทานของตลาดที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้นๆ ดังนั้นราคาซื้อขายล่วงหน้าในตลาดโลกจึงเป็นราคาอ้างอิงสำหรับตลาดปัจจุบัน (Cash Market) ด้วย

นอกจากนี้ ต.ส.ล. ยังจัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า สำนักหักบัญชี (Clearing house) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่รองรับการชำระราคาเรียกเก็บเงินประกัน และให้หลักประกันในสัญญาแก่ผู้ค้าในตลาดอีกด้วย

(3) สำนักหักบัญชี (Clearing house)

เป็นหน่วยงานภายใต้ ต.ส.ล. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการหักบัญชีการซื้อขายล่วงหน้า สร้างความเชื่อมั่นในการซื้อขาย โดยการเรียกเก็บเงินประกัน และการเก็บรักษาเงินประกัน การปรับสถานะเงินประกัน (Mark to Market) ประจำวันของผู้ซื้อและผู้ขาย นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ดูแลกระบวนการส่งมอบรับมอบสินค้าใน ต.ส.ล. อีกด้วย โดยหากสัญญาล่วงหน้าของสินค้าใดมีการถือครองจนถึงสิ้นวันซื้อขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีก็จะทำการจับคู่ผู้ซื้อและผู้ขาย เพื่อทำการส่งมอบและรับมอบตามข้อกำหนดของสินค้านั้นๆ

ภาพที่ 4: บทบาทและหน้าที่ของสำนักหักบัญชี¹⁴

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

(4) สมาชิกตลาด

เป็นนิติบุคคล* ที่ได้รับใบอนุญาตในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าจากเลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “เลขาธิการ”) และได้รับอนุญาตจาก ต.ส.ล. ให้เป็นสมาชิกตลาด โดยสมาชิกตลาดจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับของตลาด และมีสิทธิที่จะทำหน้าที่ส่งคำสั่งซื้อขายเข้า ต.ส.ล. ได้โดยตรง สมาชิกตลาดประกอบด้วย

(4.1) สมาชิกประเภทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าโบรกเกอร์ (Broker)

ทำหน้าที่เป็นตัวแทนลูกค้าในการส่งคำสั่งซื้อขายใน ต.ส.ล. และให้คำแนะนำในการซื้อขายแก่ลูกค้า ตลอดจนมีหน้าที่ดูแลบัญชีการซื้อขายของลูกค้าโดยได้รับผลตอบแทนเป็นค่านายหน้า (Commission Fee) จากรายการซื้อขายของลูกค้า นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับกระบวนการส่งมอบรับมอบสินค้าอีกด้วย

(4.2) สมาชิกประเภทผู้ค้าล่วงหน้า (Trader)

เป็นผู้ที่ทำการซื้อขายเพื่อบัญชีของตนเองเท่านั้น ผู้ค้าล่วงหน้าอาจเป็นผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าอ้างอิงที่ต้องการใช้กลไกของ ต.ส.ล. เพื่อวัตถุประสงค์ในการประกันความเสี่ยงของราคาสินค้า หรือเป็นผู้ซื้อผู้ขายรายใหญ่ที่มีความประสงค์จะซื้อขายโดยตรงใน ต.ส.ล.

* สมาชิกตลาดต้องเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 3 ประกอบกับ มาตรา 27 แห่งพ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

“มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“สมาชิก” หมายความว่า ผู้ค้าล่วงหน้าและนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าซึ่งได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการตลาดให้ซื้อขายล่วงหน้าในตลาด

มาตรา 27 ในการออกใบอนุญาตประกอบธุรกิจตามมาตรา 26 ให้เลขาธิการตรวจสอบหลักฐานของผู้ขออนุญาตในเรื่องดังต่อไปนี้ด้วย

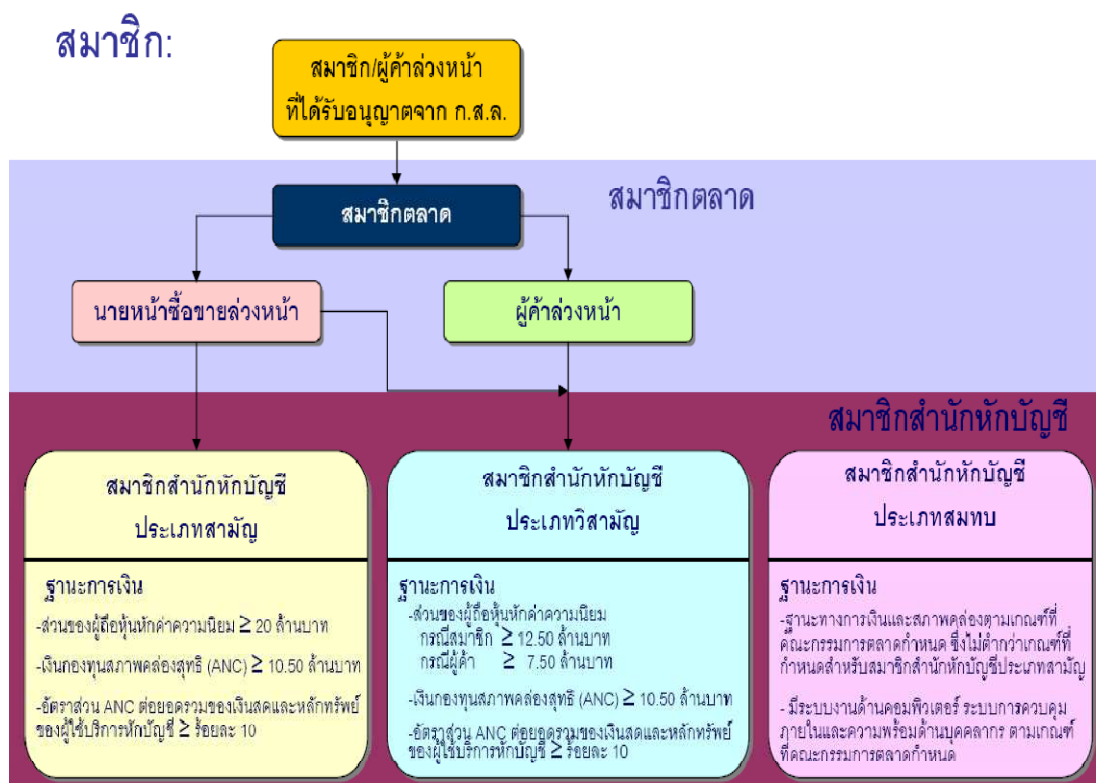
(1) ในกรณีเป็นการขออนุญาตเป็นผู้ค้าล่วงหน้า

(ก) ผู้ขออนุญาตเป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจการซื้อขายล่วงหน้า...

(2) ในกรณีเป็นการขออนุญาตเป็นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า

(ก) ผู้ขออนุญาตเป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจการซื้อขายล่วงหน้า...”

ภาพที่ 5: ประเภทของสมาชิกตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย¹⁵

(5) ผู้ซื้อผู้ขายในตลาดล่วงหน้า

มีอยู่ 2 ประเภท คือ ผู้ประกันความเสี่ยงและนักลงทุน

(5.1) ผู้ประกันความเสี่ยง (Hedger)

คือผู้ประกอบการที่มีความเกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ โรงงาน ผู้ผลิต โรงงานแปรรูป ผู้ส่งออก ตลอดจนพ่อค้าคนกลาง ที่มีความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้า และต้องการลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น จึงเข้ามาซื้อหรือขายใน ต.ส.ล. ซึ่งทำให้ผู้ประกันความเสี่ยงไม่ต้องกังวลกับความผันผวนของราคาสินค้าที่จะเกิดขึ้น

(5.2) นักลงทุน (Investor)

คือผู้เห็นช่องทางในการทำกำไรจากความผันผวนของราคาสินค้า ซึ่งอาจเป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่มีธุรกิจเกี่ยวกับสินค้าอ้างอิงที่มีการซื้อขายใน ต.ส.ล. แต่จะอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยพื้นฐานและข้อมูลปัจจัยทางเทคนิคในการคาดการณ์ทิศทางความ

¹⁵ คณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. กลไกการทำงานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย [ออนไลน์], หน้า 14.

เคลื่อนไหวของราคาสินค้า จากนั้นก็จะเข้ามาทำการซื้อหรือขายเพื่อทำกำไรจากความผันผวนของราคาสินค้า

5. สินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของประเทศไทย

5.1 หลักเกณฑ์การคัดเลือกประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของประเทศไทย

ต.ส.ล. จะพิจารณาคัดเลือกประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์* ดังต่อไปนี้คือ

- (1) เป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม
- (2) ราคาของสินค้าเกษตรต้องมีความผันผวนมากเพียงพอที่จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาป้องกันความเสี่ยง
- (3) มีขนาดของตลาดสินค้าเกษตรและแนวโน้มของปริมาณการผลิตหรือการค้าที่เหมาะสม
- (4) สามารถจัดชั้นและมาตรฐานของสินค้าเกษตรนั้นได้
- (5) มีข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตและการค้าที่มีประโยชน์ ที่สามารถรับรู้กันได้ทั่วไป

นอกจากนี้ ในการพิจารณาคัดเลือกประเภทของสินค้าเกษตรที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ด้วย กล่าวคือ

- (1) จำนวนผู้เกี่ยวข้องที่มีศักยภาพที่จะเข้ามาซื้อขายในตลาด
- (2) มูลค่าการผลิตหรือการค้าในอันที่จะสามารถนำมาซื้อขายได้ในตลาด
- (3) ภาวะการแข่งขันของผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรนั้นๆ
- (4) ความพร้อมและศักยภาพของคลังสินค้าที่จะเป็นสถานที่ส่งมอบ-รับมอบสินค้าเกษตรตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าในกรณีที่มีการส่งมอบ

* ประกาศคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเพื่อนำมาซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ลงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

5.2 ประเภทของสินค้าที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของประเทศไทย

ปัจจุบัน* ต.ส.ล. ได้กำหนดประเภทของสินค้าที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ทั้งหมด 5 ประเภท คือ

(1) ยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 (Ribbed Smoke Sheet 3 - RSS3) เริ่มซื้อขายเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2547

ชนิดยางที่มีการซื้อขายภายในประเทศไทย แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

(1.1) น้ายางสด (Latex)

(1.2) ยางแผ่นดิบ (RSS)

(1.3) ยางก้อนถ้วย (Cup-lump)

(1.4) เศษยาง (Scrap)¹⁶

โดยสืบเนื่องจากการที่ประเทศไทยสามารถผลิตยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 ได้มากที่สุด ทำให้มีปริมาณการซื้อขายยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 เป็นจำนวนมาก และการเก็บรักษายางแผ่นรมควัน ชั้น 3 ก็ทำได้ง่าย สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก อีกทั้งมีมาตรฐานที่ชัดเจน คือมาตรฐาน GREENBOOK ที่เป็นมาตรฐานของ International Standards of Quality and Packing for Natural Rubber Grades (IRQPC) ที่ใช้ทั่วไปในวงการค้ายางทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้นจึงสามารถซื้อขายยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 เป็นตัวแทนของผลิตภัณฑ์ยางชนิดอื่นๆ ในการประกันความเสี่ยงได้

(2) ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซนต์ แบบ Both Options ชั้น 2 (Both Options Hom Mali Rice - BHMR) เริ่มซื้อขายเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2551

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากที่สุดของไทย เพราะนอกจากจะใช้บริโภคภายในประเทศแล้ว ข้าวยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้จากการส่งออกเป็นอันดับ 10 ของมูลค่าส่งออกของสินค้าทั้งหมด ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญเป็นอันดับ 1 ของโลก ดังนั้นข้าวสารของไทยจึงมีอิทธิพลต่อราคาข้าวในตลาดโลก¹⁷ ข้าวหอมมะลิเป็นสายพันธุ์ข้าวที่มีถิ่น

* ข้อมูล ณ วันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2555

¹⁶ คณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตร: หลักการและการประยุกต์ใช้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2552), หน้า 96.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

กำเนิดในประเทศไทย จัดเป็นข้าวนาปี ปลูกได้เพียงปีละ 1 ครั้ง มีกลิ่นหอมคล้ายใบเตย นิยมบริโภคอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ข้าวหอมมะลิเป็นพันธุ์ข้าวที่สร้างชื่อเสียงให้ข้าวไทยเป็นที่รู้จักทั่วโลก เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ผลิตและส่งออกข้าวหอมมะลิ โดย ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 มีปริมาณการส่งออกมากที่สุดและมีมูลค่าการส่งออกสูงสุดเมื่อเทียบกับข้าวหอมมะลิชนิดอื่นๆ แนวโน้มการผลิตและการส่งออกข้าวหอมมะลิมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องทั้งตลาดภายใน ประเทศและต่างประเทศ โดยตลาดส่งออกข้าวหอมมะลิสำคัญของไทย คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา จีน สิงคโปร์ ฮ่องกง แคนาดา และประเทศในแถบแอฟริกา เช่น ไ오เวอรีโคท สาธารณรัฐกานา เป็นต้น

กระทรวงพาณิชย์ (กรมการค้าต่างประเทศ) ได้กำหนดมาตรฐานข้าวหอมมะลิเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการส่งออก โดยได้แบ่งประเภทของข้าวหอมมะลิไทยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(2.1) ข้าวขาว โดยแบ่งได้ออกเป็น 8 ชนิด คือ

- ข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 1
- ข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2
- ข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 3
- ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์
- ข้าวขาว 10 เปอร์เซ็นต์
- ข้าวขาว 15 เปอร์เซ็นต์
- ข้าวขาวหักเอวันเลิศพิเศษ
- ข้าวขาวหักเอวันเลิศ

(2.2) ข้าวกล้อง โดยแบ่งได้ออกเป็น 6 ชนิด คือ

- ข้าวกล้อง 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 1
- ข้าวกล้อง 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2
- ข้าวกล้อง 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 3
- ข้าวกล้อง 5 เปอร์เซ็นต์
- ข้าวกล้อง 10 เปอร์เซ็นต์
- ข้าวกล้อง 15 เปอร์เซ็นต์¹⁸

(3) มันสำปะหลังเส้น แบบ Both Options (Tapioca Chip - TC) เริ่มซื้อขายเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2552

กระบวนการทางการค้ามันสำปะหลังเส้นจะเริ่มจากการที่เกษตรกรนำหัวมันสดขายให้กับผู้ประกอบการลานมัน เพื่อนำไปทำการผลิตมันสำปะหลังเส้น และจำหน่ายต่อไปให้กับโรงงานอาหารสัตว์ และโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศที่ใช้มันสำปะหลังเส้นเป็นวัตถุดิบใน

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114-115.

การผลิต รวมถึงส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยสินค้ามันสำปะหลังที่สำคัญสามารถแบ่งออกได้เป็น มันเส้น มันอัดเม็ด และแป้งมันสำปะหลัง¹⁹

มันสำปะหลังเส้นจัดเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ โดยอยู่ในอันดับ 1 ใน 10 ของสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดของไทย โดยมีปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเส้นคิดเป็นร้อยละ 30-40 ของปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังทั้งหมด และผลผลิตมันสำปะหลังเส้นส่วนใหญ่จะถูกส่งออกไปยังต่างประเทศในอัตราร้อยละ 90 โดยมีปริมาณการส่งออกเกือบ 3 ล้านตัน หรือคิดเป็นมูลค่ากว่า 12,000 ล้านบาทต่อปี สำหรับผลิตภัณฑ์หลักๆ ที่ผลิตจากมันสำปะหลังเส้นหรือใช้มันสำปะหลังเส้นเป็นวัตถุดิบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ แอลกอฮอล์ และเอทานอล โดยเฉพาะเอทานอลนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญในการผลักดันเพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทน ในขณะที่ราคาน้ำมันอยู่ในระดับสูง

(4) ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ส่งมอบแบบ FOB (White Rice 5% - WRF5) เริ่มซื้อขายเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2554

สืบเนื่องจากประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลก ผู้ผลิตจากแหล่งเพาะปลูกจะส่งผลผลิตในรูปข้าวเปลือกมาขายให้กับโรงสี ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในแถบภาคกลาง เพื่อทำการสี แปรรูปเป็นข้าวสาร แล้วส่งต่อมายังกรุงเทพมหานคร ตลาดกรุงเทพมหานครจึงถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวที่สะท้อนความต้องการบริโภคทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ราคาข้าวที่ผู้ส่งออกขายให้ผู้ซื้อต่างประเทศในรูปแบบ FOB กรุงเทพมหานคร จึงเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดราคารับซื้อข้าวเปลือกของโรงสีจากชาวนา ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดราคาสินค้าข้าวของไทย

ส่วนเหตุผลที่เลือกข้าวขาวเข้ามาซื้อขายล่วงหน้าเพราะว่าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ เป็นข้าวที่มีปริมาณการซื้อขายมาก และคนไทยนิยมบริโภคมากกว่าข้าวประเภทอื่นๆ เกษตรกรไทยจึงปลูกข้าวเมล็ดยาวพันธุ์ที่เมื่อสีแล้วเป็นข้าวสารขาวมากกว่าข้าวพันธุ์อื่น โรงสีก็เช่นเดียวกัน นิยมซื้อข้าวพันธุ์ที่สีเป็นข้าวสารขาวจากชาวนาหรือพ่อค้าคนกลางมากกว่าซื้อข้าวพันธุ์อื่นนอกจากนี้ ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ สามารถใช้เป็นฐานวัตถุดิบในการปรับปรุงคุณภาพเป็นข้าวขาวชนิดต่างๆ ได้เป็นข้าวขาว 100 เปอร์เซนต์ ชั้น 2 หรือข้าวขาว 10 เปอร์เซนต์ ได้ง่าย อีกทั้งข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ มีมาตรฐานที่ชัดเจนตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ปี พ.ศ. 2540 ดังนั้นจึง

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103.

สามารถใช้เป็นตัวแทนของข้าวชนิดอื่น ๆ ในการประกันความเสี่ยงได้²⁰ ข้าวขาว 5% จึงเป็นข้าวชนิดที่วงการค้าข้าวสามารถใช้เป็นราคาอ้างอิงในการซื้อขายข้าวขาวคุณภาพอื่นได้ เนื่องจากความผันผวนของราคาข้าวมีความสัมพันธ์กับสินค้าเกษตร ประเภทัญพืชชนิดอื่นๆ และมีความผันผวนของราคาตลอดเวลา ดังนั้น สัญญาซื้อขายล่วงหน้า จึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านราคาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในวงการค้าระดับประเทศและระดับนานาชาติ

นอกจากนี้ ผู้ค้าข้าวในประเทศ และผู้ค้าต่างประเทศหรือหน่วยงานของภาครัฐต่างประเทศสามารถเข้ามาซื้อเพื่อประกันความเสี่ยงหรือเพื่อการรับมอบสินค้าได้ เนื่องจากความผันผวนของข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ แบบ FOB มีความผันผวนสูงกว่าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ภายในประเทศ ซึ่งเป็นผลจากอัตราแลกเปลี่ยน จึงน่าจะจูงใจนักลงทุนได้มากขึ้น และการค้นพบราคายังเป็นไปตามธรรมชาติเนื่องจากการส่งมอบรับมอบสินค้ากันจริง²¹

(5) ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (Standard Thai Rubber 20 – STR 20) เริ่มซื้อขายเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2554

ยางแท่ง (Technically Specified Rubber : TSR) ผลิตจากน้ำยางสดหรืออาจใช้ยางที่จับตัวแล้วหรือยางแห้ง เช่น ยางแผ่นดิบ ยางก้นถ้วย ซียาง เศษยาง มาเป็นวัตถุดิบวิธีการผลิตคือ ตัดย่อยก้อนยางให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ล้างสิ่งสกปรกออก แล้วนำยางไปอบแห้ง แล้วอัดเป็นแท่งตามขนาดที่ต้องการ ทั้งนี้มาเลเซียเป็นประเทศแรกที่คิดค้นพัฒนาการผลิตยางแท่งเพื่อแข่งขันกับยางสังเคราะห์ และใช้วิธีตรวจสอบคุณสมบัติของยางตามมาตรฐานสากลเป็นเกณฑ์กำหนดชั้นของยางแทนการจัดชั้นด้วยสายตาแบบที่ใช้กับยางแผ่นรมควัน ต่อมาประเทศผู้ผลิตยางธรรมชาติอื่น ๆ ได้ผลิตยางแท่งตาม และกำหนดมาตรฐานการจัดชั้นยางแท่งแบบเดียวกับมาเลเซีย แต่ใช้ชื่อเรียกต่างออกไปเป็นของตนเอง

สำหรับประเทศไทยได้กำหนดมาตรฐานยางแท่งเป็น STR (Standard Thai Rubber) จำแนกออกเป็น 6 ประเภท คือ STR XL STR 5L STR 5 STR 10 STR 20 STR CV โดยยางแท่ง STR 20 เป็นประเภทยางแท่งที่มีปริมาณส่งออกมากที่สุดของไทย ทั้งนี้ยางแท่งส่วนใหญ่นำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตยางยานพาหนะ และปัจจุบันประเทศผู้ซื้อเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนมาใช้

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

²¹ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, การนำสินค้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ส่งมอบแบบ FOB เข้ามาซื้อขายล่วงหน้าใน AFET (WRF5), (ม.ป.ท., 2554), หน้า 3-5.

ยางแท่งทดแทนยางแผ่นรมควันมากขึ้น เพราะยางแท่งมีการกำหนดคุณภาพเป็นมาตรฐานดีกว่า ยางแผ่นรมควัน ทำให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น นำไปแปรรูปได้ง่ายกว่าและขนส่งเคลื่อนย้ายโดยเครื่องจักรได้สะดวกกว่ายางแผ่นที่ต้องระมัดระวังมิให้ฉีกขาด อีกทั้งราคาโดยเฉลี่ยยังถูกกว่ายางแผ่นรมควัน²²

6. กลไกการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

6.1 วิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

(1) การเปิดบัญชีเพื่อการซื้อขายล่วงหน้า

ผู้ลงทุนจะต้องเปิดบัญชีเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้ากับบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าหรือโบรกเกอร์ ซึ่งต้องเป็นบริษัทที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด และได้รับอนุญาตให้เป็นบริษัทสมาชิกของตลาด เพื่อทำหน้าที่ในการเป็นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าให้แก่ผู้ลงทุนที่เป็นลูกค้าของบริษัท รับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายล่วงหน้าจากลูกค้า ซึ่งการซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล. นั้น ผู้ลงทุนต้องส่งคำสั่งซื้อขายล่วงหน้าผ่านบริษัทสมาชิกและบริษัทสมาชิกจะเป็นผู้ส่งคำสั่งซื้อขายเข้ามายังระบบการซื้อขายของ ต.ส.ล.

บริษัทสมาชิกจะให้ลูกค้าที่เปิดบัญชีซื้อขายล่วงหน้ากับบริษัท และต้องวางเงินประกัน หรือที่เรียกว่ามาร์จิ้น (Margin) * เพื่อเป็นหลักประกันก่อนส่งคำสั่งซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งการตัดสินใจเลือกเปิดบัญชีเป็นลูกค้าของบริษัทสมาชิกรายใด ผู้ลงทุนควรศึกษาการให้บริการ ฐานะการเงิน และความน่าเชื่อถือของบริษัทสมาชิกรายนั้นๆ ด้วย ผู้ลงทุนเปิดบัญชีเพื่อซื้อขายล่วงหน้าเป็นที่เรียบร้อยแล้วบริษัทสมาชิกก็จะมอบหมายเจ้าหน้าที่การตลาดของบริษัทสมาชิกเป็นผู้ดูแลรับคำสั่งซื้อขายล่วงหน้าและติดตามแจ้งผลการซื้อขายล่วงหน้าให้แก่ลูกค้า ตลอดจนให้คำปรึกษาและแนะนำการลงทุน

นอกจากนี้ ต.ส.ล. เปิดให้มีการซื้อขายล่วงหน้าผ่านทางอินเทอร์เน็ตด้วย ซึ่งผู้ลงทุนสามารถเปิดบัญชีซื้อขายล่วงหน้าผ่านอินเทอร์เน็ตกับบริษัทสมาชิกที่เปิดให้บริการซื้อขายล่วงหน้าผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet Trading) ได้ด้วย

²² ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, **ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20)** [ออนไลน์], 11 ธันวาคม พ.ศ. 2554. แหล่งที่มา <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/str20/>

* มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

“เงินประกัน” หมายความว่า เงินและทรัพย์สินที่วางไว้เพื่อเป็นหลักประกันการซื้อขายล่วงหน้า

(2) การส่งคำสั่งซื้อขายล่วงหน้า

สำหรับวิธีการส่งคำสั่งซื้อขายล่วงหน้าผ่านบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือ โบรกเกอร์ข้างต้น สามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

(2.1) ส่งคำสั่งซื้อขายได้ด้วยตัวเอง ณ ห้องค้าของบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าหรือโบรกเกอร์ที่ได้เปิดบัญชีไว้ โดยเขียนคำสั่งซื้อขายล่วงหน้าลงในแบบฟอร์มที่บริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าหรือโบรกเกอร์จัดเตรียมไว้ แล้วส่งให้เจ้าหน้าที่การของบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือโบรกเกอร์ โดยคำสั่งซื้อขายล่วงหน้าจะได้รับการส่งเข้าระบบโดยเจ้าหน้าที่ซื้อขาย (Trading Operator) ในทันที

(2.2) ส่งคำสั่งซื้อขายผ่านทางโทรศัพท์ที่มีระบบบันทึกเสียง โดยโทรศัพท์ติดต่อกับเจ้าหน้าที่การตลาดของบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือโบรกเกอร์ที่ลูกค้าได้เปิดบัญชีไว้

(2.3) ส่งคำสั่งซื้อขายผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต * ของบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือโบรกเกอร์ที่ได้เปิดบัญชีไว้ โดยลูกค้าได้รับชื่อผู้ใช้ (Username) และรหัสผ่าน (Password) จากบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือโบรกเกอร์ สำหรับใช้ในการเข้าสู่ระบบการซื้อขายล่วงหน้าซึ่งลูกค้าสามารถตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ได้เช่น ฐานะของคำสั่งซื้อขาย สถานะเงินประกัน จำนวนสัญญาที่ถือครอง เป็นต้น

(3) หลังการซื้อขายล่วงหน้า

เมื่อเจ้าหน้าที่ซื้อขายส่งคำสั่งซื้อหรือขายเข้าระบบแล้ว คำสั่งนั้นก็จะไปจับคู่กันในระบบและเมื่อคำสั่งซื้อหรือขายของลูกค้าสามารถจับคู่ได้แล้ว ระบบจะส่งการยืนยันการซื้อขายดังกล่าวไปให้บริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือโบรกเกอร์ของลูกค้า จากนั้นบริษัทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือโบรกเกอร์ก็จะรายงานผลการซื้อขายให้ลูกค้าทราบว่าสามารถทำรายการ

* ข้อ 13 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าผ่านอินเทอร์เน็ต พ.ศ. 2549 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 บัญญัติว่า

“ข้อ 13 ในการซื้อขายล่วงหน้าผ่านอินเทอร์เน็ต ลูกค้าผู้ใช้บริการสามารถบันทึกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขายได้เฉพาะคำสั่งดังต่อไปนี้เท่านั้น

13.1 คำสั่งประเภท Limit Order

13.2 คำสั่งประเภท Stop Order

13.3 คำสั่งประเภท Stop Limit Order”

ตามคำสั่งได้แล้ว ทั้งนี้ ผู้ลงทุนควรติดตามและตรวจสอบบัญชีทุกครั้งที่มีการซื้อขายล่วงหน้าหรือ หากไม่มีการซื้อขาย ก็ควรตรวจสอบบัญชีซื้อขายล่วงหน้าอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 7: วิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย²³

1. ผู้ลงทุนเลือกบริษัทโบรกเกอร์ (เปิดบัญชีและวางเงินประกัน) ส่งคำสั่งซื้อขายกับโบรกเกอร์
2. โบรกเกอร์ส่งคำสั่งซื้อขายเข้าระบบของตลาด
3. ตลาดจับคู่ซื้อขายด้วยระบบคอมพิวเตอร์ (สำนักหักบัญชี) คำนวณ เรียกเก็บและรักษาสถานะเงินประกัน
4. ผู้ลงทุนปิดสถานะโดย <ul style="list-style-type: none"> 4.1 หักล้างสัญญา (Offset Position) 4.2 ส่งมอบ-รับมอบสินค้า (Physical Delivery) หรือ ชำระส่วนต่างของราคาด้วยเงิน (Cash Settlement) 4.3 การยุติสถานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า เพื่อการส่งมอบและการรับมอบสินค้าในตลาดจริง (Exchange of Futures for Physicals : EFP) 4.4 การส่งมอบโดยทางเลือกอื่น (Alternative Delivery Procedures : ADP)

ภาพที่ 6: วิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย²⁴

²³ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ลงทุนอย่างไร...ใน AFET เพื่อบริหารความเสี่ยง และเพื่อการลงทุน, หน้า 47.

²⁴ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, "นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า" (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 34.

6.2 วันและเวลาทำการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

ผู้ลงทุนสามารถทำการซื้อขายล่วงหน้าได้ตามวันและเวลาทำการของ ต.ส.ล. โดย ต.ส.ล. กำหนดให้ทำการซื้อขายล่วงหน้า ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 10.00 - 15.45 น. (ยกเว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์และวันหยุดธนาคาร) ซึ่งการซื้อขายใน ต.ส.ล. เป็นการซื้อขายแบบต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาที่ซื้อขาย (Continuous Trading) สำหรับทุกสินค้าที่เปิดให้ซื้อขายล่วงหน้า โดยแบ่งเวลาการทำงานของระบบได้ดังนี้

ตารางที่ 8: วันและเวลาทำการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย²⁵

ช่วงเวลาการซื้อขาย		หมายเหตุ
09.50-10.00 น.	(Pre-Opening)	ช่วงเวลารับคำสั่งซื้อขายก่อนเปิดตลาด เป็นช่วงเวลาที่ระบบจะรับคำสั่งซื้อขายเข้าสู่ระบบแต่ยังจะไม่มีกรจับคู่ จนกระทั่งเวลา 10.00 น. ระบบจะรวบรวมคำสั่งซื้อขายทั้งหมดที่ส่งเข้ามาและคำนวณหาราคาเพื่อจับคู่เป็นราคาเปิดตามเกณฑ์ที่ ต.ส.ล. กำหนด
10.00-15.40 น.	(Opening)	ช่วงเวลาซื้อขาย เป็นช่วงเวลาที่ระบบจะทำการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่มีราคาตรงกันอย่างต่อเนื่อง
15.40-15.45 น.	(Pre-Close หรือ Call Session)	ช่วงเวลารับคำสั่งซื้อขายก่อนปิดตลาด เป็นช่วงเวลาที่ระบบจะหยุดการจับคู่ชั่วคราวแต่ยังคงรับคำสั่งซื้อขายที่ส่งเข้าระบบเพื่อรวบรวมและคำนวณหาราคาปิดประจำวันและจับคู่คำสั่งที่สามารถจับคู่ได้ในเวลา 15.45 น.
15.45 น.	(Close)	ตลาดปิดทำการซื้อขาย

²⁵ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ลงทุนอย่างไร...ใน AFET เพื่อบริหารความเสี่ยง และเพื่อการลงทุน, หน้า 48.

6.3 ประเภทของคำสั่งซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

คำสั่งซื้อขายแต่ละประเภทเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการทำให้ธุรกรรมการซื้อขายล่วงหน้าเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกตลาดสามารถส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขายได้เฉพาะประเภทคำสั่งที่มีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไขดังนี้*

(1) Limit Order คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่ระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่จนกว่าจะได้ครบตามจำนวน คำสั่งนี้เป็นคำสั่งซื้อขายที่มีการกำหนดราคาและปริมาณที่ต้องการซื้อขายล่วงหน้าอย่างชัดเจน โดยผู้เสนอซื้อจะเสนอซื้อในราคาระดับราคาต่ำที่ต่ำกว่าราคาตลาดในขณะนั้น ในขณะที่ผู้เสนอขายจะเสนอขายในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดในขณะนั้น

(2) Limit FAK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่ระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการทันที โดยมีเงื่อนไขว่าหากระบบการซื้อขายจับคู่ได้เพียงบางส่วน ระบบการซื้อขายจะยกเลิกส่วนที่เหลือ หรือหากไม่สามารถจับคู่ได้ทันทีก็จะยกเลิกคำสั่งนั้น

(3) Limit FOK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่ระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการทันที โดยมีเงื่อนไขว่าหากระบบการซื้อขายไม่สามารถจับคู่ได้ตามจำนวนที่ระบุทันทีระบบการซื้อขายจะยกเลิกคำสั่งโดยไม่มีการจับคู่

(4) Market Order คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ระบุ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อ ณ ราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น และจะจับคู่คำสั่งขาย ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดในขณะนั้น กรณีที่ระบบการซื้อขายจับคู่ได้เพียงบางส่วน ระบบการซื้อขายจะยกเลิกส่วนที่เหลือทันที ในการใช้คำสั่งนี้ ผู้ซื้อและผู้ขายจะไม่ได้กำหนดราคาเสนอซื้อหรือเสนอขาย แต่จะเป็นการส่งคำสั่งให้นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าทำการซื้อขาย ณ ราคาที่สามารถซื้อหรือขายได้ในขณะนั้น กล่าวคือ ผู้ส่งคำสั่งเสนอซื้อจะสามารถซื้อได้ ณ ราคาที่ดีที่สุดที่มีผู้เสนอขายในขณะนั้น ส่วนผู้ส่งคำสั่งเสนอขายจะสามารถขายได้ ณ ราคาที่ดีที่สุดที่มีผู้เสนอซื้อในขณะนั้น ทำให้คำสั่งซื้อขายประเภท Market order เป็นคำสั่งซื้อขายที่ทำให้ผู้ซื้อขายสามารถเข้าหรือออกจากตลาดได้ทันที อย่างไรก็ตาม ราคาที่ซื้อหรือขายได้อาจมิได้เป็นราคาตลาดในขณะที่ส่งคำสั่งซื้อขายขึ้นอยู่กับการสภาพตลาดในขณะนั้น

* ข้อ 15 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547

(5) Market FOK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ระบุ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อ ณ ราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น และจะจับคู่คำสั่งขาย ณ ราคาที่มีผู้เสนอซื้อสูงสุดในขณะนั้น และมีเงื่อนไขว่า หากระบบการซื้อขายไม่สามารถจับคู่ได้ตามจำนวนที่ระบุทันที ระบบการซื้อขายจะยกเลิกคำสั่งโดยไม่มีกรจับคู่

(6) Stop Order (Stop #) คำสั่งซื้อในราคาที่สูงกว่าหรือคำสั่งขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาดในขณะนั้น โดยระบุราคาและจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยมีเงื่อนไขให้คำสั่งดังกล่าวมีผลเป็นคำสั่งประเภท Market Order เมื่อราคาซื้อขายในตลาดได้มีการเปลี่ยนแปลงจนถึงระดับราคาดังกล่าว

(7) Stop Limit Order (Stop Limit #) คำสั่งซื้อในราคาที่สูงกว่าหรือคำสั่งขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาดขณะนั้น โดยมีเงื่อนไขให้คำสั่งดังกล่าวมีผลเป็นคำสั่งประเภท Limit Order เมื่อราคาซื้อขายในตลาดได้มีการเปลี่ยนแปลงจนถึงระดับราคาดังกล่าว

ทั้งนี้ ในการส่งคำสั่งประเภท Stop Limit Order ให้ระบุรายละเอียดดังต่อไปนี้

(ก) ราคาที่เป็นเงื่อนไขให้คำสั่งมีผลเปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order

(ข) ราคาเสนอซื้อหรือราคาเสนอขายในระบบการซื้อขายเมื่อคำสั่งเปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order แล้ว

(ค) จำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ

ทั้งนี้ ให้ถือว่าคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Stop Order ตาม (6) และประเภท Stop Limit Order ตาม (7) เข้าสู่ระบบการซื้อขายทันทีเมื่อได้เปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Market Order และประเภท Limit Order แล้วแต่กรณี*

การส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในช่วง 10 นาทีก่อนตลาดเปิดทำการซื้อขายและในช่วง 5 นาทีก่อนสิ้นสุดการซื้อขายในแต่ละวัน ให้กระทำได้เฉพาะคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order เท่านั้น*

* เพิ่มเติมโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2548

* ข้อ 16 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับประมวล) ประกาศ ณ วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 แก้ไขโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2549 ลงวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2549

6.4 การเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

การซื้อขายในตลาดล่วงหน้า นั้น ลูกค้าสามารถสั่งซื้อหรือสั่งขายก่อนก็ได้ คำสั่งที่ส่งเข้ามาในระบบการซื้อขายที่ได้รับการจับคู่และมีผล ให้ผู้ซื้อและผู้ขายมีภาระผูกพันในสัญญาซื้อขายที่เกิดขึ้นเรียกว่าเป็นการ เปิดฐานะการถือครองสัญญา (Open Position) โดยเราจะเรียกการ ซื้อล่วงหน้าว่า Long และเรียกการเปิดฐานะด้านซื้อว่า Open Long Position ส่วนการขายล่วงหน้า นั้นเราเรียกว่า Short และเรียกการเปิดฐานะด้านขายว่า Open Short Position เมื่อมีการเปิดฐานะแล้วผู้ที่ถือครองฐานะทั้งด้านซื้อและด้านขายมีภาระผูกพันในสัญญาจนกว่าจะมีการยุติฐานะการถือครอง

ภาพที่ 7: การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย²⁶

²⁶ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, “นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 17.

6.5 การปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายได้เปิดฐานะการถือครองแล้ว จะมีฐานะการถือครองคงค้างที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และเงื่อนไขที่ ต.ส.ล. กำหนด โดยเฉพาะในเรื่องปรับฐานะบัญชีเงินประกันประจำวันอันเนื่องมาจากกำไรหรือขาดทุนจากการปรับมูลค่าของสัญญาที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน (Mark to market) จนกว่าปิดฐานะการถือครองโดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง* ดังนี้

(1) การหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม ซึ่งเรียกว่า การล้างฐานะการถือครอง (Offset Position)

การล้างฐานะการถือครอง (Offset Position) คือ การปิดฐานะการถือครอง โดยการทำให้ภาระหรือสิทธิตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่มีอยู่เดิมให้หมดไปด้วยการซื้อหรือขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าขึ้นใหม่ที่มีผลในทางตรงกันข้าม ตัวอย่างการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม เช่น คุณสมศรีเป็นนักเก็งกำไร (Speculator) ทำสัญญาขายล่วงหน้า RSS3 พ.ค. 51 ไว้ที่ราคา 80 บาท/กก. ต่อมาเมื่อเดือน ม.ค. 51 ราคา RSS3 ล่วงหน้าของเดือน พ.ค. 51 ปรับตัวลดลงเหลือ 70 บาท/กก. หากคุณสมศรีซึ่งถือครองสัญญาด้านขายเอาไว้ พอใจกับกำไร 10 บาท/กก. ซึ่งได้จากผลต่างของการปรับราคาดังกล่าว คุณสมศรีก็อาจปลดภาระตนออกจาก ต.ส.ล. ด้วยการเข้าซื้อล่วงหน้าที่ราคา 70 บาท/กก. ซึ่งจะส่งผลให้ฐานะขายล่วงหน้าของคุณสมศรี ที่ถืออยู่เดิมถูกล้างด้วยฐานะซื้อที่คุณสมศรีได้เข้าซื้อล่วงหน้าในภายหลัง คุณสมศรีจึงสามารถหลุดพ้นจากภาระผูกพันโดยไม่ต้องส่งมอบหรือรับมอบสินค้าและยังได้รับกำไร 10 บาท/กก. อีกด้วย

* ข้อ 30 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล)พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า

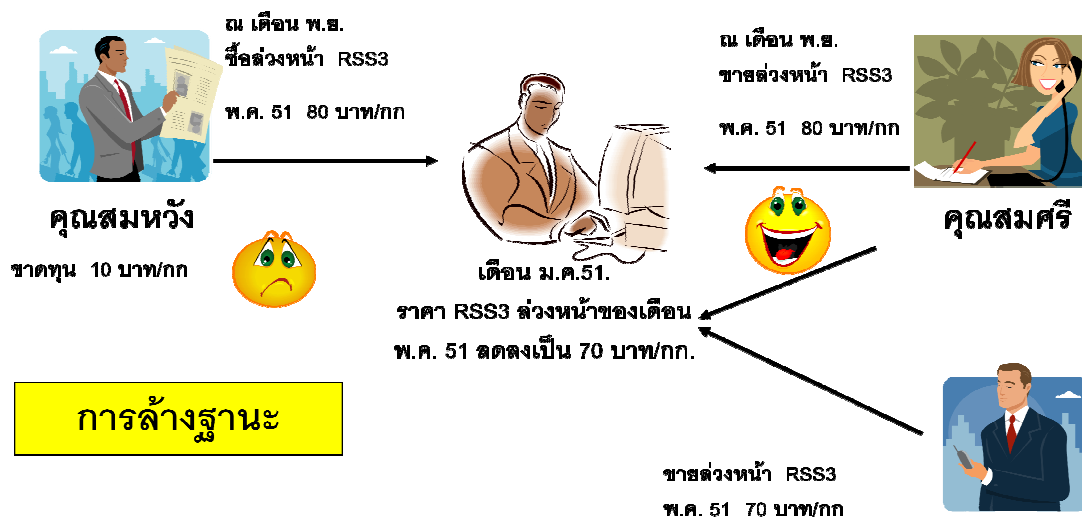
“ข้อ 30. การยุติฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำได้ ดังนี้

(1) ล้างฐานะการถือครอง

(2) ชำระราคา รับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตรตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า และตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการรับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตร

(3) อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนดให้เป็นการยุติฐานะการถือครอง”

ภาพที่ 8: การหักล้างสถานะด้วยการทำสัญญา
ในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position)²⁷

โดยภายหลังจากการทำการธุรกรรมหักล้างฐานะดังกล่าวแล้ว สำนักหักบัญชีจะทำการล้างฐานะคงค้างในสัญญาของผู้ค้า และมีการคำนวณกำไรขาดทุนเพื่อคืนยอดเงินคงเหลือในบัญชีมาร์จินให้กับผู้ค้า ซึ่งคำนวณจาก²⁸

$$\text{กำไร (ขาดทุน)} = (\text{ราคาของฐานะขาย} - \text{ราคาของฐานะซื้อ}) * \text{ขนาดของสัญญา} * \text{จำนวนสัญญา}$$

(2) การแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้านอก ต.ส.ล. (Exchange of Futures for Physicals: EFP)

การแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้านอก ต.ส.ล. (Exchange of Futures for Physicals: EFP) หรือการปิดฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าเพื่อการส่งมอบและการรับมอบสินค้าในตลาดจริงนั้น หมายถึง กระบวนการที่ผู้ซื้อและผู้ขายทำข้อตกลงซื้อขายสินค้ากันในตลาดจริง และผู้ซื้อและผู้ขายนั้นได้เข้ามาทำการซื้อขายข้อตกลงล่วงหน้าของสินค้าประเภทเดียวกันนั้นใน ต.ส.ล. เพื่อประกันความเสี่ยง และเมื่อเข้าสู่

²⁷ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, “นิตยสารพันธบัตรในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 36.

²⁸ คณะกรรมการกำกับดูแลการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน, สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตร: หลักการและการประยุกต์ใช้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, หน้า 67.

เดือนส่งมอบของข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถตกลงกันแล้วแจ้งต่อ ต.ส.ล. เพื่อให้ตลาดดำเนินการยุติฐานะการถือครองข้อตกลงนั้นๆ ในราคาซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันภายใต้หลักเกณฑ์ที่ ต.ส.ล. กำหนด ในส่วนของการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามที่ทำสัญญา กันไว้ในตลาดจริงนั้น สินค้าดังกล่าวจะต้องเป็นสินค้าประเภทเดียวกันแต่อาจต่างชนิดกันได้ เช่น ผู้ซื้อและผู้ขายทำข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าสินค้าอย่างแผ่นรมควันชั้น 3 แต่ในการส่งมอบและรับมอบในตลาดจริง ทั้งคู่สามารถตกลงที่จะส่งมอบและรับมอบสินค้าอย่างแผ่นรมควันชั้น 1 ได้ เป็นต้น²⁹

ดังนั้น การแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าฯ (EFP) จึงถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ผู้ประกันความเสี่ยง (Hedger) สามารถใช้ในการบริหารความเสี่ยงสำหรับสินค้าที่มีความเสี่ยงและเกี่ยวข้องกับสินค้าอ้างอิงซึ่งมีการซื้อขายใน ต.ส.ล. เช่น ข้าวขาว 5% หรือเป็นสินค้าประเภทเดียวกัน โดยราคามีความสัมพันธ์กันซึ่งอาจอยู่ในระดับที่สูงกว่าหรือต่ำกว่าราคาที่มีการซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล. ก็ได้ เช่น ผู้ซื้อทำสัญญาซื้อขายข้าวขาว 100% หรือข้าวขาว 25 % ในตลาดจริงแต่มาทำการแลกเปลี่ยนสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5% ใน ต.ส.ล. และเมื่อปิดสถานการณ์ถือครองใน ต.ส.ล. แล้ว ผู้ซื้อและผู้ขายจะสามารถให้ส่วนที่เพิ่มหรือส่วนลดราคาตามชั้นคุณภาพสินค้าได้ นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าฯ (EFP) ยังช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารจัดการ สามารถใช้เพื่อหลีกเลี่ยงข้อกำหนดในการส่งมอบรับมอบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล. บางประการ เช่น คุณภาพของสินค้าที่ส่งมอบรับมอบ เงื่อนไขการส่งมอบรับมอบ หรือการชำระราคา ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดในทางธุรกิจต่อผู้ซื้อและผู้ขายได้ในบางกรณี อย่างไรก็ตาม ผู้ซื้อและผู้ขายที่ต้องการทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าฯ (EFP) ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการที่รู้จักคุ้นเคยกัน หรือมีการทำธุรกิจร่วมกันในตลาดจริงอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องมีการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล. ด้วย

คู่สัญญา (ผู้ซื้อและผู้ขายใน ต.ส.ล.) ที่มีความประสงค์ที่จะแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าฯ (EFP) สามารถดำเนินการได้ดังนี้

(ก) ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องยื่นความจำนง เพื่อร้องขอในแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าฯ ใน ต.ส.ล. กับสัญญาซื้อขายในตลาดจริง โดยผ่านบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) โดยจำนวนสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่จะขอแลกเปลี่ยนการถือครองนั้น จะต้องมิ

²⁹ บริษัท แอโกรเวลท์ จำกัด, การส่งมอบ-รับมอบใน AFET [ออนไลน์], 17 มีนาคม พ.ศ. 2555. แหล่งที่มา <http://www.agrowealth.com/agrowealth/library/deliver.php>

จำนวนใกล้เคียงกับปริมาณสินค้าที่ระบุในสัญญาซื้อขายจริงที่ใช้ประกอบการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) ตามเงื่อนไขของ ต.ส.ล.

- ราคาที่ใช้ในการทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่ ต.ส.ล. กำหนด

- เงื่อนไขการส่งมอบรับมอบของสัญญาซื้อขายจริงจะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในวันหรือหลังจากวันที่ผู้ซื้อและผู้ขายยุติฐานะการถือครองโดยการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) ตามระยะเวลาอันสมควรตามวิถีทางการค้าปกติโดยทั่วไป

(ข) บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ต้องแจ้งความประสงค์เพื่อขอทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล. กับสัญญาซื้อขายในตลาดจริงต่อสำนักหักบัญชีของ ต.ส.ล. ภายในระยะเวลาที่ ต.ส.ล. กำหนด

(ค) บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) จะต้องดำเนินการส่งคำสั่งเพื่อขอยุติฐานะการถือครองของผู้ซื้อและผู้ขายโดยผ่านระบบการส่งคำสั่งซื้อขายของ ต.ส.ล. ตามวิธีการที่ ต.ส.ล. กำหนด

(ง) สำนักหักบัญชีจะทำการตรวจสอบแบบแจ้งความประสงค์ขอทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) ที่ได้รับจากบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) และคำสั่งขอทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) ที่บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ส่งผ่านระบบการส่งคำสั่งซื้อขายของ ต.ส.ล.

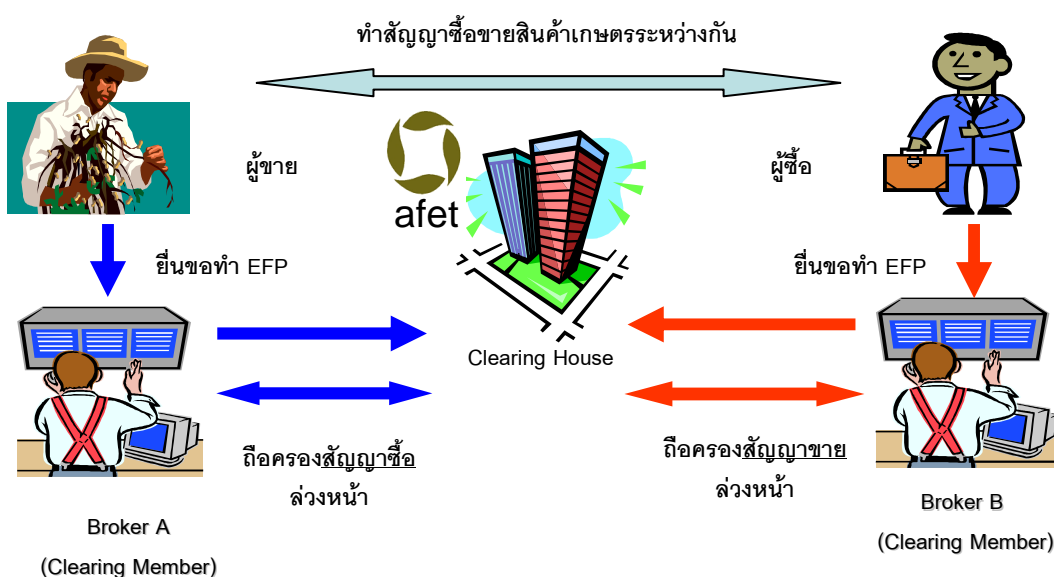
หากสำนักหักบัญชีตรวจสอบแบบแจ้งความประสงค์ขอทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) และคำสั่งขอทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) แล้ว และพบว่าข้อมูลทุกอย่างครบถ้วนถูกต้องตามข้อกำหนดของ ต.ส.ล. สำนักหักบัญชีจะอนุมัติการยุติการถือครองของผู้ซื้อและผู้ขายที่ขอทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้างต้นหลังสิ้นสุดการซื้อขายของวันที่สำนักหักบัญชีอนุมัติการถือครองของผู้ซื้อและผู้ขายที่ขอทำการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองดังกล่าว

(จ) สำนักหักบัญชีคืนเงินประกันพร้อมทั้งกำไรหรือขาดทุน (ถ้ามี) ให้กับลูกค้า

ในการทำการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล. กับสัญญาซื้อขายในตลาดจริงนั้น ผู้ซื้อในสัญญาซื้อขายจริงจะได้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า ส่วนผู้ขายในสัญญาซื้อขายจริงจะได้สัญญาซื้อล่วงหน้า ซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจมีฐานะค้างใน ต.ส.ล. ครอบคลุมปริมาณสินค้าในสัญญาซื้อขายจริงที่นำมาประกอบการขอทำการแลกเปลี่ยนการถือครองทั้งหมดหรือบางส่วนหรืออาจยังไม่มีก็ได้ ทั้งนี้หากผู้ซื้อผู้ขายมีฐานะการถือครองครอบคลุม

ปริมาณสินค้าในสัญญาซื้อขายจริงที่นำมาประกอบการขอทำการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองดังกล่าว เมื่อได้รับอนุมัติให้ทำการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) แล้ว ผู้ซื้อและผู้ขายก็จะได้รับสัญญาซื้อหรือขายที่ตรงกันข้ามกับฐานะการถือครองเดิมที่มีอยู่และเป็นผลให้ผู้ซื้อและผู้ขายใน ต.ส.ล. สามารถยุติการถือครองของตนใน ต.ส.ล. ได้³⁰

ภาพที่ 9: การแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองของข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP)³¹

(3) การส่งมอบรับมอบสินค้า (Physical Delivery) หรือการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement)

โดยทั่วไปเกี่ยวกับการปิดฐานะการถือครองในตลาดล่วงหน้าสามารถทำได้โดยการล้างฐานะก่อนถึงกำหนดวันซื้อขายสุดท้าย แต่หากคู่สัญญาถือครองสัญญาจนกระทั่งถึงกำหนดวันซื้อขายสุดท้ายดังกล่าว การปิดการถือครองสามารถทำได้โดยการส่งมอบและรับมอบสินค้านั้นตามวิธีการ และกระบวนการที่ ต.ส.ล. กำหนดไว้ โดยรายละเอียดไม่ว่าเรื่องคุณภาพสินค้า เงื่อนไขเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้า จะเป็นไปตามข้อกำหนดสัญญาซื้อขาย

³⁰ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ลงทุนอย่างไร...ใน AFT เพื่อบริหารความเสี่ยง และเพื่อการลงทุน, หน้า 63-64.

³¹ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, "นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า" (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 56.

ล่วงหน้า (Contract Specification) ซึ่งจะมีการกำหนดให้สอดคล้องกับการส่งมอบสินค้าในทางปฏิบัติจริงๆ เพื่อดึงดูดให้ผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสินค้านั้นๆ เข้ามาใช้กลไกใน ต.ส.ล.³²

อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะดำเนินการส่งมอบรับมอบสินค้ากันจริง ในวันทำการแรกของเดือนก่อนเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ ตลาดโดยสำนักหักบัญชีจะออกหนังสือแจ้งเดือนฐานการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าให้สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายทราบ หลังจากนั้นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าของทั้งผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องแจ้งเดือนผู้ซื้อและผู้ขายให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษรทันที โดยแจ้งให้ทราบถึงภาระหน้าที่ ความเสี่ยง ตลอดจนขั้นตอนในการส่งมอบและรับมอบสินค้า ผู้ซื้อและผู้ขายรายใดที่ยังมีฐานะถือครองคงค้างอยู่จนถึงสิ้นวันซื้อขายสุดท้ายของสัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้นๆ จะต้องทำการส่งมอบรับมอบตามเงื่อนไขของสัญญา เว้นแต่สัญญาดังกล่าวในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ากำหนดให้สามารถหักล้างชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) ได้ ตามเงื่อนไขสัญญาแบบ Both Options

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่ควรพิจารณาเมื่อคู่สัญญาจะส่งมอบและรับมอบสินค้า ได้แก่
(ก) เงินประกันสำหรับเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ (Spot Month Margin)

บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) จะเรียกเก็บเงินประกันเพิ่มจากทั้งผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้า เป็นจำนวนเงินขั้นต่ำประมาณ 25% ของมูลค่าอ้างอิงของสัญญา (Notional Value) ซึ่งเรียกว่า เงินประกันสำหรับเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ (Spot Month Margin) โดยบริษัทโบรกเกอร์ต้องนำส่งเงินประกันดังกล่าวให้สำนักหักบัญชีภายในวันตามที่ ต.ส.ล. ประกาศกำหนด สำหรับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของสินค้าแต่ละประเภท และเงินประกันส่วนนี้จะถือเป็นส่วนหนึ่งของเงินที่ผู้ซื้อต้องชำระค่าสินค้าที่จะทำการรับมอบต่อไป

(ข) การส่งมอบและรับมอบ หรือการชำระราคาส่วนต่างของราคาด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Both Options)

ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของสินค้าบางประเภทได้กำหนดเงื่อนไขการส่งมอบและรับมอบให้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถเลือกที่จะส่งมอบและรับมอบ หรือเลือกที่จะไม่ทำการส่งมอบและรับมอบแต่ทำการชำระส่วนต่างของราคาด้วยเงินแทนการส่งมอบและรับมอบ (Cash Settlement) ก็ได้ โดยเงื่อนไขดังกล่าวเรียกว่า การส่งมอบและการรับมอบหรือชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Both Options)

³² ไพรินทร์ รัตนพรชัยวงศ์, “แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 52.

ในเงื่อนไขของ Both Options ที่เป็นการส่งมอบและรับมอบสินค้านั้น จะต้องมี การแสดงความจำนงของผู้ซื้อที่ต้องการรับมอบและผู้ขายที่ต้องการส่งมอบที่ตรงกันต่อสำนักหัก บัญชีโดยต้องแจ้งความประสงค์ให้สำนักบัญชีทราบภายใน 12.00 น. ของวันถัดจากวันซื้อขาย สุดท้าย และสำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่และแจ้งผลการจับคู่ให้แก่ผู้ซื้อและผู้ขายผ่านทางบริษัท โบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อและผู้ขายภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการที่ สองถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย หากมีเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่แจ้งความประสงค์จะขอส่งมอบหรือรับ มอบ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบ หรือทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์จะส่งมอบหรือ รับมอบ สำนักหักบัญชีจะทำการหักล้างสัญญาของผู้ซื้อและผู้ขายที่จับคู่ได้ด้วยการปรับมูลค่าของ สัญญาตามราคายุติสุดท้าย (Final Settlement Price) และดำเนินการให้บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อและผู้ขายชำระราคาส่วนต่างของสัญญาดังกล่าวเป็นเงิน และ เมื่อมีการชำระส่วนต่างของราคาด้วยเงินแล้วก็ถือว่าภาระของบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขาย ล่วงหน้า) ของผู้ซื้อและผู้ขายได้สิ้นสุดลง

(ค) กระบวนการส่งมอบรับมอบสินค้าในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Delivery Process)

เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจนถึงวันซื้อขายสุดท้าย ผู้ซื้อ และผู้ขายล่วงหน้ามีภาระผูกพันที่จะต้องส่งมอบและรับมอบสินค้าตามกระบวนการส่งมอบและ รับมอบของ ต.ส.ล. ดังนี้

- ต.ส.ล. จะกำหนดวันสุดท้ายสำหรับการซื้อขายล่วงหน้าของสินค้า แต่ละ ประเภทไว้ ดังนั้นสัญญาของเดือนส่งมอบใดที่ผ่านพ้นวันสุดท้ายสำหรับการซื้อขายล่วงหน้าแล้ว ในวันทำการถัดไปจะไม่มีการซื้อขายสัญญาเดือนส่งมอบนั้นอีก ผู้ที่มีฐานะถือครองคงค้างอยู่ก็จะมีภาระผูกพันตามเงื่อนไขของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของสินค้าแต่ละประเภท

- กรณีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options ผู้ซื้อและผู้ขายโดย บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) จะต้องยื่นแบบแจ้งความประสงค์ในการส่งมอบและ รับมอบมายังสำนักหักบัญชีตามเวลาที่ ต.ส.ล. ประกาศกำหนด แต่หากกรณีไม่มีเงื่อนไขการส่ง มอบรับมอบเป็นแบบ Both Options ผู้ซื้อและผู้ขายไม่จำเป็นต้องยื่นแบบแจ้งความประสงค์ในการส่ง มอบและรับมอบดังกล่าว เพียงมีการถือครองฐานะอยู่ในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้ายก็ เพียงพอแล้ว จากนั้นสำนักหักบัญชีทำการจับคู่ และแจ้งผลการจับคู่ให้บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้า ซื้อขายล่วงหน้า) ทราบ และบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) จะต้องแจ้งผลการจับคู่ ดังกล่าวให้ลูกค้าของตนทราบทันที

- เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายได้รับทราบผลการจับคู่แล้ว ผู้ซื้อต้องแจ้งรายละเอียดในการส่งมอบรับมอบ (Delivery Instructions) ตามแบบที่ ต.ส.ล. กำหนดให้กับบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อทราบเพื่อดำเนินการนำส่งรายละเอียดของการส่งมอบรับมอบ (Delivery Instructions) ให้กับสำนักหักบัญชี และสำเนาถึงบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ขายภายในระยะเวลาที่กำหนด

- หลังจากบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ขายได้รับสำเนาส่งมอบรับมอบ (Delivery Instructions) จากบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อแล้ว บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ขายจะต้องส่งสำเนาส่งมอบรับมอบ (Delivery Instructions) ดังกล่าวให้แก่ผู้ขายในทันที และผู้ขายจะต้องทำการเตรียมสินค้าพร้อมทั้งดำเนินการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อตามรายละเอียดที่ได้รับในสำเนาส่งมอบรับมอบ (Delivery Instructions) นั้น โดยรายละเอียดของการส่งมอบรับมอบที่บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อนำเสนอให้สำนักหักบัญชีจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิธีปฏิบัติทางการค้าโดยทั่วไป

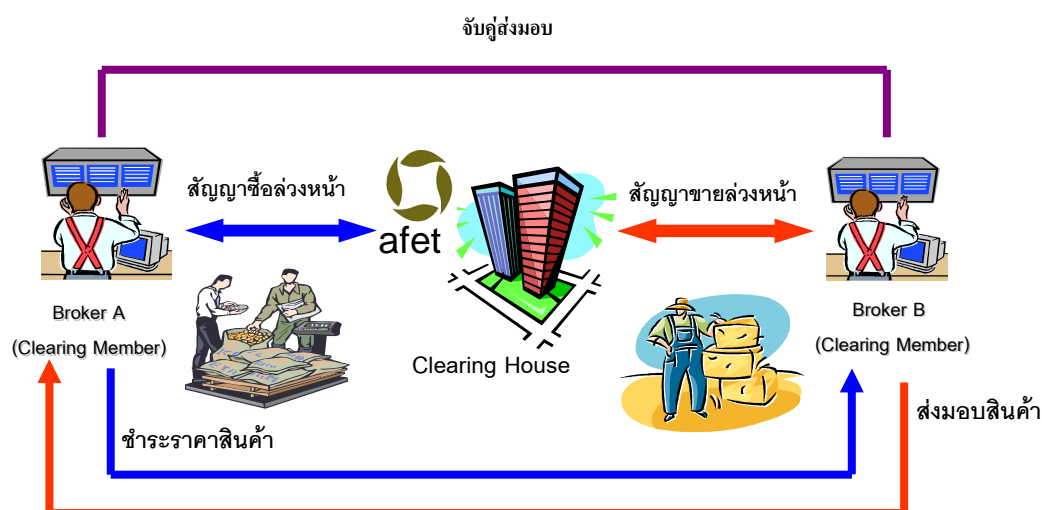
(ง) การแลกเปลี่ยนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งมอบรับมอบและการชำระราคา

สำหรับกระบวนการแลกเปลี่ยนเอกสารและการชำระราคาสินค้านั้น ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการส่งมอบและรับมอบ ซึ่งเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าแล้ว บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ขายจะต้องนำเอกสารที่ครบถ้วนและถูกต้องตามที่บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อระบุในสำเนาส่งมอบรับมอบ (Delivery Instructions) ให้กับบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อภายในระยะเวลาที่ ต.ส.ล. กำหนด ณ ที่ทำการของ ต.ส.ล. โดยมีสำนักหักบัญชีเป็นตัวกลางในกระบวนการแลกเปลี่ยนเอกสารและชำระราคา เมื่อบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อตรวจสอบเอกสารที่ได้รับจากบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ขายภายในวันและเวลาที่กำหนดแล้ว บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อและผู้ขายพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่สำนักหักบัญชีจะลงนามในใบแลกเปลี่ยนเอกสารและชำระราคา จากนั้นสำนักหักบัญชีจะทำการโอนเงินค่าสินค้าเข้าบัญชีผู้ขายตามคำสั่งที่ระบุไว้ในใบแจ้งหนี้ (Invoice) ของผู้ขายที่แจ้งต่อผู้ซื้อ

อย่างไรก็ดี กระบวนการส่งมอบรับมอบของสินค้าแต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องของวิธีปฏิบัติและระยะเวลาในการดำเนินการ ผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าจึงต้องศึกษากระบวนการและระยะเวลาในการส่งมอบรับมอบของสินค้าแต่ละประเภทอย่างละเอียด โดย

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างกระบวนการส่งมอบรับมอบตามข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบวัน 3 (RSS3)* โดยสังเขปดังนี้ เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบคือทุกเดือนติดต่อกันไม่เกิน 9 เดือน โดยวันซื้อขายสุดท้ายคือวันทำการที่ 3 ก่อนวันทำการแรกของเดือนส่งมอบ และสมาชิกผู้ซื้อจะต้องนำเงินมาวางไว้กับสำนักหักบัญชีเพื่อเตรียมชำระราคาสินค้าให้แก่สมาชิกผู้ขายภายในระยะเวลาที่กำหนดก่อนสมาชิกผู้ขายเริ่มขนสินค้าขึ้นเรือหรือก่อนจัดส่งสินค้าไปยังจุดส่งมอบ โดยวันส่งมอบสุดท้ายคือวันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ เมื่อสมาชิกผู้ซื้อได้รับมอบสินค้าแล้ว สมาชิกผู้ขายจะได้รับใบตราส่งที่ลงนามแล้วหรือใบรับสินค้า และสมาชิกผู้ขายจะต้องส่งมอบเอกสารตามที่กำหนดแก่สมาชิกผู้ซื้อ เมื่อสมาชิกผู้ซื้อได้รับมอบเอกสารดังกล่าวแล้ว ให้สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายยืนยันการส่งมอบรับมอบต่อสำนักหักบัญชี จากนั้นสำนักหักบัญชีจะนำเงินที่สมาชิกผู้ซื้อได้วางไว้มาชำระเป็นค่าสินค้าให้แก่สมาชิกผู้ขายภายใน 3 วันทำการ หลังจากได้รับการยืนยัน

ภาพที่ 10: การส่งมอบและรับมอบสินค้าตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า³³

(4) การส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่น (Alternative Delivery Procedure: ADP)

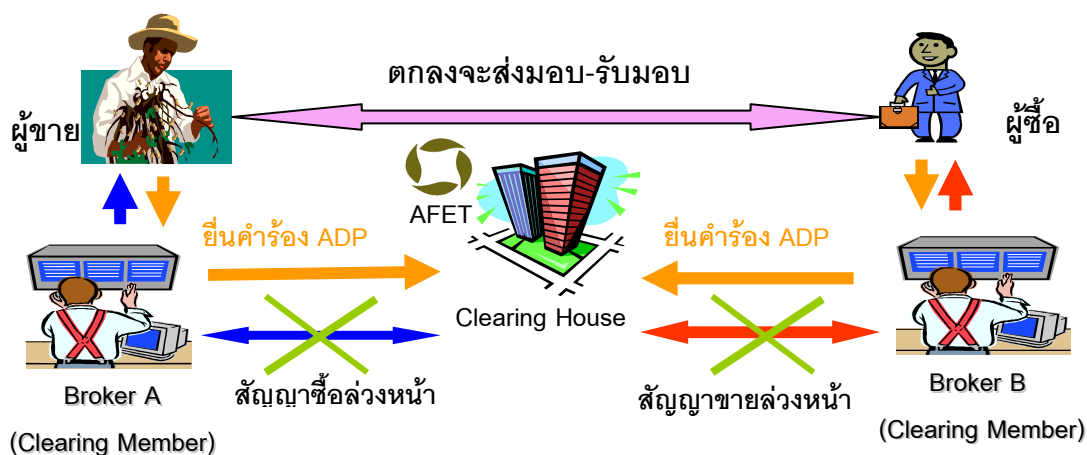
ต.ส.ล. ได้เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถตกลงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการส่งมอบและรับมอบระหว่างกันได้ โดยเมื่อได้รับแจ้งผลการจับคู่จากสำนักหักบัญชีแล้ว หากผู้ซื้อ

* ข้อมูล ณ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2553

³³ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, “นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 62.

และผู้ขายทั้งสองฝ่ายที่มีความต้องการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการส่งมอบและรับมอบให้แตกต่างกันไป จากมาตรฐานที่ ต.ส.ล. กำหนด บริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อและผู้ขาย สามารถดำเนินการยื่นคำขอทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางอื่น (ADP) ต่อสำนักหักบัญชี ภายในระยะเวลาที่ ต.ส.ล. กำหนด ทั้งนี้ หากบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อ และผู้ขายได้รับการอนุมัติจาก ต.ส.ล. ให้ทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นได้แล้ว ให้ถือว่าบริษัทโบรกเกอร์ (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อและผู้ขายหมดภาระผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า³⁴

ภาพที่ 11: การส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่น³⁵

อย่างไรก็ดี เพื่อช่วยให้เห็นระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอสรุปความแตกต่างระหว่างการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์กับตลาดล่วงหน้า เช่น ต.ส.ล. ดังนี้

ตารางที่ 9: ความแตกต่างระหว่างตลาดหลักทรัพย์กับตลาดล่วงหน้า³⁶

ตลาดหลักทรัพย์	ตลาดล่วงหน้า
ผู้ซื้อต้องมีหน้าที่ต้องชำระราคาหลังจากซื้อ (Margin เป็นเรื่องเงินเชื่อที่สมาชิกตลาดจัดให้) ส่วนผู้ขายไม่มีหน้าที่จ่ายเงินประกัน	ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต่างต้องจ่ายเพียงเงินประกัน (Margin) (ซึ่งไม่ใช่ส่วนหนึ่งของราคาซื้อขาย) หลังจากซื้อหรือขายแล้ว

³⁴ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ลงทุนอย่างไร...ใน AFT เพื่อบริหารความเสี่ยง และเพื่อการลงทุน, หน้า 66-69.

³⁵ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, “นิตติมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 40.

³⁶ สุภาพ วงศ์เกียรติขจร, “กฎหมายเกี่ยวกับระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้า (ระบบนิตติมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้า),” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 35 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2549): หน้า 13-14.

ตารางที่ 9: ความแตกต่างระหว่างตลาดหลักทรัพย์กับตลาดล่วงหน้า (ต่อ)

ตลาดหลักทรัพย์	ตลาดล่วงหน้า
ปกติต้องมีหลักทรัพย์อยู่ในมือขณะซื้อขาย	ปกติไม่ต้องมีสินค้าอยู่ในมือ และไม่ต้องมีตัวตนอยู่ในขณะซื้อขาย
มูลค่าหลักทรัพย์ที่เปลี่ยนไปหลังจากซื้อหรือขายแล้วไม่ทำให้เกิดหน้าที่ต่อเนื่องอีก	ผลผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในฐานะผู้ซื้อหรือผู้ขายที่ยังไม่ได้ Offset ไปหลังจากได้สร้างขึ้นแล้วทำให้เกิดหน้าที่การจ่ายเงินประกันเพิ่ม (Variation Margin) ต่อเนื่องอีกเพราะมีการปรับมูลค่า (Marking to Market)
ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ในหลักทรัพย์โดยไม่มีชักร้าหลังจากซื้อขายแล้ว	อาจไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์หรือการชำระราคาในสินค้าหลังจากซื้อขายล่วงหน้าแล้ว
หลังจากซื้อหลักทรัพย์มาแล้ว ผู้ซื้อจะได้รับหลักฐานใบแสดงกรรมสิทธิ์ในหลักทรัพย์	หลังจากซื้อหรือขายแล้ว ผู้ซื้อขายจะได้รับใบแสดงฐานะในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ซึ่งไม่ใช่เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้า)
หลังจากซื้อหลักทรัพย์มาแล้ว ผู้ซื้อจะไม่ถูกจำกัดเวลาในการถือครองหลักทรัพย์นั้น	หลังจากได้สร้างผลผูกพันในฐานะผู้ซื้อแล้ว ผู้ซื้อต้องตัดสินใจภายในระยะเวลาอันจำกัด (คือก่อนสิ้น "วันซื้อขายสุดท้าย") ว่าจะปลดผลผูกพันนั้นก่อนสิ้นเวลาดังกล่าวโดยการ Offset หรือจะปลดผลผูกพันด้วยการเข้ารับมอบสินค้าและจ่ายเงินชำระราคาค่าซื้อสินค้าเมื่อพ้นวันดังกล่าว
เมื่อขายหลักทรัพย์แล้ว ผู้ขายไม่มีผลผูกพันกับหลักทรัพย์นั้นอีกต่อไป	หลังจากได้สร้างผลผูกพันในฐานะผู้ขายแล้ว ผู้ขายต้องตัดสินใจภายในระยะเวลาอันจำกัดว่าจะปลดผลผูกพันนั้นก่อนสิ้น "วันซื้อขายสุดท้าย" โดยการ Offset หรือจะต้องหาสินค้ามาส่งมอบเพื่อปลดผลผูกพันนั้นและรับเงินราคาค่าขายสินค้าเมื่อพ้นวันดังกล่าว

บทที่ 3

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าในต่างประเทศ

1. ความนำ

บทนี้จะกล่าวถึงความรู้เบื้องต้นของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในต่างประเทศ โดยเฉพาะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Recommendations for Central Counterparties, November 2004 และสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจะศึกษาถึงความหมาย ลักษณะ และประวัติความเป็นมาของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โครงสร้างของตลาดซื้อขายล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้า สินค้าที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ตลอดจนกลไกการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา จากนั้นจะกล่าวถึงกระบวนการเกิดของสัญญาทั่วไปภายใต้ Restatement (Second) of Contracts (1981) กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายภายใต้ Uniform Commercial Code Article 2 Sales (1952) และกระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกายภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างกระบวนการเกิดของสัญญาทั่วไปและสัญญาซื้อขาย กับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้กฎหมายสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพื่อใช้ศึกษาเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้กฎหมายไทยต่อไป

2. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Recommendations for Central Counterparties, November 2004

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Recommendations for Central Counterparties, November 2004 ซึ่งจัดทำโดย Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions นั้น สามารถแบ่งตามลักษณะการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้เป็น 2 รูปแบบ * ดังนี้คือ

* Recommendations for Central Counterparties, November 2004

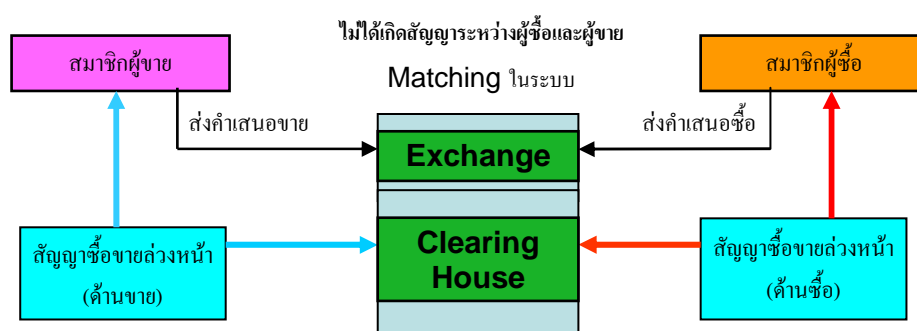
"4.1.2 In most jurisdictions, the legal concept that enables a CCP to become the counterparty is either novation or open offer. Though novation, the original contract between the buyer and seller is extinguished and replaced by two new contracts, one between the CCP and the buyer and the other between the CCP and the seller. In an open offer system, a CCP is automatically and immediately interposed in a transaction at the moment the buyer and seller agree on the terms. If all pre-agreed conditions are met, there is never a

- (1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Open Offer
- (2) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Novation

2.1 สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Open Offer

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Open Offer คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดในรูปแบบที่สำนักหักบัญชีได้สนองรับเข้าเป็นคู่สัญญา แทนทันทีโดยอัตโนมัติ ณ เวลาที่คำสั่งซื้อของสมาชิกผู้ซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกผู้ขายมีรายละเอียดเงื่อนไขการซื้อขายที่ตรงตรงกัน จะไม่มีสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ขึ้นในระบบตลาดซื้อขายล่วงหน้าแต่อย่างใด

ภาพที่ 12: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer¹

2.2 สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Novation

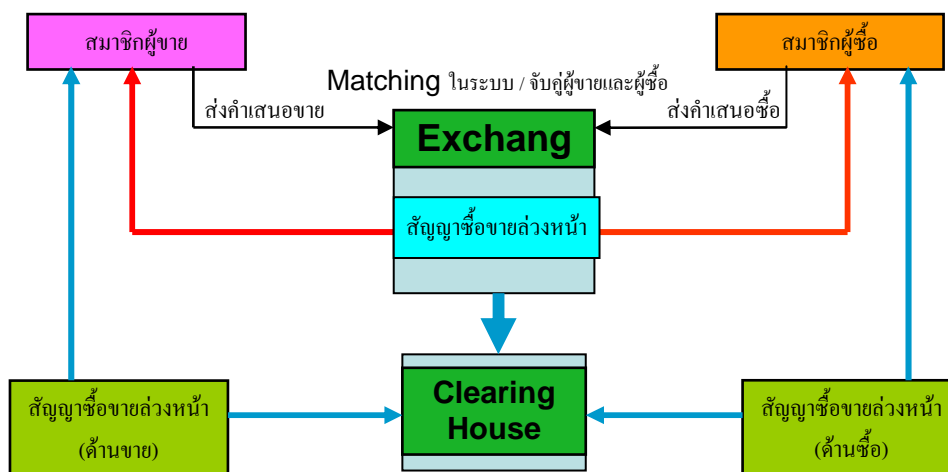
สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Novation คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดในรูปแบบที่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นก่อน และสัญญานั้นจะระงับสิ้นไปและถูกแทนที่ด้วยสัญญาใหม่ 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อ กับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีใน

contractual relationship between the buyer and seller in an open offer system. Both novation and open offer give market participants legal certainty that a CCP is obligated to effect settlement if the legal framework is supportive of the method used.”

¹ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, “นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 51.

ฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ ซึ่งทั้ง 2 สัญญาดังกล่าวเกิดจากกระบวนการที่สำนักหักบัญชีเข้าเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อนั่นเอง

ภาพที่ 13: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation²

3. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1 ความหมายและลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา

สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures contract) มิได้ถูกนิยามไว้ภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “CEA”) แต่ก็มีผู้ให้คำนิยามไว้บ้าง ดังนี้

(1) Wayne D Greenstone³ ให้คำนิยามไว้ว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” หมายถึง สัญญาซื้อขายที่ตกลงกำหนดการส่งมอบหรือวิธีการส่งมอบสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน และราคาตามที่ได้มีการตกลงทำการซื้อขายในตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้าตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้

(2) Steven H Gifis⁴ ให้คำนิยามไว้ว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” หมายถึง ข้อตกลงที่จะทำการขายสินค้าในระยะเวลาที่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าตามคุณภาพและปริมาณ

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

³ Wayne D Greenstone, “The CFTC and Government Reorganization Preserving Regulatory Independence,” *The Business Lawyer* 33 (November 1977): 165.

⁴ Steven H Gifis, *Law Dictionary*, Third edition (New York: Barron's, 1991), Page 205.

ที่ได้กำหนดไว้ หากไม่มีการส่งมอบผู้ขายจะชำระส่วนต่างของราคาตลาดกับราคาที่ได้ตกลงไว้ให้แก่ผู้ซื้อ

(3) Joseph R Nolan⁵ ให้คำนิยามไว้ว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” หมายถึง สัญญาหรือข้อตกลงในการซื้อหรือขายสินค้าในระยะเวลาและมีการกำหนดส่งมอบกันในอนาคต ราคาจะถูกกำหนดโดยการเข้าทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในตลาด ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและมีการชำระบัญชีก่อนที่จะได้มีการส่งมอบสินค้าเพื่อลดความเสี่ยงด้านราคา

(4) CME Rulebook* ให้คำนิยามไว้ว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” หมายถึง สัญญาที่มีความผูกพันตามกฎหมายที่จะซื้อหรือขายสินค้าโภคภัณฑ์หรือเครื่องมือทางการเงินในอนาคตตามกฎระเบียบของตลาด โดยสัญญานี้เป็นสัญญามาตรฐานที่กำหนดคุณภาพ ปริมาณ ระยะเวลาและสถานที่ส่งมอบในแต่ละสินค้าโภคภัณฑ์ ตามราคาซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้

จากนิยามข้างต้น สามารถสรุปลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้ดังนี้

(1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่เป็นข้อตกลงระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งได้แก่ผู้ซื้อและผู้ขาย

(2) ข้อตกลงดังกล่าวเป็นการระบุถึงชนิด ประเภท ปริมาณ ราคา และคุณภาพของสินค้าที่จะทำการส่งมอบตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า

(3) การซื้อขายล่วงหน้าอาจมีการชำระราคาและส่งมอบสินค้าในอนาคต หมายความว่า คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะทำการส่งมอบและชำระตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ได้

(4) การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยลดความเสี่ยงเนื่องจากการผันผวนของราคาสินค้า

⁵ Joseph R Nolan, Black's Law Dictionary, Sixth edition (St Paul Minnesota: West Publishing, 1990), Page 676.

* Chicago Mercantile Exchange Rulebook (CME Rulebook) “FUTURES CONTRACT A legally binding agreement to buy or sell a commodity or financial instrument at a later date pursuant to the Rules of the Exchange. Futures contracts are normally standardized according to the quality, quantity, delivery period and location for each commodity, with price as the only variable.”

3.2 ประวัติความเป็นมาของการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา

ตลาดซื้อขายล่วงหน้าที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการตามรูปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีจุดเริ่มต้นจากเมืองชิคาโก (Chicago) ประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1840 (พ.ศ. 2382) ซึ่งเป็นช่วงเวลาในเมืองชิคาโกกำลังก้าวขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการค้าสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ (อันเป็นผลพวงจากการสร้างทางรถไฟทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา) สินค้าเกษตรที่ผลิตจากฝั่งตะวันตกของประเทศจะถูกขนส่งผ่านเมืองชิคาโก ในขณะที่ผู้แปรรูปและผู้บริโภคจากเมืองทางฝั่งตะวันออกซึ่งมีประชากรหนาแน่นกว่าก็จะเดินทางมาที่เมืองนี้เพื่อเลือกซื้อสินค้า

อย่างไรก็ตามการซื้อขายในช่วงแรกๆ ยังไม่ได้ถูกจัดวางให้เป็นระบบแบบแผน จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2391 กลุ่มนักธุรกิจในเมืองชิคาโกก็ได้รวมตัวกันก่อตั้งองค์การภายใต้ชื่อ The Board of Trade of the City of Chicago หรือที่รู้จักกันในปัจจุบันในนาม The Chicago Board of Trade (CBOT) ขึ้นเพื่อเป็นตลาดกลางซื้อขายสินค้าเกษตร โดย CBOT เป็นองค์กรที่มีสมาชิกเป็นผู้ถือหุ้น และทำหน้าที่เป็นนายหน้าหรือโบรกเกอร์ (Broker) อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ซื้อขายในตลาด โดยได้รับค่านายหน้า (Brokerage fee) เป็นการตอบแทน เมื่อตลาดเริ่มเปิดดำเนินการธุรกรรมที่เกิดขึ้นมีทั้งธุรกรรมปัจจุบัน (Spot transaction) และธุรกรรมซื้อขายล่วงหน้า (Forward transaction) แต่เมื่อการค้าเจริญเติบโตการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก็มีจำนวนมากขึ้น และในเวลาต่อมาก็ได้มีการนำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ยังไม่ครบกำหนดส่งมอบมาขายต่อ (Resale) เกิดเป็นตลาดรอง (Secondary market) สำหรับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้น

ในปี พ.ศ. 2408 CBOT ตัดสินใจวางข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าให้มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการต่อรองและการขายต่อสัญญา นอกจากนี้ยังอนุญาตให้สมาชิกตลาดเท่านั้นที่สามารถซื้อขายสัญญาใหม่นี้ได้ในตลาด อีกทั้งยังกำหนดให้สมาชิกต้องวางเงินประกันกับตลาดเมื่อทำการซื้อขายในสัญญาแบบใหม่นี้ผู้ซื้อ (เช่น ผู้แปรรูป) และผู้ขาย (เช่น เกษตรกร) จะเลือกสัญญาที่มีชนิดของสินค้าอ้างอิงและเดือนส่งมอบตรงกับความต้องการของตนมากที่สุดหลังจากนั้นทั้งคู่จะต่อรองสัญญากันโดยต่อรองกันได้เฉพาะราคาและจำนวนของสัญญาเท่านั้น เงื่อนไขอื่นๆ ของสัญญา เช่น ชนิด คุณภาพ และปริมาณของสินค้า รวมทั้งเงื่อนไขการส่งมอบจะถูกตลาดล่วงหน้ากำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกสัญญา ในปัจจุบันเราเรียกสัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทนี้ว่า สัญญาซื้อขายล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส หรือเรียกสั้นๆ ว่า สัญญาฟิวเจอร์ส (Futures contract)

ระบบการชำระราคาสมัยใหม่ที่ต้องทำผ่านสำนักหักบัญชี (Clearing house) ได้ถูกพัฒนาขึ้นในอีกหลายสิบปีต่อมา โดยในปี พ.ศ. 2470 CBOT ได้จัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า

Board of Trade Clearing Corporation ขึ้นเพื่อทำหน้าที่รองรับการชำระราคาของสมาชิกและทำหน้าที่เป็นผู้ให้หลักประกันในสัญญาแก่สมาชิก นับเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมแก่ผู้ค้าในตลาด การรวมศูนย์การชำระราคาผ่านสำนักหักบัญชีช่วยให้การขายต่อสัญญาและการล้างฐานะในสัญญา (Offsetting a position) ก่อนวันสิ้นอายุของสัญญามีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเพิ่มสภาพคล่องให้แก่ตัวสัญญา การก่อตั้งสำนักหักบัญชีนี้เองถือเป็นจุดเริ่มต้นของตลาดซื้อขายล่วงหน้าสมัยใหม่ทุกวันนี้เราเรียกตลาดที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการเพื่อเปิดให้มีการซื้อขายสัญญาฟิวเจอร์สว่า ตลาดซื้อขายล่วงหน้า (Futures Exchange) หรือเรียกสั้นๆ ว่า ตลาดล่วงหน้า

เมื่อความสำคัญของตลาดซื้อขายล่วงหน้าเริ่มเป็นที่รับรู้กันกว้างขวางมากขึ้นก็มีการก่อตั้งตลาดเพิ่มขึ้นทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาเอง และในประเทศต่างๆ ทั่วโลก อย่างไรก็ตามในช่วงแรกๆ สินค้าอ้างอิงของสัญญาฟิวเจอร์สยังคงมีแต่สินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2514 The Chicago Mercantile Exchange (CME) จึงได้นำสัญญาฟิวเจอร์สของเงินตราต่างประเทศ (Foreign currency futures) ออกสู่ตลาดเป็นครั้งแรก สัญญาดังกล่าวถือเป็นจุดกำเนิดของสัญญาฟิวเจอร์สของสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial futures) หลังจากนั้นจึงได้มีการนำฟิวเจอร์สของสินทรัพย์ทางการเงินอื่นๆ ออกสู่ตลาดทั่วโลก

3.3 โครงสร้างของตลาดล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา

โครงสร้างของตลาดล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกามีองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทที่สำคัญกับการซื้อขายล่วงหน้า คือ

(1) Commodities Futures Trading Commission (CFTC)

Commodities Futures Trading Commission (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “CFTC”) จะมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องกับด้านของ Futures โดยจะทำหน้าที่ในการควบคุมให้การแลกเปลี่ยน Futures เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้ และยังมีหน้าที่ในการจดทะเบียนหรือยกเลิกสัญญาที่เกี่ยวข้องกับ Futures อีกด้วย

(2) ตลาดซื้อขายล่วงหน้า

ตลาดซื้อขายล่วงหน้าเป็นหนึ่งในตลาดหลักทรัพย์สินที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา โดยตลาดซื้อขายล่วงหน้าที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาได้แก่

(2.1) Chicago Mercantile Exchange (CME)

(2.2) Chicago Board of Trade (CBOT)

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบัน Chicago Mercantile Exchange (CME) ได้ควบรวม⁶ กับ Chicago Board of Trade (CBOT) แล้ว โดยเรียกชื่อองค์กรใหม่ว่า “CME Group”⁷ แต่ทั้ง CME และ CBOT เองก็ยังคงเป็นตลาดซื้อขายล่วงหน้าที่มีความเป็นอิสระต่อกัน และยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างการกำกับดูแลที่แยกจากกัน แต่เพื่อให้การบังคับใช้ข้อบังคับตลาดเป็นไปตามกรอบการกำกับดูแลร่วมกัน จึงมีการจัดทำประมวลข้อบังคับตลาดของแต่ละตลาดซื้อขายล่วงหน้า⁸ ร่วมกันในเรื่องที่สามารถทำให้สอดคล้องกันได้ โดยทั้งนี้ในส่วนของข้อบังคับตลาดของแต่ละตลาดซื้อขายล่วงหน้าในเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ในเรื่องการส่งมอบรับมอบสินค้าแต่ละประเภท ก็ยังคงไว้และปรับใช้ข้อบังคับตลาดของแต่ละตลาดซื้อขายล่วงหน้าไปตามสินค้าแต่ละประเภทนั้นๆ โดยหน้าที่ของตลาดซื้อขายล่วงหน้า คือ ให้ทุกคนได้รับความเท่าเทียมกันในโอกาสของการแข่งขัน

⁶ Chicago Mercantile Exchange, **Visiting CME Group** [Online], 16 August 2009. Available from <http://www.cmegroup.com/company/visit>

“Come take a look at the histories of the Chicago Mercantile Exchange (CME) and Chicago Board of Trade (CBOT) in Chicago, the city's two most important exchanges, and the New York Mercantile Exchange (NYMEX), now merged to form a single entity, CME Group.”

⁷ Ibid.

“CME Group is the world's leading and most diverse derivatives marketplace. The company is comprised of four Designated Contract Markets (DCMs). Further information on each exchange's rules and product listings can be found by clicking on the links to [CME](#), [CBOT](#), [NYMEX](#) and [COMEX](#).”

⁸ Chicago Mercantile Exchange, **Rulebooks** [Online], 12 August 2009. Available from <http://www.cmegroup.com/market-regulation/rulebook/>

“Exchange-Specific Rules for CME, CBOT, NYMEX and COMEX

CME, CBOT, NYMEX and COMEX are independent exchanges, each of which maintains its own set of rules. Although all four exchanges have been merged to form CME Group, each exchange remains a separate self-regulatory organization. In order to provide a common regulatory framework for market users, the CME, CBOT and NYMEX rulebooks have been substantially harmonized, making the rules parallel in structure, numbering and language where possible. Please note that the rules in the NYMEX Rulebook are applicable to both NYMEX and COMEX. The Rulebooks are listed below:

[CME Rulebook](#), [CBOT Rulebook](#), [NYMEX Rulebook](#)

Rulebook Harmonization

While Chapters 1-6, 8 and 9 of the Rulebooks have been substantially harmonized, the rules applicable to the delivery of physically delivered contracts remain unique to each exchange. In addition to the rules in Chapter 7 of the CME and CBOT Rulebooks and Chapter 7A and 7B of the NYMEX Rulebook, delivery rules are located in applicable product chapters.”

ป้องกันการควบคุมและการบิดเบือนราคา เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกันระหว่างตลาดซื้อขายล่วงหน้าและตลาดซื้อขายสินค้าจริง

ภาพที่ 14: โครงสร้างของตลาดซื้อขายล่วงหน้า องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา⁹

3.4 สินค้าที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของประเทศสหรัฐอเมริกา

สินค้าที่ใช้อ้างอิงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในแต่ละประเภท จะมีตลาดหลักที่ผู้ค้านิยมเข้ามาซื้อขายและใช้อ้างอิงราคา เช่น ในสินค้าเกษตร ผู้ค้านิยมใช้ Chicago Board of Trade (CBOT) ในการอ้างอิงราคาข้าวโพด ข้าวสาลี ถั่วเหลือง, และใช้ Chicago Mercantile Exchange (CME) ในการอ้างอิงราคา เนยและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับนม เป็นต้น

นอกจากนี้จากสินค้าเกษตรที่มีการนำมาซื้อขายล่วงหน้าแล้ว สินค้าอื่นๆ ที่จับต้องได้ เช่น น้ำมันดิบ ทองคำ เงิน ดีบุก ทองแดง หรือ สินค้าที่จับต้องไม่ได้ เช่น ตัวแปรชนิดต่าง ๆ

⁹ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, องค์กรประกอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในตลาดล่วงหน้า [ออนไลน์], 16 สิงหาคม พ.ศ. 2552. แหล่งที่มา http://e-service.agri.cmu.ac.th/download/course/lec_351413_organization.ppt, หน้า 2.

ได้แก่ ดัชนีหลักทรัพย์ต่าง ๆ (เช่น ดัชนี S&P 500) อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ก็มีการนำมาซื้อขายกันในตลาดซื้อขายล่วงหน้าของสหรัฐอเมริกา

3.5 กลไกการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับกรณีที่ถูกค้าทำการซื้อขายผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า การซื้อขายจะเริ่มที่ลูกค้าได้ส่งคำสั่งซื้อขายให้แก่ นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าที่เป็นสมาชิกของตลาด เมื่อนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าได้รับคำสั่งดังกล่าวแล้ว จะนำส่งคำสั่งซื้อขายดังกล่าวเข้าสู่ห้องค้า (Floor) เพื่อให้คำสั่งดังกล่าวได้รับการจับคู่ (Matching) โดยในประเทศสหรัฐอเมริกาวิธีการซื้อขายในตลาดด้วยกันหลายประเภท (Futures Auction) เพื่อให้เกิดการจับคู่ดังกล่าว ได้แก่

(1) การตะโกนร้องประมูลราคา (The Open Outcry Auction) เป็นวิธีการที่ลูกค้าที่เป็นสมาชิกของตลาดจะมารวมตัวกัน ณ พื้นที่ที่จัดเตรียมไว้สำหรับประมูลราคา หรือเรียกว่า Trading Pit เมื่อมีการซื้อขายจะมีการตะโกนบอกและส่งสัญญาณมือเพื่อประมูลราคากันระหว่างสมาชิก วิธีการนี้เป็นที่นิยมและแพร่หลายอย่างมาก เช่น ใน Chicago Mercantile Exchange (CME)

(2) การเคาะกระดาน (Board Trading) เป็นวิธีการที่เขียนราคาประมูล (Bid) และราคาเสนอ (Offer) ไว้ในกระดาน โดยจะมีการกำหนดสัญลักษณ์ที่จะบ่งบอกถึง ชนิดของสินค้าวันครบกำหนด จำนวนราคา หากว่าราคาเสนอดังกล่าวได้รับการสนอง (Accept) ก็จะมีการจับคู่ และเกิดสัญญาซื้อขายขึ้น โดยตลาดจะทำหน้าที่บันทึกราคานั้นเอาไว้ อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ จะต้องอาศัยวิธีการตะโกนร้องประมูลราคา (The Open Outcry Auction) เพื่อให้ได้มาซึ่ง คำเสนอ (Offer) และคำสนอง (Accept) ด้วยเช่นกัน

(3) การซื้อขายผ่านอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Trading) เป็นวิธีการซื้อขายที่ทำผ่านคอมพิวเตอร์ โดยให้ระบบดำเนินการจับคู่คำสั่งซื้อขายให้โดยอัตโนมัติ

เมื่อคำสั่งซื้อขายของลูกค้าได้รับการจับคู่ด้วยวิธีการหนึ่งวิธีการใดในข้างต้นแล้ว นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือตัวแทนของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าจะดำเนินการยืนยันการซื้อขายต่อสำนักหักบัญชี (Clearing House) เมื่อการซื้อขายถูกต้อง สำนักหักบัญชีก็จะดำเนินการแจ้งอนุมัติการยืนยันดังกล่าวแก่นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หลังจากนั้นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าก็จะดำเนินการแจ้งแก่ลูกค้าเป็นลายลักษณ์อักษรอีกทอดหนึ่ง¹⁰

¹⁰ อัจฉรวรรณ งามญาณ, ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, (กรุงเทพฯ: คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 19.

อย่างไรก็ดี สมาชิกตลาดมีสิทธิในการเลือกที่จะเป็นสมาชิกของสำนักหักบัญชีหรือไม่ก็ได้ โดยหากสมาชิกตลาดเป็นสมาชิกสำนักหักบัญชี จะเรียกว่า Clearing Member หรือสมาชิกหักบัญชี แต่หากสมาชิกตลาดไม่ได้เป็นสมาชิกสำนักหักบัญชี จะเรียกว่า Non-Clearing Member หรือ ผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกหักบัญชี โดยผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกหักบัญชีจะไม่สามารถกระทำการหักบัญชีเองได้โดยตรง จะต้องกระทำการผ่านสมาชิกหักบัญชี (Clearing Member) อีกทอดหนึ่ง

4. การเกิดของสัญญาทั่วไปภายใต้ Restatement (Second) of Contracts (1981)

Restatement* (Second) of Contract § 1 (1981) ให้ความหมายของ “สัญญา” ว่าสัญญาหมายถึงการให้คำมั่นสัญญาที่หากมีการฝ่าฝืนแล้วกฎหมายกำหนดให้มีการเยียวยาชดเชย*

จากความหมายข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า สัญญา หมายถึง ข้อตกลงระหว่างบุคคลที่มีความสามารถในทางกฎหมายสองฝ่ายหรือมากกว่านั้น เพื่อทำการบางสิ่งบางอย่าง โดยเมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา กฎหมายให้อำนาจคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งบังคับให้เป็นไปตามสัญญาได้¹¹

อย่างไรก็ดี สัญญานั้นต้องกระทำขึ้นโดยความสมัครใจ ทั้งนี้ รวมทั้งสัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือตามหลักที่เรียกว่า “Statue of Frauds” * ด้วย จะทำสัญญาโดยปากเปล่าหรือมี

* Restatements คือ คำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่อง เขียนโดยอาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ โดยมีคณะกรรมการผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เป็นที่ปรึกษา และได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากสภาของสถาบัน American Law Institute (Council of the Institute) โดยบ่อยครั้งได้รับการยอมรับไว้ในคำพิพากษา และนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายระดับมลรัฐ

* Restatement (Second) of Contract 1 (1981)

“§ 1. Contract Defined

A contract is a promise or a set of promises for the breach of which the law gives a remedy, or the performance of which the law in some way recognizes as a duty.”

¹¹ มานิตย์ จุมปลา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา, (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2552), หน้า 99.

* หลักการในเรื่อง Statue of Fraud นี้กำเนิดในประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1677 รัฐสภาได้ประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่งเพื่อป้องกันการฉ้อโกง เรียกกันในชื่อ Statue of Fraud กำหนดให้สัญญาสำคัญบางอย่างต้องทำเป็นหนังสือเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ถึงข้อสัญญาในชั้นศาล โดยสหรัฐอเมริกาได้รับหลักการนี้มาใช้ในระบบกฎหมายด้วย กล่าวคือ สัญญาบางประเภทหากไม่ได้ทำเป็นหนังสือไว้ก็จะไม่สามารถบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาได้ อย่างไรก็ตาม สัญญาส่วนใหญ่แม้ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ ก็สามารถบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาได้

ข้อตกลงเป็นหนังสือก็ได้ โดยข้อตกลงในสัญญาที่อาจเกิดขึ้นโดยชัดแจ้ง (Express) หรือเป็นข้อตกลงโดยปริยาย (Implied) ก็ได้ แต่สัญญาต้องมีการแลกเปลี่ยน (Exchange Relationship) กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การแลกเปลี่ยนหรือต่างตอบแทนกัน (Reciprocal Relationship) ซึ่งเป็นแนวคิดในเรื่อง Consideration อันเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาภายใต้ระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ สัญญาเป็นเรื่องที่บังคับได้ในทางกฎหมาย ข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาที่สร้างความผูกพันระหว่างกันนั้น ในบางครั้งประดุจดังเป็นการสร้างกฎหมายโดยคู่สัญญาให้มีผลผูกพันคู่สัญญา (Private lawmaking) และหากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิที่จะนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลเพื่อให้มีการบังคับตามสัญญาหรือชดใช้ค่าเสียหายได้¹²

ในเบื้องต้น กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาที่จะมีผลในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้นจะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) คำเสนอ (2) คำสนอง (3) สัญญาต้องมีการต่างตอบแทน ซึ่งหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป สัญญาก็จะไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย

(1) คำเสนอ (Offer)

คำเสนอ คือ การแสดงเจตนาของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่ประสงค์จะทำสัญญา โดยการแสดงเจตนาจะต้องมีลักษณะเฉพาะเจาะจงในรายละเอียดของการเสนอเข้าทำสัญญารวมถึงว่า ใครคือผู้ที่จะเข้าผูกพันในสัญญา ระยะเวลาของสัญญาเมื่ออย่างไร และจะมีการปฏิบัติตามสัญญา (Performed) ให้บรรลุได้อย่างไร โดยปกติคำเสนอจะมีผลอยู่จนกว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำเสนอหรือมีการเพิกถอนคำเสนอ หรือคำเสนอถูกปฏิเสธจากผู้รับคำเสนอ แต่ในบางกรณี คำเสนออาจอยู่ในลักษณะที่ไม่อาจเพิกถอนได้ (Irrevocable) เช่น กรณีมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรในบางมลรัฐกำหนดไว้ โดยคำเสนอที่ไม่อาจเพิกถอนได้นี้จะต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงนามโดยผู้ทำคำเสนอ และคำเสนอดังกล่าวนี้อาจมีผลอยู่จนกว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดไว้ แต่สำหรับกรณีที่ไม่มีการกำหนดระยะเวลาไว้ คำเสนอที่ไม่อาจเพิกถอนได้นี้จะมีผลอยู่ภายในระยะเวลาอันสมควร (Reasonable time)¹³

(2) คำสนอง (Acceptance)

คำสนอง คือ การแสดงเจตนาเพื่อตอบรับคำเสนอ ในเรื่องนี้ ศาลได้พัฒนาหลักเกณฑ์เป็นการเฉพาะขึ้น เพื่อระบุว่ากรกระทำอันมีสาระสำคัญเช่นใดจึงจะถือว่าคำสนองได้

¹² มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา, หน้า 99-100.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100-101.

เกิดขึ้นแล้ว โดยหลักที่พัฒนาขึ้นมาดังกล่าวนี้ เรียกว่า “Power of acceptance” หมายความว่า ความสามารถของบุคคลที่จะตอบรับคำเสนอและก่อให้เกิดความผูกพันในสัญญาในทางกฎหมาย ระหว่างบุคคลสองฝ่ายในสัญญา ส่วนกรณีจะถือว่าคำสนองมีผลเมื่อใด ศาลได้พัฒนาหลักที่ เรียกว่า “Mailbox rule” ซึ่งหมายความว่า เจตนาทำคำสนองเพื่อตอบรับคำเสนอ มีผลเมื่อมีการส่ง เจตนาลงในตู้ไปรษณีย์ ไม่ใช่เมื่อเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับ (ผู้ทำคำเสนอ) สืบเนื่องจากหลักนี้ ทำให้ ระบบไปรษณีย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากจะต้องมีการระบุวันส่งไปรษณีย์แล้ว ยังต้องระบุ เวลาส่งไว้อีกด้วย นอกจากนี้ คำสนองต้องเป็นการแสดงเจตนาตอบรับคำเสนอโดยปราศจาก เงื่อนไข มีการแสดงเจตนาโดยบุคคลที่มีความสามารถในการแสดงเจตนา และต้องแสดงเจตนาไป ยังผู้ทำคำเสนอหรือตัวแทนของผู้ทำคำเสนออีกด้วย โดยภายหลังจากที่ได้มีการทำคำสนองโดย สมบูรณ์แล้ว ผู้ทำคำสนองจะไม่สามารถเพิกถอนคำสนองนั้นได้¹⁴

(3) สัญญาต้องมีการต่างตอบแทน (Consideration)

สัญญาต้องมีการต่างตอบแทน หรือที่เรียกว่า “Consideration” หมายถึง คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องมีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่มีค่าซึ่งกันและกัน โดยอาจเป็นเงินทอง ทรัพย์สิน อื่นใด รวมถึงรวมถึงการงดเว้นไม่กระทำการใดซึ่งหากกระทำไปแล้วตนจะได้รับประโยชน์ด้วย เนื่องจากเป็นการทำให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเกิดการสูญเสีย (Detriment) ในขณะที่คู่สัญญาอีก ฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์ ดังนั้นความสำคัญหรือหัวใจของเรื่อง Consideration จึงอยู่ที่ต้องมีการ แลกเปลี่ยนสิ่งที่มีค่าซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งแยกสัญญาออกจากการให้ (Gift) นอกจากนี้ การพัฒนาแนวบรรทัดฐานของศาล (Common law) จะวินิจฉัยให้มี Consideration อยู่ในสัญญาทุกประเภท เนื่องจากศาลพยายามที่จะไม่ให้มีการบังคับในข้อตกลงที่เป็นการให้ เปล่า กล่าวคือ ด้วยเหตุที่ข้อตกลงนั้นมีแต่การได้รับสิ่งใดโดยไม่มีการมอบสิ่งใดออกไปเป็นการ ตอบแทน ผู้รับข้อตกลงนั้นจึงไม่ได้รับความเสียหายใดๆ หากไม่มีการปฏิบัติตามข้อตกลงอันเป็น เหตุแห่งการผิดข้อตกลงนั้น หลักการในเรื่องสัญญาต้องมีการต่างตอบแทนนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ สัญญาสามารถบังคับกันได้ทางกฎหมายเมื่อมีการผิดสัญญาเกิดขึ้น¹⁵

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101-102.

5. การเกิดของสัญญาซื้อขายภายใต้ Uniform Commercial Code Article 2 Sales (1952)

Uniform Commercial Code* Article 2 Sales (1952) จะใช้บังคับกับการซื้อขายสินค้า (Sales of goods) โดยมีการให้คำนิยามของคำว่า “ขาย” หมายถึง การโอนกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อโดยการชำระเป็นเงินจำนวนหนึ่งๆ หรือโดยการให้ผลประโยชน์อื่นๆ เพื่อเป็นการต่างตอบแทน และ “สินค้า” หมายถึง สิ่งหามิทรัพย์อื่นๆ นอกจากตัวเงิน และให้หมายความรวมถึงหุ้นและทรัพย์สินอื่นๆ ที่ถูกกำหนดให้ใช้แทนได้ อย่างไรก็ตาม หากสัญญาใด ไม่ได้เกี่ยวข้องกับซื้อขายสินค้า (Sales of goods) โดยพ่อค้า (merchant) จะไม่นำมาตรา 2 นี้ไปใช้บังคับ¹⁶ และจากที่ได้กล่าวถึงการเกิดของสัญญาทั่วไปภายใต้ Restatement (Second) of Contracts (1981) ไปแล้วว่า กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาที่จะมีผลในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาจะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) คำเสนอ (2) คำสนอง (3) สัญญาต้องมีการต่างตอบแทน ซึ่งหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป สัญญาก็จะไม่เกิดขึ้นนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาทั่วไปดังกล่าว มีความแตกต่างจากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายภายใต้ Uniform Commercial Code Article 2 Sales (1952) เนื่องจากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายนั้น จะประกอบไปด้วยสาระสำคัญเพียง 2 ประการ ได้แก่ (1) คำเสนอ (2) คำสนอง เท่านั้นก็เพียงพอที่จะก่อให้เกิดเป็นสัญญาซื้อขายได้แล้ว ทั้งนี้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ใน Uniform Commercial Code Article 2 Sales § 2-205* (1952) ซึ่งสรุปความได้ว่า คำเสนอของพ่อค้าที่จะซื้อหรือขายสินค้าตามที่ได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งกำหนดเงื่อนไขไว้รับประกันว่าคำเสนอนั้นจะยังคงมีผลอยู่นั้น ไม่สามารถเพิกถอนได้

* Uniform Commercial Code Article (UCC) จัดทำและยกร่างโดย The National Conference of Commissioners on Uniform State Law ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมธุรกรรมทางพาณิชย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อจะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายทางการพาณิชย์ โดยให้มลรัฐต่างๆ พิจารณารับเอาไปบัญญัติไว้เป็นกฎหมายภายในมลรัฐ ซึ่งอาจยอมรับไปบัญญัติไว้ทั้งหมดโดยไม่มีแก้ไข และแบบมีการแก้ไขบางส่วนก็ได้

¹⁶ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา, หน้า 114.

* Uniform Commercial Code Article 2 Sales (1952)

§ 2-205. Firm Offers.

An offer by a merchant to buy or sell goods in a signed writing which by its terms gives assurance that it will be held open is not revocable, for lack of consideration, during the time stated or if no time is stated for a reasonable time...”

ในระหว่างระยะเวลาตามที่ได้กำหนดไว้ หรือในระหว่างระยะเวลาตามสมควรกรณีมิได้กำหนดเวลาไว้ โดยแม้จะไม่มีสิ่งตอบแทน (Consideration) ก็ตาม

6. การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936)

แม้ Commodity Exchange Act (1936) จะไม่ได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) นั้นเป็นอย่างไร แต่ตามข้อบังคับของตลาดซื้อขายล่วงหน้าได้บัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้ โดยในที่นี้จะขอศึกษาเฉพาะ CME เนื่องจากเป็นตลาดซื้อขายล่วงหน้าหลักที่มีความสำคัญของสหรัฐอเมริกา โดยข้อบังคับของ CME (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ตุลาคม พ.ศ. 2551) หมวด 8 ข้อ 804, 805 และ 809.B.¹⁷ ได้กำหนดไว้ว่า

“ข้อ 804. การเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญา

เว้นแต่เป็นการซื้อขายตามข้อ 526, 537, 538 และ 853, สำนักหักบัญชีจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาโดยผ่านกระบวนการ Novation โดยจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายให้กับคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อ และจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อให้กับคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายตามจำนวนสัญญาในตลาดที่ได้รับการจับคู่ข้อมูลการซื้อขายตามที่สมาชิกสำนักหักบัญชีส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายเข้ามา...

ข้อ 805. การเปิดฐานะการถือครอง

สัญญาซื้อหรือขายสินค้าล่วงหน้าทั้งหมดจะยังคงฐานะเปิดการถือครองและบังคับได้ และจะผูกพันต่อคู่สัญญาเริ่มแรกต่อไป จนกว่าจะมีการชำระบัญชีโดยการหักล้างฐานะในทางตรงข้าม ตามข้อ 806 หรือมีการส่งมอบหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญา ตามหมวด 7

ข้อ 809.B. การซื้อขายที่ได้รับการจับคู่และไม่ได้รับการจับคู่

สำนักหักบัญชีจะประมวลผลข้อมูลการซื้อขายทั้งหมดที่สมาชิกสำนักหักบัญชีส่งเข้ามา แต่จะยอมรับเฉพาะการบันทึกการซื้อขาย (ธุรกรรม) ที่สอดคล้องกับการบันทึกการซื้อขายของสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายตรงข้ามที่ส่งเข้ามา ซึ่งเป็นข้อตกลงกันแล้วเท่านั้น

การบันทึกการซื้อขายจะได้รับการจับคู่ตามช่วงของการซื้อขายในทางตรงข้ามที่สอดคล้องกัน ผ่านกระบวนการจับคู่ตามลำดับขั้น

¹⁷ Chicago Mercantile Exchange, CME Rulebook [Online], 16 August 2009. Available from

สำนักหักบัญชีจะประมวลผลข้อมูลการซื้อขายที่ส่งเข้ามาอีกครั้ง การซื้อขายที่ไม่ได้รับการจับคู่จะยังคงอยู่ โดยหลังจากเกิดกระบวนการจับคู่ตามลำดับขั้น ก็จะถูกลบทิ้งไป และจะมีการแจ้งเรื่องไปยังสมาชิกสำนักหักบัญชี...”*

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของ CME จะเริ่มจากการที่สมาชิกสำนักหักบัญชีส่งข้อมูลการซื้อขายเข้ามาในตลาด จากนั้นสำนักหักบัญชีจะประมวลผลข้อมูลการซื้อขายทั้งหมดที่สมาชิกสำนักหักบัญชีส่งเข้ามา โดยสำนักหักบัญชีจะยอมรับเฉพาะการซื้อขายของสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อที่สอดคล้องกับการซื้อขายของสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายเท่านั้น จากนั้นการซื้อขายดังกล่าวจะได้รับการจับคู่ตามลำดับขั้น โดยภายหลังจากเกิดกระบวนการจับคู่ตามลำดับขั้นแล้ว การซื้อขายที่ไม่ได้รับการจับคู่จะถูกลบทิ้งไป และจะมีการแจ้งเรื่องไปยังสมาชิกสำนักหักบัญชีต่อไป สำหรับการซื้อขายที่ได้รับการจับคู่แล้วจะก่อให้เกิดสัญญาระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย จากนั้นสำนักหักบัญชีจะเข้าแทนที่เป็นผู้สัญญาโดยผ่านกระบวนการ

* Rule 804, 805 and 809.B., Chapter 8 ของ CME Rulebook (Revised October 2008)

“804. SUBSTITUTION

Except with respect to trades made pursuant to Rules 526, 537, 538 and 853, the Clearing House shall, through the process of novation, be substituted as, and assume the position of, seller to the buyer and buyer to the seller of the relevant number of Exchange or Marketplace contracts upon the successful matching of trade data submitted to the Exchange by the clearing members on the long and short sides of a trade...

805. OPEN POSITIONS

All contracts for the purchase or sale of any product for future delivery shall remain open and in force, and shall continue to be binding upon the original parties until liquidated by offset as provided in Rule 806 or by delivery or failure to perform as provided in Chapter 7.

809.B. Matched and Unmatched Trades

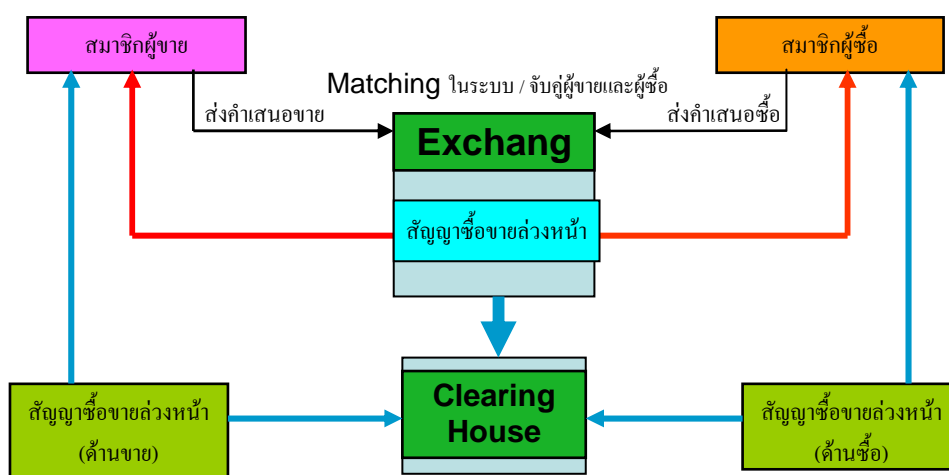
The Clearing House shall process all trade data submitted by clearing members but shall accept only those trade records (transactions) which are in agreement with the corresponding trade records submitted by the opposite clearing members.

Trade records will be matched, to the extent the opposite trade information is consistent, through the tiered matching process.

Resubmitted trade data will be processed by the Clearing House. Trades with unmatched trade information remaining after the tiered matching process will be rejected and outrade notices will be issued to clearing members.”

Novation โดยจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายให้กับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อ และจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อให้กับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย ส่งผลให้สัญญาระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายระงับสิ้นไป และก่อเกิดสัญญาขึ้นใหม่ 2 สัญญามาแทนที่ คือสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อ (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านซื้อ) และสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านขาย) ทำให้สมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านซื้อ และสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านขาย โดยการเปิดฐานะถือครองดังกล่าวจะผูกพันสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายไปจนกว่าจะมีการชำระบัญชีโดยการหักล้างฐานะในทางตรงข้ามหรือมีการส่งมอบนั่นเอง

ภาพที่ 15: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation¹⁸

จากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีรูปแบบเฉพาะภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากการเกิดของสัญญาทั่วไปภายใต้ Restatement (Second) of Contracts (1981) ที่ต้องมี (1) คำเสนอ (2) คำสนอง และ (3) สัญญาต้องมีการต่างตอบแทน และมีความแตกต่างจากการเกิดสัญญาซื้อขายภายใต้ Uniform Commercial Code Article 2 Sales (1952) ที่มีเพียง (1) คำเสนอ และ (2) คำสนองเท่านั้น

¹⁸ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, "นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า" (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 50.

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542

1. ความนำ

บทนี้จะกล่าวถึงการเกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปภายใต้ ป.พ.พ. และการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ.สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เพื่อใช้ศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และจะชี้ให้เห็นถึงผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ทั้งผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา ผลต่อความเป็นผลของสัญญา ผลต่อสถานะทางกฎหมายของเงินประกัน และผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี จากนั้นจะวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า และปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตลอดจนปัญหาสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายนี้จะทำให้เห็นถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตั้งแต่เริ่มต้นและทราบถึงช่วงเวลาการเกิดของสัญญาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายหลังจากที่ได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็เพื่อให้เห็นภาพรวมของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่ามีสถานะทางกฎหมายอย่างไร และจะนำบทบัญญัติกฎหมายใดมาใช้บังคับกับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้บ้าง

2. การเกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เนื่องจาก ป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขาย นั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องการเกิดของสัญญาซื้อขายไว้โดยเฉพาะ การเกิดของสัญญาซื้อขายจึงต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ. ในส่วนที่เกี่ยวกับการเกิดของสัญญาต่างๆ ไปดังนี้

โดยทั่วไปนิติสัมพันธ์ในทางแพ่งของคู่สัญญาจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อความต้องการหรือเจตนาของคู่สัญญาทั้งสองต้องตรงกัน โดยวิธีการก่อนนิติสัมพันธ์ของคู่สัญญาจะปรากฏออกมาในรูปแบบของการแสดงเจตนา กล่าวคือ จะมีบุคคลฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแสดงเจตนาทำคำเสนอไปยังบุคคลที่ตนต้องการผูกนิติสัมพันธ์ด้วย และเมื่อการแสดงเจตนาดังกล่าวไปถึงบุคคลอีกฝ่ายซึ่งเป็น

ผู้รับการแสดงเจตนาแล้ว หากผู้รับการแสดงเจตนาพิจารณาแล้วเห็นว่าเจตนาของผู้ทำคำเสนอตรงกับเจตนาของตน ผู้รับการแสดงเจตนา ก็จะแสดงเจตนาเป็นคำสนองรับ ส่งผลให้นิติสัมพันธ์ในทางแพ่งหรือสัญญาาระหว่างบุคคลทั้งสองเกิดขึ้น บุคคลทั้งสองก็จะกลายเป็นคู่สัญญาที่มีสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบตามเจตนาที่ได้แสดงไว้ต่อกัน หากไม่มีคำเสนอ หรือ มีคำเสนอแต่ไม่มีบุคคลใดสนองรับ หรือมีเพียงคำเชื้อเชิญให้เข้าทำคำเสนอโดยไม่มีบุคคลใดเข้าทำคำเสนอตามคำเชื้อเชิญดังกล่าว สัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายก็มิอาจเกิดขึ้นได้ เพราะสัญญาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อคำเสนอและคำสนองของบุคคลทั้งสองฝ่ายต้องตรงกันเท่านั้น และสัญญานั้นอาจเกิดขึ้นโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้ ดังนี้

(1) กรณีการเกิดสัญญาโดยชัดแจ้ง หมายความว่า เป็นกรณีที่สัญญาเกิดจากคำเสนอคำสนองที่ชัดเจนปราศจากข้อสงสัยว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมุ่งที่จะทำสัญญากัน¹ ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็น

(1.1) สัญญาซึ่งทำระหว่างบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าตามมาตรา 356* แห่งป.พ.พ. ที่กำหนดให้การทำคำเสนอต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าจะต้องมีการสนองรับทันที ในเวลาและในสถานที่นั้น ดังนั้นเมื่อผู้รับคำเสนอที่อยู่เฉพาะหน้า “ทราบ” ถึงคำเสนอแล้วตอบรับคำเสนอนั้นทันที สัญญาก็จะเกิดขึ้นในขณะนั้นทันทีที่ผู้เสนอ “ได้ทราบ” ถึงคำสนอนั้นนั่นเอง²

(1.2) สัญญาที่ทำระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางตาม ป.พ.พ. มาตรา 361 วรรคหนึ่ง* กำหนดให้สัญญาเกิดเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอซึ่งเป็นหลักทั่วไปสำหรับการเกิดสัญญาโดยชัดแจ้ง ดังนั้น เมื่อคำสนองไปถึงผู้เสนอเมื่อใด สัญญาก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น และในสถานที่นั้น³

¹ ศันนัทกรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, พิมพ์ครั้งที่ 15 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2553), หน้า 320.

* มาตรา 356 แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “การทำคำเสนอแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แก่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ทำให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

² ศันนัทกรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 320.

* มาตรา 361 วรรคหนึ่ง แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “อันสัญญาจะระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ”

(2) กรณีการเกิดสัญญาโดยปริยาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 361 วรรคหนึ่ง* เป็นกรณีที่แม้คำเสนอจะชัดเจนว่าผู้ทำคำเสนอประสงค์จะขอทำสัญญาด้วย แต่ในการสนองรับนั้น การกระทำของผู้รับคำเสนอโดยลำพังไม่ชัดเจนว่าเป็นการสนอง จึงต้องอาศัยการพิจารณาปัจจัยอื่นประกอบ เช่น ในกรณีนั้นๆ ผู้เสนอได้ระบุไว้ในคำเสนอหรือไม่ว่าผู้รับคำเสนอไม่ต้องสนอง แต่ให้ปฏิบัติการบางอย่างได้เลย ซึ่งหากมีการระบุไว้เช่นนั้นก็ดี หรือแม้ไม่มีการระบุไว้แต่ตามปกติประเพณีถือว่าไม่ต้องมีการสนอง เช่นนี้การกระทำของผู้รับคำเสนอประกอบกับปัจจัยเหล่านี้ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าการกระทำของผู้รับคำเสนอเป็นการสนองรับคำเสนอแล้ว สัญญาจึงเกิดขึ้นในเวลาที่มีการกระทำดังกล่าวโดยไม่จำเป็นต้องมีคำสนองและไม่จำเป็นต้องรอให้คำสนองไปถึงแต่อย่างใด⁴

3. การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546

การซื้อขายล่วงหน้าในตลาดอนุพันธ์ภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี* ได้แก่

³ ศนันทกรรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 320.

* มาตรา 361 วรรคสอง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ”

⁴ ศนันทกรรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 321.

* ข้อ 404 แห่งข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 บัญญัติว่า

“404 วิธีการซื้อขาย

การซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำโดยวิธีการดังต่อไปนี้

(1) สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้ระบบการซื้อขายของตลาดอนุพันธ์สามารถจัดการเสนอซื้อขายแบบจับคู่อัตโนมัติ (Electronic Trading Transaction) ตามหลักราคาและเวลาที่ดีที่สุด (Price and Time Priority) ดังนี้

(1.1) ราคาเสนอซื้อที่สูงกว่าราคาเสนอซื้ออื่น ให้ได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน ถ้าราคาเสนอซื้อในแต่ละราคามีมากกว่า 1 รายการ ให้ราคาเสนอซื้อที่เข้ามาในระบบการซื้อขายก่อนได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน

(1) การซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัติ (Electronic Trading Transaction)

(2) การซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction)

3.1 การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัติ

ตามข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 กำหนดให้กระบวนการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัตินั้น เริ่มจากการที่ผู้ซื้อและผู้ขายให้นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า (Broker) ของตน ซึ่งเป็นสมาชิกตลาดบันทึกการเสนอซื้อและการเสนอขายเข้ามาในระบบการซื้อขายของตลาดอนุพันธ์ จากนั้นระบบจะจัดการเสนอซื้อขายดังกล่าวแบบจับคู่โดยอัตโนมัติ (Electronic Trading Transaction) ตามหลักราคาและเวลาที่ดีที่สุด (Price and Time Priority) มีผลผูกพันสมาชิกผู้เสนอซื้อขายเมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่การเสนอซื้อเสนอขายอัตโนมัติตามหลักราคาและเวลาที่ดีที่สุด โดยราคาเสนอซื้อที่สูงกว่าราคาเสนอซื้ออื่น ให้ได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน แต่ถ้าวราคาดเสนอซื้อในแต่ละราคามีมากกว่า 1 รายการ ให้ราคาเสนอซื้อที่เข้ามาในระบบการ

(1.2) ราคาเสนอขายที่ต่ำกว่าราคาเสนอขายอื่น ให้ได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน ถ้าราคาเสนอขายในแต่ละราคามีมากกว่า 1 รายการ ให้ราคาเสนอขายที่เข้ามาในระบบการซื้อขายก่อนได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน

(2) สมาชิกอาจบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction) โดยให้กระทำได้ 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

(2.1) การซื้อขายระหว่างสมาชิก (Two-firm Transaction) ให้กระทำโดยสมาชิกผู้ซื้อและผู้ขายเจรจาตกลงกัน หากสมาชิกตกลงกันได้แล้วให้สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายบันทึกการซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.02 เข้ามาในระบบการซื้อขาย

(2.2) การซื้อขายโดยสมาชิกผู้ซื้อและผู้ขายเป็นรายเดียวกัน (One-firm Transaction) ให้กระทำโดยวิธีดังต่อไปนี้

(ก) ลูกค้ำของสมาชิกเจรจาตกลงกันแล้ว ให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.02 เข้ามาในระบบการซื้อขาย หรือ

(ข) สมาชิกและลูกค้ำของสมาชิกเจรจาตกลงกันแล้ว ให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.02 เข้ามาในระบบการซื้อขาย

การซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction) ให้มีผลเมื่อระบบการซื้อขายยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและผู้ขาย”

ซื้อขายก่อนได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน และราคาเสนอขายที่ต่ำกว่าราคาเสนอขายอื่น ให้ได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน แต่ถ้าราคาเสนอขายในแต่ละราคามีมากกว่า 1 รายการ ให้ราคาเสนอขายที่เข้ามาในระบบการซื้อขายก่อนได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน โดยตาม ข้อ 405.01-4 แห่งข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขายฯ กำหนดประเภทและเงื่อนไขของการเสนอซื้อขายที่สมาชิกตลาดอาจเสนอซื้อขายได้ มีดังนี้

(1) ประเภทของการเสนอซื้อขาย

(1.1) Limit Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ระบุราคาเสนอซื้อขาย

(1.2) Market Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ระบุให้มีการเสนอซื้อขาย ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น

(1.3) Hidden Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่แบ่งการเสนอซื้อขาย ออกเป็นจำนวนย่อยๆ และทยอยนำส่งเข้าสู่ระบบการซื้อขายโดยอัตโนมัติ โดยในการเสนอซื้อขาย แต่ละครั้งต้องมีจำนวนอย่างน้อยตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนดและให้การเสนอซื้อขายในครั้งหลัง กระทำได้ต่อเมื่อการเสนอซื้อขายในครั้งก่อนได้ถูกจับคู่การซื้อขายทั้งจำนวนที่ได้เสนอซื้อขายแล้ว

(1.4) Combination Order หมายถึง การเสนอซื้อและ/หรือเสนอขายตั้งแต่ 2 สัญญาล่วงหน้าใดๆ ขึ้นไป โดยสามารถจับคู่ได้พร้อมกันและเป็นการเสนอซื้อ/หรือเสนอขายที่มีสินค้าอ้างอิงเดียวกันหรือต่างกันได้และมีเดือนที่ชำระราคาหรือส่งมอบเดียวกันหรือต่างกันได้ แต่ต้องไม่เป็นการเสนอซื้อและ/หรือเสนอขายสัญญาล่วงหน้าใดๆ (Series) ที่เป็นประเภทเดียวกัน และมีสินค้าอ้างอิง เดือนที่ชำระราคาหรือส่งมอบ และ/หรือราคาในการใช้สิทธิตามสัญญาล่วงหน้าเดียวกัน

(1.5) ประเภทการเสนอซื้อขายอื่นๆ ตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

(2) เงื่อนไขของการเสนอซื้อขาย

(2.1) Day หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีผลในระบบการซื้อขาย ภายในวันทำการที่เสนอซื้อขาย

(2.2) Good till Date หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีผลในระบบการซื้อขายภายในวันทำการที่กำหนด หรือจนกว่าการเสนอซื้อขายดังกล่าวจะถูกยกเลิก

(2.3) Good till Expiration หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีผลในระบบการซื้อขายจนกว่าสิ้นสุดช่วงเวลาซื้อขายในวันซื้อขายวันสุดท้ายของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า แบบนั้นๆ หรือจนกว่าการเสนอซื้อขายดังกล่าวจะถูกยกเลิก

(2.4) Fill and Kill หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีการจับคู่ซื้อขายทันที และหากไม่สามารถจับคู่การซื้อขายได้เลย หรือจับคู่ได้บางส่วนและมีจำนวนเสนอซื้อขายเหลืออยู่บางส่วน ให้ยกเลิกการซื้อขายที่ยังจับคู่ไม่ได้ทันที

(2.5) Fill or Kill หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีการจับคู่การซื้อขายทันที และหากไม่สามารถจับคู่การซื้อขายดังกล่าวได้ทั้งหมดตามจำนวนเสนอซื้อขาย ให้ยกเลิกการซื้อขายนั้นทันที

(2.6) Stop Limit Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ให้การเสนอซื้อขาย ณ ราคาที่ระบุไว้มีผลในระบบการซื้อขาย เมื่อราคาซื้อขายล่าสุดหรือราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้นเคลื่อนไหวมาถึงราคาตามที่ระบุไว้

(2.7) Stop order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ให้การเสนอซื้อขาย ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้นมีผลในระบบการซื้อขาย เมื่อราคาซื้อขายล่าสุดหรือราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้นเคลื่อนไหวมาถึงราคาตามที่ระบุไว้

(2.8) เงื่อนไขการเสนอซื้อขายอื่นๆตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

โดยการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขาย เพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัติ จะมีผลผูกพันสมาชิกผู้เสนอซื้อขายทันทีเมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่การเสนอซื้อเสนอขายดังกล่าว* และในทันทีที่เกิดการจับคู่การซื้อขายขึ้นในระบบการซื้อขาย และไม่มีกรยกเลิกการซื้อขายดังกล่าว สำนักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือแทนที่เป็นคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยสำนักบัญชีจะเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขาย และจะเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้เรียกว่า Novation* กล่าวคือจะเกิดสัญญา

* ข้อ 406.02 แห่งข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 บัญญัติว่า

“406.02 การมีผลตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

การซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 404 (1) ให้มีผลผูกพันสมาชิกผู้เสนอซื้อขายเมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่การเสนอซื้อเสนอขายอัตโนมัติตามหลักราคาและเวลาที่ดีที่สุด (Price and Time Priority)

ในกรณีที่เป็นการซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 404 (2) ให้มีผลผูกพันเมื่อระบบการซื้อขายยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและผู้ขาย

การซื้อขายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองเป็นสัญญาผูกพันผู้เสนอซื้อและผู้เสนอขายหรือผู้ทำการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามเวลาที่บันทึกไว้ในข้อมูลการซื้อขายที่ตลาดอนุพันธ์เก็บรักษาไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์”

* ข้อ 408 แห่งข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 บัญญัติว่า

“408 การเข้าผูกพันหรือแทนที่เป็นคู่สัญญา (Novation Process)

ซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นก่อน จากนั้นสัญญาฉบับนั้นจะระงับสิ้นไป และถูกแทนที่ด้วยสัญญาใหม่ 2 สัญญา คือ สัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะเป็นสมาชิกผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ และสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะเป็นสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย ซึ่งทั้ง 2 สัญญาดังกล่าวเกิดจากกระบวนการที่สำนักหักบัญชีเข้าเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อนั่นเอง

จากกระบวนการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัติ จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาที่ฝ่ายสมาชิกผู้ซื้อ บันทึกการเสนอซื้อของสมาชิกผู้ซื้อที่ถูกส่งเข้ามาในระบบจะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอซื้อ โดยบันทึกการเสนอขายของสมาชิกผู้ขายที่ถูกส่งเข้ามาในระบบ และได้มาจับคู่กับบันทึกการเสนอซื้อของสมาชิกผู้ซื้อดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสั่งสนอง แต่หากพิจารณาที่ฝ่ายสมาชิกผู้ขาย บันทึกการเสนอขายของสมาชิกผู้ขายที่ถูกส่งเข้ามาในระบบจะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอขาย โดยบันทึกการเสนอซื้อของสมาชิกผู้ซื้อที่ถูกส่งเข้ามาในระบบ และได้มาจับคู่กับบันทึกการเสนอขายของสมาชิกผู้ขายดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสั่งสนอง กล่าวคือบันทึกการเสนอซื้อและบันทึกการเสนอขายที่สมาชิกตลาดส่งเข้าตลาดจะเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งสนองในตัวเอง ขึ้นกับว่าพิจารณาที่สมาชิกตลาดฝ่ายใด บันทึกการเสนอซื้อหรือบันทึกการเสนอขายของฝ่ายนั้นก็มีสถานะเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอ ส่วนบันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายของอีกฝ่ายในทางตรงข้ามที่เข้ามาจับคู่ด้วยก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสั่งสนอง

แต่อย่างไรก็ดี บันทึกการเสนอซื้อและบันทึกการเสนอขายของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายดังกล่าวก็มิได้มีสถานะเป็นคำสั่งเสนอและคำสั่งสนองตาม ป.พ.พ. เพราะแม้บันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายดังกล่าวจะเป็นการแสดงเจตนาขอทำสัญญาที่ชัดเจนเพียงพอที่เมื่อจับคู่กับบันทึกการเสนอขายหรือเสนอซื้อในทางตรงข้ามแล้วจะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกิดขึ้น แต่บันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายดังกล่าวมีลักษณะและผลเป็นการเฉพาะซึ่งเป็นไปตามที่ข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 กำหนดไว้ กล่าวคือ

(1) บันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายทุกรายการจะมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งทันทีที่ส่งบันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายเข้าระบบการซื้อขาย* เว้นแต่จะได้ยกเลิกบันทึกการ

ในทันทีที่เกิดการจับคู่การซื้อขายขึ้นในระบบการซื้อขายตาม (1) หรือได้รับการยืนยันการซื้อขายจากระบบการซื้อขายตาม (2) และไม่มีกรยกเลิกการซื้อขายดังกล่าว สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือแทนที่เป็นผู้สัญญาในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามหลักเกณฑ์ที่สำนักหักบัญชีกำหนด"

* ข้อ 406.01 แห่งข้อบังคับของตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 บัญญัติว่า

เสนอซื้อหรือเสนอขายนั้นก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่* ซึ่งมีได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 169 วรรคหนึ่ง * ที่กำหนดให้การแสดงเจตนาต่อผู้มีได้อยู่เฉพาะหน้า มีผลก็ต่อเมื่อการแสดงเจตนาได้ไป “ถึง” ผู้รับการแสดงเจตนา

(2) เมื่อสมาชิกตลาดส่งบันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายเข้าระบบการซื้อขายจะมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งทันที แต่สมาชิกตลาดอาจยกเลิกบันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายดังกล่าวก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่ได้ จึงไม่เป็นไปตาม ป.พ.พ. * ที่กำหนดให้เมื่อผู้ทำคำสั่งเสนอแสดงเจตนาทำคำสั่งเสนอแล้ว การแสดงเจตนาที่ยอมมีผลผูกพันผู้ทำคำสั่งเสนอ ทำให้ไม่สามารถถอนคำสั่งเสนอได้ภายในระยะเวลาที่ผู้ทำคำสั่งเสนอยังคงมีความผูกพันในคำสั่งเสนออยู่

(3) บันทึกการเสนอซื้อหรือเสนอขายที่มีได้รับการจับคู่เมื่อสิ้นสุดเวลาทำการซื้อขายในแต่ละวันแล้ว จะถูกยกเลิกโดยระบบการซื้อขายล่วงหน้าโดยอัตโนมัติ ซึ่งมีได้เป็นไปตาม

“406.01 ความผูกพันของการเสนอซื้อขาย

การเสนอซื้อขายทุกรายเป็นการเสนอผูกพันที่แน่นอนของสมาชิกผู้เสนอซื้อขาย ยกเว้นจะมีการแก้ไขหรือยกเลิกการเสนอซื้อขายนั้นตามหลักเกณฑ์ 405.01-7”

* ข้อ 405.01-7 วรรคหนึ่งแห่งวิธีปฏิบัติของตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 บัญญัติว่า

“405.01-7 การแก้ไขหรือยกเลิกการเสนอซื้อขาย

สมาชิกจะแก้ไขหรือยกเลิกการเสนอซื้อขายได้เฉพาะก่อนที่การเสนอซื้อขายนั้นจะได้รับการจับคู่การเสนอซื้อขาย และให้กระทำได้เฉพาะในกรณีที่ลูกค้าขอแก้ไขหรือยกเลิกคำสั่งซื้อขายของตนหรือสมาชิกทำการเสนอซื้อขายไม่ถูกต้องตามคำสั่งซื้อขายที่ได้รับ”

* มาตรา 169 วรรคหนึ่ง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งมีได้อยู่เฉพาะหน้า ให้ถือว่ามีผลนับแต่เวลาที่การแสดงเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา แต่ถ้าได้บอกถอนไปถึงผู้รับการแสดงเจตนาขึ้นก่อนหรือพร้อมกันกับการแสดงเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา การแสดงเจตนาขึ้นตกเป็นอันไร้ผล”

* มาตรา 354 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “คำสั่งจะทำสัญญาอันบ่งระยะเวลาให้ทำคำสั่งนั้น ท่านว่าไม่อาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่บ่งไว้”

มาตรา 355 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “บุคคลทำคำสั่งไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางและมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสั่งจะถอนคำสั่งของตนเสียภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำตอบกลับจากคำสั่งนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

มาตรา 356 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “คำสั่งทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสั่งนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำสั่งไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

ป.พ.พ. มาตรา 357* ที่กำหนดให้คำเสนอจะสิ้นผลผูกพันเมื่อผู้รับคำเสนอได้บอกปิดไปยังผู้ทำคำเสนอแล้ว หรือเมื่อผู้รับคำเสนอไม่แสดงเจตนาสนองรับคำเสนอภายในระยะเวลาที่ผู้ทำคำเสนอยังคงมีความผูกพันในคำเสนออยู่

(4) การซื้อขายล่วงหน้านั้น สมาชิกตลาดจะบันทึกการเสนอขายหรือเสนอซื้อในทางตรงข้ามซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งของเข้ามาในระบบการซื้อขายโดยไม่ทราบว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นใคร ทั้งนี้เป็นไปตามกลไกของระบบการซื้อขายล่วงหน้าที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นกรณีเฉพาะแล้ว ต่างจากคำสั่งตาม ป.พ.พ. ที่ต้องกระทำต่อผู้ทำคำเสนอเท่านั้น จึงจะก่อให้เกิดสัญญาได้

3.2 การเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย

อย่างไรก็ดี ตามข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 นั้น ผู้ซื้อและผู้ขายอาจซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction) ก็ได้ โดยการซื้อขายวิธีนี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) การซื้อขายระหว่างสมาชิก (Two-firm Transaction) โดยกระบวนการซื้อขายโดยวิธีนี้จะเริ่มจากผู้ซื้อและผู้ขายเจรจาตกลงกันโดยผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า (Broker) ของตน ซึ่งเป็นสมาชิกตลาด และหากตกลงกันได้แล้ว สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายจะบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขาย

(2) การซื้อขายโดยสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเป็นรายเดียวกัน (One-firm Transaction) โดยกระบวนการซื้อขายโดยวิธีนี้อาจเริ่มจาก

(2.1) ผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของสมาชิกตลาดรายเดียวกัน เจรจาตกลงกันเอง แล้วให้สมาชิกตลาดดังกล่าวบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขาย หรือ

(2.2) สมาชิกตลาดอาจเจรจาตกลงกับผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของสมาชิกตลาดเอง และหากตกลงกันได้แล้ว สมาชิกตลาดก็จะบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขาย

และเมื่อสมาชิกตลาดบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายดังกล่าว ระบบจะยืนยันการซื้อขายกลับไปยังสมาชิกตลาด โดยในทันทีที่ได้รับการยืนยันการซื้อขายจากระบบ

* มาตรา 357 แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายในเวลากำหนดดังกล่าวในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

การซื้อขาย และไม่มีกรรยกเลิกการซื้อขายดังกล่าว สำนักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือแทนที่เป็น คู่สัญญาในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยสำนักบัญชีจะเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขาย และจะเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ ซึ่งเป็นกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาในรูปแบบ Novation เช่นเดียวกับการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขาย เพื่อให้จับคู่โดยอัตโนมัติ

จากกระบวนการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction) จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจาก กระบวนการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้จับคู่ โดยอัตโนมัติในเรื่องช่วงเวลาของเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย กล่าวคือ กรณีการซื้อขายโดยวิธีให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายจะเกิดขึ้นก่อน จากนั้นสมาชิกตลาดจึงจะบันทึกการชื้อขายนั้นเข้ามาในระบบการซื้อขาย โดยจะเห็นได้ว่า บันทึกการชื้อขายที่สมาชิกตลาดส่งเข้ามาในระบบการซื้อขายจะมีสถานะ เปรียบเสมือนสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายที่เกิดขึ้นแล้ว โดย ขั้นตอนที่ระบบยืนยันการชื้อขายกลับไปยังสมาชิกตลาดนั้นเป็นขั้นตอนที่ทำให้ระบบได้รับรู้ถึง สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายที่เกิดขึ้นแล้วนั้น โดยในทันทีที่ได้รับ การยืนยันการชื้อขายจากระบบการซื้อขาย และไม่มีกรรยกเลิกการซื้อขายดังกล่าว สำนักบัญชีจะ เข้าผูกพันหรือแทนที่เป็นคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ตามกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาใน รูปแบบ Novation ซึ่งกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและ สมาชิกผู้ขายที่กำหนดให้สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเจรจาตกลงกัน หรือให้ผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็น ลูกค้าของสมาชิกตลาดรายเดียวกันเจรจาตกลงกัน หรือให้สมาชิกตลาดเจรจาตกลงกับผู้ซื้อ และผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของสมาชิกตลาดเองนั้น อาจมีกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา เช่นเดียวกับการเกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปภายใต้ ป.พ.พ. ก็ได้

โดยจากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทั้ง 2 วิธีดังที่ได้กล่าว ในข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตาม พ.ร.บ.สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เป็นสัญญาซื้อขายที่อยู่ภายใต้กฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงมีลักษณะเป็น สัญญามีชื่อหรือเอกเทศสัญญา มิใช่สัญญาซื้อขายทั่วไปภายใต้ ป.พ.พ. ด้วยเหตุผล ดังนี้

(1) การซื้อขายล่วงหน้าตาม พ.ร.บ.สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เป็นการ ซื้อขายกันเฉพาะในตลาดอนุพันธ์ที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะเท่านั้น

(2) การซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าวเป็นการซื้อขายที่มีแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามมาตรฐานที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด คู่กรณีจึงไม่อาจตกลงให้แตกต่างไปตามความต้องการของตนได้

(3) ผู้ซื้อและผู้ขายไม่ต้องเข้ารับความเสี่ยงจากการบิดพลิ้วสัญญาของฝ่ายตรงข้ามเพราะมีสำนักหักบัญชีเข้าเป็นคู่สัญญาแทนทันที

(4) เป็นการซื้อขายที่มีราคาซื้อขายปรับเปลี่ยนจากราคาเดิม ณ วันทำสัญญาได้ตลอดเวลา เพราะมีการปรับมูลค่าสัญญาเป็นรายวัน (Daily Marking to Market)

(5) เป็นการซื้อขายที่ต้องมีการวางเงินประกัน (Margin) ซึ่งอาจมีการจ่ายเพิ่มเติมหรือได้รับคืนบางส่วนเมื่อมูลค่าสินค้าเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน (Daily Settlement Price)

(7) หากผู้ซื้อและผู้ขายไม่ต้องการผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจนครบกำหนดระยะเวลาตามสัญญา ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถหักล้างฐานะ (Offset) ออกไปได้ก่อนสิ้นกำหนดเวลาใน “วันซื้อขายสุดท้าย” โดยไม่ถือว่าเป็นการผิดสัญญา

ส่วนกรณีกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ คือ พ.ร.บ.สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 มิได้บัญญัติถึงเรื่องใดไว้ จะสามารถนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายภายใต้ ป.พ.พ. มาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้หรือไม่ เพียงใดนั้น ต้องพิจารณาลักษณะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นรายกรณีไป ดังนี้

(1) กรณีพิจารณาจากนิยามของ “สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” ตามมาตรา 3* แห่ง พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 จะเห็นได้ว่า มาตรา 3 (1) และ (3) อาจเข้าลักษณะเป็นสัญญาที่มีเป้าหมายในการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินและมีการชำระราคาระหว่างคู่กรณีเป็นการ

* มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 บัญญัติว่า

“สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” หมายความว่า สัญญาที่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือหลายลักษณะดังต่อไปนี้

(1) สัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งส่งมอบสินค้าให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ชำระราคา ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตเป็นจำนวนและราคาตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

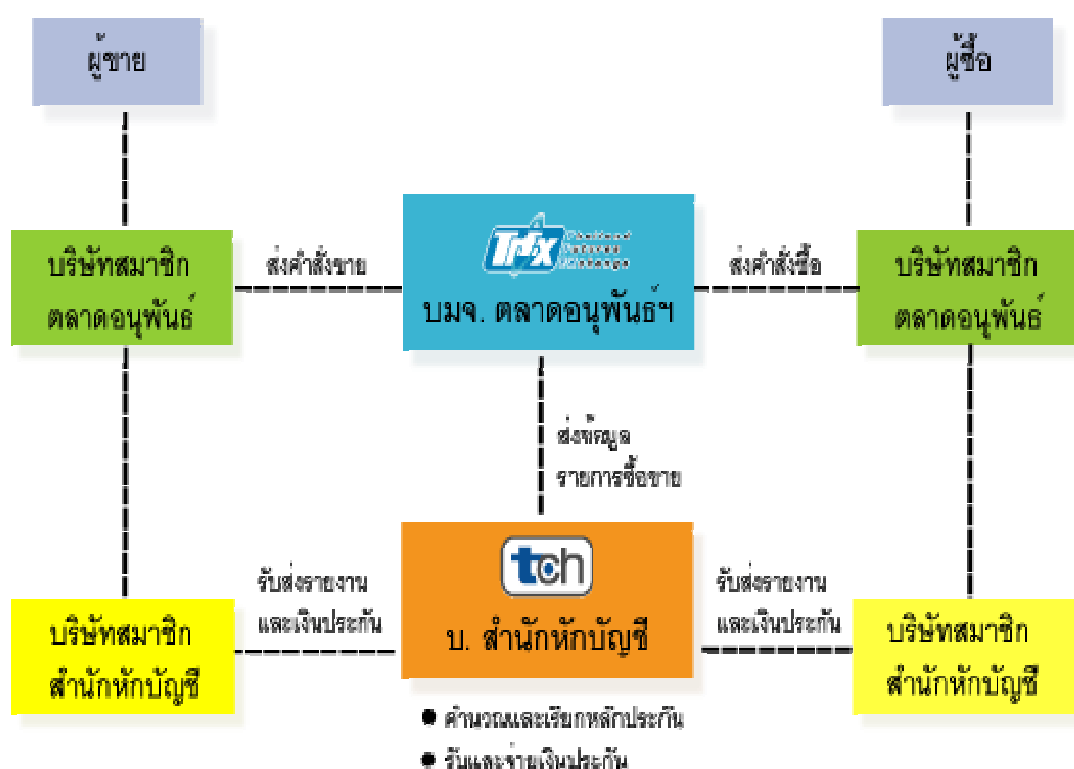
(2) สัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้รับชำระเงินหรือต้องชำระเงินให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เท่ากับจำนวนเงินที่คำนวณได้จากส่วนต่างระหว่างราคา หรือมูลค่าของสินค้า หรือตัวแปรที่กำหนดไว้ในสัญญากับราคา หรือมูลค่าของสินค้า หรือตัวแปรที่เป็นอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต ตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

(3) สัญญาที่กำหนดให้สิทธิแก่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งส่งมอบสินค้า หรือชำระราคาของสินค้า หรือชำระเงินที่คำนวณได้จากส่วนต่างระหว่างราคา หรือมูลค่าของสินค้า หรือตัวแปรที่กำหนดไว้ในสัญญากับราคา หรือมูลค่าของสินค้า หรือตัวแปรที่เป็นอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง หรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเข้าทำสัญญาตาม (1) หรือ (2)”

ตอบแทนได้เช่นเดียวกันกับสัญญาซื้อขายตามมาตรา 453 แห่ง ป.พ.พ.* ดังนั้น หาก พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 มิได้บัญญัติถึงเรื่องใดไว้โดยเฉพาะก็สามารถนำบทบัญญัติ แห่ง ป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ชื่อขาย หมวด 2 เรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย และหมวด 3 เรื่องหน้าที่ของผู้ซื้อมาปรับใช้กับการซื้อขายล่วงหน้าได้

(2) กรณีพิจารณาจากทางปฏิบัติในการซื้อขายล่วงหน้าตามพ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 จะเห็นได้ว่ามิได้มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ตามความหมายแห่ง ป.พ.พ. แต่อย่างไรก็ตาม แต่เป็นไปเพื่อให้ผู้ลงทุนสามารถใช้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นเครื่องมือบริหารความเสี่ยงในการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงไม่อาจนำเอาบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ชื่อขาย หมวด 2 เรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย และหมวด 3 เรื่องหน้าที่ของผู้ซื้อมาปรับใช้กับการซื้อขายล่วงหน้าได้

ภาพที่ 16: การเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า⁵

* มาตรา 453 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า "อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย"

⁵ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน), วิธีการซื้อขายอนุพันธ์ [ออนไลน์], 5 ธันวาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา <http://www.tfex.co.th/th/trading/procedure.html>

4. ผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542

เนื่องจากการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ส่งผลทางกฎหมายหลายประการ ทั้งในการพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ของสัญญาในช่วงเวลาการเกิดของสัญญา ซึ่งมีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา ในการพิจารณาผลทางทรัพย์สินและผลทางหนี้ ซึ่งมีผลต่อความเป็นผลของสัญญา ในการพิจารณาผลต่อสถานะทางกฎหมายของเงินประกัน และในการพิจารณาผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ผู้เขียนจึงขอชี้ให้เห็นผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า เพื่อประโยชน์ในการศึกษาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าต่อไป ดังนี้

4.1 ผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา

ในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะต้องมีคู่สัญญาแสดงเจตนาเข้าทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งจะทำให้ทราบถึงช่วงเวลาในการเกิดของสัญญา และทราบว่ามิสัญญาใดเกิดขึ้นบ้าง ตลอดจนคู่สัญญาในแต่ละสัญญาเป็นใคร อันจะส่งผลทางกฎหมายต่อการพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญา ซึ่งแยกพิจารณาตามองค์ประกอบของสัญญาได้ดังนี้

(1) คู่สัญญา

เมื่อทราบถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นแบบ Open Offer หรือเป็นแบบ Novation จะทำให้ทราบถึงตัวคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งได้แก่ (1) ผู้ซื้อ (2) ผู้ขาย (3) สมาชิกตลาด (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) และ (4) สำนักหักบัญชี และเมื่อทราบตัวคู่สัญญาก็จะสามารถพิจารณาถึงคุณสมบัติของคู่สัญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่อาจมีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญาได้ กล่าวคือ

สำหรับ (1) ผู้ซื้อ และ (2) ผู้ขาย อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ โดยตามหลักทั่วไป คู่สัญญาจะต้องมีความสามารถในการใช้สิทธิตามกฎหมาย กล่าวคือ ถ้าเป็นบุคคลธรรมดา ต้องไม่เป็นผู้อยู่อาศัย หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ (ในบางกรณี) หรือจริตวิกลในขณะทำนิติกรรมโดยคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ ส่วนถ้าเป็นนิติบุคคล จะกระทำการผ่านทางผู้แทนนิติบุคคล และจะต้องกระทำการภายในกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในตราสารจัดตั้งนิติบุคคล นอกจากนี้ ตามข้อ 17 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการ

ดำเนินการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดของสมาชิกประเภทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 กำหนดว่า "สมาชิกต้องกำหนดให้มีขั้นตอนดำเนินการและเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการพิจารณาอนุมัติรับเป็นลูกค้า รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการกำหนดวงเงินสำหรับการซื้อขายล่วงหน้าของลูกค้าอย่างเหมาะสมและชัดเจน" จึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกตลาด (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) ที่จะถ่วงดุลคุณสมบัติของผู้ซื้อหรือผู้ขายที่จะมาเป็นลูกค้า ทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายที่เข้ามาซื้อขายล่วงหน้าทุกรายเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่ ต.ส.ล. กำหนด จึงเป็นผู้มีความสามารถในการทำนิติกรรม และไม่มี ความบกพร่องในเรื่องความสามารถใดๆ

ส่วน (3) สมาชิกตลาด (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า) จะต้องเป็นนิติบุคคล * ที่ได้รับใบอนุญาตในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าจากเลขาธิการและได้รับอนุญาตจาก ต.ส.ล. ให้เป็นสมาชิกตลาด สมาชิกตลาดจึงต้องมีคุณสมบัติที่ผ่านการพิจารณาจาก ต.ส.ล. แล้ว ดังนั้นจึงไม่อาจมีความบกพร่องในเรื่องความสามารถแต่อย่างใด

ส่วน (4) สำนักหักบัญชี เป็นหน่วยงานภายใต้ ต.ส.ล. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการหักบัญชีการซื้อขายล่วงหน้า เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการซื้อขาย สำนักหักบัญชีจึงกระทำการในนาม ต.ส.ล. ดังนั้นจึงไม่มีความบกพร่องในเรื่องความสามารถเช่นกัน

ดังนั้นองค์ประกอบเรื่องคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 จึงสมบูรณ์และไม่มีความบกพร่องใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้

* สมาชิกตลาดต้องเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 3 ประกอบกับ มาตรา 27 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

“มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“สมาชิก” หมายความว่า ผู้ค้าล่วงหน้าและนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าซึ่งได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการตลาดให้ซื้อขายล่วงหน้าในตลาด

มาตรา 27 ในการออกใบอนุญาตประกอบธุรกิจตามมาตรา 26 ให้เลขาธิการตรวจสอบหลักฐานของผู้ขออนุญาตในเรื่องดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ในกรณีเป็นการขออนุญาตเป็นผู้ค้าล่วงหน้า

(ก) ผู้ขออนุญาตเป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจการซื้อขายล่วงหน้า...

(2) ในกรณีเป็นการขออนุญาตเป็นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า

(ก) ผู้ขออนุญาตเป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจการซื้อขายล่วงหน้า...”

(2) วัตถุประสงค์

ผลจากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จะทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงซึ่งเป็นประโยชน์สุดท้ายของสัญญา และทำให้สามารถพิจารณาถึงลักษณะของวัตถุประสงค์ของสัญญาได้ว่าขัดต่อกฎหมาย หรือฝ่าฝืนวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือไม่ ซึ่งลักษณะของวัตถุประสงค์ดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญาได้ กล่าวคือ วัตถุประสงค์ในสัญญาทั่วไปนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่ฝ่าฝืนวิสัย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มิฉะนั้นสัญญาจะตกเป็นโมฆะตามป.พ.พ. มาตรา 150*

สำหรับวัตถุประสงค์ของการซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 คือ การซื้อขายสินค้าเกษตรที่ผู้ซื้อและผู้ขายอาจตกลงส่งมอบรับมอบและชำระราคากันในอนาคต หรือ ผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจไม่ประสงค์ส่งมอบรับมอบและชำระราคากันในอนาคต แต่ประสงค์เพียงจะแสวงหากำไรจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวไม่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ไม่เป็นการฝ่าฝืนวิสัย และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงไม่มีความบกพร่องในเรื่องวัตถุประสงค์ของสัญญาแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี หากเป็นกรณีที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายเข้าทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโดยประสงค์จะปั่นตลาด (Market manipulation) ให้ราคาซื้อขายสินค้าเกษตรให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ตรงต่อสภาพปกติของตลาด ซึ่งต้องห้ามตามมาตรา 119* แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 นั้น แม้การปั่นตลาดนี้จะต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ซึ่งหากคู่สัญญาอีกฝ่ายได้รู้ถึงความประสงค์ในการปั่นตลาดของผู้ซื้อหรือผู้ขายนั้น การปั่นตลาดดังกล่าวจะกลายเป็นวัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เมื่อวัตถุประสงค์ของสัญญาต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ก็จะส่งผลให้นิติกรรมเป็นโมฆะตามแนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์ของไทยซึ่งอิงอยู่กับทฤษฎีอัตวิสัย (Subjective Theory)* ก็ตาม แต่เนื่องจากตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตร

* มาตรา 150 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดเจนโดยกฎหมายเป็นการฝ่าฝืนวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”

* มาตรา 119 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดซื้อขายล่วงหน้าหรือเสนอที่จะซื้อขายล่วงหน้า หรือกระทำการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้า ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมจนอาจทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าซื้อขายสินค้าเกษตรที่ซื้อขายมีราคาสูงขึ้น ลดลง คงที่ หรือผันผวนอันไม่ตรงต่อสภาพปกติของตลาด”

* ทฤษฎีในเรื่องวัตถุประสงค์ของนิติกรรม แบ่งเป็น

ล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติถึงเรื่องผลของการปั่นตลาดไว้แต่เฉพาะผลในทางอาญา กล่าวคือ ให้ระวางโทษจำคุกและโทษปรับ ตามมาตรา 142* แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 โดยมีได้บัญญัติผลในทางแพ่งไว้ ซึ่งหากจะนำทฤษฎีอัตวิสัยในเรื่องวัตถุประสงค์ของนิติกรรมและผลความเป็นโมฆะในเรื่องวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 172 วรรคสองที่บัญญัติให้คืนทรัพย์สินอันเกิดจากโมฆะกรรมตามหลักลากลมิกอร์ได้ มาใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านี้อาจก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายและอาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากนิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีความซับซ้อนกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และประโยชน์สาธารณะของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นในกรณีนี้จึงควรใช้ทฤษฎีภาวะวิสัยมากกว่า กล่าวคือควรพิจารณาวัตถุประสงค์ของนิติกรรมจากหน้าหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติการชำระตอบแทนกัน ซึ่งจะเป็นวัตถุประสงค์ที่แน่นอนตายตัวตามประเภทของนิติกรรมที่ทำ โดยวัตถุประสงค์ของสัญญากรณีนี้ ก็คือ การโอนกรรมสิทธิ์ กับ ราคา

ส่วนปัญหาว่าผลในทางแพ่งของการปั่นตลาดจะเป็นอย่างไรนั้น ในปัจจุบันนี้⁶ ยังไม่เคยมีการปั่นตลาดเกิดขึ้นใน ต.ส.ล. และยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะมารองรับผลในทางแพ่ง อีกทั้งการนำผลความเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. ดังกล่าว มาบังคับใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านี้อาจไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ ดังนั้นหากมีการปั่นตลาดเกิดขึ้นจริง นอกจากจะเกิดผลในทางอาญาตามที่ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ดังกล่าวได้บัญญัติแล้ว ก็อาจเทียบเคียงผลในทางแพ่งจากกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ประเทศไทยนำมาใช้เป็นต้นแบบในการบัญญัติ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ได้ กล่าวคือ สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายที่ได้กระทำการใดๆ

(1) ทฤษฎีภาวะวิสัย (Objective Theory) จะพิจารณาวัตถุประสงค์ของนิติกรรมจากหน้าหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติการชำระตอบแทนกัน จึงมักเป็นวัตถุประสงค์ที่แน่นอนตายตัวตามประเภทของนิติกรรมที่ทำ เช่น วัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขาย คือ การโอนกรรมสิทธิ์ กับ ราคา

(2) ทฤษฎีอัตวิสัย (Subjective Theory) จะพิจารณาวัตถุประสงค์ของนิติกรรมจากวัตถุประสงค์ส่วนตัวของผู้ทำนิติกรรม โดยในกรณีเป็นนิติกรรมสองฝ่าย วัตถุประสงค์ส่วนตัวของผู้ทำนิติกรรมจะเป็นวัตถุประสงค์ของนิติกรรมต่อเมื่อคู่กรณีแห่งนิติกรรมอีกฝ่ายได้ทราบด้วย มิฉะนั้นก็เป็นเพียงมูลเหตุจูงใจของผู้ทำนิติกรรม มิใช่วัตถุประสงค์ของนิติกรรม

* มาตรา 142 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า "ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 119 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 120 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับไม่เกินสองเท่าของผลประโยชน์ที่บุคคลนั้นๆ ได้รับไว้ หรือพึงจะได้รับเพราะการฝ่าฝืนดังกล่าว แต่ทั้งนี้ค่าปรับดังกล่าวต้องไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท"

⁶ สัมภาษณ์ วิรัชชาติ อินทร์คง, ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรล่วงหน้า, 18 พฤษภาคม 2555.

อันส่งผลให้เกิดการปั่นตลาด จะต้องชำระค่าเสียหายตามที่เกิดขึ้นจริงให้แก่ฝ่ายใด ๆ ที่ได้รับความเสียหายจากการปั่นตลาดนั้น และ/หรือชำระให้แก่สมาชิกสำนักหักบัญชีผู้ซึ่งได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายนั้นไปแล้ว *

(3) วิธีการแสดงเจตนา

คู่สัญญาจะต้องแสดงเจตนาเข้าทำสัญญาในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า การพิจารณาถึงลักษณะวิธีการแสดงเจตนาในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาดังกล่าวว่าเป็นไปตามที่ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดไว้หรือไม่ จะทำให้ทราบถึงลักษณะวิธีการในการแสดงเจตนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสัญญาที่อาจมีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญา กล่าวคือ วิธีการแสดงเจตนาในสัญญาทั่วไปอาจจะกระทำได้โดยวิธีใด ๆ ไม่ว่าจะด้วยวาจา กิริยาอาการ หรือลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน หรือด้วยการกระทำที่สันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาก็ได้ เว้นแต่ในสัญญาบางประเภทที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำตามแบบเฉพาะ มิฉะนั้นสัญญาจะตกเป็นโมฆะ ตัวอย่างเช่น สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นสัญญาจะตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคหนึ่ง เป็นต้น

สำหรับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 นั้น ต.ส.ล. ได้กำหนดวิธีการแสดงเจตนาในการทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้เป็นการเฉพาะแล้ว คือให้แสดงเจตนาทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Contract Specifications) ซึ่งจะกำหนดประเภท ชนิดและคุณสมบัติของสินค้าเกษตรที่จะต้องส่งมอบตามสัญญา ระยะเวลาในการส่งมอบโดยจะกำหนดเป็นเดือนส่งมอบ (Delivery Month) ขนาดของสัญญา (Contract Size) ตลอดจนรายละเอียดเงื่อนไขอื่น ๆ แตกต่างกันไปตามประเภทสินค้าเกษตรที่ซื้อขาย คู่สัญญาที่ประสงค์จะทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าใน ต.ส.ล. จึงจะต้องทำสัญญาซื้อขายตามข้อกำหนดที่ ต.ส.ล. กำหนดไว้

* Rule 402.B., Chapter 4 ของ CME Rulebook (Revised October 2008)

“402.B. Sanctions

15. Direct the Member to make restitution, in such amount as is warranted by the evidence, to the account of any party damaged by the conduct, or to the Clearing Member who has previously made restitution to the account of such party; and/or”

อย่างไรก็ดี หากคู่สัญญาไม่ได้ทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามข้อกำหนดที่ ต.ส.ล. กำหนดไว้ สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านั้นก็อาจเกิดขึ้นในระบบการซื้อขายล่วงหน้าของ ต.ส.ล. ได้เลย เนื่องจากการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าใน ต.ส.ล. ผู้ซื้อหรือผู้ขายจะต้องส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าไปใน ต.ส.ล. โดยผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตนซึ่งเป็นสมาชิกตลาดและมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของ ต.ส.ล. ในการตรวจสอบคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายของผู้ซื้อหรือผู้ขายให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยหากคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายของผู้ซื้อหรือผู้ขายไม่เป็นไปตามข้อกำหนดที่ ต.ส.ล. กำหนดไว้ นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าย่อมไม่อาจส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าวเข้าสู่ ต.ส.ล. ได้ สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้*

ส่วนในประเด็นที่ว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของ ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคสาม* ที่กำหนดให้การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาเกินกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบไว้ หรือได้มีการวางเงินมัดจำไว้ หรือได้มีการชำระหนี้บางส่วนแล้ว จึงจะสามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ หรือไม่ อย่างไรนั้น จะเห็นได้ว่าแม้สัญญาซื้อ

* อย่างไรก็ดี หากผู้ซื้อหรือผู้ขายประสงค์จะทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ซึ่งรายละเอียดของปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรล่วงหน้ามิได้เป็นไปตามข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Contract Specifications) ที่ ต.ส.ล. กำหนดไว้ ผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจใช้วิธีการแลกเปลี่ยนฐานการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายในตลาดจริง (Exchange of Futures for Physical : EFP) โดยการปิดฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าเพื่อการส่งมอบและการรับมอบสินค้าในตลาดจริง หรือใช้วิธีการส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่น (Alternative Delivery Procedure: ADP) เพื่อให้ตกลงผู้ซื้อและผู้ขายได้ตกลงเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบและการชำระราคากันเอง โดยรายละเอียดดังกล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 หัวข้อที่ 6.5 การปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทย

* มาตรา 456 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า
 “การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายเรือ มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพ และสัตว์พาหนะด้วย

สัญญาจะขายหรือจะซื้อ หรือค้ำประกัน ในการซื้อขายทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ หรือ ได้วางประจำไว้ หรือ ได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

บทบัญญัติ ที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับถึงสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ซึ่งตกลงกันเป็นราคาสองหมื่นบาท หรือกว่านั้นขึ้นไปด้วย”

ขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาที่มีเป้าหมายในการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินและการชำระราคาระหว่างคู่กรณีเป็นการตอบแทน เช่นเดียวกันกับสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. มาตรา 453 แต่ในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จะมีรูปแบบเฉพาะตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 อยู่แล้ว กล่าวคือ ผู้ซื้อและผู้ขายจะมีได้มีสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง แต่มี (1) สัญญาระหว่างตนเอง (ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้า) กับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตน และ (2) สัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกตลาด (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตน) เป็นตัวเชื่อมนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งเจตนารมณ์ในการกำหนดนิติสัมพันธ์โดยใช้สำนักหักบัญชีเป็นตัวกลางโดยให้เข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาในการซื้อขายล่วงหน้าก็เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบการซื้อขายล่วงหน้า ป้องกันมิให้ผู้สัญญาบิดพลิ้ว และเพื่อให้กลไกตลาดดำเนินต่อไปได้ โดยรายละเอียดในสัญญาระหว่างผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้ากับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตน และสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกตลาด (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตน) ที่เป็นตัวเชื่อมนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้านั้น จะเป็นไปตามที่ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ากำหนดไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว

นอกจากนี้ สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายในกรณีกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นแบบ Novation และสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ก็เกิดขึ้นตามกลไกตลาด ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายดังกล่าว ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าในแต่ละประเภทสินค้าได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า หากสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามที่เกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบหรือหน้าที่อื่นใด สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่นั้นจะต้องชำระค่าปรับให้แก่ตลาด และจะต้องชำระค่าเสียหายตามที่เกิดขึ้นจริงสำหรับความเสียหายใดๆ ที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้ออีกฝ่ายด้วย

ส่วนกรณีที่ไม่มีการส่งมอบและรับมอบสินค้าเกษตรตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นกรณี (1) การล้างฐานะการถือครอง (Offset Position) ก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา หรือ (2) การชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบเป็นแบบ Both Options ตลาดจะคำนวณผลกำไรขาดทุน หากสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิก

ผู้ขายได้กำไรก็จะได้รับเงินส่วนต่างของราคาล่วงหน้ากับราคาตลาดจากสำนักหักบัญชี แต่หากขาดทุนสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายดังกล่าวจะต้องชำระเงินส่วนต่างของราคาล่วงหน้ากับราคาตลาดให้แก่สำนักหักบัญชีเช่นกัน โดยตลาดจะหักผลกำไรขาดทุนจากการปรับฐานะบัญชีเงินประกันของสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายทุกสิ้นวันทำการ และหากเงินประกันในบัญชีมีจำนวนลดลงน้อยกว่าเงินประกันขั้นต่ำ สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายดังกล่าวจะต้องนำเงินประกันมาวางเพิ่มให้เท่ากับจำนวนเงินประกันขั้นต่ำตามอัตราที่คณะกรรมการตลาดกำหนด และภายในระยะเวลาที่ตลาดกำหนด* และถ้าสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายผิดนัดชำระเงินประกันกับสำนักหักบัญชีไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ตลาดก็จะนำเงินประกันของสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายที่ผิดนัดไปชดใช้ผลขาดทุนนั้น*

* ข้อ 15 แห่ง ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกันการปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผิดนัดชำระเงินประกัน พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 บัญญัติว่า

“ข้อ 15. สมาชิกสำนักหักบัญชีที่ใช้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชี ต้องรักษาระดับเงินประกันในบัญชีเงินประกันให้เป็นไปตามข้อบังคับนี้

สมาชิกสำนักหักบัญชีรายใดมีเงินประกันในบัญชีเงินประกันน้อยกว่าเงินประกันขั้นต่ำ สิ้นวันทำการ สมาชิกสำนักหักบัญชีรายนั้นต้องนำเงินสดมาวางเป็นเงินประกันเพิ่ม เพื่อให้ยอดเงินประกันในบัญชีเงินประกันเท่ากับจำนวนเงินประกันขั้นต่ำตามอัตราที่คณะกรรมการตลาดกำหนด และภายในระยะเวลาที่ตลาดกำหนด ซึ่งอย่างช้าภายในวันทำการ ถัดไปก่อนเวลาที่ตลาดเปิดดำเนินการซื้อขาย”

* ข้อ 26 แห่ง ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกันการปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผิดนัดชำระเงินประกัน พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 บัญญัติว่า

“ข้อ 26. กรณีสมาชิกสำนักหักบัญชีที่ใช้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีกับสำนักหักบัญชีผิดนัดชำระเงินประกันกับสำนักหักบัญชีไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ตลาดจะไม่รับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายล่วงหน้า เว้นแต่จะเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเพื่อล้างฐานะการถือครอง และตลาดอาจพิจารณาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามที่เห็นสมควร ดังนี้

(1) ดำเนินการเพื่อโอนข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอันเกี่ยวข้องกับข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าของผู้ใช้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีกับตนที่ได้ผิดนัดไปยังสมาชิกสำนักหักบัญชีรายอื่นที่ตกลงรับโอน ในนามของสมาชิกสำนักหักบัญชีผู้ผิดนัด

(2) ล้างฐานะการถือครองทั้งหมดหรือบางส่วนของสมาชิกสำนักหักบัญชีและ ผู้ใช้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีกับตนที่ผิดนัด ในนามของสมาชิกสำนักหักบัญชีผู้ผิดนัด

(3) ดำเนินการอื่นใดตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนดทั้งนี้ สมาชิกสำนักหักบัญชีผู้ผิดนัดต้องรับผิดชอบผลขาดทุนและค่าใช้จ่ายใดๆ อันเกิดจากการเข้าดำเนินการของตลาดตามวรรคหนึ่ง โดยตลาดสามารถนำเงินประกัน และเงินหรือหลักทรัพย์ของสมาชิกสำนักหักบัญชีผู้ผิดนัดที่วางไว้เพื่อความมั่นคงของสำนักหักบัญชี ไปชดใช้ผลขาดทุนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ากำหนดรูปแบบเนื้อหาของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้โดยเฉพาะแล้ว อีกทั้งยังกำหนดกลไกตลาดเพื่อรองรับกรณีที่สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับดังกล่าวไว้โดยเฉพาะแล้วเช่นกัน สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบไว้ หรือมีการวางเงินมัดจำ หรือมีการชำระหนี้บางส่วนตาม ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคสามซึ่งเป็นบทกฎหมายทั่วไปอีก

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายใช้วิธีแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (EFP) เพื่อปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และไปดำเนินการส่งมอบรับมอบสินค้าในตลาดจริงนั้น จะมีสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาดระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเกิดขึ้น โดยสัญญานี้มีกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นไปตาม ป.พ.พ. และมีสถานะทางกฎหมายเช่นเดียวกับสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายภายใต้ ป.พ.พ. อีกทั้งเมื่อตลาดได้ดำเนินการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองแล้ว สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ผู้ซื้อและผู้ขาย หรือบุคคลภายนอกใด ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามบรรดาสีทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบใด ๆ อันเกิดจากการดำเนินการดังกล่าว และตลาดจะไม่รับผิดชอบต่อบุคคลดังกล่าวในบรรดาสีทธิ หน้าที่ ตลอดจนความเสียหายใด ๆ อันเกิดจากการเข้าทำหรือการดำเนินการตามสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย* อีกทั้ง หากสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรประเภทเดียวกันนอกตลาดดังกล่าวมีราคาเกินกว่า 20,000 บาทขึ้นไป จึงต้องตกอยู่ภายใต้ ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคสาม ที่จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบไว้ หรือได้มีการวางเงินมัดจำไว้ หรือได้มีการชำระหนี้บางส่วนแล้ว จึงจะสามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ด้วย

* ข้อ 12 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้านอกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (Exchange of Futures for Physicals) พ.ศ. 2550 ลงวันที่ 20 เมษายน 2550 บัญญัติว่า

“ข้อ 12 หน้าที่และความรับผิดชอบของตลาด

เมื่อตลาดได้ดำเนินการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองตามคำขอของสมาชิกแล้ว สมาชิกลูกค้าของสมาชิก หรือบุคคลภายนอกใด ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามบรรดาสีทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบใด ๆ อันเกิดจากการดำเนินการดังกล่าว และตลาดจะไม่รับผิดชอบต่อสมาชิก ลูกค้าของสมาชิก หรือต่อบุคคลภายนอกใด ๆ ในบรรดาสีทธิ หน้าที่ ตลอดจนความเสียหายใด ๆ อันเกิดจากการเข้าทำหรือการดำเนินการตามสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันระหว่างลูกค้าของสมาชิก”

(4) เจตนา

การที่คู่สัญญาแสดงเจตนาเข้าทำสัญญาในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า นั้น อาจมีการแสดงเจตนาที่มีเหตุบกพร่องในกระบวนการก่อเจตนาภายใน หรือมีการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับเจตนาภายในได้ การพิจารณาถึงลักษณะของเจตนาในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาดังกล่าว จะทำให้ทราบถึงลักษณะของเจตนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสัญญาที่อาจมีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญาได้ กล่าวคือเจตนาของคู่สัญญาทั่วไปจะสมบูรณ์ต่อเมื่อมีกระบวนการในการก่อเจตนาภายในที่สมบูรณ์ และมีการแสดงเจตนาที่ตรงกับเจตนาภายใน โดยการแสดงเจตนาที่มีเหตุบกพร่องอันจะกระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของสัญญา ได้แก่

(4.1) การแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับเจตนาภายใน ตาม ป.พ.พ. แบ่งเป็น 4 กรณี คือ (1) เจตนาช้อนเร้น ตามมาตรา 154* (2) เจตนาลวง ตามมาตรา 155 วรรคหนึ่ง* (3) นิติกรรมอำพราง ตามมาตรา 155 วรรคสอง* (4) ความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ตามมาตรา 156* โดยผลของนิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับเจตนาภายในนี้จะเป็นโมฆะ คือนิติกรรมนั้นเสียเปล่า ไม่ก่อให้เกิดผลใดๆ ทางกฎหมาย

(4.2) การแสดงเจตนาที่มีกระบวนการในการก่อเจตนาภายในบกพร่อง ตาม ป.พ.พ. แบ่งเป็น 3 กรณี คือ (1) ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ตามมาตรา 157* (2) กลล่อกล ตามมาตรา 159* (3) การข่มขู่ ตามมาตรา 164* โดยผลของนิติกรรมที่เกิด

* มาตรา 154 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาใดแม้ในใจจริงผู้แสดงมิได้เจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ได้แสดงออกมาก็ตาม หากเป็นมูลเหตุให้การแสดงเจตนาอันเป็นโมฆะไม่ เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รู้ถึงเจตนาอันช้อนอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น”

* มาตรา 155 วรรคหนึ่งแห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาลวงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นโมฆะ แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต และต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาลวงนั้นมิได้”

* มาตรา 155 วรรคสอง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ถ้าการแสดงเจตนาลวงตามวรรคหนึ่งทำขึ้นเพื่ออำพรางนิติกรรมอื่น ให้นำบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวกับนิติกรรมที่ถูกอำพรางมาใช้บังคับ”

* มาตรา 156 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า
“การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมเป็นโมฆะ
ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามวรรคหนึ่ง ได้แก่ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม และความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น”

* มาตรา 157 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า
“การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคล หรือทรัพย์สินเป็นโมฆะ”

จากการแสดงเจตนาที่มีกระบวนการในการก่อเจตนาภายในบกพร่องนี้จะเป็นโมฆียะ คือนิติกรรมนั้นสมบูรณ์จนกว่าจะถูกบอกล้าง

อย่างไรก็ดี ในการแสดงเจตนาทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า อาจมีการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับเจตนาภายใน เช่น มีเจตนาซ่อนเร้นในการปั่นตลาด หรืออาจมีการแสดงเจตนาที่มีกระบวนการในการก่อเจตนาภายในบกพร่อง เช่น สำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินในเรื่องราคาซื้อขายล่วงหน้าเนื่องจากการปั่นตลาดเกิดขึ้น ซึ่งตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติถึงเรื่องผลของการปั่นตลาดไว้แต่เฉพาะผลในทางอาญา กล่าวคือ การปั่นตลาดเป็นความผิดทางอาญา ให้ระวางโทษจำคุกและโทษปรับ ตามมาตรา 119 ประกอบกับ มาตรา 142 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 แต่ พ.ร.บ. ดังกล่าวมิได้บัญญัติผลในทางแพ่งไว้ ซึ่งหากจะนำเอาผลความเป็นโมฆะของเจตนาซ่อนเร้น ตาม ป.พ.พ. มาตรา 172 วรรคสองที่บัญญัติให้คืนทรัพย์สินอันเกิดจากโมฆะกรรมตามหลักกลาภมิควรได้ หรือหากจะนำเอาผลความเป็นโมฆียะของการสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินตาม ป.พ.พ. มาตรา 176 วรรคแรกที่บัญญัติให้เมื่อบอกล้างโมฆียกรรมแล้ว ให้ถือว่าเป็นโมฆะแต่เริ่มแรกและให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม มาใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านี้ อาจก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายและอาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากนิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีความซับซ้อน กระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และประโยชน์สาธารณะของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงไม่อาจนำผลความเป็นโมฆะของเจตนาซ่อนเร้น และผล

ความสำคัญผิดตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติ ซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ ซึ่งหากมิได้มีความสำคัญผิด ดังกล่าว การอันเป็นโมฆียะนั้นคงจะมีได้กระทำขึ้น”

* มาตรา 159 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า

“การแสดงเจตนาเพราะถูกกลฉ้อฉลเป็นโมฆียะ

การถูกกลฉ้อฉลที่จะเป็นโมฆียะตามวรรคหนึ่ง จะต้องถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลดังกล่าว การอันเป็นโมฆียะนั้นคงจะมีได้กระทำขึ้น

ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเพราะถูกกลฉ้อฉลโดยบุคคล ภายนอก การแสดงเจตนาอันเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ได้รู้ หรือควรจะได้รู้ถึงกลฉ้อฉลนั้น”

* มาตรา 164 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า

“การแสดงเจตนาเพราะถูกข่มขู่เป็นโมฆียะ

การข่มขู่ที่จะทำการใดตกเป็นโมฆียะนั้น จะต้องเป็นการข่มขู่ ที่จะให้เกิดภัยอันใกล้จะถึง และร้ายแรงถึงขนาดที่จะจูงใจให้ผู้ถูก ข่มขู่มีมูลต้องกลัวซึ่งถ้ามิได้มีการข่มขู่เช่นนั้น การนั้นก็คงจะมีได้ กระทำขึ้น ”

ความเป็นอิสระของการสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สิน ตาม ป.พ.พ. มาใช้แก่การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้

ส่วนผลในทางแพ่งของการปั่นตลาดนี้ อาจเทียบเคียงผลในทางแพ่งจากกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ประเทศไทยนำมาใช้เป็นต้นแบบในการบัญญัติ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ (2) วัตถุประสงค์

อย่างไรก็ดี กรณีการแสดงเจตนาส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินในเรื่องราคาซื้อขายล่วงหน้าเนื่องจากการปั่นตลาดเกิดขึ้นนี้ ไม่ว่าจะกระบวนกรก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจะเป็นแบบ Open offer หรือเป็นแบบ Novation หากระบบยังมิได้จับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าว สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายนั้นสามารถยกเลิกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าวนั้นได้ตามข้อ 21 วรรคสอง* แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 แต่หากระบบได้จับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าวแล้ว สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายก็จะไม่สามารถยกเลิกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าวนั้นได้ แต่อาจหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) เพื่อปิดฐานะการถือครองสัญญาดังกล่าวได้

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า หากระบบการซื้อขายเกิดขัดข้องทางเทคนิค ทำให้ (1) การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายผิดพลาด หรือ (2) การบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายผิดพลาด จะเป็นเรื่องการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับเจตนาภายใน หรือเป็นเรื่องการแสดงเจตนาที่มีกระบวนการในการก่อเจตนาภายในบกพร่อง โดยในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าทั้ง 2 กรณีดังกล่าว มิใช่ทั้งเรื่องการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับเจตนาภายใน และมีใช่เรื่องการแสดงเจตนาที่มีกระบวนการในการก่อเจตนาภายในบกพร่อง แต่เป็นเรื่องของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าผิดพลาดทางเทคนิค โดยผลของทั้ง 2 กรณี ดังกล่าวต้องแยกพิจารณาตามรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าว่าเป็นแบบ Open offer หรือเป็นแบบ Novation เนื่องจากจะส่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

* ข้อ 21 วรรคสอง แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายทุกรายการมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งเข้าระบบการซื้อขาย เว้นแต่จะได้ยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่”

(1) กรณีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นแบบOpen offer

หากเป็นกรณี (1) การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายผิดพลาด จะไม่มีผลใดๆ เนื่องจากยังอยู่ในขั้นตอนก่อนมีกระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อเกิดขึ้น โดยทั้ง 2 สัญญาดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อระบบบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายแล้ว

ส่วนกรณี (2) การบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายผิดพลาด จะมีผลทำให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อไม่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากขั้นตอนการบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายนั้นเปรียบเสมือนคำสั่งรองที่จะก่อให้เกิดสัญญาทั้ง 2 สัญญาดังกล่าว

(2) กรณีรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นแบบ Novation

หากเป็นกรณี (1) การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายผิดพลาด จะมีผลทำให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายไม่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากขั้นตอนการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้คำสั่งซื้อและคำสั่งขายซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งรองและคำสั่งรองในตัวเองได้มาจับคู่และเกิดเป็นสัญญาดังกล่าวขึ้น

ส่วนกรณี (2) การบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายผิดพลาด จะส่งผลให้ยังคงมีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายอยู่ เนื่องจากสัญญาดังกล่าวจะเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนที่ระบบจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ส่วนขั้นตอนการบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายเป็นขั้นตอนที่ทำให้ระบบรับรู้ถึงการซื้อขายนั้น เพื่อให้สำนักหักบัญชีเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาโดยเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขาย และเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ โดยหากขั้นตอนการบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายผิดพลาด จะมีผลทำให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อนั้น ไม่อาจเกิดขึ้นได้

จากผลที่แตกต่างกันดังกล่าว ผู้เขียนขอเปรียบเทียบผลทางกฎหมายในกรณีเกิดความผิดพลาดทางเทคนิคในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาแบบ Open offer กับแบบ Novation ดังนี้

ตารางที่ 10: ผลทางกฎหมายกรณีเกิดความผิดพลาดทางเทคนิคในกระบวนการ
ก่อให้เกิดสัญญาแบบ Open offer และแบบ Novation

ความผิดพลาดทางเทคนิค	Open offer	Novation
(1) การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายผิดพลาด	ไม่มีผลใดๆ เนื่องจากยังอยู่ในขั้นตอนก่อนมีกระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ซื้อ	ไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้น เนื่องจากการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายเป็นขั้นตอนที่ทำให้คำสั่งซื้อและคำสั่งขายซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งจองในตัวเองได้มาจับคู่และเกิดเป็นสัญญาดังกล่าวขึ้น
(2) การบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายผิดพลาด	ไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ซื้อเกิดขึ้น เนื่องจากขั้นตอนบันทึกและยืนยันการจับคู่ไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายนั้นเปรียบเสมือนคำสั่งจองที่จะก่อให้เกิดสัญญาทั้ง 2 สัญญาดังกล่าว	ยังคงมีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายอยู่ เนื่องจากเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนที่ระบบจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย แต่จะไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ซื้อเกิดขึ้น เนื่องจากขั้นตอนบันทึกและยืนยันการจับคู่จะทำให้ระบบรับรู้ถึงการซื้อขาย เพื่อให้สำนักหักบัญชีเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาและก่อให้เกิดสัญญาทั้ง 2 สัญญาดังกล่าว

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปผลจากการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา ดังนี้

ตารางที่ 11: ผลจากการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา

คู่สัญญา	วัตถุประสงค์	วิธีการแสดงเจตนา	เจตนา
(1) คู่สัญญาในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดจึงไม่มีความบกพร่องในเรื่องคู่สัญญา	(1) วัตถุประสงค์ของสัญญา คือ การซื้อและขายตกลงส่งมอบรับมอบและชำระราคากันในอนาคต หรืออาจเพียงต้องการแสวงหากำไรจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรก็ได้ จึงไม่มีความบกพร่องในเรื่องวัตถุประสงค์ของสัญญา	(1) ต้องแสดงเจตนาทำสัญญาตามข้อกำหนดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มิฉะนั้นจะไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกิดขึ้นใน ต.ส.ล.	(1)กรณีมีการแสดงเจตนาซ่อนเร้นเพื่อปั่นตลาด หรือสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินเรื่องราคาล่วงหน้าเพราะมีการปั่นตลาด การปั่นตลาดเป็นความผิดทางอาญาที่มีผลเป็นการเฉพาะอยู่แล้ว และผลของการซื้อขายล่วงหน้ากระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจประโยชน์สาธารณะของประชาชนเป็นอย่างมาก จึงไม่อาจนำผลความเป็นโมฆะและโมฆียะมาใช้ได้
-	(2)กรณีและผู้ซื้อหรือผู้ขายมีวัตถุประสงค์ในการปั่นตลาดซึ่งต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย แต่เนื่องจากการปั่นตลาดเป็นความผิดทางอาญาซึ่งมีผลเป็นการเฉพาะอยู่แล้ว และผลของการซื้อขายล่วงหน้ากระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจประโยชน์สาธารณะของประชาชนเป็นอย่างมาก จึงไม่อาจนำทฤษฎีอัตรวิสัยและผลความเป็นโมฆะมาใช้ได้	(2) กระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีรูปแบบเฉพาะตามพ.ร.บ.อยู่แล้ว ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายจะมีได้มีนิติสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง จึงไม่ตกอยู่ภายใต้ ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคสาม	(2) กรณีแสดงเจตนาส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายโดยสำคัญผิด หากระบบยังมีได้จับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายสามารถยกเลิกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าวได้ แต่หากระบบได้จับคู่แล้ว จะไม่สามารถยกเลิกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายนั้นได้ แต่อาจหักล้างฐานะด้วยการ Offset เพื่อปิดฐานะการถือครองสัญญาดังกล่าวได้

4.2 ผลต่อความเป็นผลของสัญญา

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 แล้ว จะทำให้ทราบช่วงเวลาในการเกิดของสัญญา และส่งผลทางกฎหมายต่อการพิจารณาความเป็นผลของสัญญา ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) ผลทางหนี้

ผลทางหนี้ คือ ความผูกพันที่คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ ซึ่งในสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. ก็คือ หน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย และหน้าที่ของผู้ซื้อในการชำระราคาทรัพย์สินที่ซื้อขาย ส่วนผลทางหนี้ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมีลักษณะเฉพาะเป็นไปตามที่ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1.1) กรณีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่มีการส่งมอบรับมอบ และกรณีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีการส่งมอบรับมอบในช่วงก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบ จะมีผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องมีภาระผูกพันตามที่ตนเปิดฐานะการถือครองสัญญา

และหากคู่สัญญาประสงค์จะปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยใช้วิธี (1) หักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) ก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา หรือ (2) ชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบเป็นแบบ Both Options หากคู่สัญญาได้ทำไรก็จะได้รับเงินส่วนต่างของราคาล่วงหน้ากับราคาตลาดจากสำนักหักบัญชี แต่หากขาดทุนจะมีผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องชำระเงินส่วนต่างของราคาล่วงหน้ากับราคาตลาดให้แก่สำนักหักบัญชีเช่นกัน

(1.2) กรณีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีการส่งมอบรับมอบในช่วงครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบ จะมีผลทางหนี้ผูกพันผู้ขายในการส่งมอบสินค้าเกษตรให้แก่ผู้ซื้อตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา โดยการส่งมอบสินค้าเกษตรตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านั้น อาจใช้วิธี (1) การส่งมอบรับมอบสินค้า (Physical Delivery) ตามกำหนดระยะเวลาส่งมอบที่กำหนดในสัญญา ซึ่งในกรณีสัญญามีเงื่อนไขการส่งมอบเป็นแบบ Both Options สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อแจ้งความประสงค์ที่จะส่งมอบและรับมอบไว้ด้วย หรือ (2) การแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายในตลาดจริง (Exchange of Futures for Physical : EFP) ซึ่งเป็นการปิดฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าเพื่อการส่งมอบและการรับมอบสินค้าในตลาดจริงได้ โดยผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าสามารถ

กำหนดเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบในตลาดจริงให้แตกต่างจากมาตรฐานที่ตลาดกำหนดได้ หรือ (3) การส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่น (Alternative Delivery Procedure: ADP) โดยผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าอาจตกลงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบให้แตกต่างจากมาตรฐานที่ตลาดกำหนดได้ โดยจะต้องยื่นคำขอทำการส่งมอบรับมอบโดยทางเลือกอื่น (ADP) ต่อสำนักหักบัญชีภายในระยะเวลาที่กำหนด

และจะมีผลทางหนี้ผูกพันผู้ซื้อในการชำระราคาสินค้าเกษตรให้แก่ผู้ขายตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา

(2) ผลทางทรัพย์สิน

ผลทางทรัพย์สิน คือ การโอนกรรมสิทธิ์ โดยในบางสัญญาอาจจะไม่ก่อผลทางทรัพย์สินก็ได้ ซึ่งในสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. ผลทางทรัพย์สิน ก็คือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายตาม ป.พ.พ. มาตรา 458* ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยภัยที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินที่ซื้อขายด้วย กล่าวคือ ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์จะเป็นผู้รับบาปเคราะห์ในภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินที่ขายนั้น ส่วนผลทางทรัพย์สินในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น จะเกิดขึ้นเฉพาะในกรณีที่มีการส่งมอบสินค้าเกษตรกันตามสัญญา ซึ่งก็คือผลการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยภัยในสินค้านั้นๆ ด้วย เช่นเดียวกับผลทางทรัพย์สินในสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ.

อย่างไรก็ดี ผลทางทรัพย์สินในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น จะมีลักษณะเฉพาะเป็นไปตามที่ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ของสินค้าแต่ละประเภทกำหนดไว้โดยเฉพาะแล้ว* แต่หากข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า

* มาตรา 458 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน”

* ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่กำหนดเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์และการโอนความปลอดภัยไว้แล้ว

(1) ข้อ 26 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 พ.ศ. 2550 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2550 บัญญัติว่า

“ข้อ 26 กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้า

26.1 ความเสี่ยงภัยต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าให้ตกเป็นของสมาชิกผู้ซื้อทันทีเมื่อ

26.1.1 สินค้าข้ามพ้นกราบเรือ ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FOB

26.1.2 ได้มีการนำสินค้าเข้าจัดเก็บในคลังสินค้าหรือโรงงานที่สมาชิกผู้ซื้อที่กำหนดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้า ภายในประเทศ

ของสินค้าประเภทใดก็ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ผู้เขียนเห็นว่าอาจนำหลักการโอนกรรมสิทธิ์และการโอนความเสี่ยงภัยตาม ป.พ.พ. มาปรับใช้ได้ในฐานะบทกฎหมายทั่วไป

26.2 กรรมสิทธิ์ในสินค้าของสมาชิกผู้ขายจะโอนไปยังสมาชิกผู้ซื้อเมื่อสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อได้ทำการยืนยันการส่งมอบและรับมอบสินค้าต่อสำนักหักบัญชีตาม ข้อ 25.2 แล้ว”

(2) ข้อ 29 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขยล่วงหน้า ข้าวหอมมะลิไทย ประเภทข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2551 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2551 บัญญัติว่า

“ข้อ 29 กรรมสิทธิ์ของสินค้า

เมื่อผู้ขายได้นำสินค้ามาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ ณ คลังสินค้าหรือโรงงาน และคลังสินค้าหรือโรงงานได้ออกใบรับสินค้าให้แล้ว ให้กรรมสิทธิ์ของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อทันที เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ซื้อร้องขอให้มีการตรวจสอบเอกลักษณ์พันธุกรรม (DNA) เพิ่มเติมตามข้อ 26.4.5 ให้กรรมสิทธิ์ของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อเมื่อผู้ซื้อได้รับใบรับรองผลการตรวจสอบเอกลักษณ์พันธุกรรม (DNA) ที่แสดงว่าสินค้านี้เป็นข้าวหอมมะลิไทย”

(3) ข้อ 30 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขยล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้น (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2552 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 3 กรกฎาคม 2552 บัญญัติว่า

“ข้อ 30 กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้า

เมื่อผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าออกใบรับรองคุณภาพและน้ำหนักของสินค้าให้แก่ผู้ขาย ให้กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อทันที”

(4) ข้อ 28 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขยล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554 บัญญัติว่า

“ข้อ 28 ภาวะและความเสี่ยงภัยของสินค้า

28.1 ความเสี่ยงภัยต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าให้ตกเป็นของผู้ซื้อทันทีเมื่อ

28.1.1 สินค้าข้ามพ้นกราบเรือ ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FOB

28.1.2 คลังสินค้าได้นำสินค้าที่ได้มาตรฐานตามข้อบังคับนี้ ส่งมอบในรถบรรทุกที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมาเพื่อรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนดในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบเรียบร้อยแล้ว ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนด

28.2 ในกรณีที่สินค้าเกิดสูญหายหรือเสียหายในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของคลังสินค้าก่อนการส่งมอบตามผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ กรณีเงื่อนไข FOB หรือส่งมอบในรถบรรทุกแบบยกเทที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมารับสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ แล้วเสร็จ ให้ผู้ขายเป็นผู้ที่มีสิทธิได้รับการชดใช้ในความสูญหายหรือเสียหายดังกล่าว”

(5) ข้อ 27 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขยล่วงหน้า ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2554 บัญญัติว่า

“ความเสี่ยงภัยต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าให้ตกเป็นของผู้ซื้อทันทีเมื่อสินค้าบรรทุกข้ามพ้นกราบเรือ”

ส่วนการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่ไม่มีการส่งมอบสินค้าเกษตรกันตามสัญญา นั้น ก็จะไม่เกิดผลทางทฤษฎีเกิดขึ้น เนื่องจากไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรอันเป็นวัตถุในการซื้อขายตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแต่อย่างใด

4.3 ผลต่อสถานะทางกฎหมายของเงินประกัน

เงินประกัน* (Margin) ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีไว้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่สัญญาว่าจะมีการปฏิบัติตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าอย่างเคร่งครัด จึงเป็นประเด็นที่น่าพิจารณาว่าลักษณะทางกฎหมายของเงินประกันมีความสอดคล้องกับเรื่องมัดจำหรือเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. หรือไม่ อย่างไร โดยการทราบช่วงเวลาการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า นั้น จะช่วยพิจารณาถึงลักษณะทางกฎหมายของเงินประกันได้อีกทางหนึ่ง โดยเทียบเคียงกับลักษณะสำคัญของมัดจำที่ต้องส่งมอบในขณะที่เข้าทำสัญญา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนขอพิจารณาลักษณะของเงินประกันในเบื้องต้นก่อนจะพิจารณาถึงลักษณะทางกฎหมายของเงินประกัน ดังนี้

ก่อนส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าตลาด สมาชิกตลาดซึ่งเป็นสมาชิกสำนักหักบัญชีต้องดำเนินการให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้ำวางเงินประกัน ซึ่งอาจเป็นเงินสดหรือหลักประกันหรือทรัพย์สินอื่นตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนด* เป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนเงินประกันขั้นต้น (Initial margin) สำหรับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายนั้น เว้นแต่กรณีผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้ำนั้นมีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนด และสมาชิกตลาดซึ่งเป็นสมาชิกสำนักหักบัญชีนั้นได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้ำดังกล่าวมีความเสี่ยงที่

* มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

“เงินประกัน” หมายความว่า เงินและทรัพย์สินที่วางไว้เพื่อเป็นหลักประกันการซื้อขายล่วงหน้า

* ข้อ 12 แห่ง ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกันการปรับฐานะบัญญัติเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผิदनัดชำระเงินประกัน พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 บัญญัติว่า

“ข้อ 12. ให้วางเงินประกันขั้นต้นเป็นเงินสด พันธบัตรรัฐบาล หรือหลักทรัพย์สินอื่นตามสัดส่วนที่คณะกรรมการตลาดกำหนด โดยเป็นเงินสดไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนเงินประกันขั้นต้นและเป็นหลักทรัพย์สินอื่นไม่เกินร้อยละ 25 ของจำนวนเงินประกันขั้นต้น

สำหรับพันธบัตรรัฐบาล หรือหลักทรัพย์สินอื่น ต้องสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็ว และต้องมีการปรับมูลค่าให้สอดคล้องกับสภาวะตลาดที่เป็นจริง โดยปรับลดด้วยค่าความเสี่ยงตามแนวทางที่คณะกรรมการตลาดกำหนด”

จะผิมนัดชำระเงินประกันต่ำ สมาชิกตลาดซึ่งเป็นสมาชิกสำนักหักบัญชีนั้นจะไม่ดำเนินการให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าวางเงินสดหรือหลักประกันหรือทรัพย์สินอื่นดังกล่าวก็ได้*

โดยเงินประกันขั้นต่ำนี้จะมีมูลค่าประมาณ 5%-10% ของมูลค่าสัญญาซื้อขาย และเมื่อสิ้นสุดการซื้อขายล่วงหน้าในแต่ละวัน สำนักหักบัญชีจะคำนวณเงินประกันของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ยังคงมีฐานะเปิดการถือครองสัญญาอยู่ (open interest) และจะปรับฐานะบัญชีเงินประกันตามมูลค่าสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Mark to market) โดยอาศัยราคายุติ (Settlement price) ซึ่งก็คือราคาปิด (Close price) ของการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในแต่ละวัน โดยหากเกิดการขาดทุน สำนักหักบัญชีจะหักเงิน (Debit) ส่วนที่ขาดทุนออก แล้วเรียกเก็บเงินประกันเพิ่ม (Margin call) โดยจำนวนเงินประกันที่เรียกเก็บเพิ่ม (Variation margin) นี้ จะทำให้ดุลบัญชีเงินประกันกลับมาเท่ากับเงินประกันขั้นต่ำ (Maintenance margin)* โดยเงินประกันขั้นต่ำนี้จะมี

* ข้อ 11 แห่ง ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกันการปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผิมนัดชำระเงินประกัน พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 บัญญัติว่า

“ข้อ 11. ก่อนส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าตลาด สมาชิกสำนักหักบัญชีต้องดำเนินการให้ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีกับตนวางเงินสดหรือหลักประกันหรือทรัพย์สินอื่นตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนดเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนเงินประกันขั้นต่ำสำหรับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายนั้น เว้นแต่กรณีที่ผู้ใช้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีมีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนดและสมาชิกสำนักหักบัญชีได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ใช้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีรายดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะผิมนัดชำระเงินประกันต่ำ สมาชิกสำนักหักบัญชีจะไม่ดำเนินการให้ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีกับตนวางเงินสดหรือหลักประกันหรือทรัพย์สินอื่นดังกล่าวก็ได้...

เมื่อคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามวรรคหนึ่งได้รับการจับคู่แล้ว ให้ถือว่าเงินสดหรือหลักประกันหรือทรัพย์สินอื่นดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของเงินประกันขั้นต่ำ และสมาชิกสำนักหักบัญชีจะต้องดำเนินการให้ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีวางเงินประกันขั้นต่ำให้ถูกต้องและครบถ้วนตามข้อ 12 ตามเกณฑ์และระยะเวลาที่คณะกรรมการตลาดกำหนด ซึ่งอย่างช้าต้องกระทำก่อนเวลาตลาดเปิดดำเนินการซื้อขายวันทำการที่สองนับแต่วันที่เกิดรายการซื้อหรือขาย” (แก้ไขครั้งที่ 2 โดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกัน การปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผิมนัดชำระเงินประกัน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2551)

* ข้อ 16 แห่ง ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกันการปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผิมนัดชำระเงินประกัน พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 บัญญัติว่า

“ข้อ 16. ให้สมาชิกสำนักหักบัญชีดำเนินการปรับฐานะบัญชีเงินประกันของผู้ให้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีกับตนแต่ละรายตามเกณฑ์ข้อ 13 และข้อ 14 โดยสมาชิกสำนักหักบัญชีต้องดำเนินการให้ผู้ให้บริการกับตนรักษาระดับเงินประกันในแต่ละบัญชีเงินประกันให้เป็นไปตามข้อบังคับนี้

จำนวนต่ำกว่าเงินประกันขั้นต่ำ และหากไม่สามารถดำรงมูลค่าเงินประกันไว้ได้ตามที่กำหนด สมาชิกตลาดจะทำการล้างฐานะการถือครองสัญญาของผู้ซื้อหรือผู้ขายที่เป็นลูกค้ำของตนรายนั้นทันที แล้วจะนำเงินประกันที่เหลือไปชดเชยกับภาวะขาดทุนที่เกิดขึ้น⁷

จากลักษณะของเงินประกันที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนขอพิจารณาหลักเกณฑ์เรื่องมัดจำและเบี้ยปรับประกอบ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาลักษณะทางกฎหมายของเงินประกันต่อไป ดังนี้

(1) มัดจำ

มัดจำ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 377* หมายถึง เงินหรือสังหาริมทรัพย์มีค่าอย่างอื่น ซึ่งคู่สัญญาได้ส่งมอบให้ไว้แก่กันเมื่อเข้าทำสัญญา โดยการวางมัดจำนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันในการทำสัญญา หรือเพื่อเป็นหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญา

โดยลักษณะของมัดจำ ต้องเป็นสิ่งที่คู่สัญญาส่งมอบให้ไว้แก่กันเมื่อเข้าทำสัญญา และสิ่งที่มอบให้เป็นมัดจำต้องเป็นเงิน หรือสังหาริมทรัพย์ที่มีค่าในตัวเองที่พร้อมจะให้รับได้เสมอ ทรัพย์สินที่จะส่งมอบให้ยึดถือในลักษณะเช่นนี้ได้ก็คือ สังหาริมทรัพย์เท่านั้น และสิ่งที่มอบให้เป็นมัดจำจะมีใช้การชำระหนี้ล่วงหน้า⁸

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเงินประกันในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า แม้จะมีวัตถุประสงค์เป็นการประกันการปฏิบัติตามสัญญาเช่นเดียวกับมัดจำ แต่เงินประกันนี้อาจต้องส่งมอบบางส่วนก่อนขึ้นตอนจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Open offer หรือ แบบ Novation และต้องส่งมอบเงินประกันในส่วนที่เหลือภายหลังการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า แตกต่างจากลักษณะสำคัญของมัดจำที่ต้องส่งมอบในขณะที่เข้าทำสัญญา นอกจากนี้เงินประกันนั้นจะให้

หากบัญชีเงินประกันใดมีเงินประกันน้อยกว่าเงินประกันขั้นต่ำตามที่สมาชิกสำนักหักบัญชีกำหนด ณ สิ้นวันทำการ สมาชิกสำนักหักบัญชีต้องดำเนินการให้ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีกับตนนำ เงินสด พันธบัตรรัฐบาล หรือ หลักทรัพย์อื่นตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนดมาวางเป็นเงินประกันเพิ่ม เพื่อให้ยอดเงินประกันในบัญชีเงินประกันเท่ากับจำนวนเงินประกันขั้นต่ำที่สมาชิกสำนักหักบัญชีเรียกเก็บ ซึ่งอย่างช้าต้องวางก่อนเวลาที่ตลาดเปิดดำเนินการซื้อขายในวันทำการที่สองนับแต่วันที่เงินประกันในบัญชีเงินประกันน้อยกว่าเงินประกันขั้นต่ำ”

⁷ คณะกรรมการกำกับกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตร: หลักการและการประยุกต์ใช้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, หน้า 57-58.

* มาตรา 377 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “เมื่อเข้าทำสัญญา ถ้าได้ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำท่านให้ถือว่าท่านให้มัดจำนั้นยอมเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้ว อนึ่ง มัดจำนี้ยอมเป็นประกันการที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้นด้วย”

⁸ ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 383-384.

เรียกเก็บเพิ่มได้เสมอ เพื่อดำรงมูลค่าเงินประกันให้เท่ากับเงินประกันขั้นต่ำ จึงแตกต่างจากมัดจำที่ หากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น ป.พ.พ. มาตรา 378* จะให้ริบ หรือให้จัดเป็นการชำระหนี้บางส่วน หรือให้ส่งคืนแล้วแต่กรณี

(2) เบี้ยปรับ

เบี้ยปรับ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 379* หมายถึง ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดไว้ล่วงหน้าเมื่อมีการไม่ชำระหนี้ เมื่อมีการชำระหนี้แต่ไม่ถูกต้องสมควร หรือเมื่อมีการกระทำการอันฝ่าฝืนมูลหนี้สำหรับหนึ่งวันกระทำการ

โดยลักษณะสำคัญของเบี้ยปรับ จะต้องเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า หมายถึงว่า คู่สัญญาได้ตกลงกำหนดกันไว้ล่วงหน้าในสัญญาว่า ถ้ามีการผิดสัญญาหรือมีการไม่ชำระหนี้เลย หรือมีการชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร หรือมีการกระทำการอันฝ่าฝืนมูลหนี้ จะให้เบี้ยปรับเป็นค่าเสียหาย และเบี้ยปรับนั้นอาจมีการส่งมอบให้แก่กันหรือไม่ก็ได้ โดยอาจกำหนดไว้เป็นเงินจำนวนหนึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 379-381 หรือเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตาม ป.พ.พ. มาตรา 382 ก็ได้⁹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเงินประกันในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า อาจต้องส่งมอบบางส่วนก่อนการเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และต้องส่งมอบส่วนที่เหลือภายหลังจากที่เกิดสัญญาแล้ว (ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ (1) มัดจำ) จึงต่างกับเบี้ยปรับซึ่งอาจมีการส่งมอบให้แก่กันหรือไม่ก็ได้ และเงินประกันนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกันการปฏิบัติตามสัญญาแตกต่างจากวัตถุประสงค์ของเบี้ยปรับที่เป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อีกทั้งลักษณะของเงินประกันนี้จะเป็นเงินสด พันธบัตรรัฐบาล หรือหลักทรัพย์อื่นตามสัดส่วนที่คณะกรรมการตลาด

* มาตรา 378 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า "มัดจำนั้น ถ้ามิได้ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น ท่านให้เป็นไปดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) ให้ส่งคืน หรือจัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วนในเมื่อชำระหนี้
- (2) ให้ริบ ถ้าฝ่ายที่วางมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายนั้น
- (3) ให้ส่งคืน ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ"

* มาตรา 379 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า "ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่ง เป็นเบี้ยปรับ เมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้ริบเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงทำนั้นได้แก่เดิมนั้นหรืออันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้ริบเบี้ยปรับเมื่อนั้น"

⁹ ศนันทกรณ (จำปี) โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 396-399.

กำหนด ซึ่งแตกต่างจากลักษณะของเบี้ยปรับที่กำหนดเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นก็ได้ นอกจากนี้เงินประกันนั้นจะให้เรียกเก็บเพิ่มเติมได้เสมอเพื่อดำรงมูลค่าเงินประกันให้เท่ากับเงินประกันขั้นต่ำ แตกต่างจาก เบี้ยปรับที่เมื่อไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง อาจริบหรือเรียกเบี้ยปรับได้ตามจำนวนที่กำหนดในสัญญา โดยไม่ต้องฟ้องร้องหรือพิสูจน์ความเสียหาย แต่ศาลอาจปรับลดจำนวนเบี้ยปรับได้ตามสมควร โดยพิจารณาถึงทางได้เสียทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะทางกฎหมายของเงินประกันจึงมีลักษณะเฉพาะเป็นไปตามที่ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ แตกต่างกับมัดจำและเบี้ยปรับ ตาม ป.พ.พ. โดยผู้เขียนขอเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง ดังนี้

ตารางที่ 12: ลักษณะของเงินประกันกับมัดจำและเบี้ยปรับ

ความแตกต่าง	มัดจำ	เบี้ยปรับ	เงินประกัน
1. วัตถุประสงค์	หลักฐานหรือประกันการปฏิบัติตามสัญญา	ค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า	ประกันการปฏิบัติตามสัญญา
2. ลักษณะ	สังหาริมทรัพย์ที่มีค่าในตัวเอง	เป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นก็ได้	ตราสารทางการเงินที่มีสภาพคล่องสูง
3. การส่งมอบ	ต้องส่งมอบในขณะที่เข้าทำสัญญา	อาจมีการส่งมอบให้แก่กันหรือไม่ก็ได้	อาจต้องส่งมอบบางส่วนก่อนการเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และต้องส่งมอบส่วนที่เหลือภายหลังจากที่เกิดสัญญาแล้ว
4. ผล	หากคู่สัญญามีได้ตกลงกันได้เป็นอย่างดี ให้ริบหรือให้จัดเป็นการชำระหนี้บางส่วน หรือให้ส่งคืนแล้วแต่กรณี	อาจริบหรือเรียกเบี้ยปรับได้ตามจำนวนที่กำหนดในสัญญา โดยไม่ต้องฟ้องร้องหรือพิสูจน์ความเสียหาย แต่ศาลอาจปรับลดจำนวนเบี้ยปรับได้ตามสมควร	อาจเรียกเก็บเพิ่มเติมเสมอเพื่อดำรงมูลค่าเงินประกันให้เท่ากับเงินประกันขั้นต่ำ

4.4 ผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

ตามมาตรา 114* แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทระหว่างสมาชิกตลาดด้วยตนเอง หรือระหว่างสมาชิกตลาดกับผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตนไว้ 2 วิธี ได้แก่ (1) การชี้ขาดข้อพิพาทโดยเลขาธิการ (2) การอนุญาโตตุลาการ อย่างไรก็ตามหากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดของเลขาธิการ หรือคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ แล้วแต่กรณี คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องไปดำเนินการบังคับคดีทางศาล หรือหากกรณีตัวคู่พิพาทมิได้เป็นไปตามที่มาตรา 114 แห่ง พ.ร.บ. ดังกล่าวบัญญัติไว้ และคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะฟ้องคดีต่อศาล การบังคับคดีทางศาลหรือการฟ้องคดีต่อศาลดังกล่าวจะต้องเสนอต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ซึ่งได้แก่ (1) ศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือ (2) ศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล ดังนั้นหากทราบถึงช่วงเวลาในการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จะทำให้ทราบถึงสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิด และทำให้ทราบว่าใครเป็นคู่สัญญา ซึ่งจะช่วยให้สามารถเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนขอพิจารณาวិธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจที่ใช้กันในปัจจุบันในเบื้องต้น ซึ่งเป็นแบบเดียวกับวิธีการระงับข้อพิพาททางแพ่งที่มีอยู่ 3 วิธี ได้แก่ (1) การประนีประนอมยอมความ (2) การอนุญาโตตุลาการ และ (3) การฟ้องคดีต่อศาล ทั้งนี้ใช้เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีการระงับข้อพิพาทในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าต่อไป ดังนี้

(1) การประนีประนอมยอมความ

การประนีประนอมยอมความ (Compromise) ตาม ป.พ.พ.มาตรา 850* คือวิธีการระงับข้อพิพาทโดยทำเป็นสัญญาระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงกันระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งของตนซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน โดยการประนีประนอมยอมความนั้นอาจทำกันในศาลตามแบบฟอร์มศาล โดยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายลงลายมือชื่อใน

* มาตรา 114 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

"ในกรณีมีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกด้วยตนเอง หรือระหว่างสมาชิกกับลูกค้า คู่พิพาทอาจยื่นคำร้องต่อสำนักงานหรือตลาดเพื่อขอให้มีการชี้ขาดข้อพิพาทโดยเลขาธิการหรืออนุญาโตตุลาการ แล้วแต่กรณี ก็ได้

การชี้ขาดข้อพิพาทโดยเลขาธิการหรืออนุญาโตตุลาการให้เป็นที่สุด"

* มาตรา 850 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า "อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือ สัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน"

แบบฟอร์มนั้น หรืออาจทำกันนอกศาลตาม ป.พ.พ. มาตรา 851* โดยจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบในสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ หากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ การประนีประนอมยอมความนี้มีข้อดี คือ เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่รวดเร็วกว่าวิธีการอนุญาโตตุลาการและวิธีการฟ้องคดีต่อศาล และช่วยรักษาความลับเนื่องจากเป็นการรู้ใน วงแคบเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังช่วยรักษาความสัมพันธ์และผลประโยชน์ของคู่กรณีพิพาทเพราะเป็นการตกลงกันโดยสมัครใจ แต่อย่างไรก็ดี การประนีประนอมยอมความนี้ก็มีข้อเสีย คือ หากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ยังไม่สามารถได้รับประโยชน์จากสัญญาประนีประนอมยอมความได้ทันที ต้องไปดำเนินการบังคับคดีทางศาล โดยหากเป็นการประนีประนอมยอมความนอกศาล ก็ต้องนำสัญญาประนีประนอมยอมความไปฟ้องต่อศาลก่อน เพื่อให้ศาลบังคับตามสัญญานั้น¹⁰

(2) การอนุญาโตตุลาการ

การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ตามพ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 หมายถึง การระงับข้อพิพาททางแพ่งที่คู่กรณีตกลงกันเสนอข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้ว หรืออาจเกิดขึ้นในอนาคตให้บุคคลภายนอก คือ อนุญาโตตุลาการ ให้ทำการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในการพิจารณา โดยจะเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้นำเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้ออ้างและข้อโต้แย้งของตนอย่างเท่าเทียมกัน และคู่กรณีมีความผูกพันที่จะปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้น การอนุญาโตตุลาการนี้มีข้อดี คือ เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่รวดเร็วกว่าวิธีการฟ้องคดีต่อศาล เหมาะสมกับข้อพิพาทที่ยุ่งยากและสลับซับซ้อนเพราะคู่กรณีสามารถเลือกอนุญาโตตุลาการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่ตนมีปัญหาพิพาทกัน และช่วยรักษาความลับเนื่องจากเป็นการรู้ในวงแคบเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังช่วยรักษาความสัมพันธ์และผลประโยชน์ของคู่กรณีพิพาทเพราะเป็นการตกลงกันโดยสมัครใจ แต่อย่างไรก็ดี การอนุญาโตตุลาการก็มีข้อเสีย คือ หากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องไปฟ้องคดีต่อศาลโดยอาศัยคำชี้ขาด เพื่อให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดนั้น¹¹

* มาตรา 851 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

¹⁰ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 4-6.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-14.

(3) การฟ้องคดีต่อศาล

การฟ้องคดีต่อศาล (Litigation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่คู่กรณีฝ่ายที่ ถูกโต้แย้งสิทธินำข้อพิพาทของตนไปฟ้องคดีต่อศาล โดยจะนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อสนับสนุน ข้ออ้างของตน และคู่กรณีฝ่ายที่ถูกกล่าวหาจะนำพยานหลักฐานเข้าสืบแก้ข้อกล่าวหาของตน เช่นกัน โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนคดี และจะมีคำพิพากษาชี้ขาดตัดสิน คดีต่อไป การฟ้องคดีต่อศาลนี้มีข้อดี คือ เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่มีการบังคับคดีที่รวดเร็วกว่า วิธีการประนีประนอมยอมความและวิธีการอนุญาโตตุลาการ เนื่องจากเมื่อศาลพิพากษาคดีและ คดีนั้นถึงที่สุดแล้ว หากคู่กรณีฝ่ายที่แพ้คดีไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล ฝ่ายที่ชนะคดี สามารถขอให้ศาลออกคำบังคับตามคำพิพากษาและออกหมายบังคับคดีต่อไป แต่อย่างไรก็ดี การ ฟ้องคดีต่อศาลก็มีข้อเสีย คือ มีขั้นตอนมากและอาจมีการอุทธรณ์ ฎีกาต่อ ทำให้ต้องใช้เวลาในการ ดำเนินคดีที่ยาวนาน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย และการพิจารณาคดีของศาลกระทำโดยเปิดเผยจึงไม่ สามารถรักษาความลับของคู่กรณีได้ อีกทั้งยังไม่สามารถรักษารักษาความสัมพันธ์คู่กรณีได้เพราะ การดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลคู่กรณีจะต่อสู้กันอย่างเต็มที่เพื่อให้ตนชนะคดี และอาจไม่ สมประโยชน์ของคู่กรณีพิพาท เนื่องจากคู่กรณีฝ่ายที่แพ้คดีอาจไม่พอใจกับคำพิพากษาของศาล¹²

จากวิธีการระงับข้อพิพาททางแพ่งโดยทั่วไปที่ได้กล่าวในข้างต้น ทำให้เกิดเป็น ประเด็นที่น่าพิจารณาว่าการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตร ล่วงหน้านั้นมีวิธีการสอดคล้องกับวิธีการระงับข้อพิพาททางแพ่งโดยทั่วไปหรือไม่ อย่างไร ซึ่งตาม มาตรา 114 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดวิธีการระงับข้อ พิพาทระหว่างสมาชิกตลาดด้วยตนเอง หรือระหว่างสมาชิกตลาดกับผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้า ของตนไว้ 2 วิธี ได้แก่ (1) การชี้ขาดข้อพิพาทโดยเลขาธิการ (2) การอนุญาโตตุลาการ

(1) การชี้ขาดข้อพิพาทโดยเลขาธิการ

ตามมาตรา 116* แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดให้การพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทของเลขาธิการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ คณะกรรมการ ก.ส.ล. กำหนด โดยคณะกรรมการ ก.ส.ล. ได้ออกประกาศคณะกรรมการกำกับ การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ กธ 2/2546 ลงวันที่ วันที่ 16 กรกฎาคม 2546 เรื่อง หลักเกณฑ์และ

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-9.

* มาตรา 116 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า “การพิจารณาและ ชี้ขาดข้อพิพาทของเลขาธิการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ก.ส.ล. กำหนด”

วิธีการในการพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทของเลขาธิการ กำหนดให้คู่พิพาทที่ประสงค์จะระงับข้อพิพาทโดยให้เลขาธิการชี้ขาด ยื่นคำร้องเสนอข้อพิพาทตามแบบที่เลขาธิการกำหนดต่อสำนักงาน ก.ส.ล. โดยการพิจารณาข้อพิพาทของเลขาธิการจะเปิดให้คู่พิพาทมีโอกาสเสนอ พยาน เอกสารและหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างของตนได้อย่างเปิดเผยและโปร่งใส และเมื่อเลขาธิการทำคำชี้ขาดแล้วให้เป็นที่สุด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวิธีการชี้ขาดข้อพิพาทโดยเลขาธิการนี้มีลักษณะเฉพาะตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า แตกต่างจากวิธีการระงับข้อพิพาททางแพ่งโดยทั่วไป และกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ระงับข้อพิพาทที่เกิดจากคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเท่านั้น โดยหากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดของเลขาธิการ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องไปฟ้องคดีต่อศาลโดยอาศัยคำชี้ขาดเป็นเพียงพยานหลักฐานประกอบการฟ้องคดีเท่านั้น เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดรองรับให้มีสภาพบังคับเช่นในวิธีอนุญาโตตุลาการที่กำหนดให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ในทางปฏิบัติจึงยังไม่เคยมีการระงับข้อพิพาทระหว่างสมาชิกตลาดด้วยกันเอง หรือระหว่างสมาชิกตลาดกับผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตนโดยวิธีการชี้ขาดข้อพิพาทโดยเลขาธิการ แต่มักใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ¹³

(2) การอนุญาโตตุลาการ

ตามข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2547 ลงวันที่ วันที่ 19 สิงหาคม 2547 กำหนดวิธีการชี้ขาดข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการไว้แตกต่างกับ พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ไว้บางประการ เช่น ก่อนเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการ ให้นำประชุมคู่พิพาทเพื่อเจรจา หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะให้มีการประนอมข้อพิพาท ก็อาจทำคำเสนอเป็นหนังสือขอประนอมข้อพิพาทไปยังคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งได้ โดยกระบวนการประนอมข้อพิพาทนี้จะเริ่มต้นขึ้นเมื่อคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งตอบรับเป็นหนังสือให้มีการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการประนอมข้อพิพาทดังกล่าว โดยในเรื่องการประนอมข้อพิพาทนี้จะไม่บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 แต่อย่างไรก็ดี ตามมาตรา 117 วรรคสอง* แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

¹³ สัมภาษณ์ วิชาติ อินทร์กิง, ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, 18 พฤษภาคม 2555.

* มาตรา 117 วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า “ให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับกับการพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม”

พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าโดยอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2547 ลงวันที่ วันที่ 19 สิงหาคม 2547 กำหนดให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ ซึ่งก็คือ พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาใช้บังคับกับการพิจารณาและการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของอนุญาโตตุลาการในกรณีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าโดยอนุญาโตตุลาการนี้มีลักษณะเฉพาะตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แตกต่างจากวิธีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ตาม พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ในบางประการ แต่ก็อาจนำ พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาใช้บังคับกับการพิจารณาและการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของอนุญาโตตุลาการในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ในฐานะที่เป็นบทกฎหมายทั่วไป โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายบัญญัติให้นำมาบังคับใช้ก็ได้ และหากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งซื้อของอนุญาโตตุลาการ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องไปฟ้องคดีต่อศาลโดยอาศัยคำสั่งซื้อ เพื่อให้ศาลบังคับตามคำสั่งซื้อนั้น

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่าตามมาตรา 114 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทไว้สำหรับเฉพาะระหว่างสมาชิกตลาดด้วยกันเอง หรือระหว่างสมาชิกตลาดกับผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตนเท่านั้น หากกรณีตัวคู่พิพาทมิได้เป็นไปตามที่มาตรา 114 แห่ง พ.ร.บ. ดังกล่าวบัญญัติไว้ ก็จะไม่อยู่ตกอยู่ภายใต้วิธีการระงับข้อพิพาทตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 คู่พิพาทอาจนำวิธีการระงับข้อพิพาททางแพ่งวิธีใดวิธีหนึ่งตามที่ได้กล่าวไปแล้วมาใช้บังคับได้ในฐานะบทกฎหมายทั่วไป

นอกจากนี้ ไม่ว่าจะการระงับข้อพิพาทจะใช้วิธีการประนีประนอมยอมความ หรือวิธีซื้อขายสินค้าเกษตรโดยเลขาธิการ หรือวิธีอนุญาโตตุลาการทั้งตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และตาม พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 หากคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอม หรือคำสั่งซื้อของเลขาธิการ หรือคำสั่งซื้อของอนุญาโตตุลาการ แล้วแต่กรณี คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องไปดำเนินการบังคับคดีทางศาล ดังนั้นหากคู่กรณีจะดำเนินการบังคับคดีทางศาล หรือจะฟ้องคดีต่อศาล ก็ต้องเสนอต่อศาลที่มีเขตอำนาจ หากเสนอคดีต่อศาลที่ไม่มีเขตอำนาจ ศาลนั้นย่อมไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ ซึ่งตามมาตรา 4* แห่งประมวลกฎหมายวิธี

* มาตรา 4 แห่ง ป.วิ.พ. บัญญัติว่า “เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(1) คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

พิจารณาความแฟ่ง (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “ป.วิ.พ.”) ซึ่งเป็นบทกฎหมายทั่วไป วางหลักไว้ว่า ศาลที่มีเขตอำนาจ คือ (1) ศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือ (2) ศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล ซึ่งมูลคดีเกิด หมายถึง มูลเหตุอันเป็นที่มาแห่งสิทธิที่ทำให้โจทก์เกิดอำนาจฟ้อง ตัวอย่างเช่น กรณีมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญา สถานที่เกิดของสัญญา ถือเป็นสถานที่มูลคดีเกิดด้วย ดังนั้นหากทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาและนิติสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาดังกล่าว ก็จะทำให้ทราบถึงสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิด และทำให้ทราบว่าใครเป็นคู่สัญญา ซึ่งจะทำได้สามารถเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้อย่างถูกต้อง

แต่ถึงกระนั้น หากเรื่องใดมีบทกฎหมายพิเศษบัญญัติเรื่องเขตอำนาจศาลไว้ โดยเฉพาะแล้วก็ต้องบังคับไปตามบทกฎหมายพิเศษนั้น เช่น ในเรื่องอนุญาโตตุลาการ มี พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 9* ซึ่งเป็นบทกฎหมายพิเศษ วางหลักไว้ว่า ศาลที่มีเขตอำนาจ คือ (1) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง หรือ (2) ศาลที่มีการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการอยู่ในเขตศาล หรือ (3) ศาลที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือ (4) ศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทซึ่งได้เสนอต่ออนุญาโตตุลาการนั้น

5. วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542

พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542* และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้า

(2) คำร้อง ให้เสนอต่อศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล หรือต่อศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล”

* มาตรา 9 แห่ง พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า “ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาค หรือศาลที่มีการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการอยู่ในเขตศาลหรือศาลที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทซึ่งได้เสนอต่ออนุญาโตตุลาการนั้น เป็นศาลที่มีเขตอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้”

* บทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีดังนี้

(1) มาตรา 3 บัญญัติว่า

“การซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า การซื้อขายสินค้าเกษตรโดยวิธีประมูลโดยเปิดเผยในตลาดเพื่อรับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นในวันข้างหน้าตามปริมาณและราคาที่ตกลงกันตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด

เกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547* กำหนดวิธีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าใน ต.ส.ล. ไว้ดังนี้คือ ผู้ซื้อและผู้ขายจะส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายของตนซึ่งเป็นสมาชิกตลาดเพื่อให้ส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวเข้าสู่ระบบการซื้อขายล่วงหน้า จากนั้นตลาดจะใช้วิธีประมูลโดยเปิดเผย เพื่อจัดลำดับและจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายในระบบการซื้อขาย โดยจะเรียงตามราคาและเวลาที่ดีที่สุด โดยคำสั่งซื้อจะเรียงจากราคาสูงไปหาราคาต่ำ ส่วนคำสั่งขายจะเรียงจากราคาต่ำไปราคาสูง ในกรณีคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในแต่ละราคามีมากกว่า 1 คำสั่ง ระบบจะเรียงจากคำสั่งที่ส่งเข้าระบบการซื้อขายก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นระบบการซื้อขายจะจับคู่ บันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย และตลาดจะยืนยันการซื้อขายกลับไปยังสมาชิกตลาด เพื่อให้สมาชิกตลาดแจ้งกลับไปยังผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตนต่อไป

ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตร ซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขายเกี่ยวกับปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นจากตลาดแล้ว"

(2) มาตรา 90 บัญญัติว่า

"ในการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักหักบัญชี ให้สำนักหักบัญชีเป็นผู้รับผิดชอบในการซื้อขายระหว่างสมาชิก โดยเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ"

* บทบัญญัติแห่ง ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีดังนี้

(1) ข้อ 5. การซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำด้วยระบบการซื้อขาย ซึ่งอย่างน้อยต้องรองรับการส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขาย การยกเลิกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย รวมถึงการยืนยันผลการซื้อหรือขาย

(2) ข้อ 6. การซื้อขายล่วงหน้าในตลาดให้กระทำโดยสมาชิกตลาด ผ่านระบบต่อเชื่อมระหว่างตลาดและสมาชิกตลาดแต่ละราย

(3) ข้อ 22. เว้นแต่จะมีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายที่ไม่ได้รับการจับคู่จะถูกยกเลิกโดยระบบการซื้อขายภายในสิ้นวันทำการซื้อขายตามข้อ 8 ในแต่ละวัน

(4) ข้อ 23. การจัดลำดับคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในระบบการซื้อขายจะเรียงตามราคาและเวลาที่ดีที่สุด โดยคำสั่งซื้อจะเรียงจากราคาสูงไปหาราคาต่ำ ส่วนคำสั่งขายจะเรียงจากราคาต่ำไปราคาสูงในกรณีคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในแต่ละราคามีมากกว่า 1 คำสั่ง ระบบจะเรียงจากคำสั่งที่ส่งเข้าระบบการซื้อขายก่อนเป็นลำดับแรก

(5) ข้อ 29. เมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ให้ถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว

ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นตามวรรคหนึ่ง สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญา โดยเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกตลาดผู้ขาย และเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ

และจากบทนิยามตามมาตรา 3* แห่ง พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ “ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า” หมายถึง “คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตร ซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขาย...จากตลาดแล้ว” จะเห็นได้ว่า กระบวนการในการก่อให้เกิดข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้า นั้น เมื่อคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาดได้รับการจับคู่แล้ว จะต้องได้รับการยืนยันการซื้อขายดังกล่าวจากตลาดด้วย อย่างไรก็ตามขั้นตอนการยืนยันการซื้อขายล่วงหน้าจากตลาดจะเป็นไปโดยอัตโนมัติทันทีที่ระบบการซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่นั้นแล้ว ตามข้อ 29 วรรคหนึ่ง* แห่ง ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน ส่วนในด้านรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น มิได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นรูปแบบใด ซึ่งตาม Recommendations for Central Counterparties, November 2004 จัดทำโดย Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions นั้น แบ่งลักษณะกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) แบบ Open offer และ (2) แบบ Novation จึงเกิดเป็นปัญหาว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นรูปแบบใด ดังนั้นการพิจารณาปัญหาสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขาย จะทำให้ทราบถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และการพิจารณาปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็จะทำให้ทราบถึงรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า อันจะทำให้ทราบถึงช่วงเวลาการเกิดของสัญญา ตลอดจนจำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพิจารณาผลทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการพิจารณาปัญหาสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็เพื่อให้ทราบว่า

* มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

“ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตรซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขายเกี่ยวกับปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบหรือส่งมอบสินค้านั้นจากตลาดแล้ว”

* ข้อ 29 วรรคหนึ่ง แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “เมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ให้ถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว”

สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีสถานะทางกฎหมายอย่างไร และจะนำบทบัญญัติกฎหมายใดมาใช้บังคับกับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้บ้าง

5.1 วิเคราะห์ปัญหาสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ในประเด็นปัญหาเรื่องสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ.สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ว่ามีสถานะทางกฎหมายอย่างไรนั้น บุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเห็นแตกต่างกันออกไป ดังนี้คือ

คุณมงคล ทวีวิทย์ ในฐานะรองผู้จัดการ ของ ต.ส.ล. ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อและผู้ขายได้ส่งคำสั่งซื้อซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอเข้าไปในตลาด ในขณะที่ผู้ขายก็ได้ส่งคำสั่งขาย ซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งสนองเข้าไปในตลาด หากคำสั่งซื้อและคำสั่งขายตรงกัน สัญญาซื้อขายระหว่างฝ่ายผู้ซื้อและฝ่ายผู้ขายก็จะเกิดขึ้นทันที...”¹⁴

ส่วนความเห็นของคุณภาวิณี กรุดทอง ในฐานะนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้ความเห็นที่แตกต่างออกไป คือ

“...จากลักษณะของคำสั่งซื้อที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ซื้อต้องการซื้อสินค้าอะไร ราคาเท่าใด จำนวนเท่าไร มีการส่งมอบเมื่อใด และลักษณะของคำสั่งขายที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ขายต้องการขายสินค้าอะไร ราคาเท่าใด จำนวนเท่าไร มีการส่งมอบเมื่อใด หากมองอย่างผิวเผินแล้วอาจจะเข้าใจว่าคำสั่งซื้อและคำสั่งขายมีลักษณะเป็นคำสั่งเสนอที่อาจทำให้สัญญาเกิดขึ้นได้เมื่อผู้รับสนองตอบกลับมา แต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้จะเห็นว่าทั้งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวต่างไม่มีความชัดเจนแน่นอนเพียงพอที่จะเป็นคำสั่งเสนอได้ เนื่องจากหากผู้ซื้อผู้ขายต้องการส่งคำสั่งซื้อขายประเภท Limit Order เป็นกรณีและผู้ซื้อผู้ขายต้องการซื้อหรือขายสินค้าในราคาที่ระบุไว้หรือราคาที่ต่ำกว่า...จึงมีใช้กรณีที่ระบุราคาที่ต้องการซื้อหรือขายไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการซื้อหรือขายในราคาเท่าใด เมื่อพิจารณาแล้วผู้เขียนเห็นว่า คำสั่งซื้อและคำสั่งขายประเภทดังกล่าวนี้มิได้มี

¹⁴ มงคล ทวีวิทย์, “สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 : ศึกษาเฉพาะกรณีรูปแบบและการบังคับใช้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), หน้า 164-165.

ลักษณะในทางกฎหมายเป็นคำเสนอ แต่จะเห็นได้ว่าทั้งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายต่างก็มีลักษณะเป็นเพียงคำเชื้อเชิญเท่านั้น”¹⁵

โดยจากการศึกษา พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ได้บัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอนตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ส่วนในด้านรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น มิได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นแบบ Open offer หรือ Novation ต่างจาก Commodity Exchange Act (1936) และข้อบังคับของตลาดซื้อขายล่วงหน้า CME ของสหรัฐอเมริกา และ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ที่กำหนดรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็น Novation ดังนั้นจึงอาจแยกพิจารณาสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้เป็น 2 รูปแบบ ตามรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ดังนี้

(1) กรณีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer นั้น สำนักหักบัญชีจะสนองรับเข้าเป็นคู่สัญญาแทนทันทีโดยอัตโนมัติ ณ เวลาที่คำสั่งซื้อของสมาชิกผู้ซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกผู้ขายมีรายละเอียดเงื่อนไขการซื้อขายที่ต้องตรงกัน กล่าวคือ สำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย โดยเป็นผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และเป็นผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ ก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้น 2 สัญญา ได้แก่ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ โดยไม่มีสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นในระบบตลาดซื้อขายล่วงหน้าแต่อย่างใด

¹⁵ ภาวิณี กรุดทอง, “นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 54-55.

โดยเมื่อพิจารณาตามข้อ 15* แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ที่บัญญัติเกี่ยวกับประเภทคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายไว้ จะ

* ข้อ 15 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า

“ข้อ 15. สมาชิกตลาดสามารถส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขายได้เฉพาะประเภทคำสั่งที่มีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไขดังนี้

(1) Limit Order คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่จะระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่จนกว่าจะได้ครบตามจำนวน

(2) Limit FAK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย ในราคาที่จะระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการทันที โดยมีเงื่อนไขว่า หากระบบการซื้อขายจับคู่ได้เพียงบางส่วน ระบบการซื้อขายจะยกเลิกส่วนที่เหลือ หรือหากไม่สามารถจับคู่ได้ทันทีก็จะยกเลิกคำสั่งนั้น

(3) Limit FOK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่จะระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการทันที โดยมีเงื่อนไขว่าหากระบบการซื้อขายไม่สามารถจับคู่ได้ตามจำนวนที่ระบุทันทีระบบการซื้อขายจะยกเลิกคำสั่งโดยไม่มีกรจับคู่

(4) Market Order คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ระบุ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อ ณ ราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น และจะจับคู่คำสั่งขาย ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดในขณะนั้น กรณีที่ระบบการซื้อขายจับคู่ได้เพียงบางส่วน ระบบการซื้อขายจะยกเลิกส่วนที่เหลือทันที

(5) Market FOK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ระบุ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อ ณ ราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น และจะจับคู่คำสั่งขาย ณ ราคาที่มีผู้เสนอซื้อสูงสุดในขณะนั้น และมีเงื่อนไขว่า หากระบบการซื้อขายไม่สามารถจับคู่ได้ตามจำนวนที่ระบุทันที ระบบการซื้อขายจะยกเลิกคำสั่งโดยไม่มีกรจับคู่

(6) Stop Order (Stop #) คำสั่งซื้อในราคาที่สูงกว่าหรือคำสั่งขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาดในขณะนั้น โดยระบุราคาและจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยมีเงื่อนไขให้คำสั่งดังกล่าวมีผลเป็นคำสั่งประเภท Market Order เมื่อราคาซื้อขายในตลาดได้มีการเปลี่ยนแปลงจนถึงระดับราคาดังกล่าว

(7) Stop Limit Order (Stop Limit #) คำสั่งซื้อในราคาที่สูงกว่าหรือคำสั่งขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาดขณะนั้น โดยมีเงื่อนไขให้คำสั่งดังกล่าวมีผลเป็นคำสั่งประเภท Limit Order เมื่อราคาซื้อขายในตลาดได้มีการเปลี่ยนแปลงจนถึงระดับราคาดังกล่าว

ทั้งนี้ ในการส่งคำสั่งประเภท Stop Limit Order ให้ระบุรายละเอียดดังต่อไปนี้

(ก) ราคาที่เป็นเงื่อนไขให้คำสั่งมีผลเปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order

(ข) ราคาเสนอซื้อหรือราคาเสนอขายในระบบการซื้อขายเมื่อคำสั่งเปลี่ยนสภาพ

เป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order แล้ว

(ค) จำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ

ทั้งนี้ ให้ถือว่าคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Stop Order ตาม (6) และประเภท Stop Limit Order ตาม

(7) เข้าสู่ระบบการซื้อขายทันทีเมื่อได้เปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Market Order และประเภท Limit Order แล้วแต่กรณี”

เห็นได้ว่าแม้คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายจะมีหลายประเภท แต่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายทุกประเภทที่ส่งเข้าไปในตลาดซึ่งเปรียบเสมือนค้ำเสนอ แม้จะมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขก็ตามจะมีความชัดเจนในเรื่องราคาและปริมาณการซื้อขายล่วงหน้าอยู่แล้วในตัวคำสั่งเองเพียงพอที่หากระบวนการซื้อขายจับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าว บันทึกและยืนยันการจับคู่ซึ่งเปรียบเสมือนค้ำสนองกลับมายังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายแล้ว จะทำให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order คือ คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่ระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่จนกว่าจะได้ครบตามจำนวน ซึ่งแม้จะระบุราคาไว้ว่า “ราคาที่ระบุหรือดีกว่า” แต่ก็มีมีความชัดเจนในเรื่องราคาแล้ว เพียงพอที่หากระบวนการซื้อขายจับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าว บันทึกและยืนยันการจับคู่ซึ่งเปรียบเสมือนค้ำสนองกลับมายังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายแล้ว ก็จะทำให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้นได้

ดังนั้นในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายส่งเข้าระบบการซื้อขายล่วงหน้าจึงเปรียบเสมือนค้ำเสนอซื้อและค้ำเสนอขาย เมื่อระบบจับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าวกับคำสั่งซื้อขายในทางตรงข้ามที่มีเงื่อนไขต้องตรงกันเข้าด้วยกัน ขั้นตอนนี้จะยังไม่เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ระบบการซื้อขายจะต้องบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายนั้นก่อน ซึ่งทันทีที่บันทึกจะถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว โดยขั้นตอนที่ระบบบันทึกและยืนยันการจับคู่นี้เอง จะเปรียบเสมือนค้ำสนอง สำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย โดยเป็นผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และเป็นผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ ทำให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้น 2 สัญญา ได้แก่ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ

อย่างไรก็ดี กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer นี้ คำสั่งซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกตลาดที่ส่งเข้าสู่ระบบการซื้อขายซึ่งมีสถานะเปรียบเสมือนค้ำเสนอซื้อและค้ำเสนอขายดังกล่าว มิได้มีสถานะเป็นค้ำเสนอตาม ป.พ.พ. ด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกับเรื่องบันทึกการเสนอซื้อและบันทึกการเสนอขายในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 กล่าวคือ แม้คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวจะเป็นการแสดงเจตนาขอทำสัญญาที่ชัดเจนเพียงพอที่เมื่อระบบบันทึกและยืนยันการจับคู่ซึ่งเปรียบเสมือนการสนองรับค้ำเสนอแล้ว จะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกิดขึ้น แต่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายดังกล่าวก็มีลักษณะและผลเป็นการเฉพาะซึ่งเป็นไปตามที่ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้า

เกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 กำหนดไว้ กล่าวคือ

(1) คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายทุกรายการจะมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งเข้าระบบการซื้อขายทันทีที่ส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขาย เว้นแต่จะได้ยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่* ซึ่งมีได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 169 วรรคหนึ่ง* ที่กำหนดให้การแสดงเจตนาต่อผู้มีได้เฉพาะหน้า มีผลก็ต่อเมื่อการแสดงเจตนาได้ไป “ถึง” ผู้รับการแสดงเจตนา

(2) เมื่อสมาชิกตลาดส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขายจะมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งทันที แต่สมาชิกตลาดอาจยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่ได้ จึงไม่เป็นไปตาม ป.พ.พ.* ที่กำหนดให้เมื่อผู้ทำคำเสนอแสดงเจตนาทำคำเสนอแล้วการแสดงเจตนาที่ย่อมมีผลผูกพันผู้ทำคำเสนอ ทำให้ไม่สามารถถอนคำเสนอได้ภายในระยะเวลาที่ผู้ทำคำเสนอยังคงมีความผูกพันในคำเสนออยู่

(3) คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่มีได้รับการจับคู่เมื่อสิ้นสุดเวลาทำการซื้อขายในแต่ละวันแล้ว จะถูกยกเลิกโดยระบบการซื้อขยล่วงหน้าโดยอัตโนมัติ* ซึ่งมีได้เป็นไปตาม ป.พ.พ.

* ข้อ 21 วรรคสอง แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายทุกรายการจะมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งเข้าระบบการซื้อขาย เว้นแต่จะได้ยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่”

* มาตรา 169 วรรคหนึ่ง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้า ให้ถือว่ามิผลนับแต่เวลาที่การแสดงเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา แต่ถ้าได้บอกถอนไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา ก่อนหรือพร้อมกันกับการแสดงเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา การแสดงเจตนาที่ตกเป็นอันไร้ผล”

* มาตรา 354 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “คำเสนอจะทำสัญญาอันบังระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น ท่านว่าไม่อาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่บังไว้”

มาตรา 355 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางและมีได้บังระยะเวลาให้ทำคำสนอนจะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคราดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

มาตรา 356 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บังระยะเวลาให้ทำคำสนอนนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

* ข้อ 22 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “เว้นแต่จะมีกำหนดไว้

มาตรา 357* ที่กำหนดให้คำเสนอจะสิ้นสุดผูกพันเมื่อผู้รับคำเสนอได้บอกปิดไปยังผู้ทำคำเสนอแล้ว หรือเมื่อผู้รับคำเสนอไม่แสดงเจตนาสนองรับคำเสนอภายในระยะเวลาที่ผู้ทำคำเสนอยังคงมีความผูกพันในคำเสนออยู่

แต่ในส่วนขั้นตอนที่ระบบการซื้อขายบันทึกและยืนยันการจับคู่ซึ่งเปรียบเสมือนคำเสนอ นั้น จะใช้หลักการเดียวกับคำเสนอตาม ป.พ.พ. กล่าวคือ ระบบจะบันทึกและยืนยันการจับคู่ไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้ทำคำเสนอ ก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อ กับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขาย กับสมาชิกผู้ซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำเสนอตาม ป.พ.พ. ที่กำหนดให้คำเสนอต้องกระทำต่อผู้ทำคำเสนอเท่านั้น จึงจะก่อให้เกิดสัญญา

ดังนั้น สถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายซึ่งเปรียบเสมือนคำเสนอ ในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer จึงมิได้มีสถานะเป็นคำเสนอตาม ป.พ.พ. แต่มีสถานะเป็นคำเสนอตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ประกอบกับข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ซึ่งได้บัญญัติลักษณะ รูปแบบ และประเภทของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว ส่วนการบันทึกและยืนยันการจับคู่ของระบบการซื้อขายซึ่งเปรียบเสมือนคำเสนอ นั้นจะใช้หลักการเดียวกับคำเสนอตาม ป.พ.พ.

(2) กรณีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Novation นั้น จะมีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นก่อน จากนั้นสำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย โดยเป็นผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และเป็นผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ ส่งผลให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายดังกล่าวจะดับสิ้นไปและถูกแทนที่ด้วยสัญญาใหม่ 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้าน

เป็นอย่างอื่น คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายที่ไม่ได้รับการจับคู่จะถูกยกเลิกโดยระบบการซื้อขายภายในสิ้นวันทำการซื้อขายตามข้อ 8 ในแต่ละวัน”

* มาตรา 357 แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายในเวลากำหนดดังกล่าวในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

ขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อ กับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขาย กับสมาชิกผู้ซื้อ

โดยเมื่อพิจารณาคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามข้อ 15 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ที่บัญญัติเกี่ยวกับประเภทคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายไว้ จะเห็นได้ว่าแม้คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายจะมีหลายประเภท แต่คำสั่งซื้อขายทุกประเภทที่ถูกส่งเข้าไปในระบบซื้อขายซึ่งเปรียบเสมือนค้ำเสนอ แม้จะมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขก็ตามจะมีความชัดเจนในเรื่องราคาและปริมาณการซื้อขายล่วงหน้าอยู่แล้วในตัวคำสั่งเองเพียงพอที่หากได้จับคู่กับคำสั่งซื้อขายในทางตรงข้ามซึ่งเปรียบเสมือนค้ำสนองแล้ว จะทำให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order คือ คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่ระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่จนกว่าจะได้ครบตามจำนวน ซึ่งแม้จะระบุราคาไว้ว่า “ราคาที่ระบุหรือดีกว่า” แต่ก็มี ความชัดเจนในเรื่องราคาแล้วเพียงพอที่หากได้จับคู่กับคำสั่งซื้อขายในทางตรงข้ามแล้ว ก็จะทำให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้นได้

ดังนั้นในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation เมื่อพิจารณาที่สมาชิกผู้ซื้อ คำสั่งซื้อของสมาชิกผู้ซื้อที่ถูกส่งเข้าระบบการซื้อขายจะมีสถานะเปรียบเสมือนค้ำเสนอซื้อ โดยคำสั่งขายของสมาชิกผู้ขายที่ถูกส่งเข้าระบบ และได้มาจับคู่กับคำสั่งซื้อของสมาชิกผู้ซื้อดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนค้ำสนอง แต่หากพิจารณาที่สมาชิกผู้ขาย คำสั่งขายของสมาชิกผู้ขายที่ถูกส่งเข้าระบบการซื้อขายจะมีสถานะเปรียบเสมือนค้ำเสนอขาย โดยคำสั่งซื้อของสมาชิกผู้ซื้อที่ถูกส่งเข้าตลาด และได้มาจับคู่กับคำสั่งขายของสมาชิกผู้ขายดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนค้ำสนอง กล่าวคือคำสั่งซื้อขายที่สมาชิกตลาดส่งเข้าสู่ระบบการซื้อขาย จะเปรียบเสมือนค้ำเสนอและค้ำสนองในตัวเอง ขึ้นกับว่าพิจารณาที่สมาชิกตลาดฝ่ายใด คำสั่งซื้อขายของสมาชิกตลาดฝ่ายนั้นก็จะเปรียบเสมือนค้ำเสนอ คำสั่งซื้อขายในทางตรงข้ามของสมาชิกตลาดอีกฝ่ายที่เข้ามาจับคู่ด้วยก็จะเปรียบเสมือนค้ำสนอง

อย่างไรก็ดี ตามมาตรา 3* แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อ 29 วรรคหนึ่ง* แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วย

* มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 กำหนดนิยามของข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้ว่า เมื่อคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาดได้รับการจับคู่และจะต้องได้รับการยืนยันการซื้อขายดังกล่าวจากตลาดด้วย โดยเมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ให้ถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว ดังนั้นในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation นี้ ขั้นตอนการบันทึกและยืนยันการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้น เพื่อให้ระบบการซื้อขายได้รับรู้ถึงข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว แต่มิได้มีสถานะเปรียบเสมือนคำสั่งของอันจะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation นี้ คำสั่งซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายที่ส่งเข้าสู่ระบบการซื้อขายดังกล่าว จะมิได้มีสถานะเป็นคำสั่งเสนอและคำสั่งรองตาม ป.พ.พ. ด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกับเรื่องบันทึกการเสนอซื้อและบันทึกการเสนอขายในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 กล่าวคือ แม้คำสั่งซื้อขายดังกล่าวจะเป็นการแสดงเจตนาขอทำสัญญาที่ชัดเจนเพียงพอที่เมื่อจับคู่กับคำสั่งซื้อขายในทางตรงข้ามแล้วจะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกิดขึ้น แต่คำสั่งซื้อขายดังกล่าวมีลักษณะและผลเป็นการเฉพาะซึ่งเป็นไปตามที่ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 กำหนดไว้ กล่าวคือ

(1) คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายทุกรายการจะมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งทันทีที่ส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าสู่ระบบการซื้อขาย เว้นแต่จะได้ยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะ

“ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตรซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขายเกี่ยวกับปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบหรือส่งมอบสินค้านั้นจากตลาดแล้ว”

* ข้อ 29 วรรคหนึ่ง แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า

“เมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ให้ถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว”

มีการจับคู่* ซึ่งมีได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 169 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้การแสดงเจตนาต่อผู้มีได้อยู่เฉพาะหน้า มีผลก็ต่อเมื่อการแสดงเจตนาได้ไป “ถึง” ผู้รับการแสดงเจตนา

(2) เมื่อสมาชิกตลาดส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขายจะมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งทันที แต่สมาชิกตลาดอาจยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่ได้ จึงไม่เป็นไปตาม ป.พ.พ. ที่กำหนดให้เมื่อผู้ทำคำเสนอแสดงเจตนาทำคำเสนอแล้วการแสดงเจตนา นั้นย่อมมีผลผูกพันผู้ทำคำเสนอ ทำให้ไม่สามารถถอนคำเสนอได้ภายในระยะเวลาที่ผู้ทำคำเสนอยังคงมีความผูกพันในคำเสนออยู่

(3) คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ไม่ได้รับการจับคู่เมื่อสิ้นสุดเวลาทำการซื้อขายในแต่ละวันแล้ว จะถูกยกเลิกโดยระบบการซื้อขายล่วงหน้าโดยอัตโนมัติ* ซึ่งมีได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 357 ที่กำหนดให้คำเสนอจะสิ้นผลผูกพันเมื่อผู้รับคำเสนอได้บอกปิดไปยังผู้ทำคำเสนอแล้วหรือเมื่อผู้รับคำเสนอไม่แสดงเจตนาสนองรับคำเสนอภายในระยะเวลาที่ผู้ทำคำเสนอยังคงมีความผูกพันในคำเสนออยู่

(4) สมาชิกตลาดจะส่งคำสั่งซื้อขายในทางตรงข้ามซึ่งเปรียบเสมือนคำสนองเข้ามาในระบบการซื้อขายโดยไม่ทราบว่าคุณสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นใคร ทั้งนี้เป็นไปตามกลไกของระบบการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นกรณีเฉพาะแล้ว มิได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. ที่กำหนดให้คำสนองต้องกระทำต่อผู้ทำคำเสนอเท่านั้น จึงจะก่อให้เกิดสัญญา

ดังนั้นสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation นี้ จึงมิได้มีสถานะเป็นคำเสนอและคำสนองตาม ป.พ.พ. แต่มีสถานะเป็นคำเสนอและคำสนองตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ประกอบกับข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข

* ข้อ 21 วรรคสอง แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายทุกรายการมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งเข้าระบบการซื้อขาย เว้นแต่จะได้ยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่”

* ข้อ 22 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “เว้นแต่จะมีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายที่ไม่ได้รับการจับคู่จะถูกยกเลิกโดยระบบการซื้อขายภายในสิ้นวันทำการซื้อขายตามข้อ 8 ในแต่ละวัน”

เกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดลักษณะ รูปแบบ และประเภทของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว

โดยส่วนตัวแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่าสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าควรมีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation ด้วยเหตุผลที่ว่า ทันทีที่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่สมาชิกตลาดส่งเข้ามาในระบบการซื้อขายได้รับการจับคู่ เปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งรองต้องตรงกัน ก็จะเกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายขึ้น โดยการบันทึกและยืนยันการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายนั้นเป็นเพียงขั้นต้นเพื่อให้ระบบการซื้อขายได้รับรู้ถึงข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้นดังกล่าว

นอกจากนี้ ระบบการซื้อขายล่วงหน้าของไทยได้นำระบบการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดล่วงหน้า CME ของสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ ซึ่งข้อบังคับ CME ได้กำหนดรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นแบบ Novation ไว้อย่างชัดเจน และตาม พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ของไทยก็ได้กำหนดรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าว่าเป็นแบบ Novation ไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกับในข้อบังคับ CME ดังนั้นจึงต้องตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยที่นำระบบการซื้อขายล่วงหน้าของสหรัฐอเมริกามาเป็นต้นแบบดังกล่าว ให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation เช่นกัน ดังนั้น การพิจารณาสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงเป็นไปตามรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแบบ Novation ด้วย

5.2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ในประเด็นปัญหาเรื่องปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ว่ามีกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาอย่างไร แตกต่างจากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายทั่วไปตามบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาในบรรพ 2 เรื่องนี้ และบทบัญญัติว่าด้วยซื้อขายในบรรพ 3 เรื่องเอกเทศสัญญา แห่ง ป.พ.พ. หรือไม่ อย่างไร และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ใดนั้น บุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่านมีความเห็นสอดคล้องกันไปไปในแนวทางเดียวกัน แต่บางท่านก็มีความเห็นแตกต่างไปบ้างในบางประการ ดังนี้

ความเห็นแนวทางแรก ตามความเห็นของคุณสุภาพ วงศ์เกียรติขจร ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“บทบัญญัติของพ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้แสดงการยอมรับใช้วิธี Novation ไว้ในที่สำคัญ 2 แห่งของพ.ร.บ. นั้น คือ คำนิยามของคำว่า “ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า”^{*} และมาตรา 90^{*} ...

แต่เมื่อ (1) คำว่า “ผู้ซื้อ” และ “ผู้ขาย” ที่ปรากฏในคำนิยาม “ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า” ไม่มีนิยามไว้ใน พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (2) การซื้อขายล่วงหน้า ของลูกค้าใน AFET ต้องทำ “ผ่าน” นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า (3) มาตรา 90 รับรองว่ามี “การซื้อขายระหว่างสมาชิก” (4) โดยระบบแล้วตลาดล่วงหน้าใดหรือแม้แต่ AFET ก็ไม่ได้ “ยืนยันการซื้อขาย” ต่อลูกค้าโดยตรง และ (5) พ.ร.บ. ใช้คำว่า “ยืนยัน” (Confirmation) ไม่ใช่ “ตอบรับ” หรือ “สนองรับ” (Acceptance) หากพ.ร.บ. จะใช้วิธีการ Open Offer เพื่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้นทันที พ.ร.บ. ก็น่าจะใช้คำอื่นที่แสดงความหมายไปในทาง “คำสนอง” เพื่อให้ AFET สนองรับให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในทันที ดังนั้น คำว่า “ผู้ซื้อ” และ “ผู้ขาย” ดังกล่าวจึงควรหมายถึง นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าหรือสมาชิกที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 90 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า การซื้อขายที่ได้รับการยืนยันนั้นจึงเป็นการซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกที่จะเกิดขึ้น และ “ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า” จึงควรหมายถึงสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรระหว่างสมาชิก

เนื่องจากต้องมี “การยืนยันการซื้อขาย” ดังกล่าวข้างต้น จึงควรต้องเข้าใจว่า “ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า” (คือสัญญาขายล่วงหน้านั่นเอง) ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจาก “คำสั่งซื้อ” และ “คำสั่งขาย” (ซึ่งเป็นคำสั่งเสนอและคำสนองในการทำนิติกรรม) ที่ตรงกันเท่านั้น ยังต้องมี “การยืนยันการซื้อขาย” ด้วย สัญญาซื้อขายล่วงหน้าจึงจะเกิดขึ้น”¹⁶

^{*} มาตรา 3 แห่งพ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

“ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตรซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขายเกี่ยวกับปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นจากตลาดแล้ว”

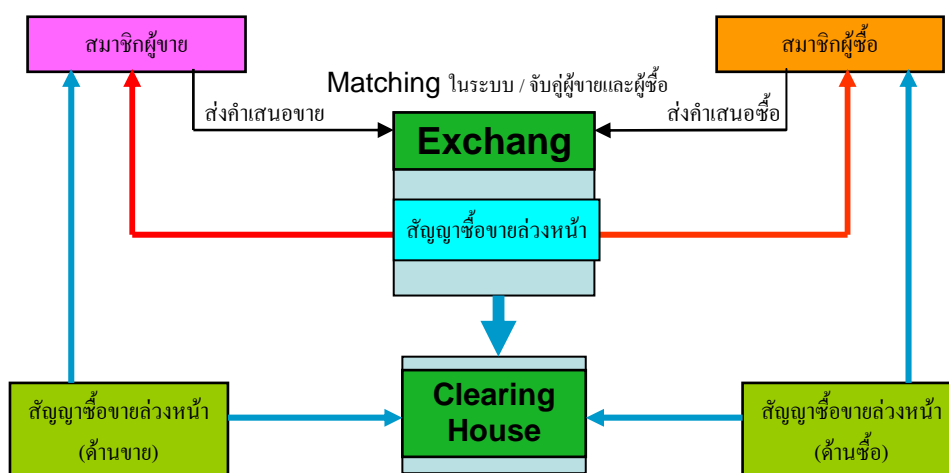
^{*} มาตรา 90 แห่งพ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

“ในการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักหักบัญชี ให้สำนักหักบัญชีเป็นผู้รับผิดชอบในการซื้อขายระหว่างสมาชิก โดยเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ”

¹⁶ สุภาพ วงศ์เกียรติขจร, “กฎหมายเกี่ยวกับระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้า (ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้า),” วารสารนิติศาสตร์ 35, 1 (มีนาคม 2549): 29-31.

ทั้งนี้ คุณวิรัชชาติ อินทร์กิง¹⁷ ก็มีความเห็นที่สอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกัน กับความเห็นของคุณสุภาพ วงศ์เกียรติขจร เช่นเดียวกัน

ภาพที่ 17: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation¹⁸

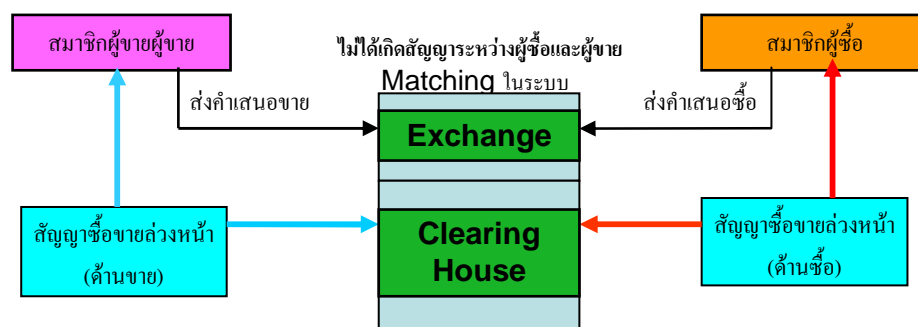
ความเห็นแนวทางที่สอง ตามความเห็นของคุณพงศ์ศักดิ์ ศิริวิภังษา¹⁹ ได้ให้ความเห็นที่แตกต่างออกไปว่า มาตรา 90 ไม่ได้บอกอย่างชัดเจนว่า สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าระหว่างสมาชิกได้เกิดขึ้นก่อนที่จะให้สำนักหักบัญชีของ ต.ส.ล. เข้าเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้ออันจะทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation ดังนั้นการเกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงอาจเป็นแบบ Open Offer ก็ได้ กล่าวคือ เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่สำนักหักบัญชีได้สนองรับเข้าเป็นคู่สัญญาแทนทันทีโดยสำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ โดยไม่มีสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าระหว่างสมาชิกเกิดขึ้นก่อนแต่อย่างใด

¹⁷ สัมภาษณ์ วิรัชชาติ อินทร์กิง, ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์, 15 ธันวาคม 2553.

¹⁸ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, "นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า" (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 50.

¹⁹ สัมภาษณ์ พงศ์ศักดิ์ ศิริวิภังษา, อดีตผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, 17 ธันวาคม 2553.

ภาพที่ 18: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer²⁰

ความเห็นแนวทางที่สาม ตามความเห็นของคุณภาวิณี กรุดทอง ได้ให้ความเห็นที่แตกต่างออกไปว่า

“คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่สามารถส่งเข้าสู่ตลาดเพื่อทำการซื้อหรือขายล่วงหน้า นั้นมีหลายประเภทด้วยกัน โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาแต่เฉพาะคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย ประเภทที่ต้องการซื้อหรือขายในราคาที่ระบุไว้หรือดีกว่า และตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ (Limit Order)...เมื่อพิจารณาถึงวิธีการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแล้ว ผู้เขียน เห็นว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านั้นมีได้มีกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาดังเช่น สัญญาทั่วไป...เนื่องจากทั้งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายต่างก็มีลักษณะเป็นคำสั่งซื้อเชิงรุกทั้งสิ้น และจาก วิธีการซื้อขายในตลาดตามที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าไม่สามารถหาค่าเสนอสนองตาม กระบวนการก่อให้เกิดสัญญาในลักษณะทั่วไปได้ ดังนั้น กระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขาย สินค้าเกษตรล่วงหน้านี้น่าจะมีลักษณะเหมือนการเจรจา โดยต่างฝ่ายต่างเจรจากันผ่านตัวกลาง ...ตราบไคท์คอมพิวเตอร์ยังจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่มีราคาตรงกันไม่ได้ หมายความว่า ต่างฝ่ายยังอยู่ในขั้นตอนการเจรจากัน และเมื่อระบบคอมพิวเตอร์ของตลาดทำการจับคู่คำสั่งซื้อและ คำสั่งขายที่มีราคาตรงกันได้สำเร็จ ทำให้เกิดข้อสรุปและเกิดข้อตกลงขึ้น ส่งผลให้เกิดสัญญา ซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าขึ้นทันที”²¹

²⁰ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, “นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า” (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 51.

²¹ ภาวิณี กรุดทอง, “นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542,” หน้า 131-132.

โดยจากการศึกษา ผู้เขียนมีความเห็นว่า พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ได้บัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอนตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งในประเด็นนี้จะมีข้อสังเกตบางประการ กล่าวคือ

(1) ตามบทนิยามในมาตรา 3* แห่ง พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 “การซื้อขายล่วงหน้า” หมายถึง “การซื้อขายสินค้าเกษตรโดยวิธีการประมูล* โดยเปิดเผยในตลาด...” จะสังเกตได้ว่าบทบัญญัติใช้คำว่า “ประมูล” เนื่องจากการซื้อขายล่วงหน้าจะใช้ราคาที่ดีที่สุดในการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย มิได้ใช้ราคาสูงสุดเช่นการขายทอดตลาดตาม ป.พ.พ. มาตรา 509* ประกอบกับ มาตรา 515* กล่าวคือ ตลาดจะจับคู่คำสั่งซื้อที่เสนอราคาสูงสุดกับคำสั่งขายที่เสนอราคาต่ำสุด โดยเรียงตามราคาและเวลาที่ดีที่สุด แม้กรณีพิจารณาที่ฝ่ายผู้ขาย การที่คำสั่งขายได้รับการจับคู่กับคำสั่งซื้อที่เสนอราคาสูงสุดก่อน ก็เป็นเพราะคำสั่งซื้อที่เสนอราคาสูงสุดเป็นราคาที่ดีที่สุดสำหรับฝ่ายผู้ขาย มิได้ใช้หลักการราคาสูงสุดเช่นการขายทอดตลาด และกรณีพิจารณาที่ฝ่ายผู้ซื้อ การที่คำสั่งซื้อได้รับการจับคู่กับคำสั่งขายที่เสนอราคาต่ำสุดก่อน ก็เป็นเพราะคำสั่งขายที่เสนอราคาต่ำสุดเป็นราคาที่ดีที่สุดสำหรับฝ่ายผู้ซื้อเช่นกัน ดังนั้นกระบวนการในการ

* มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

“ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หมายความว่า คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายสินค้าเกษตรซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาด และได้รับการยืนยันการซื้อขายเกี่ยวกับปริมาณ ราคา ระยะเวลารับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นจากตลาดแล้ว”

* วิธีประมูล (Auction) คือ วิธีการเสนอซื้อเสนอขายสินค้าหรือบริการ ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายเข้ามาแข่งขันกันเสนอราคาในช่วงเวลาที่กำหนด ตัวอย่างของการประมูลแบบดั้งเดิม (Traditional Auction หรือ Offline) เช่น การประมูลในภาครัฐและเอกชนที่ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องมายังสถานที่ที่ทำการประมูลเพื่อเสนอราคาสินค้าแข่งขันกันจนกระทั่งมีผู้ชนะการประมูล แต่ด้วยข้อจำกัดทั้งในเรื่องเวลาสำหรับผู้ซื้อในการตัดสินใจเข้าประมูล ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ การประมูล จึงได้เกิดการประมูลรูปแบบใหม่ขึ้น เรียกว่า การประมูลออนไลน์ (e-Auction) กล่าวคือ ผู้ซื้อกับผู้ขายจะเข้ามาแข่งขันกันเสนอซื้อเสนอขายสินค้าหรือบริการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ราคาในช่วงเวลาที่กำหนดไว้

* มาตรา 509 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “การขายทอดตลาดย่อมบริบูรณ์ เมื่อผู้ทอดตลาดแสดงความตกลงด้วยเคาะไม้ หรือด้วยปฏิบัติการอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาด ถ้ายังมีได้แสดงเช่นนั้นอยู่ ตราบใด ท่านว่าผู้สุ่ราคาจะถอนคำสั่งราคาของตนเสียก็ยังไม่ถอนได้”

* มาตรา 515 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ผู้สุ่ราคาสูงสุดต้องใช้ราคาเป็นเงินสด เมื่อการซื้อขายบริบูรณ์หรือตามเวลาที่กำหนดไว้ในคำโฆษณาซื้อขาย”

ก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในด้านวิธีการขั้นตอนจึงใช้วิธีการประมูลตามหลัก
ราคาที่ดีที่สุด มิได้ใช้วิธีการขายทอดตลาดตามหลักราคาสูงสุด

(2) ตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และ
ข้อ 29 วรรคหนึ่ง * แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์
วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21
มีนาคม พ.ศ. 2547 กำหนดลักษณะของข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้ว่า
เมื่อคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ขายส่งเข้าตลาดได้รับการจับคู่และจะต้องได้รับการยืนยัน
การซื้อขายดังกล่าวจากตลาดด้วย โดยเมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อ
และคำสั่งขาย ให้ถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว ดังนั้นจะสังเกตได้ว่าขั้นตอนการบันทึกและ
ยืนยันการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้น โดยขั้นตอนดังกล่าวจะมี
สถานะทางกฎหมายอย่างไรนั้น ขึ้นกับว่าจะพิจารณากระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้า
เกษตรล่วงหน้าเป็นรูปแบบใด กล่าวคือ (1) ในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาแบบ Open offer
ขั้นตอนการบันทึกและยืนยันการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายนี้ จะมีสถานะทางกฎหมาย
เปรียบเสมือนคำสั่งจองที่เมื่อระบบบันทึกและยืนยันการจับคู่ไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายก็
จะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้น ส่วน (2) ในกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาแบบ Novation
ขั้นตอนการบันทึกและยืนยันการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายนี้ จะเป็นเพียงกลไกตลาดเพื่อให้
ระบบการซื้อขายได้รับรู้ถึงข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้นดังกล่าว และสำนัก
หักบัญชีก็จะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติถึงกระบวนการใน
การก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน ส่วนใน
ด้านรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น มิได้บัญญัติไว้
ชัดเจนว่าเป็นรูปแบบใด ดังนั้นจึงต้องแยกพิจารณาตามรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิด
สัญญาซื้อขายล่วงหน้า ดังนี้

* ข้อ 29 วรรคหนึ่ง แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ
และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “เมื่อระบบ
การซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ให้ถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว”

(1) กรณีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นแบบOpen offer

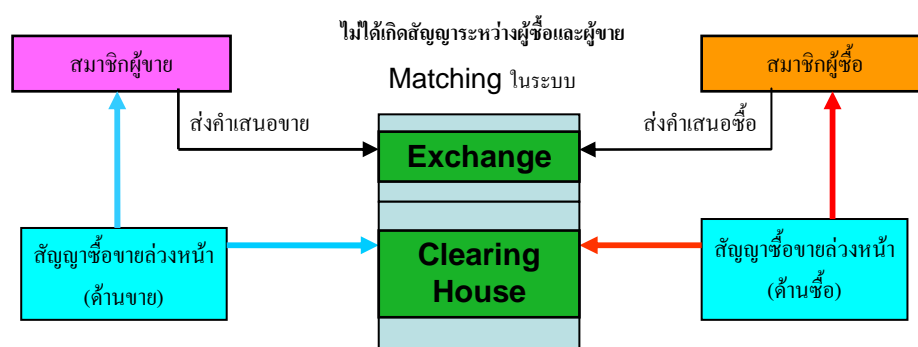
สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open Offer นั้น เมื่อสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายเข้ามาในระบบ ซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอ ระบบการซื้อขายจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ต้องตรงกันเข้าด้วยกันแล้ว ระบบจะบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งรอง โดยสำนักหักบัญชีจะสนองรับเข้าเป็นคู่สัญญาทันทีโดยอัตโนมัติตามกลไกการซื้อขายล่วงหน้า ณ เวลาที่คำสั่งซื้อของสมาชิกผู้ซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกผู้ขายมีรายละเอียดเงื่อนไขการซื้อขายที่ต้องตรงกัน กล่าวคือ จะเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้น 2 สัญญา ได้แก่ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ โดยจะไม่มีสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นในระบบซื้อขายล่วงหน้าแต่อย่างใด

รูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open Offer นี้ จึงมีนิติสัมพันธ์หรือสัญญาเกิดขึ้นเพียง 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ โดยจะไม่มีนิติสัมพันธ์หรือสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นก่อนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่ากระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer นี้ เมื่อระบบบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งรอง ไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายซึ่งเปรียบเสมือนผู้ทำคำสั่งเสนอ สัญญาซื้อขายล่วงหน้าก็จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับ ป.พ.พ. มาตรา 361 วรรคหนึ่ง* ที่กำหนดให้สัญญาที่ทำระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางจะเกิดขึ้นเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอตามหลักการเกิดสัญญาโดยชัดแจ้ง

* มาตรา 361 วรรคหนึ่ง แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า "อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ"

ภาพที่ 19: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer²²

(2) กรณีรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นแบบ Novation

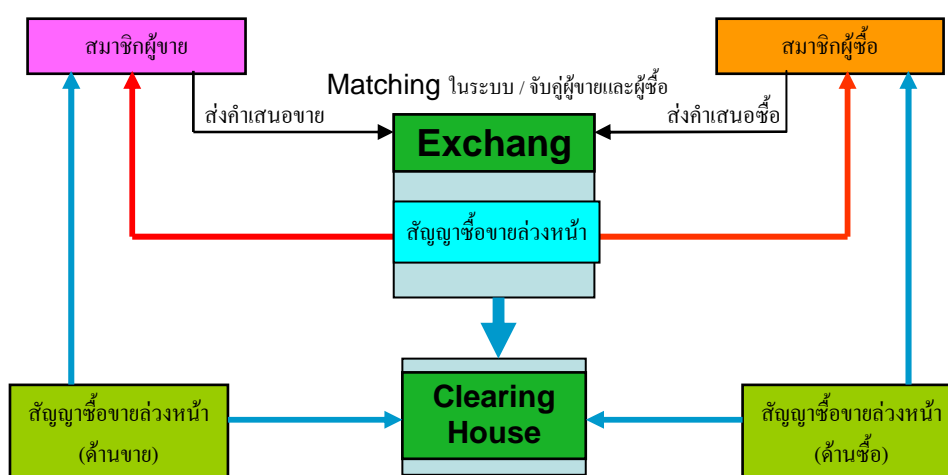
สัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีกระบวนการเกิดของสัญญาแบบ Novation นั้น เมื่อสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายเข้ามาในระบบ ซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งและคำสั่งเองในตัวเอง ระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ต้องตรงกันเข้าด้วยกัน เกิดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย โดยระบบจะบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นเพียงกลไกตลาดเพื่อให้ระบบการซื้อขายได้รับรู้ถึงสัญญาซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว จากนั้นสำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายที่เกิดขึ้นก่อนนั้นจะระงับสิ้นไปและถูกแทนที่ด้วยสัญญาใหม่ 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ

รูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation นี้ จึงมีนิติสัมพันธ์หรือสัญญาเกิดขึ้น 3 สัญญา คือ จะมีสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นก่อน จากนั้นสัญญานั้นจะระงับสิ้นไป และถูกแทนที่ด้วยสัญญาใหม่อีก 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ

²² ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, "นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า" (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 51.

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation นั้น เมื่อระบบจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งลงในตัวเองเข้าด้วยกันแล้ว สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายก็จะเกิดขึ้นทันที โดยคำสั่งของยังมีได้ไปถึงตัวสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย เพียงแต่เข้าไปจับคู่ในระบบเท่านั้น จึงมิได้เป็นตาม ป.พ.พ. มาตรา 361 วรรคหนึ่ง* ที่กำหนดให้สัญญาที่ทำระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางจะเกิดขึ้นเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอตามหลักการเกิดสัญญาโดยชัดแจ้ง

ภาพที่ 20: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation²³

จากรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทั้ง 2 แบบที่กล่าวมา ผู้เขียนจึงขอเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และ แบบ Novation ดังนี้

* มาตรา 361 วรรคหนึ่ง แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า "อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ"

²³ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, "นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า" (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 50.

ตารางที่ 13: ความแตกต่างระหว่างกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า
แบบ Open offer กับแบบ Novation

ความแตกต่าง	Open offer	Novation
1. กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา	ไม่มีสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้น สำนักหักบัญชีเข้ามาแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายทันที	เกิดสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายขึ้นก่อน สำนักหักบัญชีจึงเข้ามาแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย
2. สถานะของคำสั่งซื้อและคำสั่งขาย	คำสั่งซื้อเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอซื้อ และคำสั่งขายเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอขาย ส่วนการบันทึกและการยืนยันการจับคู่การซื้อขายเปรียบเสมือนคำสั่งสนอง	คำสั่งซื้อและคำสั่งขายเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งสนองในตัวเอง ขึ้นกับว่าพิจารณาคำสั่งของฝ่ายใด คำสั่งของฝ่ายนั้นจะเปรียบเสมือนคำสั่งสนอง ส่วนคำสั่งของฝ่ายตรงข้ามที่เข้ามาจับคู่ด้วยจะเปรียบเสมือนคำสั่งสนอง
3. นิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น	มีเพียง 2 สัญญา คือ (1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และ (2) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ	มี 3 สัญญา คือ (1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย (2) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และ (3) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation ว่ามีลักษณะทางกฎหมายสอดคล้องกับการการโอนสิทธิเรียกร้อง หรือการโอนสัญญา หรือการแปลงหนี้ใหม่ตาม ป.พ.พ. หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนขอพิจารณาถึงหลักเกณฑ์และวิธีการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ในเบื้องต้นก่อน เพื่อใช้พิจารณาลักษณะทางกฎหมายของรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation ต่อไป

(1) กรณีการโอนสิทธิเรียกร้อง

สิทธิเรียกร้อง คือ สิทธิของเจ้าหนี้ในหนี้รายหนึ่งที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 194* เมื่อมีหนี้เกิดขึ้นเมื่อใด ย่อมมีสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้จะโอนได้ตั้งแต่นั้น สิทธิเรียกร้องทุกประเภทโดยหลักแล้วย่อมโอนกันได้ เว้นแต่สิทธิเรียกร้องในบางประเภทเท่านั้นที่กฎหมายบัญญัติห้ามไม่ให้โอน²⁴ ดังนั้น การโอนสิทธิเรียกร้อง คือ การที่เจ้าหนี้ตกลงโอนสิทธิเรียกร้องหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหนี้ให้บุคคลภายนอกเข้ามาเป็นเจ้าหนี้แทน

(1.1) แบบของการโอนสิทธิเรียกร้อง

ตาม ป.พ.พ. ได้ระบุแบบแห่งการโอนสิทธิเรียกร้องไว้ 2 แบบ คือ (1) การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง และ (2) การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งโดยหนี้ันั้นต้องมีตราสาร²⁵ แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะแต่การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง เมื่อพิจารณาป.พ.พ. มาตรา 306* จะเห็นได้ว่าการโอนสิทธิเรียกร้องจะต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้รายนั้นๆ จะไม่สมบูรณ์ แต่ในการทำหนังสือเพื่อโอนสิทธิเรียกร้องนั้นไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อทั้งเจ้าหนี้ผู้โอนสิทธิเรียกร้องและบุคคลภายนอกผู้รับโอนสิทธิเรียกร้อง เพียงทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนฝ่ายเดียวก็สมบูรณ์โดยไม่ต้องลงลายมือชื่อผู้รับโอนก็ได้ นอกจากนี้ จะยกการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ ก็ต่อเมื่อได้บอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ได้ยินยอมเป็นหนังสือในการโอนนั้น

* มาตรา 194 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้อาจโอนสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยการงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมิได้”

²⁴ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 20 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดาราพร ธีระวัฒน์ (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 176.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

* มาตรา 306 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้ันั้นท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้จะได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าว หรือก่อนได้ตกลงให้โอนไซ้ ลูกหนี้ันั้นก็เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้”

(1.2) ผลของการโอนสิทธิเรียกร้อง

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 308* แบ่งผลของการโอนสิทธิเรียกร้องเป็น 2 กรณี ดังนี้

(1.2.1) กรณีลูกหนี้ให้ความยินยอม หากลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องโดยมิได้อิดเอื้อน คือลูกหนี้มิได้แสดงข้อโต้แย้งอันใด จะเป็นผลทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนหรือเจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนหรือเจ้าหนี้คนใหม่ได้

(1.2.2) กรณีลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวการโอน หากลูกหนี้เพียงแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทำเป็นหนังสือจะเป็นผลให้ลูกหนี้ย่อมมีสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ทุกอย่างอันมีต่อเจ้าหนี้คนเดิมหรือผู้โอนมาใช้ต่อสู้เจ้าหนี้คนใหม่หรือผู้รับโอนได้ ทั้งนี้เพราะกรณีลูกหนี้ไม่ได้ให้ความยินยอมในการโอน ผู้โอนได้เอาบุคคลอื่นเข้ามาแทนตน ลูกหนี้ก็ชอบที่จะปฏิบัติต่อเจ้าหนี้คนใหม่หรือผู้รับโอนเหมือนอย่างเจ้าหนี้เดิมของตนได้²⁶

(2) กรณีการโอนสัญญา

การโอนสัญญา หมายถึงการโอนฐานะความเป็นคู่สัญญาของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปยังบุคคลภายนอก อันจะส่งผลให้นิติสัมพันธ์ทางสัญญาที่ได้เคยเกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาเดิมได้โอนจากคู่สัญญาเดิมฝ่ายผู้โอนไปยังบุคคลภายนอก และบุคคลภายนอกจะเข้ามาสวมฐานะความเป็นคู่สัญญาแทน บุคคลภายนอกก็จะกลายเป็นคู่สัญญากับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแทนที่คู่สัญญาฝ่ายที่โอน²⁷ แต่เนื่องจาก ป.พ.พ. มิได้บัญญัติถึงเรื่องการโอนสัญญานี้ไว้เป็นกรณีเฉพาะ จึงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าสามารถทำได้หรือไม่ภายใต้หลักเกณฑ์ใด แนวคำพิพากษาศาลฎีกามีได้กล่าวถึงการโอนสัญญาไว้โดยตรง แต่กล่าวถึงการโอนสิทธิและการโอน

* มาตรา 308 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมาใน มาตรา 306 โดยมิได้อิดเอื้อน ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้้นลูกหนี้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปไซ้ ลูกหนี้จะเรียกคืนเงินนั้นก็ได้ หรือถ้าเพื่อการชกกล่าวมานั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อผู้โอน จะถือเสมือน หนึ่งว่าหนี้้นมิได้ก่อกขึ้นเลยก็ได้

ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอน ท่านว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวนั้นอันใด ก็ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้แก่ผู้รับโอนได้ฉนั้น ถ้าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องจากผู้โอน แต่สิทธินั้นยังไม่ถึงกำหนดในเวลาดบอกกล่าวไซ้ ท่านว่าจะเอาสิทธิเรียกร้องนั้นมาหักกลบลบกันก็ได้ หากว่าสิทธินั้นจะได้ถึงกำหนดไม่ช้ากว่าเวลาถึงกำหนดแห่งสิทธิเรียกร้องอันได้โอนไปนั้น”

²⁶ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, หน้า 185-186.

²⁷ ศนันทกรณ (จำปี) โสคติพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 429.

นี้ตามสัญญาต่างตอบแทนว่าต้องทำโดยวิธีการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนทั้งตัวเจ้าหนี้และตัวลูกหนี้พร้อมกัน ส่วนท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสติพันธ์ เห็นว่าการโอนสัญญาควรทำได้บนฐานของหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาด้วยการตกลงร่วมกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผลก็จะทำให้คู่สัญญาใหม่เข้ามาสวมฐานะแทนคู่สัญญาเดิม โดยการโอนสัญญานี้ไม่ควรใช้หลักเกณฑ์ของการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนทั้งตัวเจ้าหนี้และตัวลูกหนี้เพราะผลของการแปลงหนี้ใหม่จะส่งผลให้หนี้เดิมระงับ ประกันแห่งนั้นก็ระงับไปด้วย ซึ่งคงไม่ใช่ความประสงค์ของคู่สัญญาฝ่ายเจ้าหนี้ และการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนทั้งตัวเจ้าหนี้และตัวลูกหนี้พร้อมกันอาจยุ่งยากมาก ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจในปัจจุบันที่ต้องการความรวดเร็วและผลที่แน่นอน²⁸ สำหรับตัวผู้เขียนเองมีความเห็นสอดคล้องกับท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสติพันธ์ ว่าเมื่อการโอนสัญญาไม่มีบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. คู่สัญญาสามารถตกลงกันเองได้ภายใต้หลักเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา โดยคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายแสดงเจตนาตกลงร่วมกันที่จะโอนสัญญา เพื่อให้คู่สัญญาใหม่เข้ามาสวมฐานะรับไปทั้งสิทธิและหน้าที่แทนคู่สัญญาเดิม

(3) กรณีการแปลงหนี้ใหม่

การแปลงหนี้ใหม่ คือ สัญญาระหว่างคู่กรณีผู้เกี่ยวข้อง ตกลงกันเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ โดยมีวัตถุประสงค์จะระงับหนี้เก่าและก่อหนี้ใหม่ขึ้นผูกพันกันต่อไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ในเจตนาของคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทำให้หนี้เก่าระงับสิ้นไปด้วยการแปลงหนี้ใหม่²⁹

(3.1) หลักเกณฑ์ในการแปลงหนี้ใหม่

หลักเกณฑ์ในการแปลงหนี้ใหม่ มี 3 ประการ ดังนี้

(3.1.1) มีหนี้ใหม่มาแทนหนี้เก่า

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 349 วรรคหนึ่ง* และมาตรา 351* กำหนดให้การแปลงหนี้ใหม่นั้น ต้องมีหนี้เก่าอยู่ก่อนแล้ว หากไม่มีหนี้เก่าเลย ก็จะไม่มีการแปลง

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 439.

²⁹ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์) พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 1538.

* มาตรา 349 วรรคหนึ่ง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “เมื่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ทำสัญญาเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ซึ่งรู้ ท่านว่าหนี้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไปด้วยการแปลงหนี้ใหม่”

หนี้ใหม่ หนี้เดิมจะระงับไปต่อเมื่อมีหนี้ใหม่เกิดขึ้น ตราบใดที่หนี้ใหม่ไม่มี หรือมีแต่ไม่สมบูรณ์ ตราบนั้นหนี้เดิมก็หาระงับไม่³⁰

(3.1.2) ต้องเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้

การแปลงหนี้ใหม่ต้องเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้ หากไม่ใช่สาระสำคัญ เช่น ผ่อนเวลาชำระหนี้ หรือลดจำนวนดอกเบี้ย ก็จะไม่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เพราะหนี้เก่ายังคงอยู่ ส่วนปัญหาว่าสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้ได้แก่อะไรบ้างนั้น ป.พ.พ. มาตรา 349 วรรคสอง * ได้ยกตัวอย่างสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้ที่เกี่ยวกับตัวหนี้ไว้เพียงเรื่องหนี้มีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขเท่านั้น แต่โดยทั่วไปนักกฎหมายจะแบ่งสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้เป็น 3 ประเภท โดยการแปลงหนี้ใหม่จะต้องเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประเภทนี้ ได้แก่ (1) ตัวหนี้ (2) ตัวเจ้าหนี้ หรือ (3) ตัวลูกหนี้

(3.1.3) คู่สัญญาต้องมีเจตนาแปลงหนี้ใหม่

การแปลงหนี้ใหม่ คู่สัญญาต้องแสดงเจตนาแปลงหนี้ใหม่เป็นสัญญา หรือเป็นนิติกรรมสองฝ่าย

(3.2) วิธีการแปลงหนี้ใหม่

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 349 การแปลงหนี้ใหม่เป็นสัญญาระหว่างคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง วิธีการแปลงหนี้ใหม่จึงเป็นไปตามหลักนิติกรรมสัญญา คือ จะต้องมีคำเสนอคำสนอง ต้องตรงกันที่จะแปลงหนี้ใหม่³¹ ตามป.พ.พ. มาตรา 349 วรรคสาม * กำหนดให้การแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้นำบทบัญญัติเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องตามป.พ.พ. มาใช้บังคับ การแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้จึงต้องทำเป็นหนังสือตาม ป.พ.พ. มาตรา 306 ลงลายมือชื่อเจ้าหนี้เดิม

* มาตรา 351 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ถ้าหนี้อันจะพึงเกิดขึ้นเพราะแปลงหนี้ใหม่นั้นมิได้เกิดขึ้นก็ดี ได้ยกเลิกเสียเพราะมูลแห่งหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิรู้ถึงคู่กรณีก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ย้งหาระงับสิ้นไปไม่”

³⁰ จิต เศรษฐบุตร์, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, หน้า 241.

* มาตรา 349 วรรคสอง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ถ้าทำหนี้มีเงื่อนไขให้กลายเป็นหนี้ปราศจากเงื่อนไขก็ดี เพิ่มเติมเงื่อนไขเข้าในหนี้อันปราศจากเงื่อนไขก็ดี เปลี่ยนเงื่อนไขก็ดี ท่านถือว่าเป็นอันเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้”

³¹ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบ บริบูรณ์) พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505, หน้า 1564.

* มาตรา 349 วรรคสาม แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ถ้าแปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยโอนสิทธิเรียกร้อง”

ผู้โอนจึงจะสมบูรณ์ ส่วนการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนตัวลูกหนี้ ป.พ.พ.มาตรา 350* กำหนดให้ทำเป็นสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้คนใหม่ แต่ไม่ได้กำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือเหมือนการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ การแปลงหนี้ใหม่โดยการเปลี่ยนตัวลูกหนี้ เจ้าหนี้กับลูกหนี้คนใหม่จึงอาจทำสัญญาด้วยวาจาก็ได้ ดังนั้น การแปลงหนี้ใหม่ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของแห่งนี้ประเภทใดก็ตาม ต้องมาจากการตกลงกันของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง

เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์และวิธีการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation มีความแตกต่างจากวิธีการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ตาม ป.พ.พ. อยู่หลายประการ ดังนี้

(1) ลักษณะ กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer สำนักหักบัญชีจะไม่ได้รับโอนสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจากคู่สัญญาฝ่ายใด แต่จะเข้าเป็นคู่สัญญาเองโดยตรง กล่าวคือ เป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขาย ส่วนกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation แม้จะเกิดสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายขึ้นก่อน แล้วสำนักหักบัญชีจึงเข้ามาแทนที่เป็นคู่สัญญา โดยจะเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขาย และเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ แต่สำนักหักบัญชีก็ไม่ได้รับไปซึ่งสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเช่นกัน เพราะสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายนั้นได้ระงับสิ้นไปทันทีที่ที่สำนักหักบัญชีเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาแล้ว จึงแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องที่เป็นการโอนเฉพาะสิทธิ และแตกต่างกับการโอนสัญญาที่เป็นการโอนทั้งสิทธิและหน้าที่

นอกจากนี้ ในกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer สำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นคู่สัญญาเองโดยตรง มิได้มีการเปลี่ยนตัวหนี้ เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้ จึงแตกต่างกับการแปลงหนี้ใหม่ที่จะต้องการเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของแห่งหนึ่งอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ เปลี่ยนตัวหนี้ เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้ ส่วนกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation แม้การที่สำนักหักบัญชีเข้ามาแทนที่เป็นคู่สัญญาจะเสมือนเป็นการเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของแห่งหนึ่ง คือ เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้ เช่นเดียวกับการแปลงหนี้ใหม่ก็ตาม แต่การที่สำนักหักบัญชีเข้ามาแทนที่เป็นคู่สัญญาดังกล่าวไม่ได้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการสวมฐานะความเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้เช่นการแปลงหนี้ใหม่ แต่

* มาตรา 350 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “แปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวลูกหนี้ นั้น จะทำเป็นสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้คนใหม่ก็ได้ แต่จะทำโดยขึ้นใจลูกหนี้เดิมหาได้ไม่”

เป็นไปเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบการซื้อขายล่วงหน้า และเพื่อให้กลไกตลาดดำเนินต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) เป็นต้น

(2) วิธีการ กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทั้งแบบ Open offer และแบบ Novation จะเป็นไปตามกลไกตลาดโดยอัตโนมัติ มิได้เกิดจากการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องเช่นการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่

(3) ผลที่เกิดขึ้น กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer นั้น จะไม่มีมูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้น เพราะสำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเองโดยตรง จะผูกพันตามมูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ จึงแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้อง และการโอนสัญญาที่ผูกพันตามมูลหนี้ในสัญญาเพียงสัญญาเดียว และแตกต่างกับการแปลงหนี้ใหม่ที่มีมูลหนี้เดิมเกิดขึ้นก่อน และต่อมามูลหนี้เดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาเดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) โดยจะผูกพันตามมูลหนี้ใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือตามมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) ในสัญญาที่เกิดขึ้นเพียงสัญญาเดียว

ส่วนกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation นั้น จะมีมูลหนี้เดิมในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นก่อน จากนั้นสำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ทำให้มูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายระงับสิ้นไป และจะผูกพันตามมูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้น 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ จึงแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้อง และการโอนสัญญาที่ยังคงผูกพันตามมูลหนี้เดิม ไม่มีมูลหนี้ใหม่เกิดขึ้น และแตกต่างกับการแปลงหนี้ใหม่ที่มีมูลหนี้เดิมเกิดขึ้นก่อน และต่อมามูลหนี้เดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาเดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) โดยจะผูกพันตามมูลหนี้ใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือตามมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) ในสัญญาที่เกิดขึ้นเพียงสัญญาเดียว

จากลักษณะของกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation ที่แตกต่างจากลักษณะของการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ตาม ป.พ.พ. ดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 14: ความแตกต่างระหว่าง การโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่กับกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation

ความแตกต่าง	การโอนสิทธิเรียกร้อง	การโอนสัญญา	การแปลงหนี้ใหม่	Open offer	Novation
1. ลักษณะ	โอนเฉพาะสิทธิโดยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ใหม่	โอนทั้งสิทธิและหน้าที่โดยเปลี่ยนตัวคู่สัญญาใหม่	เปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนึ่งอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ ตัวหนี้ ตัวเจ้าหนี้ หรือ ตัวลูกหนี้	ไม่มีสัญญา ระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย สำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายทันที	เกิดสัญญา ระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายขึ้นก่อน สำนักหักบัญชีจึงเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย
2. วิธีการ	ทำ เป็น หนังสือลงลายมือชื่อผู้โอน	คู่สัญญาทุกฝ่ายตกลงร่วมกัน	- เปลี่ยนตัวหนี้ ทำสัญญาระหว่างคู่สัญญา - เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ ทำหนังสือลงลายมือชื่อเจ้าหนี้ผู้โอน - เปลี่ยนตัวลูกหนี้ ทำสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ใหม่ โดยลูกหนี้เดิมนิยยอม	เป็นไปโดยอัตโนมัติตามกลไกตลาดซื้อขายล่วงหน้า	เป็นไปโดยอัตโนมัติตามกลไกตลาดซื้อขายล่วงหน้า
3. ผล	ผูกพันตามมูลหนี้เดิม ไม่มีมูลหนี้ใหม่เกิดขึ้น	ผูกพันตามมูลหนี้เดิม ไม่มีมูลหนี้ใหม่เกิดขึ้น	มูลหนี้เดิมระงับสิ้นไป ผูกพันตามมูลหนี้ใหม่ที่เกิดขึ้น 1 สัญญา	ผูกพันตามมูลหนี้เดิม ที่เกิดขึ้น 2 สัญญาไม่มีมูลหนี้ใหม่เกิดขึ้น	มูลหนี้เดิมระงับสิ้นไป ผูกพันตามมูลหนี้ใหม่ที่เกิดขึ้น 2 สัญญา

และจากความแตกต่างของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation กับการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation ดังกล่าวมีรูปแบบเฉพาะ มิได้มีลักษณะสอดคล้องกับการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ตาม ป.พ.พ. แต่อย่างใด จึงไม่อาจนำบทบัญญัติตาม ป.พ.พ. ดังกล่าวนี มาใช้บังคับกับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้

สำหรับปัญหาการเกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ว่ามีกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer หรือเป็นแบบ Novation นั้น ผู้เขียนขอเปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation ในเบื้องต้นก่อน ทั้งนี้เพื่อใช้วิเคราะห์การเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าควรมีกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นรูปแบบใดต่อไป ดังนี้

(1) กรณีตีความกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer

กรณีตีความกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer มีข้อดีคือทำให้นิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทั้ง 2 สัญญาที่เกิดขึ้น ได้แก่ สัญญาล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ซื้อ มีความมั่นคง เนื่องจากเมื่อระบบการซื้อขายรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายแล้ว สำนักหักบัญชีเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ช่วยป้องกันมิให้เกิดการบิดพลิ้วของคู่สัญญา

แต่การตีความกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer ก็มีข้อเสียคือ (1) จะไม่มีนิติสัมพันธ์หรือสัญญาใดๆ เกิดขึ้นเลย หากมีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขาดข้องจนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย เนื่องจากยังไม่มีขั้นตอนที่ระบบบันทึกและยืนยันการจับคู่ซึ่งเปรียบเสมือนค้ำของไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย อันจะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกิดขึ้นได้ ส่งผลให้การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่เกิดขึ้นแล้วดังกล่าวเสียเปล่าไป (2) ไม่สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เนื่องจากภายใต้กฎหมายดังกล่าว มีบทกฎหมายบัญญัติรองรับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation ส่งผลให้กฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยไม่เป็นเอกภาพ

อาจเกิดปัญหาการตีความที่ลักลั่นกัน และ (3) ไม่สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย เนื่องจากภายใต้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าว มีบทกฎหมายบัญญัติรองรับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation

(2) กรณีตีความกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation

กรณีตีความกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation มีข้อดีคือ (1) นิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายยังคงมีอยู่ แม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้องจนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อขาย เนื่องจากสัญญาซื้อขายล่วงหน้างดงกล่าวเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนที่ระบบได้จับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งลงในตัวเองแล้ว ดังนั้นแม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้องจนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่ดังกล่าว ก็เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย ส่งผลเพียงทำให้สำนักหักบัญชีไม่สามารถเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายได้เท่านั้น ไม่กระทบต่อสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายแต่อย่างใด การจับคู่ของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงไม่เสียเปล่า และ (2) สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เนื่องจากภายใต้กฎหมายดังกล่าว มีบทกฎหมายบัญญัติรองรับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation ส่งผลให้กฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยเป็นเอกภาพ ไม่เกิดปัญหาการตีความที่ลักลั่นกัน และ (3) สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย เนื่องจากภายใต้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าว มีบทกฎหมายบัญญัติรองรับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation

แต่การตีความกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation ก็มีข้อเสียคือ นิติสัมพันธ์หรือสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายที่ยังคงมีอยู่ภายหลังจากมีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้องหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าว อาจจะไม่มั่นคง

เนื่องจากตลาดล่วงหน้ามิได้รับรู้ถึงการซื้อขายล่วงหน้า สำนักหักบัญชีจึงไม่ได้เข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย จึงอาจเกิดปัญหาการบิดพลิ้วของคู่สัญญาได้

โดยจากที่กล่าวในข้างต้นผู้เขียนขอเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation ให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 15: ข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation

รูปแบบ	ข้อดี	ข้อเสีย
1. Open offer	<p>นิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทั้ง 2 สัญญาที่เกิดขึ้น ได้แก่ สัญญาล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ซื้อ จะมีความมั่นคงเนื่องจากมีสำนักหักบัญชีเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ช่วยป้องกันมิให้เกิดการบิดพลิ้วของคู่สัญญา</p>	<p>(1) จะไม่มีนิติสัมพันธ์หรือสัญญาใดๆ เกิดขึ้นเลย หากมีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้อง จนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายแล้ว ทำให้การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวเสียเปล่าไป</p> <p>(2) ไม่สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ทำให้กฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยไม่เป็นเอกภาพ เกิดปัญหาการตีความที่ลักลั่นกัน</p> <p>(3) ไม่สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย</p>

ตารางที่ 15: ข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation (ต่อ)

รูปแบบ	ข้อดี	ข้อเสีย
2. Novation	<p>(1) นิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิก ผู้ซื้อ กับสมาชิกผู้ขายยังคงมีอยู่ แม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้อง จนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อขายแล้ว ทำให้การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวไม่เสียเปล่าไป</p> <p>(2) สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ทำให้กฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยเป็นเอกภาพ ไม่เกิดปัญหาการตีความที่ถกเถียงกัน</p> <p>(3) สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย</p>	<p>นิติสัมพันธ์หรือสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายที่ยังคงมีอยู่ภายหลังมีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้องหลังการจับคู่คำสั่งซื้อขายดังกล่าว อาจจะไม่มั่นคง เนื่องจากตลาดล่วงหน้ามิได้รับรู้ถึงการซื้อขายล่วงหน้า สำนักหักบัญชีจึงไม่ได้เข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย จึงอาจเกิดปัญหาการบิดพลิ้วของคู่สัญญาได้</p>

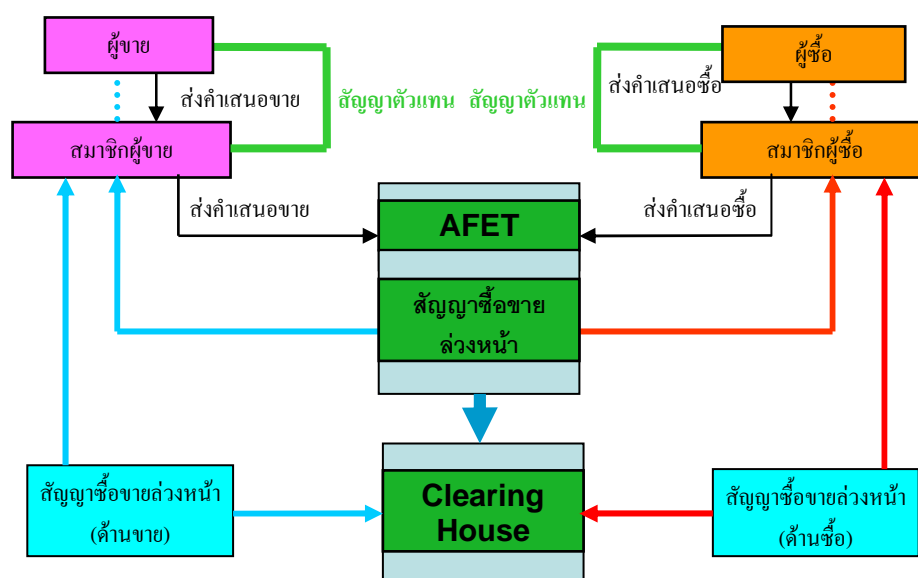
โดยส่วนตัวแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่ารูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation ด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกับเหตุผลในเรื่องสถานะทางกฎหมายของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า กล่าวคือทันทีที่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่สมาชิกตลาดส่งเข้ามาในระบบการซื้อขายได้รับการจับคู่ จะเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งรองต้องตรงกัน สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและ

สมาชิกผู้ขายก็จะเกิดขึ้น โดยการบันทึกและยืนยันการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายนั้นเป็นเพียงขั้นตอนเพื่อให้ระบบการซื้อขายได้รับรู้ถึงสัญญาซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าวเท่านั้น

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation ในช่วงต้น จะเห็นได้ว่า หากตีความกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าเป็นแบบ Novation ก็จะสามารถรักษานิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายให้ยังคงมีอยู่ แม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้อง จนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวไม่เสียเปล่าไป และยังคงสอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ทำให้กฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยเป็นเอกภาพและไม่เกิดปัญหาการตีความที่ลักลั่นกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยอีกด้วย

ดังนั้นจากเหตุผลที่ได้กล่าวในช่วงต้น จึงควรตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย ให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation

ภาพที่ 21: กระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า³²

³² ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, "นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า" (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 52.

5.3 วิเคราะห์ปัญหาสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ลักษณะของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีลักษณะใกล้เคียงกับนิติกรรม – สัญญาบางประเภทภายใต้ ป.พ.พ. จึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีสถานะทางกฎหมายที่สอดคล้องกับลักษณะของคำมั่นว่าจะซื้อหรือจะขาย สัญญาจะซื้อจะขาย สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลา หรือสัญญามีชื่อหรือเอกเทศสัญญาตาม ป.พ.พ. หรือไม่ อย่างไร ผู้เขียนขอวิเคราะห์แยกเป็นกรณี ดังนี้

(1) กรณีคำมั่นว่าจะซื้อจะขาย

แม้บทบัญญัติตามมาตรา 456 วรรคสอง* แห่ง ป.พ.พ. จะใช้คำว่า “คำมั่นในการซื้อขายทรัพย์สิน” ทำให้วัตถุประสงค์แห่งคำมั่นจะซื้อจะขายหมายถึงถึงสังหาริมทรัพย์ เช่น สินค้าเกษตรด้วยก็ตาม แต่สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 นั้นเป็นสัญญาซึ่งเป็นนิติกรรม 2 ฝ่าย มิใช่คำมั่นในความหมายทั่วไปที่เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวที่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา และหากผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าต้องการปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีอยู่เดิมให้หมดไปก่อนถึงกำหนดระยะเวลาตามสัญญา ก็สามารถหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) ได้ ซึ่งต่างจากคำมั่นว่าจะซื้อหรือจะขายที่ผู้ให้คำมั่นบ่งเวลาไว้ ผู้ให้คำมั่นจะต้องผูกพันตามคำมั่นและไม่อาจถอนคำมั่นนั้นได้ภายในระยะเวลาที่บ่งไว้ หรือหากเป็นคำมั่นว่าจะซื้อหรือจะขายที่ผู้ให้คำมั่นมิได้บ่งเวลาไว้ คำมั่นนั้นจะผูกพันผู้ให้คำมั่นตลอดไป ไม่อาจถอนได้ แต่หากผู้รับคำมั่นยังไม่ได้แสดงเจตนาสนองรับคำมั่น ผู้ให้คำมั่นอาจกำหนดระยะเวลา แล้วแจ้งให้ผู้รับคำมั่นแสดงเจตนาสนองรับกลับมาภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าผู้รับคำมั่นทราบแล้ว แต่เพิกเฉยไม่แสดงเจตนาสนองรับภายในเวลาที่กำหนด คำมั่นจึงจะสิ้นผลผูกพันไปตามป.พ.พ. มาตรา 454 วรรคสอง*

* มาตรา 456 วรรคสอง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า สัญญาจะขายหรือจะซื้อ หรือคำมั่นในการซื้อขายทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ หรือได้วางประจำไว้หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

* มาตรา 454 วรรคสอง แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า ถ้าในคำมั่นมิได้กำหนดเวลาไว้เพื่อการบอกกล่าว เช่นนั้นไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้ให้คำมั่นจะกำหนดเวลาพอสมควร และบอกกล่าวไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งให้ตอบมาเป็นแน่นอนภายในกำหนดนั้นก็ได้ ว่าจะทำการซื้อขายให้สำเร็จตลอดไปหรือไม่ ถ้าและไม่ตอบเป็นแน่นอนภายในกำหนดเวลานั้นไซ้ คำมั่นซึ่งได้ให้ไว้ก่อนนั้นก็เป็นอันไร้ผล

ดังนั้น สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 จึงแตกต่างจากคำมั่นว่าจะซื้อจะขาย และมีได้มีสถานะทางกฎหมายที่สอดคล้องกันแต่อย่างใด

(2) กรณีสัญญาจะซื้อจะขาย

ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา คู่สัญญาอาจทำสัญญาจะซื้อจะขายทรัพย์สินได้ทุกประเภท ไม่จำกัดเฉพาะทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 456 วรรคแรก* แห่ง ป.พ.พ. คู่สัญญาจึงอาจทำสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าเกษตรได้ด้วยเช่นกัน แต่กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นแบบ Open Offer ที่ไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้น แต่สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายทันที เกิดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้า 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อนั้น หรือ แบบ Novation ที่เมื่อเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายขึ้นแล้ว สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ซึ่งจะทำให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายระงับสิ้นไป และเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายอยขึ้นใหม่อีก 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อนั้น ต่างก็เป็นกระบวนการที่มีรูปแบบเฉพาะเป็นไปตามกลไกตลาดโดยอัตโนมัติ มิได้มีลักษณะของสัญญาจะซื้อจะขายที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาจะซื้อจะขายไว้ก่อน เพื่อให้มีผลผูกพันว่าจะไปทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกในอนาคต

นอกจากนี้ผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าอาจเลือกที่จะส่งมอบรับมอบ หรือไม่ส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก็ได้ โดยหากผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรตามสัญญา สำนักหักบัญชีจึงจะทำการจับคู่ข้อตกลงคงค้างที่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบดังกล่าว เพื่อให้เกิดเป็นสัญญาเพื่อการส่งมอบรับมอบอีกครั้งหนึ่ง จะเห็นได้ว่าสัญญาเพื่อการส่งมอบรับมอบที่เกิดขึ้นภายหลังนี้มิใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่ทำขึ้นตามความผูกพันของสัญญาจะซื้อจะขาย แต่เป็นไปตามกลไกตลาดเพื่อให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้า

* มาตรา 456 วรรคแรก แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายเรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย

สามารถส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรได้ตามสัญญา ดังนั้น สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 จึงมิได้มีสถานะทางกฎหมายเป็นสัญญาที่จะซื้อขายตาม ป.พ.พ.

(3) กรณีสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลา

ทรัพย์สินที่อาจเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายตามมาตรา 453* แห่งป.พ.พ. ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์ และสิทธิที่มีลักษณะเป็นกรรมสิทธิ์ คือสิทธิเหนือวัตถุที่มีรูปร่าง (อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์) กรณีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าไม่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้านั้นเป็นประเด็นปัญหาว่า คือการซื้อขายสิทธิที่มีอยู่เหนือสินค้าเกษตรหรือไม่ หรือเป็นการขายต่อสัญญาหรือไม่ โดยในประเด็นปัญหานี้ผู้เขียนขอแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี ดังนี้

(1) กรณีการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) กล่าวคือ ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าที่ไม่ประสงค์ส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรอาจปิดฐานะการถือครองสัญญาก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา โดยการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามที่เข้ามามีผลกับสัญญาเดิม (Offset Position) ซึ่งเป็นไปตามกลไกตลาด โดยสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามที่เกิดขึ้นภายหลังจะหักล้างกับสัญญาเดิม ทำให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าของผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าถือครองอยู่ในตลาดระงับสิ้นไป เมื่อไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ถือครองอยู่แล้ว จึงไม่อาจขายต่อสัญญาได้ และสิทธิในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ถือครองอยู่ก็จะระงับสิ้นไปตามสัญญาด้วย เมื่อผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าไม่มีสิทธิในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแล้ว จึงไม่อาจซื้อขายสิทธิที่มีอยู่เหนือสินค้าเกษตรตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้

นอกจากนี้ผลจากการหักล้างฐานะ ผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจจะได้กำไรหรือขาดทุนก็ได้ โดยจะคำนวณจากส่วนต่างของราคาฐานะขายกับราคาฐานะซื้อ (กำไร/ขาดทุน = ราคาของฐานะขาย - ราคาของฐานะซื้อ) ซึ่งกำไร/ขาดทุนดังกล่าวเป็นผลจากส่วนต่างของความผันผวนของราคาซื้อขายล่วงหน้า จึงมิใช่ค่าซื้อขายสัญญา และมีใช่ค่าซื้อขายสิทธิแต่อย่างใด

(2) กรณีชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) กล่าวคือ ในการซื้อขายล่วงหน้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบเป็นแบบ Both Options เมื่อครบกำหนด

* มาตรา 453 แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย”

ระยะเวลาส่งมอบรับมอบ ผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) ก็ได้ โดยสำนักหักบัญชีจะทำการหักล้างสัญญาของผู้ซื้อหรือผู้ขายด้วยการปรับมูลค่าของสัญญาตามราคายุติสุดท้าย (Final Settlement Price) แล้วให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายชำระราคาส่วนต่างของสัญญาดังกล่าวเป็นเงิน เมื่อสำนักหักบัญชีหักล้างสัญญาดังกล่าวแล้ว สัญญาซื้อขายล่วงหน้าของผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าถือครองอยู่ในตลาดจะระงับสิ้นไป เมื่อไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าถือครองอยู่แล้ว จึงไม่อาจขายต่อสัญญาได้ และสิทธิในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าถือครองอยู่ก็จะระงับสิ้นไปตามสัญญาด้วย เมื่อผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าไม่มีสิทธิในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแล้ว จึงไม่อาจซื้อขายสิทธิที่มีอยู่เหนือสินค้าเกษตรตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้

นอกจากนี้การใช้ราคายุติสุดท้ายในการคำนวณผลกำไร/ขาดทุนดังกล่าว คล้ายกับการคำนวณส่วนต่างของราคาฐานขายกับราคาฐานซื้อในข้อ (1) ดังนั้น กำไร/ขาดทุนที่ได้จึงเป็นผลจากส่วนต่างของความผันผวนของราคาซื้อขายล่วงหน้า มิใช่ค่าซื้อขายสัญญา และมีใช่ค่าซื้อขายสิทธิเช่นกัน

ดังนั้นการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของผู้ซื้อหรือผู้ขายไม่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้าทั้ง 2 กรณี ดังกล่าว จึงมิใช่การซื้อขายสัญญา และมีใช่การซื้อขายสิทธิที่มีอยู่เหนือสินค้าเกษตรแต่อย่างใด

สำหรับประเด็นปัญหาว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขหรือไม่นั้น ผู้เขียนแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี ดังนี้

(1) กรณีผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าไม่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ากรณีนี้เกิดขึ้นและเป็นผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าทันทีให้ต้องมีภาระผูกพันตามที่ตนเปิดฐานะการถือครองจนกว่าผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าจะปิดฐานะการถือครองสัญญาก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา โดยวิธีหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบเป็นแบบ Both Options โดยวิธีชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) ส่วนผลทางทรัพย์สินในกรณีนี้จะไม่มีเนื่องจากไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรเกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าไม่มีเงื่อนไขซึ่งเป็นเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ตาม ป.พ.พ. มาตรา

182* หรือเงื่อนไขเวลาซึ่งเป็นเหตุการณ์ในอนาคตที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 191* มากำหนดความเป็นผลหรือความสิ้นผลของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแต่อย่างใด

(2) กรณีผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตร แม้จะกำหนดเวลาในการส่งมอบรับมอบไว้ล่วงหน้าในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า แต่กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการซื้อขายล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประกันความเสี่ยงของการผันผวนของราคาสินค้าเกษตร จึงมิใช่เงื่อนไขซึ่งเป็นเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ และมีเงื่อนไขเวลาซึ่งเป็นเหตุการณ์ในอนาคตที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ตาม ป.พ.พ. ที่มากำหนดความเป็นผลหรือความสิ้นผลของสัญญา สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ากรณีนี้เกิดขึ้นและเป็นผลทางหนึ่งผู้พ้นคู่สัญญาผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าทันทีให้ต้องมีภาระผูกพันตามที่ตนเปิดฐานะการถือครองจนกว่าผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าจะปิดฐานะการถือครองสัญญา ส่วนผลทางทรัพย์สินในการโอนกรรมสิทธิ์ในขั้นตอนนี้จะยังไม่มี จนกระทั่งครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบ สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงคงค้างที่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบดังกล่าว เพื่อให้เกิดเป็นสัญญาเพื่อการส่งมอบรับมอบอีกครั้งหนึ่ง ในขั้นตอนนี้จึงจะเกิดผลทางหนึ่งในการส่งมอบรับมอบและชำระราคา กับผลทางทรัพย์สินในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยตามสัญญาเพื่อการส่งมอบรับมอบที่เกิดขึ้นภายหลังนี้ ซึ่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้าเกษตรล่วงหน้าแต่ละประเภทได้กำหนดเรื่องการส่งมอบรับมอบและชำระราคากับการโอนกรรมสิทธิ์* ไว้โดยเฉพาะแล้ว โดยจะกำหนดเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบ เงื่อนไขการชำระราคา

* มาตรา 182 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า ข้อความใดอันบังคับไว้ให้นิติกรรมเป็นผลหรือสิ้นผลต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ในอนาคต ข้อความนั้นเรียกว่าเงื่อนไข

* มาตรา 191 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นกำหนดไว้ ห้ามมิให้ทวงถามให้ปฏิบัติการตามนิติกรรมนั้นก่อนถึงเวลาที่กำหนด

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเวลาสิ้นสุดกำหนดไว้ นิติกรรมนั้นย่อมสิ้นผลเมื่อถึงเวลาที่กำหนด

* ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่กำหนดเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ไว้แล้ว

(1) ข้อ 26.2 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ย่างแผ่นรมคว้น ชั้น 3 พ.ศ. 2550 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2550 บัญญัติว่า

“ข้อ 26 กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้า

26.2 กรรมสิทธิ์ในสินค้าของสมาชิกผู้ขายจะโอนไปยังสมาชิกผู้ซื้อเมื่อสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อได้ทำการยืนยันการส่งมอบและรับมอบสินค้าต่อสำนักหักบัญชีตาม ข้อ 25.2 แล้ว”

และเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์แยกออกจากกัน แต่หากมิได้บัญญัติเรื่องใดไว้ก็อาจนำ ป.พ.พ. มาใช้บังคับได้ในฐานะบทกฎหมายทั่วไป เงื่อนไขทั้ง 3 เรื่องนี้จึงเป็นเงื่อนไขทั่วไปที่ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ดังกล่าวบัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดความเป็นผลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มิใช่เงื่อนไขบังคับก่อน หรือเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นตาม ป.พ.พ. ที่มากำหนดความเป็นผลของสัญญา ดังนั้น สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 จึงมิใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาตาม ป.พ.พ. แต่อย่างใด

(4) กรณีสัญญามีชื่อหรือเอกเทศสัญญา

ในประเด็นปัญหาเรื่องสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่ามีสถานะทางกฎหมายเป็นสัญญามีชื่อหรือเอกเทศสัญญาหรือไม่นั้น บุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และบุคคลที่เกี่ยวข้องของหลายท่านมีความเห็นสอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกัน แต่บางท่านก็มีความเห็นแตกต่างไปบ้างในบางประการ ดังนี้คือ

ความเห็นแนวทางแรกเห็นว่า แม้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมี พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้เป็นพิเศษไปจากบทบัญญัติลักษณะซื้อขายใน ป.พ.พ. แต่ก็สามารถนำ ป.พ.พ. มาบังคับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ ดังจะเห็นได้จากความเห็นของคุณสุภาพวงศ์เกียรติขจร ในฐานะอธิบดีรองเลขาธิการ ของ สำนักงาน ก.ส.ล. ที่ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็คือสัญญาซื้อขายที่มีลักษณะตาม

(2) ข้อ 29 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวหอมมะลิไทย ประเภทข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2551 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2551 บัญญัติว่า

“ข้อ 29 กรรมสิทธิ์ของสินค้า

เมื่อผู้ขายได้นำสินค้ามาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ ณ คลังสินค้าหรือโรงงาน และคลังสินค้าหรือโรงงานได้ออกใบรับสินค้าให้แล้ว ให้กรรมสิทธิ์ของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อทันที เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ซื้อร้องขอให้มีการตรวจสอบเอกลักษณ์พันธุกรรม (DNA) เพิ่มเติมตามข้อ 26.4.5 ให้กรรมสิทธิ์ของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อเมื่อผู้ซื้อได้รับใบรับรองผลการตรวจสอบเอกลักษณ์พันธุกรรม (DNA) ที่แสดงว่าสินค้านั้นเป็นข้าวหอมมะลิไทย”

(3) ข้อ 30 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้น (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2552 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 3 กรกฎาคม 2552 บัญญัติว่า

“ข้อ 30 กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้า

เมื่อผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าออกใบรับรองคุณภาพและน้ำหนักของสินค้าให้แก่ผู้ขาย ให้กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อทันที”

กฎหมายเฉพาะที่กำหนดไว้นั่นเอง ไม่ใช่สัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. แต่เพื่อให้สิทธิและหน้าที่ของ คู่สัญญาในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรมีความสมบูรณ์ก็สามารถนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายใน ป.พ.พ. มาปรับใช้ได้”³³ ทั้งนี้ คุณพงศ์ศักดิ์ ศิริรังวงษา³⁴ ในฐานะอดีตผู้อำนวยการ ฝ่ายกฎหมายของ ต.ส.ล. และคุณวิชาตี อินทร์กิง³⁵ ในฐานะผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายของ สำนักงาน ก.ส.ล. ก็มีความเห็นที่สอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกันกับความเห็นของคุณสุภาพ วงศ์เกียรติขจร เช่นเดียวกัน

ความเห็นแนวทางที่สองเห็นว่า สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีพ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้เป็นการเฉพาะแล้วจึงไม่สามารถนำบทบัญญัติลักษณะซื้อขายในป.พ.พ. มาบังคับใช้กับ สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ ดังจะเห็นได้จากความเห็นของคุณภาวิณี กรุดทอง ในฐานะนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้มีลักษณะในทางกฎหมายเป็นการซื้อขายตามความหมายของมาตรา 453 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่งมุ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินที่ซื้อขายกันทันทีที่ทำสัญญากันตามมาตรา 458 แห่ง ป.พ.พ. แต่เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินที่เป็นวัตถุของสัญญากันในอนาคต และผู้ซื้อตกลงจะชำระราคาให้ผู้ขายในอนาคตเช่นกัน อย่างไรก็ตาม แม้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามิได้มีลักษณะในทางกฎหมายเป็นสัญญาซื้อขายตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. แต่ สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็ไม่ถือเป็นสัญญาไม่มีชื่ออันจะต้องนำหลักเกณฑ์ทั่วไปว่า ด้วยเรื่องสัญญาตาม ป.พ.พ. มาใช้บังคับ เนื่องจากได้มีการตราพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงเป็นสัญญาซื้อขายตาม

³³ สุภาพ วงศ์เกียรติขจร, “กฎหมายเกี่ยวกับระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้า (ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้า),” วารสารนิติศาสตร์: 25.

³⁴ สัมภาษณ์ พงศ์ศักดิ์ ศิริรังวงษา, อดีตผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, 17 ธันวาคม 2553.

³⁵ สัมภาษณ์ วิชาตี อินทร์กิง, ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรล่วงหน้า, 15 ธันวาคม 2553.

พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติดังกล่าวนั่นเอง³⁶

จากการศึกษา ผู้เขียนมีความเห็นที่สอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกันกับความเห็นแนวทางแรกของคุณสุภาพ วงศ์เกียรติขจร, คุณพงศ์ศักดิ์ ศิริรักวงษา และคุณวิรัชชาติ อินทร์กมล กล่าวคือ สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เป็นสัญญาซื้อขายที่อยู่ภายใต้กฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงมีลักษณะเป็นสัญญามีชื่อหรือเอกเทศสัญญา มิใช่สัญญาซื้อขายทั่วไปภายใต้ ป.พ.พ. โดยบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้วางหลักเกณฑ์รูปแบบเฉพาะไว้หลายประการ เช่น

(1) การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เป็นการซื้อขายกันเฉพาะในตลาดล่วงหน้าที่ตั้งขึ้นโดยเฉพาะเท่านั้น

(2) การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าดังกล่าวเป็นการซื้อขายที่มีข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามมาตรฐานที่ ต.ส.ล. กำหนด คู่กรณีจึงไม่อาจตกลงให้แตกต่างกันไปตามความต้องการของตนได้

(3) ผู้ทำคำเสนอเพื่อซื้อหรือขายจะไม่ทราบว่ามีใครเป็นผู้รับคำเสนอ และเมื่อคำเสนอและคำสนองต้องตรงกัน (หมายถึงเกิดการ “จับคู่” แล้ว) ผู้ทำคำสนองก็ไม่ทราบว่ามีใครเป็นผู้ทำคำเสนอ แต่จะทราบว่าใครเป็นผู้ส่งมอบหรือรับมอบสินค้าก็ต่อเมื่อเกิดการจับคู่เพื่อการส่งมอบหลัง “วันซื้อขายสุดท้าย” แล้วเท่านั้น

(4) ผู้ซื้อและผู้ขายไม่ต้องเข้ารับความเสี่ยงจากการบิดพลิ้วสัญญาของฝ่ายตรงข้ามเพราะมีสำนักหักบัญชีเข้าเป็นคู่สัญญาแทนทันที

(5) เป็นการซื้อขายที่มีราคาซื้อขายปรับเปลี่ยนจากราคาเดิม ณ วันทำสัญญาได้ตลอดเวลา เพราะมีการปรับมูลค่าสัญญาเป็นรายวัน (Daily Marking to Market)

(6) เป็นการซื้อขายที่ต้องมีการวางเงินประกัน (Margin) ซึ่งอาจมีการจ่ายเพิ่มเติมหรือได้รับคืนบางส่วนเมื่อมูลค่าสินค้าเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน (Daily Settlement Price)

³⁶ ภาวิณี กรุดทอง, “นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542,” หน้า 131.

(7) หากผู้ซื้อและผู้ขายไม่ต้องการส่งมอบหรือรับมอบสินค้า ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถหักล้างฐานะ (Offset) ออกไปได้ก่อนสิ้นกำหนดเวลาใน “วันซื้อขายสุดท้าย” โดยไม่ถือว่าเป็นการผิดสัญญา³⁷

นอกจากนี้ หากกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ คือ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติถึงเรื่องใดไว้ก็อาจนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายภายใต้ ป.พ.พ. มาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ด้วยเหตุผลที่ว่า

(1) ตามมาตรา 3* แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาที่มีการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินและการชำระราคาระหว่างคู่กรณีเป็นการตอบแทน เช่นเดียวกับสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. มาตรา 453* แม้ในบางกรณีผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าอาจปิดฐานะการถือครองสัญญาก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา โดยวิธีหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือ อาจปิดฐานะการถือครองสัญญาเมื่อครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบเป็นแบบ Both Options โดยวิธีชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) ทำให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าไม่ต้องส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรก็ตาม แต่กระบวนการดังกล่าวก็เป็นไปตามกลไกตลาดเพื่อให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าสามารถแสวงหากำไรจากการซื้อขายล่วงหน้าได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์หลักของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก็ยังคงเป็นสัญญาที่มีเป้าหมายในการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินและการชำระราคาระหว่างคู่กรณีเป็นการตอบแทน เพียงแต่ ต.ส.ล. เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าอาจไม่ต้องส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรตามที่กล่าวไปนั้น ดังนั้น หาก พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติถึงเรื่องใดไว้โดยเฉพาะก็สามารถนำบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. บรรพ 3

³⁷ สุภาพ วงศ์เกียรติขจร, “กฎหมายเกี่ยวกับระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้า (ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้า),” วารสารนิติศาสตร์: 25-26.

* มาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า “การซื้อขายล่วงหน้าหมายความว่า การซื้อขายสินค้าเกษตรโดยวิธีประมูลโดยเปิดเผยในตลาดเพื่อรับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นในวันข้างหน้าตามปริมาณและราคาที่ตกลงกันตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด”

* มาตรา 453 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า “อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย”

เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขาย หมวด 2 เรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย และหมวด 3 เรื่องหน้าที่ของผู้ซื้อมาปรับใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้³⁸

(2) ในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายนั้น ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายไว้ว่า กฎหมายทั่วไป (Lex Generalis) หมายความว่า กฎหมายที่มีข้อความที่ใช้บังคับทั่วไปโดยไม่จำกัดบุคคล สถานที่ เวลา เรื่อง ฯลฯ เช่น บทบัญญัติของ ป.พ.พ. ส่วนกฎหมายพิเศษ (Lex Specialis) หมายความว่า กฎหมายที่มีข้อความที่ใช้บังคับจำกัดบุคคล เช่น ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานเป็นกฎหมายพิเศษ จึงเป็นกฎหมายที่ใช้แทนสัญญาจ้างแรงงานตาม ป.พ.พ. ในการบังคับใช้กฎหมายนั้น ต้องพิจารณาเสียก่อนว่า บทบัญญัติใดเป็นกฎหมายทั่วไป และบทบัญญัติใดเป็นกฎหมายพิเศษ เพราะถ้ามีบทบัญญัติทั่วไป และมีบทบัญญัติพิเศษใช้บังคับอยู่ในเวลาเดียวกันในเรื่องเดียวกัน ต้องใช้บทบัญญัติพิเศษ โดยไม่ต้องใช้บทบัญญัติทั่วไป เพราะต้องถือว่าบทกฎหมายพิเศษต้องมาก่อนกฎหมายทั่วไป³⁹

ดังนั้น เมื่อบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขาย เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายโดยทั่วไปไม่ได้บัญญัติโดยเฉพาะเจาะจงถึงการซื้อขายสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่งไว้เป็นพิเศษจึงมีลักษณะเป็นกฎหมายทั่วไป ส่วน พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตร ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้เป็นการเฉพาะเป็นพิเศษแตกต่างไปจากสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายพิเศษ ในการบังคับใช้กฎหมายเรื่องใด หากมีบัญญัติไว้แล้วโดยชัดแจ้งใน พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ก็ต้องเอามาใช้บังคับ แต่ถ้าเรื่องใด พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติไว้ ก็ต้องเอา ป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขายมาปรับใช้ได้ เพราะ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายพิเศษมิได้ยกเลิก ป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายทั่วไป

³⁸ สุภาพ วงศ์เกียรติขจร, "กฎหมายเกี่ยวกับระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้า (ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้า)," วารสารนิติศาสตร์: 28.

³⁹ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 18 แก้ไขปรับปรุงโดย สมยศ เชื้อไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 123-124.

5.4 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

หัวข้อนี้ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่ามีสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาฝ่ายใดเกิดขึ้นบ้าง และเทียบเคียงกับสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ตาม ป.พ.พ. ได้หรือไม่ อย่างไร

กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเริ่มต้นจากฝ่ายผู้ซื้อจะต้องทำสัญญากับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อ และฝ่ายผู้ขายจะต้องทำสัญญากับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขาย โดยมอบอำนาจให้นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายของตนดำเนินการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแทนตนนั้น ในช่วงเวลานี้จะเกิดสัญญาตัวแทนขึ้น 2 สัญญา ได้แก่ สัญญาตัวแทนระหว่างฝ่ายผู้ซื้อ (ซึ่งมีฐานะเปรียบเสมือนตัวการ) กับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อ (ซึ่งมีฐานะเปรียบเสมือนตัวแทน) และสัญญาตัวแทนระหว่างฝ่ายผู้ขาย (ซึ่งมีฐานะเปรียบเสมือนตัวการ) กับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขาย (ซึ่งมีฐานะเปรียบเสมือนตัวการ) แต่ลักษณะทางกฎหมายของสัญญาตัวแทน 2 สัญญาดังกล่าวมิได้เป็นไปตามลักษณะของสัญญาตัวแทนตาม ป.พ.พ. เนื่องจากฝ่ายผู้ซื้อและฝ่ายผู้ขายซึ่งมีฐานะเปรียบเสมือนตัวการมิได้มีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการใดที่นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อและนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขายได้กระทำภายในขอบอำนาจตาม ป.พ.พ. มาตรา 820* และสัญญาตัวแทน 2 สัญญาดังกล่าวก็มิได้เป็นมีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญานายหน้าเช่นกัน เนื่องจากนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อและนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขายมิได้ตกลงจะรับบำเหน็จเพื่อชี้ช่องให้ฝ่ายผู้ซื้อและฝ่ายผู้ขายเข้าทำสัญญากันตาม ป.พ.พ. มาตรา 845 วรรคแรก* แต่นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อและนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขายเข้าทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้วยตนเอง และมีความผูกพันต่อคู่สัญญาซื้อขายล่วงหน้าอีกฝ่ายด้วย สัญญาตัวแทน 2 สัญญาดังกล่าวจึงมีลักษณะสอดคล้องกับสัญญาตัวแทนค้าต่างตาม ป.พ.พ. มาตรา 833 และ 837*

* มาตรา 820 แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลายอันตัวแทนหรือตัวแทนช่วงได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน”

* มาตรา 845 วรรคแรก แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “บุคคลผู้ใดตกลงจะให้คำบำเหน็จแก่นายหน้าเพื่อที่ชี้ช่องให้ได้เข้าทำสัญญาก็ดี จัดการให้ได้เข้าทำสัญญากันก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบใช้คำบำเหน็จก็ต่อเมื่อสัญญานั้นได้ทำกันสำเร็จเนื่องแต่ผลแห่งการที่นายหน้าได้ชี้ช่องหรือจัดการนั้น...”

* มาตรา 833 แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “อันว่าตัวแทนค้าต่าง คือบุคคลซึ่งในทางค้าขายของเขาย่อมทำการซื้อหรือขายทรัพย์สิน หรือรับจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่นในนามของตนเองต่างตัวการ”

แต่ถึงกระนั้นนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อ และผู้ขายกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขายก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะคือ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า แต่หากบทบัญญัติในเรื่องใดที่กฎหมายเฉพาะนั้นมีได้กล่าวไว้ ก็อาจนำ ป.พ.พ. เรื่องตัวแทนค้าต่างซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้ได้ อย่างไรก็ตาม สำหรับประเด็นเรื่องนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า ผู้เขียนขอจำกัดกรอบการศึกษาไว้เพียงเท่านี้ เนื่องจากคุณโพชนงค์ เพ็ชรน้อย ได้ศึกษาประเด็นนี้ไว้โดยละเอียดแล้วในวิทยานิพนธ์เรื่องนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2550

กระบวนการต่อมาหลังจากผู้ซื้อและผู้ขายทำสัญญากับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตนให้ส่งคำสั่งซื้อเข้าไปในระบบการซื้อขายแทนตนแล้ว นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อและนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขายก็จะส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายเข้าไปในระบบการซื้อขายแทนผู้ซื้อและผู้ขาย จากนั้นระบบจะจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ตรงกันเข้าด้วยกัน และบันทึกการจับคู่พร้อมยืนยันการชื้อขายนั้นทันที และเนื่องจากตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ไม่ได้ระบุถึงรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าว่าเป็นรูปแบบใด ผู้เขียนจึงขอแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี

(1) กรณีกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาแบบ Open Offer

กระบวนการก่อให้เกิดสัญญาแบบ Open Offer จะไม่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้น แต่สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายทันที เกิดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้า 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ

โดยกระบวนการนี้สำนักหักบัญชีจะไม่ได้รับโอนสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจากคู่สัญญาฝ่ายใด แต่จะเข้าเป็นคู่สัญญาเองโดยตรง จึงแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องที่เป็นการโอนเฉพาะสิทธิ และแตกต่างกับการโอนสัญญาที่เป็นการโอนทั้งสิทธิและหน้าที่ และการที่สำนักหักบัญชีเข้าเป็นคู่สัญญาเองโดยตรง มิได้มีการเปลี่ยนตัวหนี้หรือเปลี่ยนตัวคู่สัญญา จึงแตกต่างกับการแปลงหนี้ใหม่ที่จะต้องการเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้เป็นอย่างใด

มาตรา 837 แห่งป.พ.พ. บัญญัติว่า “ในการที่ตัวแทนค้าต่างทำการขายหรือซื้อหรือจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่นต่างตัวการนั้น ท่านว่าตัวแทนค้าต่างย่อมได้ซึ่งสิทธิอันมีต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในกิจการเช่นนั้น และตัวแทนค้าต่างย่อมเป็นผู้ต้องผูกพันต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้นด้วย”

อย่างหนึ่ง คือ เปลี่ยนตัวหนี้ หรือเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้ นอกจากนี้ กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer นั้นเป็นไปตามกลไกตลาดโดยอัตโนมัติมิได้เกิดจากการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องเช่นการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ อีกทั้งผลของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer นั้น จะไม่มีมูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้น แต่สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันเป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายทันที เกิดเป็น มูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ จึงแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้อง และการโอนสัญญาที่ผูกพันตามมูลหนี้ในสัญญาเพียงสัญญาเดียว และแตกต่างกับการแปลงหนี้ใหม่ที่มีมูลหนี้เดิมเกิดขึ้นก่อน และต่อมามูลหนี้เดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาเดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) โดยจะผูกพันตามมูลหนี้ใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือตามมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) ในสัญญาที่เกิดขึ้นเพียงสัญญาเดียว

ดังนั้นกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer จึงมีรูปแบบเฉพาะ มิได้มีลักษณะสอดคล้องกับการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ตาม ป.พ.พ. แต่อย่างใด

(2) กรณีกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation

กระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation เมื่อเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายขึ้นแล้ว สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ทำให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายระงับสิ้นไป และเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้นใหม่ 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ

โดยกระบวนการนี้สำนักหักบัญชีจะไม่ได้รับไปซึ่งสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว จึงแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องที่เป็นการโอนเฉพาะสิทธิ และแตกต่างกับการโอนสัญญาที่เป็นการโอนทั้งสิทธิและหน้าที่ นอกจากนี้ แม้การที่สำนักหักบัญชีเข้ามาแทนที่เป็นคู่สัญญาจะเสมือนเป็นการเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ คือ เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ และลูกหนี้ แต่การที่สำนักหักบัญชีเข้ามาแทนที่เป็นคู่สัญญาดังกล่าวไม่ได้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์

ในการสวมฐานะความเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้เช่นการแปลงหนี้ใหม่ แต่เป็นไปเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบการซื้อขายล่วงหน้า และเพื่อให้กลไกตลาดดำเนินต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation เป็นไปตามกลไกตลาดโดยอัตโนมัติ มิได้เกิดจากการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องเช่นการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ อีกทั้งผลของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Novation นั้น จะเกิดมูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายขึ้นก่อน จากนั้นสำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ทำให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายระงับสิ้นไป และเกิดมูลหนี้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้น 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อ กับสมาชิกตลาดผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขาย กับสมาชิกตลาดผู้ซื้อ จึงแตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้อง และการโอนสัญญาที่ยังคงผูกพันตามมูลหนี้เดิม ไม่มีมูลหนี้ใหม่เกิดขึ้น และแตกต่างกับการแปลงหนี้ใหม่ที่มีมูลหนี้เดิมเกิดขึ้นก่อน และต่อมามูลหนี้เดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาเดิมนั้นจะระงับสิ้นไป (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) โดยจะผูกพันตามมูลหนี้ใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวหนี้) หรือตามมูลหนี้ระหว่างคู่สัญญาใหม่ (กรณีเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนตัวลูกหนี้) ในสัญญาที่เกิดขึ้นเพียงสัญญาเดียว

ดังนั้นกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแบบ Novation จึงมีรูปแบบเฉพาะ มิได้มีลักษณะสอดคล้องกับการโอนสิทธิเรียกร้อง การโอนสัญญา และการแปลงหนี้ใหม่ตาม ป.พ.พ. เช่นกัน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเปรียบเทียบกับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open Offer กับ แบบ Novation ดังนี้

ตารางที่ 16: การเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครอง
สัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation

Open offer	Novation
(1) สัญญาระหว่างผู้ซื้อกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อ	(1) สัญญาระหว่างผู้ซื้อกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อ
(2) สัญญาระหว่างผู้ขายกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขาย	(2) สัญญาระหว่างผู้ขายกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ขาย
(3) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อ กับสมาชิกผู้ขาย	(3) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อ กับสมาชิกผู้ขาย
(4) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ	(4) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อ กับสมาชิกผู้ขาย
	(5) สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ

อย่างไรก็ดี การเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในส่วนของผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้า จะเห็นได้ว่ามิได้มีสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง แต่มีสัญญาระหว่างตนเอง (ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้า) กับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตน และสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกตลาด (นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตน) เป็นตัวเชื่อมนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งเจตนาารมณในการกำหนดนิติสัมพันธ์โดยใช้สำนักหักบัญชีเป็นตัวกลางโดยให้เข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาในการซื้อขายล่วงหน้า ก็เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบการซื้อขายล่วงหน้า ป้องกันมิให้คู่สัญญาบิดพลิ้ว และเพื่อให้กลไกตลาดไม่ว่าจะเป็นการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) ดำเนินต่อไปได้

5.5 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

หัวข้อนี้ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่ามีสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาฝ่ายใดเกิดขึ้นบ้าง และเทียบเคียงกับสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ตาม ป.พ.พ. ได้หรือไม่ อย่างไร

การปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าสามารถทำได้หลายวิธีการ* ดังนั้นผู้เขียนจึงขอพิจารณาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาแบ่งตามวิธีการ ดังนี้

(1) การหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือการล้างฐานะการถือครอง

ตามข้อ 31* แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 กำหนดให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าสามารถหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) ได้ เช่น หากผู้ซื้อถือครองสัญญาล่วงหน้าด้านซื้อ ก็ต้องทำสัญญาล่วงหน้าด้านขายเพื่อหักล้างฐานะและปิดฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าด้านซื้อดังกล่าว หรือหากผู้ขายถือครองสัญญาล่วงหน้าด้านขาย ก็ต้องทำสัญญาล่วงหน้าด้านซื้อเพื่อหักล้างฐานะและปิดฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าด้านขายดังกล่าว ซึ่งการปิดฐานะการถือครองสัญญาโดยวิธีล้างฐานะการถือครองนี้จะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิมเกิดขึ้น โดยเสมือนเป็นการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าอีกครั้งแต่ลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม และเนื่องจากตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ไม่ได้ระบุถึงรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าว่าเป็นรูปแบบใด จำนวนสัญญาที่เกิดขึ้นในการซื้อขายล่วงหน้าในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม จึงขึ้นกับรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาว่าเป็นแบบ Open Offer

* ข้อ 30 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล)พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “การยุติฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำได้ ดังนี้

- (1) ล้างฐานะการถือครอง
- (2) ชำระราคา รับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตรตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า และตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการรับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตร
- (3) อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนดให้เป็นการยุติฐานะการถือครอง”

* ข้อ 31 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ประมวล)พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า “การถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าใด หากมีการซื้อหรือขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าในสินค้าเกษตรชนิดหรือประเภท และเดือนส่งมอบเดียวกันในทางตรงกันข้าม และเป็นบัญชีการซื้อขายเดียวกัน ให้ถือว่าเป็นการล้างฐานะการถือครอง ทั้งนี้ ตามลำดับการซื้อขายก่อนหลัง (First-in-First-out)”

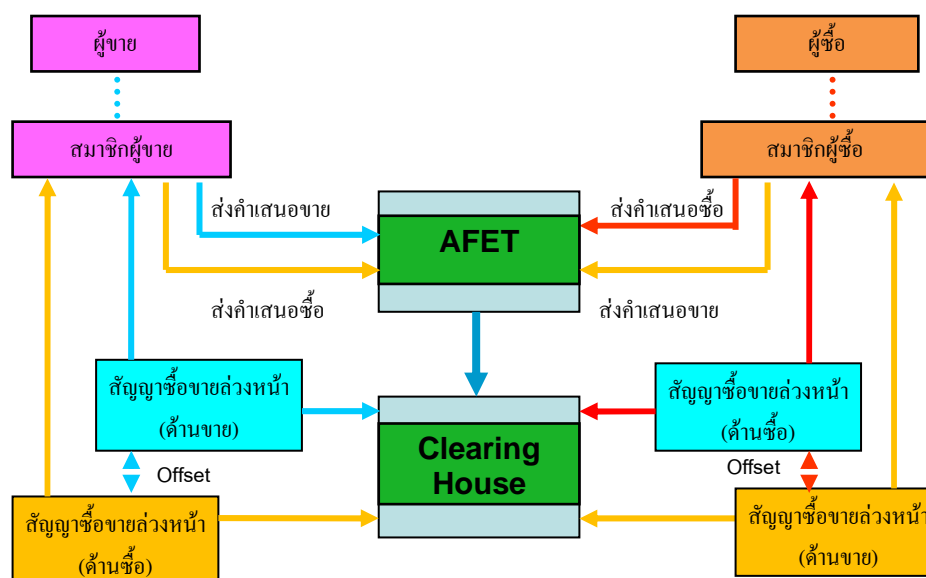
หรือ Novation ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 5.4 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่าการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) นี้ มีลักษณะทางกฎหมายที่สอดคล้องกับเรื่องหนึ่งเคลื่อนกลืนกันหรือเรื่องหักกลบลบหนี้ตาม ป.พ.พ. หรือไม่ อย่างไร โดยบทบัญญัติเรื่องหนึ่งเคลื่อนกลืนกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 353* กำหนดว่า ถ้าสิทธิและความรับผิดในหนี้รายใดตกอยู่แก่บุคคลคนเดียวกัน หนี้รายนั้นก็ระงับสิ้นไป แต่ลักษณะการหักล้างฐานะดังกล่าวเป็นการทำสัญญาขึ้นใหม่ในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม มิใช่กรณีสิทธิและความรับผิดในมูลหนี้เดิมตกอยู่แก่บุคคลคนเดียวกันเช่นในเรื่องหนึ่งเคลื่อนกลืน ส่วนบทบัญญัติในเรื่องหักกลบลบหนี้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 341 วรรคหนึ่ง* กำหนดว่า ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกันในมูลหนี้อันมีวัตถุเป็นอย่างเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดชำระ ลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมจะหลุดพ้นจากหนี้ของตนด้วยการหักกลบลบกันได้เพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้น เทียบเคียงได้กับลักษณะการหักล้างฐานะการถือครองสัญญาที่เป็นการทำสัญญาขึ้นใหม่ในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิมเพื่อมาการหักล้างฐานะกัน แต่การหักล้างฐานะนี้ มูลหนี้ทั้ง 2 ราย ไม่จำเป็นต้องถึงกำหนดชำระ เมื่อมีการเปิดฐานะการถือครองสัญญาขึ้นเมื่อใด สามารถหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิมได้ทันที ดังนั้นการหักล้างฐานะนี้จึงมิได้มีลักษณะทางกฎหมายที่สอดคล้องกับเรื่องหนึ่งเคลื่อนกลืนกันหรือเรื่องหักกลบลบหนี้ตาม ป.พ.พ.

* มาตรา 353 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า "ถ้าสิทธิและความรับผิดในหนี้รายใดตกอยู่แก่บุคคลคนเดียวกัน ท่านว่าหนี้รายนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป เว้นแต่เมื่อหนี้ดังกล่าวไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอก หรือเมื่อสลักหลังตัวเงิน กลับคืนตามความในมาตรา 917 วรรคสาม"

* มาตรา 341 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกันโดยมูลหนี้อันมีวัตถุเป็นอย่างเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดชำระ ไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมจะหลุดพ้นจากหนี้ของตนด้วยหักกลบลบกันได้เพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ฝ่ายหนึ่งจะไม่เปิดช่องให้หักกลบลบกันได้"

ภาพที่ 22: การเกิดของสัญญาโดยวิธีการล้างฐานะการถือครอง

(2) การแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้า นอก ต.ส.ล. (Exchange of Futures for Physicals: EFP)

ตามข้อ 5 และ ข้อ 8 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้านอกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (Exchange of Futures for Physicals) พ.ศ. 2550 ลงวันที่ 20 เมษายน 2550 บัญญัติว่า

“ข้อ 5 การแลกเปลี่ยนฐานะการถือครอง”^{*}

^{*} ข้อ 4 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้านอกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (Exchange of Futures for Physicals) พ.ศ. 2550 ลงวันที่ 20 เมษายน 2550 บัญญัติว่า

“แลกเปลี่ยนฐานะการถือครอง” หมายความว่า การนำฐานะเป็นผู้ขายหรือฐานะเป็นผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันมาแลกเปลี่ยนกับฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าในด้านตรงกันข้ามที่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อจะมีอยู่กับสำนักหักบัญชี กล่าวคือ แลกการเป็นผู้ขายตามสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันกับการเป็นผู้ซื้อตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า และแลกการเป็นผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันกับการเป็นผู้ขายตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้

“สัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกัน” หมายความว่า สัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าประเภทเดียวกันระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อที่ได้จัดทำขึ้นนอกตลาดก่อนการยื่นขอแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองและยังคงมีผลใช้บังคับอยู่โดยคู่สัญญาไม่มีเจตนาจะยกเลิกหรือเพิกถอนหลังจากการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองสิ้นสุดลง

ก่อนยื่นคำขอแลกเปลี่ยนการถือครองตามข้อ 7* สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อ
ผู้ยื่นคำขอจะต้องตรวจสอบให้ปรากฏหลักฐานว่า

5.1 ลูกค้ำของสมาชิกเป็นคู่สัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกัน

5.2 สัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันตามข้อ 5.1 กำหนดให้ลูกค้ำของ
สมาชิกส่งมอบและชำระราคาต่อกันภายในวันหรือถัดจากวันที่ยื่นขอแลกเปลี่ยนการถือครองหรือ
ภายในกำหนดระยะเวลาอันสมควรหลังจากวันดังกล่าว ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามวิธีปฏิบัติทางการค้า
ปกติโดยทั่วไป...” และ

“ข้อ 8 การดำเนินการเพื่อแลกเปลี่ยนการถือครอง

ในการดำเนินการเพื่อแลกเปลี่ยนการถือครองตามข้อบังคับนี้ เมื่อคำขอตามข้อ 7
ไม่ได้รับการปฏิเสธจากตลาด สำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นผู้ขาย* ให้แก่สมาชิกผู้ซื้อและเข้าเป็นผู้ซื้อ
ให้แก่สมาชิกผู้ขายสำหรับฐานะการถือครองที่เกิดขึ้น

“สินค้าประเภทเดียวกัน” หมายความว่า ผลผลิตทางการเกษตรประเภทเดียวกับสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้า
และให้หมายความรวมถึงผลผลิตทางการเกษตรประเภทอื่นที่ตลาดพิจารณาแล้วเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของราคาของผลผลิต
ทางการเกษตรประเภทนั้นและราคาของสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญในทางการค้าปกติ

* ข้อ 7 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข
เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้านอกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่ง
ประเทศไทย (Exchange of Futures for Physicals) พ.ศ. 2550 ลงวันที่ 20 เมษายน 2550 บัญญัติว่า

“ข้อ 7 การยื่นและกำหนดเวลาขึ้นคำขอแลกเปลี่ยนการถือครอง

สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อสามารถยื่นคำขอแลกเปลี่ยนการถือครองได้ระหว่างเวลาที่ตลาดเปิดทำการ
จนถึงเวลา 13.00 น. ของแต่ละวันทำการ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันทำการแรกที่ตลาดเปิดให้ทำการซื้อขายล่วงหน้าข้อตกลงซื้อขาย
ล่วงหน้าที่จะประสงค์จะแลกเปลี่ยนการถือครองจนถึงวันทำการก่อนวันซื้อขายสุดท้ายของข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว

ทั้งนี้ ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อยื่นคำขอแลกเปลี่ยนการถือครองตามแบบและวิธีการที่ตลาด
กำหนด

ห้ามมิให้ยกเลิกคำขอที่ได้ยื่นต่อตลาดแล้วตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่มีเหตุฉุกเฉินสมควรและได้รับความ
เห็นชอบจากตลาดแล้ว”

* ข้อ 4 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข
เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ากับสัญญาซื้อขายสินค้านอกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่ง
ประเทศไทย (Exchange of Futures for Physicals) พ.ศ. 2550 ลงวันที่ 20 เมษายน 2550 บัญญัติว่า

“ผู้ขาย” หมายความว่า ผู้ที่มีฐานะเป็นผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันและยื่นขอแลก
ฐานะการถือครองต่อตลาดโดยผ่านสมาชิก

“ผู้ซื้อ” หมายความว่า ผู้ที่มีฐานะเป็นผู้ขายตามสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันและยื่นขอแลก
ฐานะการถือครองต่อตลาดโดยผ่านสมาชิก

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ตลาดจะกำหนดจำนวนข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าในการแลกเปลี่ยนการถือครองโดยเทียบจากปริมาณสินค้าที่จะส่งมอบและรับมอบ โดยจำนวนข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นดังกล่าวอาจมีผลให้สมาชิกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายต้องรับฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าในตลาดไปดำเนินการตามวรรคสาม หรือมีผลเป็นการล้างฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่มีอยู่แล้วในตลาด แล้วแต่กรณี

ในกรณีตามวรรคสองสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อต้องดำเนินการวางเงินประกันการซื้อขายล่วงหน้าสำหรับจำนวนข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นและไม่ได้เป็นการล้างฐานะการถือครองที่มีอยู่แล้วในตลาด และดำเนินการไปล้างฐานะการถือครองหรือยุติฐานะการถือครองตามกฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการวางเงินประกันและการยุติฐานะการถือครอง...”

จะเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยนการถือครองดังกล่าว เป็นไปเพื่อปิดฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าเพื่อการส่งมอบรับมอบสินค้าในตลาดจริง การแลกเปลี่ยนการถือครองจึงมีสัญญาที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้น ดังนี้

(1) สัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาด

ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องทำสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาดก่อนจึงจะดำเนินการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP) ได้ โดยสัญญาดังกล่าวนี้จะมีกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาในบรรพ 2 เรื่องนี้ และบทบัญญัติว่าด้วยซื้อขายในบรรพ 3 เรื่องเอกเทศสัญญา แห่ง ป.พ.พ. สัญญานี้จึงมีสถานะทางกฎหมายเช่นเดียวกับสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายภายใต้ ป.พ.พ.

(2) ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาด อาจเกิดขึ้นก่อนหรือหลังสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาดก็ได้ เพียงแต่ก่อนจะดำเนินการแลกเปลี่ยนการถือครองจะต้องมีทั้งสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดและสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาด และเนื่องจากตามพ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตร

“ฐานะการถือครอง” หมายความว่า ภาวะผูกพันหรือสิทธิอันเนื่องมาจากข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าใด ๆ ที่ยังมีได้ยุติฐานะการถือครองตามกฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

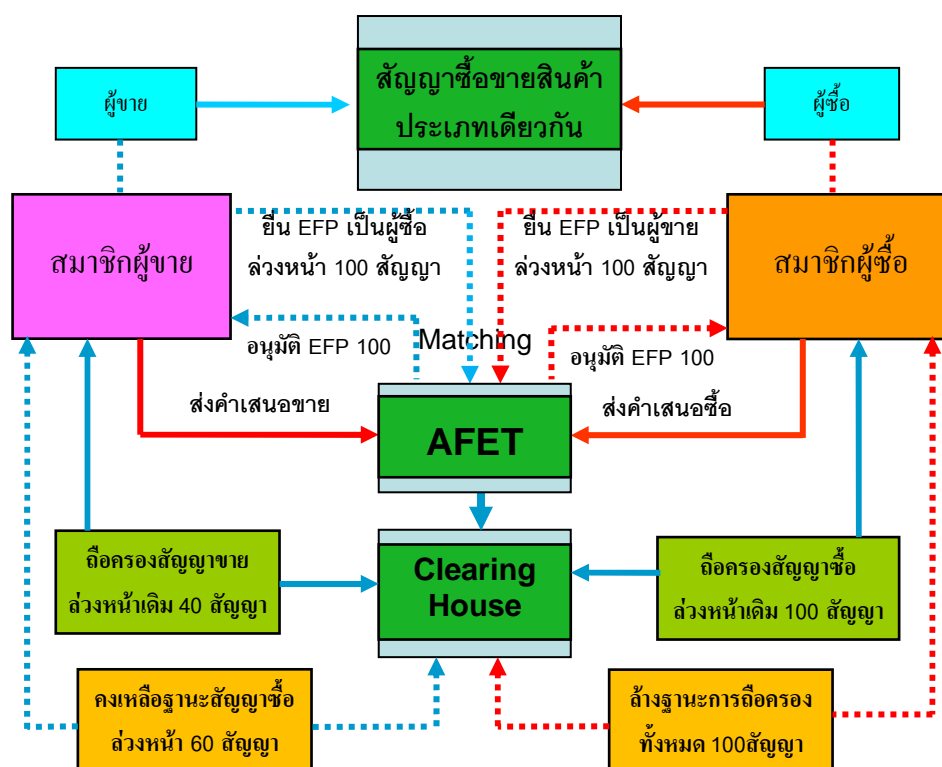
“ล้างฐานะการถือครอง” หมายความว่า ทำให้ภาวะหรือสิทธิตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่มีอยู่เดิมหมดไป โดยการทำข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าชิ้นใหม่ที่มีผลในทางตรงกันข้าม

ล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ไม่ได้ระบุถึงรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าว่าเป็นรูปแบบใด จำนวนสัญญาที่เกิดขึ้นในการซื้อขายล่วงหน้าในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม จึงขึ้นกับรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาว่าเป็นแบบ Open Offer หรือ Novation ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 5.4 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาเปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

อย่างไรก็ดี เมื่อคู่สัญญาประสงค์จะดำเนินการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครอง ผู้ซื้อในสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาดจะแลกเปลี่ยนกับสมาชิกผู้ขายตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และผู้ขายในสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาดจะแลกเปลี่ยนกับสมาชิกผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยสำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นผู้ขายให้แก่สมาชิกผู้ซื้อ และเข้าเป็นผู้ซื้อให้แก่สมาชิกผู้ขาย และตลาดจะกำหนดจำนวนสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองโดยเทียบจากปริมาณสินค้าส่งมอบรับมอบคงเหลือจากการหักกลบกันของฐานะการถือครองสัญญา (กรณีที่มีการถือครองสัญญาในทางตรงข้ามคงค้างอยู่) โดยจำนวนสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นอาจมีผลให้สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายยังคงต้องรับฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในตลาดอยู่ แต่ในทางกลับกัน หากหักกลบกันแล้วมีผลเป็นการล้างฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าที่มีอยู่เดิมทั้งหมด ก็จะมีผลทำให้หลุดพ้นจากภาวะผูกพันตามสัญญาล่วงหน้า

โดยในประเด็นนี้ข้อสังเกตว่าการหักกลบกันของฐานะการถือครองสัญญาในกระบวนการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองนี้มีลักษณะคล้ายกับการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) นี้ ดังนั้นการหักกลบกันของฐานะการถือครองสัญญาในกระบวนการแลกเปลี่ยนฐานะการถือครองจึงมิได้มีลักษณะทางกฎหมายที่สอดคล้องกับเรื่องหนี้เคลื่อนที่กันหรือเรื่องหักกลบหนี้ตาม ป.พ.พ. ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับกรณีการหักล้างฐานะดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ (1) การหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือการล้างฐานะการถือครอง

ภาพที่ 23: การเกิดของสัญญาโดยวิธีการแลกเปลี่ยนการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (EFP)

(3) การส่งมอบรับมอบสินค้า (Physical Delivery) หรือการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement)

ตามมาตรา 100 แห่ง พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

“สินค้าเกษตรที่จะซื้อขายล่วงหน้าในตลาด ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนด

การกำหนดสินค้าเกษตรตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับประเภท ชนิด คุณภาพ ปริมาณ รวมถึงระยะเวลาและสถานที่รับมอบส่งมอบสินค้าเกษตรนั้น”

โดยคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งมอบรับมอบไว้ในข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามแต่ละประเภทสินค้า ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบการส่งมอบรับมอบได้ 2 รูปแบบ คือ (3.1) กรณีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options (ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ แบบ Both Options ชั้น 2 (Both Options Hom Mali Rice - BHMR) และมันสำปะหลังเส้น แบบ Both Options (Tapioca Chip - TC)) และ (3.2) กรณีไม่มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options (ยางแผ่นรมควัน

ชั้น 3 (Ribbed Smoke Sheet 3 - RSS3) ข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB (White Rice 5% - WRF5) และยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (Standard Thai Rubber 20 – STR 20)) ผู้เขียนจึงขอพิจารณาการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาโดยวิธีการส่งมอบรับมอบสินค้า (Physical Delivery) หรือการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) เป็น 2 กรณี ดังนี้

(3.1) กรณีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options

ตามข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options* กำหนดให้

* ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าล่วงหน้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options

(1) ข้อ 18, 19 และข้อ 20 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวหอมมะลิไทย ประเภทข้าวขาว 100 เปรอร์เซ็นต์ ชั้น 2 (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2551 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2551 บัญญัติว่า

“ข้อ 18 วันกำหนดให้แจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้า

18.1 ในกรณีที่ผู้ขายหรือผู้ซื้อรายใดมีความประสงค์ที่จะยุติฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้าง โดยวิธีการส่งมอบหรือรับมอบสินค้า ให้สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อแจ้งความประสงค์ดังกล่าวตามแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าที่ตลาดกำหนดต่อสำนักหักบัญชี ตั้งแต่เวลา 08.30 น. ถึงเวลา 12.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย

18.2 สำหรับข้อตกลงคงค้างใดที่สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อไม่ได้ยื่นแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้ามายังสำนักหักบัญชีภายในระยะเวลาที่กำหนดตามข้อ 18.1 ตลาดจะยุติฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างนั้น โดยวิธีการชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบตามหมวด 3

ข้อ 19 การจับคู่

19.1 ในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงคงค้างที่ได้ระบุไว้ในแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าตามข้อ 18.1 ตามวิธีการที่ตลาดกำหนด ทั้งนี้ การจับคู่โดยสำนักหักบัญชีดังกล่าวให้ถือเป็นที่สุดและให้ถือว่าสมาชิกผู้ขายมีภาระผูกพันที่จะต้องส่งมอบสินค้าหรือดำเนินการให้มีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ และสมาชิกผู้ซื้อที่มีภาระผูกพันที่จะต้องรับมอบสินค้าและชำระราคาหรือดำเนินการให้มีการรับมอบสินค้าและชำระราคาให้แก่ผู้ขายตามข้อตกลงที่ได้รับการจับคู่โดยสำนักหักบัญชีตามข้อบังคับนี้ ทั้งนี้ เว้นแต่ตลาดจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น

19.2 สำนักหักบัญชีจะแจ้งผลการจับคู่ตามข้อ 19.1 ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อที่ยื่นแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าตามข้อ 18.1 ทราบเป็นการเฉพาะตัว อย่างช้าภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการถัดจากวันที่สำนักหักบัญชีทำการจับคู่ตามข้อ 19.1

19.3 สำหรับข้อตกลงคงค้างใดที่สมาชิกได้ระบุไว้ในแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าและได้ยื่นมาตามข้อ 18.1 แล้ว แต่มิได้รับการจับคู่ตามข้อ 19.1 ตลาดจะยุติฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างนั้น โดยวิธีการชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบตามหมวด 3

ข้อ 20 การชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบในการชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ ตลาดจะคำนวณราคายุติสุดท้ายตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด จากนั้นจะใช้ราคายุติสุดท้ายดังกล่าวในการคำนวณผลกำไรขาดทุนและปรับฐานะบัญชีเงินประกันตามข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกัน การปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผัดนัดชำระเงินประกัน พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 และตามที่อาจจะได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลัง โดยให้ถือว่าฐานะการถือครองของสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อเป็นอันยุติลงเมื่อสมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อฝ่ายใดก็ได้กำไรได้รับเงินครบถ้วนหรือเมื่อสมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อฝ่ายที่ขาดทุนได้ชำระเงินครบถ้วน แล้วแต่กรณี"

(2) ข้อ 19, 20 และข้อ 21 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า มั่นสำปะหลังเส้น (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2552 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 3 กรกฎาคม 2552 บัญญัติว่า

“ข้อ 19 วันกำหนดให้แจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้า

19.1 ในกรณีที่ผู้ขายหรือผู้ซื้อรายใดมีความประสงค์ที่จะยุติฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้าง โดยวิธีการส่งมอบหรือรับมอบสินค้า ให้สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อแจ้งความประสงค์ดังกล่าวตามแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าที่ตลาดกำหนดต่อสำนักหักบัญชี ตั้งแต่เวลา 08.30 น. ถึงเวลา 12.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้ายในกรณีที่ผู้ขายหรือผู้ซื้อถือครองข้อตกลงคงค้างไม่ครบหน่วยการส่งมอบ ห้ามมิให้สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าสำหรับข้อตกลงคงค้างดังกล่าว

19.2 ข้อตกลงคงค้างใดที่สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อไม่ได้ยื่นแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้ามายังสำนักหักบัญชีภายในระยะเวลาที่กำหนดตามข้อ 19.1 หรือต้องห้ามมิให้แจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าตามข้อ 19.1 วรรคสอง ตลาดจะยุติฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างนั้น โดยวิธีการชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบตามหมวด 3

ข้อ 20 การจับคู่

20.1 ในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงคงค้างที่ได้ระบุไว้ในแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าตามข้อ 19.1 ตามวิธีการที่ตลาดกำหนด ทั้งนี้ การจับคู่โดยสำนักหักบัญชีดังกล่าวให้ถือเป็นที่สุดและให้ถือว่าสมาชิกผู้ขายมีภาระผูกพันที่จะต้องส่งมอบสินค้าหรือดำเนินการให้มีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ และสมาชิกผู้ซื้อที่มีภาระผูกพันที่จะต้องรับมอบสินค้าและชำระราคาหรือดำเนินการให้มีการรับมอบสินค้าและชำระราคาให้แก่ผู้ขายตามข้อตกลงที่ได้รับการจับคู่โดยสำนักหักบัญชีตามข้อบังคับนี้ ทั้งนี้ เว้นแต่ตลาดจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น

20.2 สำนักหักบัญชีจะแจ้งผลการจับคู่ตามข้อ 20.1 ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อที่ยื่นแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าตามข้อ 19.1 ทราบเป็นการเฉพาะตัวอย่างช้าภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการถัดจากวันที่สำนักหักบัญชีทำการจับคู่ตามข้อ 20.1

20.3 สำหรับข้อตกลงคงค้างใดที่สมาชิกได้ระบุไว้ในแบบแจ้งความประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าและได้ยื่นมาตามข้อ 19.1 แล้ว แต่มิได้รับการจับคู่ตามข้อ 20.1 ตลาดจะยุติฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างนั้น โดยวิธีการชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบตามหมวด 3

ข้อ 21 การชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ

ในการชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ ตลาดจะคำนวณราคายุติสุดท้ายตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด จากนั้นจะใช้ราคายุติสุดท้ายดังกล่าวในการคำนวณผลกำไรขาดทุนและปรับฐานะบัญชีเงินประกันตามข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และ

ผู้ขายหรือผู้ซื้อที่มีฐานะถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าคงค้างอยู่และประสงค์จะส่งมอบรับมอบ ต้องให้นำหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายตนซึ่งสมาชิกตลาด แจ้งความประสงค์ดังกล่าวตามแบบที่ต.ส.ล. กำหนดต่อสำนักหักบัญชี ตั้งแต่เวลา 08.30 - 12.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย และในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้ายนี้เอง สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลง คงค้างที่สมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อแจ้งความประสงค์ที่จะส่งมอบและรับมอบได้ การแจ้งความประสงค์ของสมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อดังกล่าวเป็นการแสดงเจตนาส่งมอบรับมอบโดยชัดแจ้ง โดยหากพิจารณาที่สมาชิกผู้ขาย การแสดงเจตนาส่งมอบของสมาชิกผู้ขายที่ได้แจ้งต่อสำนักหักบัญชีจะมีสถานะเปรียบเสมือนคำเสนอส่งมอบ และการแสดงเจตนารับมอบของสมาชิกผู้ซื้อที่ได้แจ้งต่อสำนักหักบัญชีและได้มาจับคู่กับการแสดงเจตนาส่งมอบของสมาชิกผู้ขายดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสนอง แต่หากพิจารณาที่สมาชิกผู้ซื้อ การแสดงเจตนารับมอบของสมาชิกผู้ซื้อที่ได้แจ้งต่อสำนักหักบัญชีจะมีสถานะเปรียบเสมือนคำเสนอรับมอบ และการแสดงเจตนาส่งมอบของสมาชิกผู้ขายที่ได้แจ้งต่อสำนักหักบัญชีและได้มาจับคู่กับการแสดงเจตนารับมอบของสมาชิกผู้ซื้อดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสนอง เมื่อคำเสนอและคำสนองส่งมอบรับมอบต้องตรงกัน ก็จะเป็นสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าขึ้น

โดยสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบนี้ มีกระบวนการในการก่อสร้างสัญญาที่เป็นรูปแบบเฉพาะตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มิได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. กล่าวคือ

(1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าคงค้างที่สมาชิกตลาดแสดงเจตนาส่งมอบรับมอบซึ่งเปรียบเสมือนคำเสนอไว้แต่มิได้รับการจับคู่ ตลาดจะยุติการถือครองสัญญานั้นโดยวิธีการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) จึงมิได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. ที่คำเสนอจะสิ้นสุดผูกพันเมื่อผู้รับคำเสนอได้บอกปิดไปยังผู้ทำคำเสนอแล้ว หรือเมื่อผู้รับคำเสนอไม่แสดงเจตนาสนองรับคำเสนอภายในระยะเวลาที่ผู้ทำคำเสนอยังคงมีความผูกพันในคำเสนออยู่

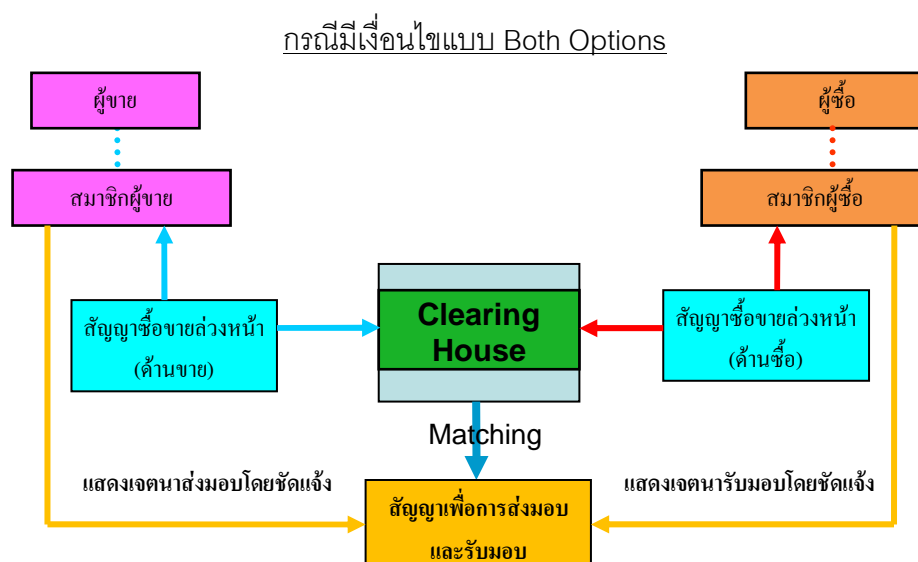
(2) สมาชิกตลาดจะแสดงเจตนาส่งมอบรับมอบในทางตรงข้ามซึ่งเปรียบเสมือนคำสนองเข้ามาสู่ตลาด โดยไม่ทราบว่าคุณสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นใคร ตามกลไกของ

เงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกัน การปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การถอนเงินประกัน และการผิณฑ์ชำระเงินประกัน พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 และตามที่อาจจะได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลัง โดยให้ถือว่าฐานะการถือครองข้อตกลงของสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อยุติลงเมื่อสมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อฝ่ายที่ได้กำไรได้รับเงินครบถ้วนหรือเมื่อสมาชิกผู้ขายหรือสมาชิกผู้ซื้อฝ่ายที่ขาดทุนได้ชำระเงินครบถ้วน แล้วแต่กรณี"

ระบบการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นกรณีเฉพาะแล้ว จึงมิได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. ที่คำสอนจะต้องกระทำต่อผู้ทำคำเสนอเท่านั้น จึงจะก่อให้เกิดสัญญาได้

สำหรับกรณีสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายที่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าคงค้างแต่มีได้แจ้งความประสงค์ที่จะส่งมอบหรือรับมอบไว้ หรือกรณีสัญญาซื้อขายล่วงหน้าคงค้างที่สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายแสดงเจตนาส่งมอบรับมอบไว้แต่มิได้รับการจับคู่ ตลาดจะยุติการถือครองสัญญานั้นโดยวิธีการชำระส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) โดยสำนักหักบัญชีจะหักล้างสัญญาของสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายด้วยการปรับมูลค่าของสัญญาตามราคายุติสุดท้าย (Final Settlement Price) แล้วให้สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายชำระราคาส่วนต่างของสัญญาดังกล่าวเป็นเงิน กระบวนการนี้จึงไม่มีสัญญาใดๆ เกิดขึ้น

ภาพที่ 24: การเกิดของสัญญาโดยวิธีการส่งมอบรับมอบสินค้า

(3.2) กรณีไม่มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options

ตามข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าที่มีได้มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options* กำหนดว่า

* ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าที่มีได้มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options

(1) ข้อ 20 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดซื้อขายล่วงหน้า ยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 พ.ศ. 2550 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2550 บัญญัติว่า

“ข้อ 20 การจับคู่

ในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงค้างที่สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายยังคงมีฐานะการถือครองอยู่ การยังคงถือครองฐานะการซื้อขายล่วงหน้าของสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายดังกล่าวเป็นการแสดงเจตนาส่งมอบรับมอบโดยปริยาย เนื่องจากสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่มีการส่งมอบรับมอบเป็นแบบ Both Options นั้น หากสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายไม่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบจะต้องหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาใน

20.1 ในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงในบัญชีการใช้บริการเกี่ยวกับการหักบัญชีแต่ละบัญชีที่ยังคงมีฐานะการถือครองอยู่ตามวิธีการที่ตลาด ทั้งนี้ การจับคู่โดยสำนักหักบัญชีดังกล่าวให้ถือเป็นที่สุด และให้ถือว่าสมาชิกผู้ขายมีภาระผูกพันที่จะต้องขายและส่งมอบสินค้าหรือดำเนินการให้มีการขายและส่งมอบสินค้าให้แก่สมาชิกผู้ซื้อ และสมาชิกผู้ซื้อที่มีภาระผูกพันที่จะต้องซื้อและรับมอบสินค้า หรือดำเนินการให้มีการซื้อและรับมอบสินค้าจากสมาชิกผู้ขายตามข้อตกลงที่ได้รับการจับคู่โดยสำนักหักบัญชีตามข้อบังคับนี้

20.2 สำนักหักบัญชีจะแจ้งผลการจับคู่ตามข้อ 20.1 รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบตามแบบที่ตลาดกำหนดให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบเป็นการเฉพาะตัวอย่างช้าภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการถัดจากวันที่ทำการจับคู่ตามข้อ 20.1....”

(2) ข้อ 19 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554 บัญญัติว่า

“ข้อ 19 การจับคู่

19.1 หลังจากตลาดปิดทำการซื้อขายในวันซื้อขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงค้างตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ตลาดกำหนดภายใต้ข้อบังคับข้อ 18 การจับคู่โดยสำนักหักบัญชีดังกล่าวตามวรรคหนึ่งให้ถือเป็นที่สุดและให้ถือว่าสมาชิกผู้ขายมีภาระผูกพันที่จะต้องส่งมอบสินค้าหรือดำเนินการให้มีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ และสมาชิกผู้ซื้อที่มีภาระผูกพันที่จะต้องรับมอบสินค้าและชำระราคาหรือดำเนินการให้มีการรับมอบสินค้าและชำระราคาให้แก่ผู้ขายตามข้อตกลงที่ได้รับการจับคู่โดยสำนักหักบัญชีตามข้อบังคับนี้

19.2 สำนักหักบัญชีจะแจ้งผลการจับคู่ตามข้อ 19.1 ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบเป็นการเฉพาะตัวอย่างช้าภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย ตามวิธีการที่ตลาดเห็นสมควร”

(3) ข้อ 20 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดซื้อขายล่วงหน้า ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2554 บัญญัติว่า

“ข้อ 20 การจับคู่

20.1 ในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงค้างตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ตลาดกำหนด

ภายใต้ข้อบังคับข้อ 19 การจับคู่โดยสำนักหักบัญชีดังกล่าวตามวรรคหนึ่งให้ถือเป็นที่สุดและให้ถือว่าสมาชิกผู้ขายมีภาระผูกพันที่จะต้องส่งมอบสินค้าหรือดำเนินการให้มีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ และสมาชิกผู้ซื้อที่มีภาระผูกพันที่จะต้องรับมอบสินค้า หรือดำเนินการให้มีการรับมอบสินค้าและชำระราคาให้แก่ผู้ขายตามข้อตกลงที่ได้รับการจับคู่โดยสำนักหักบัญชีตามข้อบังคับนี้

20.2 สำนักหักบัญชีจะแจ้งผลการจับคู่ตามข้อ 20.1 ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบเป็นการเฉพาะตัวอย่างช้าภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการถัดจากวันที่ทำการจับคู่ตามข้อ 20.1 ตามวิธีการที่ตลาดเห็นสมควร....”

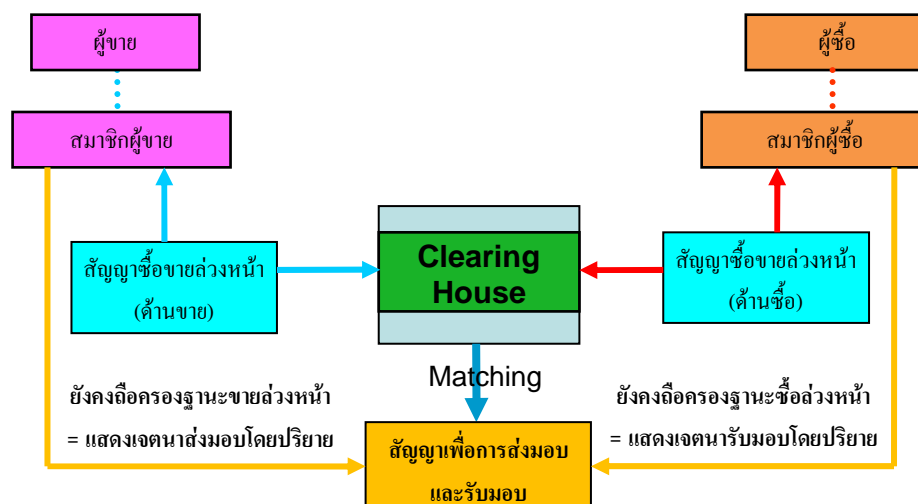
ลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) ก่อนหรือภายในวันซื้อขายสุดท้าย เมื่อสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายยังคงมีฐานะการถือครองอยู่ จึงถือเป็นการแสดงเจตนาส่งมอบรับมอบโดยปริยาย สำนักหักบัญชีจะจับคู่ข้อตกลงคงค้างของสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายที่ต้องตรงกันเข้าด้วยกัน เกิดเป็นสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบนี้ หากพิจารณาที่สมาชิกผู้ขาย การแสดงเจตนาส่งมอบโดยปริยายของสมาชิกผู้ขายที่ยังคงถือครองสัญญาขายล่วงหน้าอยู่จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำเสนอส่งมอบ และการแสดงเจตนารับมอบโดยปริยายของสมาชิกผู้ซื้อที่ยังคงถือครองสัญญาซื้อล่วงหน้าอยู่และได้มาจับคู่กับการแสดงเจตนาส่งมอบของสมาชิกผู้ขายดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสนอง แต่หากพิจารณาที่สมาชิกผู้ซื้อ การแสดงเจตนารับมอบโดยปริยายของสมาชิกผู้ซื้อที่ยังคงถือครองสัญญาซื้อล่วงหน้าอยู่จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำเสนอรับมอบ และการแสดงเจตนาส่งมอบโดยปริยายของสมาชิกผู้ขายที่ยังคงถือครองสัญญาขายล่วงหน้าอยู่และได้มาจับคู่กับการแสดงเจตนารับมอบของสมาชิกผู้ซื้อดังกล่าว ก็จะมีสถานะเปรียบเสมือนคำสนอง เมื่อคำเสนอและคำสนองส่งมอบรับมอบต้องตรงกัน ก็จะเป็นสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าขึ้น

จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบนี้ มีรูปแบบเฉพาะตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มิได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. กล่าวคือ สมาชิกตลาดแสดงเจตนาส่งมอบรับมอบโดยปริยายในทางตรงข้ามซึ่งเปรียบเสมือนคำสนองเข้ามาสู่ตลาด โดยไม่ทราบว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นใคร ซึ่งเป็นไปตามกลไกของระบบการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นกรณีเฉพาะแล้ว จึงมิได้เป็นไปตาม ป.พ.พ. ที่คำสนองต้องกระทำต่อผู้ทำคำเสนอเท่านั้น จึงจะก่อให้เกิดสัญญาได้

สำหรับกรณีสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายไม่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบ และได้ทำการหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) ก่อนหรือภายในวันซื้อขายสุดท้ายนั้น กระบวนการนี้จะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิมเกิดขึ้น โดยเสมือนเป็นการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าอีกครั้ง แต่ลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม และเนื่องจากตามพ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ไม่ได้ระบุถึงรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าว่าเป็นรูปแบบใด จำนวนสัญญาที่เกิดขึ้นในการซื้อขายล่วงหน้าในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม จึงขึ้นกับรูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาว่าเป็นแบบ Open Offer หรือ แบบ

Novation ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ (1) การหักล้างฐานะด้วยการทำสัญญาในลักษณะตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม (Offset Position) หรือการล้างฐานะการถือครอง

ภาพที่ 25: การเกิดของสัญญาโดยวิธีการส่งมอบรับมอบสินค้า
กรณีมีได้มีเงื่อนไขแบบ Both Options

(4) การส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่น (Alternative Delivery Procedure: ADP)

ตามข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าทุกประเภท* เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าสามารถตกลงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข

* ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่น (Alternative Delivery Procedures)

(1) ข้อ 28 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดซื้อขายล่วงหน้า ยางแผ่นรมควัน ชั้น 3 พ.ศ. 2550 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2550 บัญญัติว่า

“หลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลของการจับคู่ให้แก่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบแล้ว หากสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อได้ทำการตกลงกันว่าจะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นตามวิธีใดๆ ที่ได้ตกลงกัน ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่ตลาดกำหนดให้สำนักหักบัญชีที่ทราบตั้งแต่วันที่ทำการตัดไป หลังจากสำนักหักบัญชีได้แจ้งผลการจับคู่ แต่ไม่เกินเวลา 12.00 น. ของวันทำการสุดท้ายของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ

ในกรณีที่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อตกลงที่จะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นดังกล่าวข้างต้น เงื่อนไขและรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้า รวมถึงการชำระราคาสินค้าให้เป็นไปตามที่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อได้ตกลงกัน

เมื่อสำนักหักบัญชีได้รับคำบอกกล่าวการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นแล้ว ให้ถือว่าฐานะการถือครองข้อตกลงของสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อเป็นอันยุติและให้ถือว่าภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของตลาดสำนักหักบัญชี สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อตามข้อบังคับนี้เป็นอันสิ้นสุดลงพร้อมกัน”

(2) ข้อ 30 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวหอมมะลิไทย ประเภทข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2551 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2551 บัญญัติว่า

“หลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลของการจับคู่ตามข้อ 19.2 ให้แก่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบแล้ว หากผู้ขายและผู้ซื้อได้ทำการตกลงกันว่าจะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นตามวิธีใด ๆ ที่ได้ตกลงกัน ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่ตลาดกำหนดให้สำนักหักบัญชีทราบตั้งแต่วันทำการถัดไป หลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลการจับคู่ แต่ไม่เกินเวลา 12.00 น. ของวันทำการสุดท้ายของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ

ในกรณีที่ผู้ขายและผู้ซื้อตกลงที่จะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นดังกล่าวข้างต้น เงื่อนไขและรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้า รวมถึงการชำระราคาสินค้าให้เป็นไปตามที่ผู้ขายและผู้ซื้อได้ตกลงกัน

เมื่อสำนักหักบัญชีได้รับคำบอกกล่าวการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นแล้ว สำนักหักบัญชีจะดำเนินการคืนเงินที่ผู้ซื้อวางไว้กับสำนักหักบัญชีเพื่อเตรียมชำระราคาสินค้าตามข้อ 24.2 ให้แก่ผู้ซื้อโดยไม่ชักช้า

เมื่อสำนักหักบัญชีได้ดำเนินการตามวรรคสามเรียบร้อยแล้ว ให้ถือว่าฐานะการถือครองของสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อเป็นอันยุติและให้ถือว่าภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของตลาด สำนักหักบัญชี ผู้ขาย ผู้ซื้อ สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อตามข้อบังคับนี้เป็นอันสิ้นสุดลงพร้อมกัน”

(3) ข้อ 31 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า มันสำปะหลังเส้น (แบบ BOTH OPTIONS) พ.ศ. 2552 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 3 กรกฎาคม 2552 บัญญัติว่า

“หลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลของการจับคู่ให้แก่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบตามข้อ 20.2 แล้ว หากผู้ขายและผู้ซื้อได้ทำการตกลงกันว่าจะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นตามวิธีใด ๆ ที่ได้ตกลงกัน ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่ตลาดกำหนดให้สำนักหักบัญชีทราบตั้งแต่วันทำการถัดไป หลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลการจับคู่ แต่ไม่เกินเวลา 12.00 น. ของวันทำการสุดท้ายของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ

ในกรณีที่ผู้ขายและผู้ซื้อตกลงที่จะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นดังกล่าวข้างต้น เงื่อนไขและรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้า รวมถึงการชำระราคาสินค้าให้เป็นไปตามที่ผู้ขายและผู้ซื้อได้ตกลงกัน

เมื่อสำนักหักบัญชีได้รับคำบอกกล่าวการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นแล้ว สำนักหักบัญชีจะดำเนินการคืนเงินที่ผู้ซื้อวางไว้กับสำนักหักบัญชีเพื่อเตรียมชำระราคาสินค้าตามข้อ 25.2 ให้แก่ผู้ซื้อโดยไม่ชักช้า

เมื่อสำนักหักบัญชีได้ดำเนินการตามวรรคสามเรียบร้อยแล้ว ให้ถือว่าฐานะการถือครองของสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อเป็นอันยุติและให้ถือว่าภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของตลาด สำนักหักบัญชี ผู้ขาย ผู้ซื้อ สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อตามข้อบังคับนี้เป็นอันสิ้นสุดลงพร้อมกัน”

(4) ข้อ 29 แห่งข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554 บัญญัติว่า

“หลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลของการจับคู่ให้แก่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบแล้ว หากผู้ขายและผู้ซื้อได้ทำการตกลงกันว่าจะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นตามวิธีใด ๆ ที่ได้ตกลงกัน ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่ตลาดกำหนดให้สำนักหักบัญชีทราบตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

การส่งมอบรับมอบระหว่างกันได้ โดยเมื่อได้รับแจ้งผลการจับคู่การส่งมอบรับมอบจากสำนักหักบัญชีแล้ว หากผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าทั้งสองฝ่ายประสงค์จะเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบให้แตกต่างจากมาตรฐานที่ตลาดกำหนด นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นสมาชิกตลาดต้องยื่นคำขอทำการส่งมอบรับมอบโดยทางอื่น (ADP) ต่อสำนักหักบัญชีภายในระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ หากตลาดอนุมัติให้ทำการส่งมอบรับมอบโดยทางเลือกอื่นได้แล้ว ให้ถือว่านายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายผู้ซื้อและผู้ขายหมดภาระผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้น การส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่นนี้เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการเกิดของสัญญาเพื่อการส่งมอบรับมอบตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เป็นขั้นตอนที่มีขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบจากเดิมที่เป็นไปตามมาตรฐานของตลาด ให้เป็นไปตามที่ผู้ซื้อและผู้ขาย

29.1 กรณีการส่งมอบและรับมอบตามเงื่อนไข FOB ให้แจ้งได้ตั้งแต่วันทำการถัดไปหลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลการจับคู่ แต่ไม่เกินเวลา 12.00 น. ของวันทำการสุดท้ายของเดือนถัดจากเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ

29.2 กรณีการส่งมอบและรับมอบ ณ คลังสินค้า ให้แจ้งได้ตั้งแต่วันทำการถัดไปหลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลการจับคู่ แต่ไม่เกินเวลา 12.00 น. ของวันทำการที่ห้า (5) ของเดือนถัดจากเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ

ในกรณีที่ผู้ขายและผู้ซื้อตกลงที่จะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นดังกล่าวข้างต้น เงื่อนไขและรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้า รวมถึงการชำระราคาสินค้าให้เป็นไปตามที่ผู้ขายและผู้ซื้อได้ตกลงกัน

เมื่อสำนักหักบัญชีได้รับคำบอกกล่าวการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นแล้ว ให้ถือว่าฐานะการถือครองข้อตกลงของสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อเป็นอันยุติ

สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายอาจร้องขอให้สำนักหักบัญชีเป็นตัวกลางในการชำระราคาสำหรับการส่งมอบโดยทางเลือกอื่นได้โดยทำเป็นหนังสือแสดงความจำนงมาที่สำนักหักบัญชี"

(5) ข้อ 29 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดซื้อขายล่วงหน้า ย่างแห่งเอสทีอาร์ 20 พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2554 บัญญัติว่า

"หลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลของการจับคู่ให้แก่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อทราบแล้ว หากสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อได้ทำการตกลงกันว่าจะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นตามวิธีใดๆ ที่ได้ตกลงกัน ให้สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่ตลาดกำหนดให้สำนักหักบัญชีทราบตั้งแต่วันทำการถัดไปหลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลการจับคู่ แต่ไม่เกินเวลา 12.00 น. ของวันทำการสุดท้ายของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ

ในกรณีที่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อตกลงที่จะทำการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นดังกล่าวข้างต้น เงื่อนไขและรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้า รวมถึงการชำระราคาสินค้าให้เป็นไปตามที่สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อได้ตกลงกัน

เมื่อสำนักหักบัญชีได้รับคำบอกกล่าวการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นแล้ว ให้ถือว่าฐานะการถือครองข้อตกลงของสมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้อเป็นอันยุติ

สมาชิกผู้ขายและสมาชิกผู้ซื้ออาจร้องขอให้สำนักหักบัญชีเป็นตัวกลางในการชำระราคาสำหรับการส่งมอบและรับมอบโดยทางเลือกอื่นได้โดยทำเป็นหนังสือแสดงความจำนงมายังสำนักหักบัญชี"

ผู้ขายล่วงหน้าตกลงกัน ดังนั้นขั้นตอนการส่งมอบรับมอบสินค้าโดยทางเลือกอื่นนี้จึงมิได้ก่อให้เกิดสัญญาใดขึ้นมาใหม่

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปการเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเปรียบเทียบแต่ละวิธีการ ดังนี้

ตารางที่ 17: การเกิดของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาในแต่ละวิธีการ

Offset Position	EFP	Physical Delivery	Cash Settlement	ADP
(1) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าในลักษณะตรงข้ามกับสัญญาเดิมของสมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายที่ประสงค์จะล้างฐานะการถือครองสัญญา (จำนวนสัญญาที่เกิดขึ้น จะขึ้นกับรูปแบบกระบวนการเกิดของสัญญาล่วงหน้าว่าเป็นแบบ Open Offer หรือเป็นแบบ Novation)	(1) สัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาดระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย (2) สัญญาซื้อขายล่วงหน้าในลักษณะตรงข้ามกับฐานะในสัญญาซื้อขายสินค้าประเภทเดียวกันนอกตลาดที่สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายประสงค์จะแลกร้างฐานะการถือครองสัญญา (จำนวนสัญญาที่เกิดขึ้น จะขึ้นกับรูปแบบกระบวนการเกิดของสัญญาล่วงหน้าว่าเป็นแบบ Open Offer หรือเป็น	(1) สัญญาเพื่อการส่งมอบและรับมอบตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย	ไม่มีสัญญาเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นการหักล้างสัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้วยการปรับมูลค่าสัญญาตามราคายุติสุดท้ายแล้ว ให้สมาชิกผู้ซื้อหรือสมาชิกผู้ขายชำระราคาส่วนต่างของสัญญาดังกล่าวเป็นเงิน	ไม่มีสัญญาเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบจากเดิมที่เป็นไปตามมาตรฐานของตลาด ให้เป็นไปตามที่ผู้ซื้อและผู้ขายได้ตกลงกัน

	แบบ Novation)			
--	---------------	--	--	--

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่าการเกิดของสัญญาในขณะปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะเห็นได้ว่ามีสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าเกิดขึ้นโดยตรงเฉพาะในสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายสินค้าประเภทเดียวกัน นอกตลาด ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนการถือครองกับข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าใน ต.ส.ล. เท่านั้น

บทที่ 5

บทวิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ภายใต้กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา

1. ความนำ

บทนี้จะกล่าวถึงบทวิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าต่อไป

2. วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 หัวข้อที่ 6 การเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับของ CME (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ตุลาคม พ.ศ. 2551) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านวิธีการขั้นตอนและในด้านรูปแบบ โดยเฉพาะในด้านรูปแบบบัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation ทำให้สามารถทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ไม่เกิดปัญหาเรื่องการตีความ ซึ่งจะทำการพิจารณาผลทางกฎหมายในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง (1) ความสมบูรณ์ของสัญญา (2) ความเป็นผลของสัญญา (3) เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี และ (4) ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการเกิดของสัญญา มีความชัดเจนเช่นกัน กล่าวคือ

(1) ความสมบูรณ์ของสัญญา

การพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาในเรื่องคู่สัญญา วัตถุประสงค์ของสัญญา วิธีการแสดงเจตนา และการแสดงเจตนาของคู่สัญญานั้น หากทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวแล้ว จะทำให้สามารถพิจารณาคุณสมบัติคู่สัญญา ลักษณะของวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสัญญา วิธีการแสดงเจตนา และผลของการแสดงเจตนาของคู่สัญญาใน

แต่ละสัญญาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง และทำให้สามารถพิจารณาสัญญาที่เกิดขึ้นได้ครบถ้วนทุกสัญญา ส่งผลให้นิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้นมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

(2) ความเป็นผลของสัญญา

การพิจารณาความเป็นผลของสัญญาทั้งในเรื่องผลทางหนี้และผลทางทรัพย์สิน หากทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวแล้ว จะทำให้สามารถพิจารณาถึงช่วงเวลาที่คู่สัญญาได้เข้าผูกพันตนที่จะต้องปฏิบัติตามภาระหนี้ ไม่ว่าจะเป็นการส่งมอบรับมอบ หรือการชำระราคาตามสัญญาได้อย่างถูกต้อง และทำให้สามารถพิจารณาถึงช่วงเวลาในการโอนกรรมสิทธิ์และการโอนความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายคือสินค้าเกษตรได้อย่างชัดเจนในกรณีที่ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของแต่ละประเภทสินค้านั้นมิได้กำหนดไว้

(3) เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

หากคู่กรณีจะร้องขอพิพาทโดยวิธีการใดๆ ที่ต้องดำเนินการบังคับคดีทางศาล หรือหากคู่กรณีจะร้องขอพิพาทโดยฟ้องคดีต่อศาล ก็ต้องเสนอต่อศาลที่มีเขตอำนาจ คือ (1) ศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือ (2) ศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล ดังนั้นหากทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้ทราบถึงสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิด และทำให้ทราบว่าใครเป็นคู่สัญญาอันจะทำให้รู้ถึงภูมิลำเนาของคู่สัญญา ซึ่งจะช่วยให้สามารถเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้อย่างถูกต้อง

(4) ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญา

นอกจากผลทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเรื่องความสมบูรณ์ของสัญญา ความเป็นผลของสัญญา และการระงับข้อพิพาทแล้ว อาจมีประเด็นอื่นใดที่อาศัยช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาเพื่อพิจารณาผลทางกฎหมายในประเด็นนั้นๆ เช่น การพิจารณาสถานะทางกฎหมายของเงินประกันในสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับมัดจำและเบี้ยปรับ กล่าวคือ มัดจำมีลักษณะสำคัญคือจะต้องส่งมอบในขณะที่เข้าทำสัญญา ต่างจากเบี้ยปรับที่จะส่งมอบให้แก่กันหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นหากทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ก็จะทำให้สามารถพิจารณาสถานะทางกฎหมายของเงินประกันในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้ว่าการส่งมอบในขณะที่เข้าทำสัญญาหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น

นอกจากนี้ การที่ข้อบังคับของ CME บัญญัติให้กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นแบบ Novation จะทำให้มีนิติสัมพันธ์หรือสัญญาระหว่างสมาชิกสำนัก

หักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายเกิดขึ้นก่อน จากนั้นสำนักหักบัญชีจึงจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญา ส่งผลให้สัญญาระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายระงับสิ้นไป และก่อเกิดสัญญาขึ้นใหม่ 2 สัญญามาแทนที่ คือสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อ (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านซื้อ) และสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านขาย) ดังนั้นหากมีเหตุใดๆ มาขัดขวางกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เช่น ระบบการซื้อขายขัดข้องทางเทคนิค ทำให้ระบบไม่รับรู้การซื้อขายล่วงหน้า ทำให้สำนักหักบัญชีไม่อาจเข้าแทนที่ เป็นคู่สัญญาได้ สัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อ (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านซื้อ) และสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านขาย) ก็จะไม่เกิดขึ้น แต่สัญญาระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายที่เกิดขึ้นแล้วก็ยังคงมีผลผูกพันคู่สัญญาได้อยู่ ไม่ทำให้นิติสัมพันธ์นั้นเสียไป

อย่างไรก็ดี แม้สัญญาระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายที่เกิดขึ้นดังกล่าวยังคงมีผลผูกพันคู่สัญญาได้อยู่ และไม่ทำให้นิติสัมพันธ์นั้นเสียไป แต่นิติสัมพันธ์นั้นอาจจะไม่มั่นคง เนื่องจากตลาดล่วงหน้ามิได้รับรู้การซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว ทำให้กระบวนการเข้าแทนที่ เป็นคู่สัญญาของสำนักหักบัญชี ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการป้องกันการบิดพลิ้วของคู่สัญญาและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่สัญญาไม่อาจเกิดขึ้นได้

สำหรับ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และข้อบังคับตลาดอนุพันธ์หมวด 400 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ได้กำหนดกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนทั้งในด้านวิธีการขั้นตอนและในด้านรูปแบบ โดยเฉพาะในด้านรูปแบบบัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation เช่นเดียวกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้นผลการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 จึงเหมือนกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ส่วนกรณีสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข

เกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ได้บัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน ส่วนในด้านรูปแบบนั้นมิได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่ารูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer หรือ เป็นแบบ Novation จึงเกิดปัญหาการตีความที่ถกเถียง ทำให้ไม่อาจทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวได้อย่างแน่นอน ซึ่งจะทำให้การพิจารณาผลทางกฎหมายในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่อง (1) ความสมบูรณ์ของสัญญา (2) ความเป็นผลของสัญญา (3) เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี และ (4) ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการเกิดของสัญญาในด้านที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วนั้น ไม่มีความชัดเจนเช่นกัน

อย่างไรก็ดี การที่ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตรฯ ดังกล่าว มิได้บัญญัติถึงรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็น Open offer หรือ Novation นั้น ก็อาจเป็นประโยชน์ต่อคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้เช่นกัน กล่าวคือ หากมีกรณีใดๆ เกิดขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาเพื่อพิจารณาผลทางกฎหมายในประเด็นนั้นๆ การที่สามารถตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ทั้ง 2 แบบ คือทั้งแบบ Open offer และแบบ Novation นั้น ถ้าตีความรูปแบบใดแล้วทำให้เป็นผลบังคับได้ ก็ควรถือเอาตามรูปแบบนั้น มากกว่าที่จะถือเอาตามรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาที่ทำให้ไร้ผล *

จากที่ได้วิเคราะห์มาในข้างต้น ผู้เขียนขอเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 กับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้

* มาตรา 10 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า เมื่อความข้อใดข้อหนึ่งในเอกสารอาจตีความได้สองนัย นัยไหนจะทำให้เป็นผลบังคับได้ ให้ถือเอาตามนัยนั้นดีกว่าที่จะถือเอาที่ไร้ผล

ตารางที่ 18: ข้อดีและข้อเสียของกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า
ภายใต้กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา

กฎหมายการซื้อขายล่วงหน้า	ข้อดี	ข้อเสีย
1.Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา บัญญัติถึงกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าชัดเจน ทั้งในด้านวิธีการขั้นตอนและในด้านรูปแบบ คือเป็นแบบ Novation	(1) ไม่เกิดปัญหาการตีความ เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว (2) พิจารณาผลทางกฎหมาย จากการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้อย่างชัดเจน (3) นิติสัมพันธ์หรือสัญญา ระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายยังคงมีอยู่ แม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขาย ชัดข้อง จนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อขายแล้ว	(1) นิติสัมพันธ์หรือสัญญา ระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายที่ยังคงมีอยู่ภายหลังมีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขาย ชัดข้องหลังการจับคู่คำสั่งซื้อขายดังกล่าว อาจจะไม่มั่นคง เนื่องจากตลาดล่วงหน้ามิได้รับรู้ถึงการซื้อขายล่วงหน้า สำนักหักบัญชีจึงไม่ได้เข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย
2. พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ บัญญัติถึงกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าชัดเจน ทั้งในด้านวิธีการขั้นตอนและในด้านรูปแบบ คือเป็นแบบ Novation	เหมือนกับของประเทศสหรัฐอเมริกา	เหมือนกับของประเทศสหรัฐอเมริกา
3. พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า บัญญัติถึงกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน แต่ในด้านรูปแบบไม่ชัดเจนว่าเป็นแบบOpen offer หรือแบบ Novation	(1) อาจตีความไปในทางที่เป็นผลมากกว่าไร้ผล ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้	(1) เกิดปัญหาการตีความที่ ลักลั่นกันเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจน (2) ทำให้ไม่สามารถพิจารณาผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้อย่างชัดเจนถูกต้อง

อย่างไรก็ดี จากการที่ได้วิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation มาแล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5.2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าควรตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทยให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นประเด็นที่น่าพิจารณาว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้เป็นแบบ Novation อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือไม่ อย่างไร

โดยในประเด็นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้เป็นแบบ Novation อย่างชัดเจนดังกล่าว จะช่วยลดปัญหาการตีความเพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว ทำให้ทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้การพิจารณาผลทางกฎหมายในประเด็นใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีความชัดเจนเช่นเดียวกัน

แต่ถึงกระนั้น ขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าว อาจต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาและดำเนินการเป็นระยะเวลาพอสมควร อีกทั้งหากประเด็นเรื่องรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านี้เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากสามารถอาศัยการตีความบทบัญญัติกฎหมายตามเจตนารมณ์ได้อยู่แล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายนั้นๆ ก็อาจเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นได้

อย่างไรก็ดี หากยังคงไว้ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ดังเดิม ก็อาจเกิดปัญหาการตีความที่ลึกลับ เพราะไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดรูปแบบ

กระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจน ส่งผลต่อการพิจารณาถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น ตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญา และผลทางกฎหมายในประเด็นใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ทำให้ไม่มีความชัดเจนเช่นกัน

แต่การยังคงไว้ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าดังเดิม โดยอาศัยการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้า ก็จะทำให้ไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาและดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งหากประเด็นเรื่องรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านี้เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว เพราะสามารถอาศัยการตีความบทบัญญัติกฎหมายตามเจตนารมณ์ได้อยู่แล้ว การใช้วิธีการตีความบทบัญญัติกฎหมายก็จะช่วยมิให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นได้

จากที่ได้กล่าวในข้างต้น ผู้เขียนขอเปรียบเทียบให้เห็นข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และวิธีการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย เพื่อให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation ดังนี้

ตารางที่ 19: ข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และวิธีการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้า

วิธีการ	ข้อดี	ข้อเสีย
1. การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	(1) ไม่เกิดปัญหาการตีความ เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว	(1) อาจต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาและดำเนินการเป็นระยะเวลาพอสมควร
	(2) พิจารณาผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้อย่างชัดเจน	(2) หากไม่จำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว อาจเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น
2. การตีความตามเจตนารมณ์กฎหมายซื้อขายล่วงหน้า	(1) ไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาและดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	(1) เกิดปัญหาการตีความที่ลักลั่นกัน เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจน

ตารางที่ 19: ข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
และวิธีการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้า (ต่อ)

วิธีการ	ข้อดี	ข้อเสีย
	(2) หากไม่จำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวก็จะช่วยมิให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น	(2) ทำให้ไม่สามารถพิจารณาผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้อย่างชัดเจนถูกต้อง

จากที่ได้วิเคราะห์ในข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าแม้บทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 จะบัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าล่วงหน้าชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน แต่ในด้านรูปแบบมิได้บัญญัติชัดเจนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation นั้น สามารถใช้การตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้า ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5.2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า เพื่อให้รูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation เช่นเดียวกับบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ โดยไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาและดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่จำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว เพียงแต่อาศัยการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าก็เพียงพอที่จะทำให้รูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation ได้อยู่แล้ว ทั้งนี้ยังช่วยมิให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นได้อีกด้วย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ตาม พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ได้บัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน ส่วนในด้านรูปแบบนั้นมิได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่ารูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer หรือ เป็นแบบ Novation จึงเกิดปัญหาการตีความที่ลักลั่น ทำให้ไม่อาจทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะทำให้การพิจารณาผลทางกฎหมายในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่อง (1) ความสมบูรณ์ของสัญญา (2) ความเป็นผลของสัญญา (3) เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี และ (4) ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญาในด้านที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วนั้น ไม่มีความชัดเจนเช่นกัน

ดังนั้นการพิจารณาผลทางกฎหมายจากการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ดังกล่าว จึงต้องทราบก่อนว่าจะพิจารณาตามรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer หรือแบบ Novation จากนั้นจึงจะพิจารณาคู่สัญญาแต่ละฝ่ายแยกรายสัญญาตามนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้นในรูปแบบนั้นในช่วงเวลาต่างๆ เพราะอาจส่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันเนื่องจากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาแบบ Open Offer และแบบ Novation นั้นมีจำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ ที่แตกต่างกัน ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5.2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

สำหรับปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ว่ามีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open Offer หรือเป็นแบบ Novation นั้น โดยส่วนตัวแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่ารูปแบบของกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation ด้วยเหตุผล

ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5.2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า เช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีลักษณะแตกต่างจากกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายทั่วไปตามบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาแห่ง ป.พ.พ. ที่กำหนดให้สัญญาเกิดเมื่อคำเสนอและคำสนองต้องตรงกัน จึงอาจนำมาซึ่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) ผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา

การพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาในเรื่องคู่สัญญา วัตถุประสงค์ของสัญญา วิธีการแสดงเจตนา และการแสดงเจตนาของคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านั้น จะต้องพิจารณารูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวก่อน จากนั้นจึงจะสามารถพิจารณาคุณสมบัติคู่สัญญา ลักษณะของวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสัญญา วิธีการแสดงเจตนา และผลของการแสดงเจตนาของคู่สัญญาในตัวคู่สัญญาแต่ละสัญญาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนทุกสัญญา จึงแตกต่างจากการพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. เพราะสัญญาซื้อขายทั่วไปไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ที่ซับซ้อนเช่นสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะมีนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อผู้ขายเพียงนิติสัมพันธ์เดียว การพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาในเรื่องคู่สัญญา วัตถุประสงค์ของสัญญา วิธีการแสดงเจตนา และการแสดงเจตนาของคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายทั่วไปจึงพิจารณาที่ตัวผู้ซื้อและตัวผู้ขายซึ่งเป็นคู่สัญญาเพียง 2 ฝ่ายในสัญญาซื้อขายทั่วไปเพียงสัญญาเดียวเท่านั้น

(2) ผลต่อความเป็นผลของสัญญา

ความเป็นผลของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะแบ่งเป็น 3 กรณี กล่าวคือ (1) กรณีการซื้อขยาล่วงหน้าที่ไม่มีการส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตร และ (2) กรณีการซื้อขยาล่วงหน้าที่มีการส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรในช่วงก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา ทั้ง 2 กรณีจะก่อให้เกิดผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องมีภาระผูกพันตามที่ตนเปิดฐานะการถือครองสัญญาจนกว่าปิดฐานะการถือครองสัญญา โดยหากคู่สัญญาประสงค์จะปิดฐานะการถือครองสัญญา โดยใช้วิธีหักล้างฐานะ (Offset Position) ก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา หรือวิธีชำระราคาส่วนต่างด้วยเงิน (Cash Settlement) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีเงื่อนไข Both Options หากคู่สัญญา

ขาดทุนจะมีผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องชำระเงินส่วนต่างของราคาล่วงหน้ากับราคาตลาดให้แก่สำนักหักบัญชีเช่นกัน โดยผลทางหนี้ดังกล่าวจะเป็นผลทันทีที่สัญญาเกิด แต่จะไม่ก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สิน คือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย เพราะไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรที่ซื้อขายกัน

ส่วน (3) กรณีการซื้อขายล่วงหน้าที่มีการส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรในช่วงครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา จะก่อให้เกิดผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาในการส่งมอบรับมอบและชำระราคาสินค้าเกษตร และก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สิน คือการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรที่ซื้อขายกัน รวมถึงส่งผลต่อการโอนความเสี่ยงภัยในสินค้าเกษตรดังกล่าวด้วย โดยจะเป็นผลเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ในแต่ละประเภทสินค้ากำหนดไว้ แต่หากข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ดังกล่าวมิได้บัญญัติผลเรื่องใดไว้ก็อาจนำ ป.พ.พ. มาใช้บังคับได้ในฐานะบทกฎหมายทั่วไป จึงแตกต่างจากผลของสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. ที่กำหนดให้ความเป็นผลของสัญญาคือผลทางหนี้ในการส่งมอบรับมอบและชำระราคา และผลทางทรัพย์สินในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้น เป็นผลทันทีที่สัญญาเกิด

(3) ผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

การพิจารณาภูมิลำเนาของคู่สัญญา และสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิด เพื่อประโยชน์ในการเสนอคดีต่อศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือในการเสนอคดีต่อศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล ในกรณีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (1) ระหว่างสมาชิกตลาดด้วยตนเอง หรือ (2) ระหว่างสมาชิกตลาดกับผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตน และคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นประสงค์จะฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยอาศัยคำชี้ขาดของเลขาธิการเป็นหลักฐาน หรือประสงค์จะดำเนินการบังคับคดีต่อศาลให้เป็นไปตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้น หรือในกรณีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (3) ระหว่างคู่สัญญาอื่นใดนอกจาก (1) และ (2) โดยคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นประสงค์จะดำเนินการบังคับคดีต่อศาลให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หรือคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ หรือประสงค์จะฟ้องคดีต่อศาลนั้น ทั้ง 3 กรณีดังกล่าว จะต้องพิจารณารูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวก่อน จากนั้นจึงจะสามารถพิจารณาภูมิลำเนาของคู่สัญญาและสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิดได้ ซึ่งจะทำให้สามารถ

เสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้อย่างถูกต้อง จึงแตกต่างจากกรณีสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. เพราะสัญญาซื้อขายทั่วไปไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ที่ซับซ้อนเช่นสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะมีนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อผู้ขายเพียงนิติสัมพันธ์เดียว การพิจารณาภูมิฉันทาของ คู่สัญญา และสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิดในสัญญาซื้อขายทั่วไปจึงพิจารณา ที่ตัวผู้ซื้อและตัวผู้ขายซึ่งเป็นคู่สัญญาเพียง 2 ฝ่ายในสัญญาซื้อขายเพียงสัญญาเดียวเท่านั้น

(4) ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญา

นอกจากผลทางกฎหมาย ไม่ว่าเรื่องความสมบูรณ์ของสัญญา ความเป็นผลของ สัญญา และการระงับข้อพิพาทแล้ว อาจมีประเด็นอื่นใดที่อาศัยช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญา เพื่อพิจารณาผลทางกฎหมายในประเด็นนั้นๆ ได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องพิจารณารูปแบบ กระบวนการในการก่อให้เกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จึงจะสามารถพิจารณา ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญาได้ แตกต่างจากกรณีสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. เพราะสัญญาซื้อขายทั่วไปมีรูปแบบการเกิดเพียงรูปแบบเดียว จึงมีช่วงเวลาในการ ก่อให้เกิดสัญญารูปแบบเดียว ไม่จำเป็นต้องแยกพิจารณารูปแบบการเกิดของสัญญาเช่นในสัญญาซื้อ ขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

นอกจากนี้ จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 5 หัวข้อที่ 5.5 วิเคราะห์ปัญหาการเกิด ของสัญญาในช่วงเวลาปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีข้อสังเกตว่าใน ช่วงเวลาการปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในบางกรณีจะก่อให้เกิด สัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาเกิดขึ้นด้วย แตกต่างจากความระงับของสัญญาตาม ป.พ.พ. ที่สัญญานั้นจะระงับสิ้นไปอย่างเด็ดขาด ไม่ก่อให้เกิดสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่าง คู่สัญญาเกิดขึ้นอีกแต่อย่างใด

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนขอเปรียบเทียบผลทางกฎหมายจากกระบวนการ เกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. และกระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตร ล่วงหน้าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ดังนี้

ตารางที่ 20: ผลทางกฎหมายจากกระบวนการเกิดของสัญญาเปรียบเทียบระหว่าง

สัญญาซื้อขายทั่วไปและสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ผลทางกฎหมาย	สัญญาซื้อขายทั่วไป	สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า
1. ผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา	พิจารณาที่ตัวผู้ซื้อและตัวผู้ขาย ซึ่งเป็นคู่สัญญาเพียง 2 ฝ่าย ในสัญญาซื้อขายทั่วไป เพียงสัญญาเดียวเท่านั้น	จะต้องพิจารณารูปแบบการเกิดของสัญญาก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาการเกิดของสัญญา จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญา จึงจะสามารถพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาที่เกิดขึ้นได้
2. ผลต่อความเป็นผลของสัญญา	ผลทางหนี้ในการส่งมอบรับมอบและชำระราคา และผลทางทรัพย์สินในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้น จะเป็นผลทันทีที่สัญญาเกิด	กรณี (1) กรณีไม่มีการส่งมอบรับมอบ และ (2) กรณีมีการส่งมอบรับมอบในช่วงก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา จะก่อให้เกิดผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องมีภาระผูกพันตามที่ตนเปิดฐานะการถือครองสัญญา หากคู่สัญญาปิดฐานะการถือครองสัญญาแล้วขาดทุน จะมีผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องชำระเงินส่วนต่างของราคาล่วงหน้ากับราคาตลาดให้แก่สำนักหักบัญชีเช่นกัน โดยผลทางหนี้จะเป็นผลทันทีที่สัญญาเกิด แต่จะไม่ก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สิน เพราะไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรที่ซื้อขายกัน ส่วน (3) กรณีมีการส่งมอบรับมอบในช่วงครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา จะก่อให้เกิดผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาในการส่งมอบรับมอบและชำระราคา และก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สิน คือการโอนกรรมสิทธิ์และ

		ความเสี่ยงภัยในสินค้าเกษตร โดยจะเป็นผลเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่ข้อบังคับในแต่ละประเภทสินค้ากำหนดไว้ แต่หากมิได้บัญญัติผลเรื่องใดไว้ก็อาจนำป.พ.พ. มาใช้บังคับได้ในฐานะบทกฎหมายทั่วไป
--	--	---

ตารางที่ 20: ผลทางกฎหมายจากกระบวนการเกิดของสัญญาเปรียบเทียบระหว่าง

สัญญาซื้อขายทั่วไปและสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (ต่อ)

ผลทางกฎหมาย	สัญญาซื้อขายทั่วไป	สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า
3. ผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี	พิจารณาภูมิลำเนาของคู่สัญญา และสถานที่เกิดของสัญญาจากตัวผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นผู้สัญญาเพียง 2 ฝ่ายในสัญญาซื้อขายเพียงสัญญาเดียวเท่านั้น	จะต้องพิจารณารูปแบบการเกิดของสัญญาก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญา จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญา จึงจะสามารถพิจารณาภูมิลำเนาของคู่สัญญาและสถานที่เกิดของสัญญาได้
4. ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญา	พิจารณาช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาเพียงรูปแบบเดียว ก็สามารถพิจารณาประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญาได้	จะต้องพิจารณารูปแบบการเกิดของสัญญาก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญา จึงจะสามารถพิจารณาประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญาได้

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผู้เขียนมีความเห็นว่าตาม พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ตลอดจนข้อบังคับ และประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอาจมีบางเรื่องที่ยังไม่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะแล้ว แต่ในบางเรื่องก็อาจมิได้บัญญัติไว้ จึงทำให้เกิดปัญหาว่าจะนำบทบัญญัติใดมาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้บ้าง โดยอาจมีบางท่านเห็นว่าสัญญาซื้อขาย

สินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาซื้อขายที่ตกอยู่ภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นบทกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว จึงไม่อาจนำ ป.พ.พ. มาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้อีก โดยผู้เขียนเห็นว่าแนวทางดังกล่าวยังคงคลาดเคลื่อนจากหลักในการปรับใช้บทกฎหมายอยู่

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาว่าควรพิจารณานำบทบัญญัติกฎหมายมาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ดังนี้

การจะนำบทบัญญัติกฎหมายใดมาปรับใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จึงต้องเริ่มพิจารณาจาก (1) สถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก่อนว่ามีสถานะทางกฎหมายอย่างไร ซึ่งตามที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5.3 วิเคราะห์ปัญหาสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะเห็นได้ว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาซื้อขายที่มีบทบัญญัติกฎหมาย คือ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติหลักเกณฑ์การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้โดยเฉพาะอยู่แล้ว ดังนั้นจึงต้องนำ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก่อนเสมอ

อย่างไรก็ดี มีปัญหาว่าหากเรื่องใดที่ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ จะสามารถนำ ป.พ.พ. มาปรับใช้ได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งในประเด็นนี้ จะต้องพิจารณาในลำดับต่อไปว่า (2) บทบัญญัติตาม ป.พ.พ. ที่จะนำมาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น เป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่ ซึ่งตามที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5.3 วิเคราะห์ปัญหาสถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น จะเห็นได้ว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาที่มีเป้าหมายในการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินและการชำระราคาระหว่างคู่กรณีเป็นการตอบแทน เช่นเดียวกับกับสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. แม้ในบางกรณีผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าอาจปิดฐานะการถือครองสัญญาโดยไม่ต้องส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรก็ตาม แต่กระบวนการดังกล่าวก็เป็นไปตามกลไกตลาดเพื่อให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าสามารถแสวงหากำไรจากการซื้อล่วงหน้าได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์หลักของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก็ยังคงเป็นสัญญาที่มีเป้าหมายในการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินและการชำระราคาระหว่างคู่กรณีเป็นการตอบแทน ดังนั้น หาก พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติถึงเรื่องใดไว้โดยเฉพาะก็สามารถนำบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. ในเรื่องซื้อขายซึ่งเป็นบทกฎหมายทั่วไป

มาปรับใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ ตามหลักการบังคับใช้บทกฎหมายทั่วไป (Jus generale) และบทกฎหมายเฉพาะ (Jus speciale)

นอกจากนี้ แม้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติถึงรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ว่าเป็นแบบ Open offer หรือเป็นแบบ Novation ซึ่งแตกต่างจาก พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้บัญญัติถึงรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าว่าเป็นแบบ Novation ไว้อย่างชัดเจน แต่ถึงกระนั้นจากการที่ได้วิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation ในบทที่ 4 หัวข้อที่ 5.2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย ให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และวิธีการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าของไทย เพื่อให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 5 หัวข้อที่ 2 วิเคราะห์ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าสามารถใช้การตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้า เพื่อให้รูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation เช่นเดียวกับบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ โดยไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาและดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่มีความจำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว เพียงแต่อาศัยการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายล่วงหน้าก็เพียงพอที่จะทำให้รูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation แล้ว

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองบรรณาธิการ. บลจ. คีคค์กรับ TFEX ผสานกองทุนกระจายความเสี่ยง. วารสารการเงินการธนาคาร 289 (พฤษภาคม 2549): 190-209.

คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. บันทึกเรื่อง ร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ..... และร่างพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ฉบับที่....) พ.ศ..... ในเอกสารประกอบกร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ..... [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.) แหล่งที่มา: http://www.parliament.go.th/parcy/law2550/content_nla/2550_247.pdf [5 ธันวาคม พ.ศ. 2553]

คณะกรรมการกำกับกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. กลไกการทำงานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: http://www.aftc.or.th/zip/doc_03-07-08-2.pdf [16 สิงหาคม พ.ศ. 2552]

คณะกรรมการกำกับกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. ความสำคัญและกลไกการทำงานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. พิมพ์ครั้งที่ 2. (ม.ป.ท.), 2546.

คณะกรรมการกำกับกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ.2542. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, 2546.

คณะกรรมการกำกับกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. มารู้จักกับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. วารสารนักบัญชี 50 (ธันวาคม 2546- มีนาคม 2547): 120-122.

คณะกรรมการกำกับกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตร: หลักการและการประยุกต์ใช้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2552.

คณิน ยอดประสิทธิ์. การซื้อขายอนุพันธ์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.

คมกฤษ สุวัฒน์. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ศึกษารณีย์ข้าวและยางพารา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

จิตติ ดิงศภัทย์. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้.

พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เวียนแก้วการพิมพ์, 2526.

จิรัตน์ สังข์แก้ว. ก้าวล้ำหน้าไปกับตลาดล่วงหน้าไทย. กรุงเทพมหานคร: เวลาดี, 2547.

จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดาราพร ธีระวัฒน์. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 20 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดาราพร ธีระวัฒน์. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

ชัยวัฒน์ สหัสกุล. โครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2547-2548 และทางเลือกในการใช้กลไกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์, 2552.

ชัยวัฒน์ สหัสกุล. เปิดประตูสู่...ตลาดซื้อขายล่วงหน้า. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.

ไชยยศ เหมะรัชตะ. กฎหมายว่าด้วยสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ภาวณี วุฒิภิตดา. ตลาดอนุพันธ์ ตอนที่ 2. สรรพากรศาสตร์ 53, 10 (ตุลาคม 2549): 87-93.

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ความเข้าใจเกี่ยวกับการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. หลากกฎหมายหลายธุรกิจ 2 (สิงหาคม 2547): 6-9.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตราสารอนุพันธ์. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. การนำสินค้า ข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB เข้ามาซื้อขายล่วงหน้าใน AFET (WRF5). (ม.ป.ท.), 2554. หน้า 3-5.

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ส่งมอบแบบ FOB (WRF5). [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/wrf5/specification.php> [21 กรกฎาคม พ.ศ. 2554]

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปรอร์เซ็นต์ ชั้น 2 แบบ Both Options (BHMR). [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/bhmr/specification.php> [5 ธันวาคม พ.ศ. 2553]

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้นแบบ Both Options (TC). [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/tc/specification.php> [5 ธันวาคม พ.ศ. 2553]

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20). [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/str20/specification.php> [11 ธันวาคม พ.ศ. 2554]

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ข้อกำหนดสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS3). [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/rss3/specification.php> [5 ธันวาคม พ.ศ. 2553]

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 (STR20). [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.afet.or.th/v081/thai/product/str20/> [11 ธันวาคม พ.ศ. 2554]

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ซื้อขายข้าวล่วงหน้าใน AFET. (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ซื้อขายยางพาราล่วงหน้าใน AFET. (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). 20 พฤศจิกายน 2550.

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. เปิดประตูสู่การลงทุน...ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.afet.or.th/v081/thai/trading/start.php> [15 สิงหาคม พ.ศ. 2552]

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ลงทุนอย่างไร...ใน AFET เพื่อบริหารความเสี่ยง และเพื่อการลงทุน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์, 2552.

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. Trader Guide ก้าวแรก...สู่การทำกำไรในตลาดล่วงหน้า. (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).

ทิพากรณ์ (โลกาพัฒนา) ทวีกุลวัฒน์. การซื้อขายสินค้าในตลาดล่วงหน้า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ธวัชชัย สำโรงวัฒนา. กฎหมายว่าด้วยการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า: รายงานการศึกษาวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2543.

- ธาดา ธรรมธร และสุริย์พร ตะเภาพงษ์. สัมภาษณ์พิเศษ นภาพรณีย์ คุรุพสุธาศัย ตลาดสินค้าเกษตร ล่วงหน้า กลไกประกันความเสี่ยงราคาสินค้าเกษตร. วารสารข่าวกฎหมายใหม่ 2 (สิงหาคม 2547): 32-35.
- ธีระ เบญจรัศมีโรจน์. สัญญาซื้อขายทรัพย์สินในอนาคต ปัญหาบางประการในกฎหมายไทย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- นภาพร จิระพันธุ์ทอง. คู่มือการจำหน่ายสินค้าเกษตรในสต็อกของรัฐบาลโดยอิงราคาล่วงหน้าใน AFET การประมูลสินค้าเกษตรแบบเสนอส่วนต่างราคา (Basis). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์, 2552.
- นพมาศ. คำนำเรื่องสัญญาจะซื้อจะขายมีได้ในทรัพย์สินประเภทใด. ตุลพาห 8 (มีนาคม 2504): 236-244.
- นิติ ผดุงชัย (เรืออากาศเอก). การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน). วิธีการซื้อขายอนุพันธ์. [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.tfex.co.th/th/trading/procedure.html> [5 ธันวาคม พ.ศ. 2553]
- บริษัท แอโกรเวลท์ จำกัด. การส่งมอบ-รับมอบใน AFET. [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.agrowealth.com/agrowealth/library/deliver.php> [17 มีนาคม พ.ศ. 2555]
- ประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุณณพันธ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย. พิมพ์ครั้งที่ 15 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551.
- ประกาศณ์ อวยชัย. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา เล่ม 3 มาตรา 453 ถึงมาตรา 656 ซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้ เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ พร้อมด้วยย่อข้อกฎหมายจาก คำพิพากษาฎีกาตั้งแต่ พ.ศ. 2527 ถึง พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2542.
- ประมุข สุวรรณศรี. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน. พิมพ์ครั้งที่ 5 ฉบับแก้ไขปรับปรุงโดยนายแพทย์ เนียนบุญชร. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2539.
- ประยุทธ์ ศิริสวัสดิ์พิพัฒน์. ปัญหากฎหมายที่ทำให้การซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยไม่อาจพัฒนาได้เต็มศักยภาพ: ศึกษากรณีสมาชิกสำนักหักบัญชี. เอกอรรถกถาทางกฎหมายเศรษฐกิจและธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ปรีชา สุมาวงศ์. คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2532.

- ปรีชา สุมาวงศ์. สัญญาจะซื้อจะขายจะมีได้ในทรัพย์สินประเภทใด. ดูเฉพาะ 7 (ธันวาคม 2503): 1451-1454.
- ปรีชา สุมาวงศ์. อันสืบเนื่องมาจากสัญญาจะซื้อจะขาย. ดูเฉพาะ 8 (มิถุนายน 2504): 575-582.
- ปัญญา หิรัญศรี. การลงทุนในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์, 2547.
- ไพฑูริย์ เอกจริยกร. คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2552.
- พานิชย์, กระทรวง. กรมการค้าภายใน. กองส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาด. โชคชะตา...กำหนดได้ด้วยตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. พิมพ์ครั้งที่ 1. (ม.ป.ท.): แสงแดด มีเดีย กรุ๊ป, 2548.
- พานิชย์, กระทรวง. กรมการค้าภายใน. ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า Agricultural Commodity Exchange. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2542.
- พานิชย์, กระทรวง. กรมการค้าภายใน. วิธีการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2543.
- พานิชย์, กระทรวง. กรมการค้าภายใน. พระราชบัญญัติการค้าซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, (ม.ป.ป.).
- พงศ์ศักดิ์ ศิริรักษ์งษา. อดีตผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2553.
- พิกุล ทักษิณวราจาร. ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า 2000= Agricultural commodity exchange of Thailand. (ม.ป.ท.), 2543.
- พิชิตพล เอี่ยมมงคลชัย. กฎหมายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า. วารสารการเงินการธนาคาร (กรกฎาคม 2546): 160-162, (สิงหาคม 2546): 152-154, (กันยายน 2546): 108-110.
- เพิ่มบุญ แก้วเขียว. ฐานะ รื้อราคา รื้ออนาคต ลดความเสี่ยงตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. หลากหลายธุรกิจ 2 (สิงหาคม 2547): 10-16.
- ไพฑูริย์ เพ็ชรน้อย. นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ไพจิตร ปุญญพันธุ์. คำานเรื่องสัญญาจะซื้อจะขายสังหาริมทรัพย์. ดูเฉพาะ 8 (สิงหาคม 2504): 830-839.

- ไพจิตร ปุญญพันธุ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย: พร้อมด้วยภาคผนวกบทความพิเศษ บทบัญญัติลักษณะขายฝากตามกฎหมายใหม่ที่ผิดพลาด. พิมพ์ครั้งที่ 25 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551.
- ไพจิตร ปุญญพันธุ์. ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ ทรัพย์สินในอนาคตหรือยังไม่มีกรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นสัญญาที่ใช้บังคับกันได้: วัตถุประสงค์กับการชำระหนี้. วารสารกฎหมายสุโขทัย ธรรมมาธิราช 15, 2 (ธันวาคม 2546): 196 – 219.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552.
- ภาวิณี กรุดทอง. นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- มงคล ทวีวิทย์. สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542: ศึกษาเฉพาะกรณีรูปแบบและการบังคับใช้สัญญาล่วงหน้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.
- มงคล ทวีวิทย์. รองผู้จัดการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2553.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. องค์ประกอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในตลาดล่วงหน้า. [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: http://e-service.agri.cmu.ac.th/download/course/lec_351413_organization.ppt [16 สิงหาคม พ.ศ. 2552]
- มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.
- ฤทัยรัตน์ ตียะวัชรานนท์. ปัญหาการโอนความเสี่ยงภัยตามพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- วิรัชชาติ อินทร์กง. ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2553 และ 18 พฤษภาคม 2555.
- วิชณุ เครืองาม. คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยหนี้ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2549.

- ศันนัทภรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์. คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วนขอพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.
- ศันนัทภรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์. คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนขอ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. พิมพ์ครั้งที่ 16 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2554.
- ศักดิ์ สอนงชาติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544). พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551.
- ศิริพงศ์ ชัยอำนวยศิลป์. ทางเลือกที่เหมาะสมในการระงับข้อพิพาทกรณีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. เอกอรรถกถาทางกฎหมายเศรษฐกิจและธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตราสารอนุพันธ์ (Introduction to Derivatives). (ม.ป.ท.), 2548.
- สนิท สนันศิลป์. คำอธิบายกฎหมายสัญญาว่าด้วยก่อให้เกิดสัญญา Formation of Contract ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะ 2 หมวด 1 มาตรา 354-368. กรุงเทพมหานคร: สุทรไพศาล, (ม.ป.ป.).
- สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายวิชากฎหมายใหม่แพ่ง: หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2554.
- สุดใจ สุนาสวน. ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ฉบับชาวบ้าน “แม่นกว่าห่วย (อาจจะ) รวยกว่านั้น”. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2552.
- สุภาพ วงศ์เกียรติขจร. กฎหมายเกี่ยวกับระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้า (ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้า). วารสารนิติศาสตร์ 35, 1 (มีนาคม 2549): 1-39.
- สุภาพ วงศ์เกียรติขจร. อดีตรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2553.
- สุภา เจริญยิ่ง. TFEX คืออะไร. วารสารการเงินการธนาคาร 288 (เมษายน 2549): 193-194.

- สุวรรณมา เชื้อบุญชัย. พระราชบัญญัติซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 กับบทบาทในตลาดตราสารอนุพันธ์ของไทย. วารสารกฎหมาย. 24 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2548): 103-115.
- สุรพล ไตรเวทย์. คำอธิบายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2546.
- สุรียพร ตะเกาพงษ์. ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า สู่ทางเลือกใหม่หรือบ่อนการพนัน. วารสารข่าวกฎหมายใหม่ 1 (กรกฎาคม 2546): 30-38.
- เสนีย์ ปราโมช. ม.ร.ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งลักษณะทรัพย์สิน. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2551.
- เสนีย์ ปราโมช. ม.ร.ว. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2) พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- เสนีย์ ปราโมช. ม.ร.ว. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบ บริบูรณ์) พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- โสภณ รัตนากร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551.
- เสาวนีย์ อัครวโรจน์. คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- หยุด แสงอุทัย. กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.
- หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 18 แก้ไขปรับปรุงโดย สมยศเชื้อไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- อักราทรร จุฬารัตน. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- อัจฉราวรรณ งามญาณ. ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. กรุงเทพมหานคร: คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- อัศวิน อาชาไณย. พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. วารสารข่าวกฎหมายใหม่ 1 (กรกฎาคม 2546): 39-41.
- อำนาจ ปะติเส, ภิรมย์ศักดิ์ สาธุณีย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตลาด และการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า. (ม.ป.ท.), 2523.

ภาษาอังกฤษ

American Law Institute. Restatement (Second) of Contract. (n.p.), 1981.

Baer, H., France, V., and Moser, J. Opportunity Cost and Prudentiality: an Analysis of Futures Clearinghouse Behaviour. University of Illinois at Urbana-Champaign: OFOR Paper No. 96-01, 1996.

Battly, N. An introduction to commodity Future and options. Illinois: McGraw Hill, 1989.

Blum, B.A. Contracts. 4th. New York: Aspen, 2007.

Chicago Mercantile Exchange. CME Rulebook. [Online]. Available from: <http://www.cmegroup.com/rulebook/CME/index.html> [2009, August 16]

Chicago Mercantile Exchange. Rulebooks. [Online]. Available from: <http://www.cmegroup.com/market-regulation/rulebook/> [2009, August 12]

Chicago Mercantile Exchange. Visiting CME Group. [Online]. Available from: <http://www.cmegroup.com/company/visit> [2009, August 16]

Clark, D.S. and Ansay, T. Introduction to the law of the United States. 2nd. New York: Kluwer Law International, 2002.

Cornell University Law School. Commodity Exchange Act. [Online]. Available from: http://www.law.cornell.edu/uscode/07/usc_sup_01_7_10_1.html [18 August 2009]

Dee, L.B. Speculation in Commodity contracts and Options. 2nd edition. Illinois: Dow Jones-Irwin, 1985.

Edward, F. and Cindy, W.M. Future & Options. New York: Mc Graw- Hill, 1992.

Fink, R.E., and Feduniak, R.B. Futures Concept and Strategies. New York: New York Institute of Finance Prentice Hall, 1988.

Friedman, L.M. American Law. New York: W.W. Norton & Company, 1984.

Gifis, S.H. Law Dictionary, 3rd edition. New York: Barron's, 1991.

Hay, P. Law of the United States. Munchen: Beack, 2002.

Hillman, R.A. Principles of Contract Law. New York: West Group, 2004.

Hull, J.C. Options, Futures and Other Derivatives. 6th edition. New Jersey, USA: Pearson Education, 2006.

- Kloner, D. The Commodity Futures Modernization Act of 2000. [Online]. Available from: <http://www.stroock.com/SiteFiles/Pub134.pdf> [2009, August 17]
- Kolb, R. Futures, Options, and Swaps. 4th edition. Cornwell, UK: Blackwell Publishing, 2003.
- Kolb, R.W. Understanding Futures Markets. 3rd edition. New York: New York Institute of Finance, 1987.
- Morrison, A.B. (General Editor). Fundamentals of American Law. New York: Oxford University Press, 1996.
- Nolan, J.R. Black's Law Dictionary. 6th edition. St Paul Minnesota, USA: West Publishing, 1990.
- Nordstrom, R.J. Handbook of the Law of Sales. St Paul Minnesota, USA: West Publishing, 1970.
- Nyhoff, J.E., Melamed, L. (frw), Labuszewski, J.W., and Melamed, L. The CME Group Risk Management Handbook. New Jersey, USA: John Wiley & Sons, 2010.
- Parcell, J., and Pierce, V. An introduction to Hedging Agriculture Commodities with Future. [Online]. Available from: <http://agebb.missouri.edu/mgt/risk/intro-op.htm> [2009, August 15]
- Santos, J. A History of Futures Trading in the United States. [Online]. Available from: <http://eh.net/encyclopedia/article/Santos.futures> [2009, August 20]
- Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions. Recommendations for Central Counterparties. [Online]. Available from: <http://www.bis.org/publ/cpss64.pdf?noframes=1> [2009, August 20]
- Teweles, R.J., and Jones, F.J. The Futures Game Who Win Who Loses. 2nd. Boston: Mcgrow-Hill Book, 1987.
- The Office of the Agricultural Futures Trading Commission. Agricultural Futures Trading Act B.E. 2542. (n.p.), 2003.
- United States Code Congressional and Administrative News Legislative. History Future Trading. Minnesota: West publishing, 1978.

Greenstone, W.D. The CFTC and Government Reorganization Preserving Regulatory Independence. The Business Lawyer 33 (November 1977): 164-219.

Williams, J. The Economic Function of Futures Markets. London: Cambridge University Press, 1988.

Williams, J.C. The Origin of Futures Markets. Agricultural History. 56, 1 (January 1982): 306-316.

Zieg, K.C. Jr, and Nix, W.E. The Commodity options Market. Illinois: Dow Jones-Irwin, 1978.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- ฉบับประมวล -

ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า
ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร
พ.ศ. 2547

โดยที่เห็นเป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร เพื่อให้การซื้อขายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โปร่งใส และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 78(2) และ (13) แห่งพระราชบัญญัติการซื้อหรือขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 35 มาตรา 36 มาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า จึงออกข้อบังคับไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้ เรียกว่า “ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547”

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่ประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้

“ตลาด” หมายความว่า ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

“คณะกรรมการตลาด” หมายความว่า คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า

“สมาชิกตลาด” หมายความว่า สมาชิกของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

“สมาชิกสำนักหักบัญชี” หมายความว่า สมาชิกตลาดที่เป็นสมาชิกสำนักหักบัญชีประเภทสามัญหรือประเภทวิสามัญ และสมาชิกสำนักหักบัญชีประเภทสมทบ ตามข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับประเภทคุณสมบัติ สิทธิและหน้าที่ การลงทะเบียน และการพ้นจากการเป็นสมาชิกสำนักหักบัญชี

*“ระบบการซื้อขาย” หมายความว่า ระบบที่ใช้ในการซื้อขายล่วงหน้าตามที่ตลาดอนุญาตให้หรือจัดให้มีขึ้น

(*บทนิยามคำว่า “ระบบการซื้อขาย” แก้ไขโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2555 ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2555)

***(ยกเลิก)**

(*บทนิยามคำว่า “ผู้ปฏิบัติงานในระบบการซื้อขาย” “เจ้าหน้าที่ซื้อขาย” และ “เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานระบบบริหารความเสี่ยง” “เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานระบบการชำระราคาและหักบัญชี” ยกเลิกโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2555 ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2555)

“คำสั่งซื้อ” หมายความว่า คำเสนอซื้อสินค้าเกษตรตามข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

“คำสั่งขาย” หมายความว่า คำเสนอขายสินค้าเกษตรตามข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

“ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า” (Contract Specifications) หมายความว่า ข้อกำหนดของสินค้าเกษตรที่คณะกรรมการตลาดกำหนดให้มีการซื้อขายล่วงหน้าในตลาด โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับประเภท ชนิด คุณภาพ ปริมาณ รวมถึงระยะเวลาและสถานที่รับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตรนั้น

“บริการเกี่ยวกับการหักบัญชี” หมายความว่า บริการเกี่ยวกับการวางเงินประกัน การปรับฐานะบัญชีเงินประกัน การชำระราคา การชำระผลกำไรขาดทุน การโอนเงิน การล้างฐานะ การถือครองการถอนเงินประกัน และการจัดการเกี่ยวกับเอกสารเพื่อการรับมอบและการส่งมอบสินค้าเกษตร รวมทั้งการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง

“ราคายุติ” (Settlement Price) หมายความว่า ราคาที่ตลาดกำหนดในแต่ละวันเพื่อใช้ในการปรับฐานะบัญชีเงินประกัน

“ฐานะการถือครอง” (Open Position) หมายความว่า ภาวะผูกพันอันเนื่องมาจากการซื้อหรือขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า

“ล้างฐานะการถือครอง” (Offset Position) หมายความว่า ทำให้ภาวะหรือสิทธิตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่มีอยู่เดิมให้หมดไป โดยการซื้อหรือขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าชิ้นใหม่ที่มีผลในทางตรงกันข้าม

ข้อ 4. ให้ผู้จัดการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย รักษาการตามข้อบังคับฉบับนี้

หมวด 1 บททั่วไป

*ข้อ 5 การซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำด้วยระบบการซื้อขายหรือวิธีการอื่นที่คณะกรรมการตลาดกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้อง รองรับการส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย การยกเลิกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย รวมถึงการยืนยันผลการซื้อหรือขาย

(*ความในข้อ 5 แก้ไขโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2555 ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2555)

ข้อ 6 การซื้อขายล่วงหน้าในตลาดให้กระทำโดยสมาชิกตลาด ผ่านระบบต่อเชื่อมระหว่างตลาดและสมาชิกตลาดแต่ละราย

*ข้อ 7 ในการใช้ระบบการซื้อขายที่ตลาดจัดให้มีขึ้นเพื่อการซื้อขายล่วงหน้าของสมาชิกตลาด ให้กระทำโดยผู้ปฏิบัติงานในระบบการซื้อขายที่สมาชิกตลาดแต่งตั้งและตลาดได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ปฏิบัติงานในระบบการซื้อขายแล้ว

คุณสมบัติ การขึ้นทะเบียน สิทธิและหน้าที่ ตลอดจนการเพิกถอนและการลงโทษผู้ปฏิบัติงานในระบบการซื้อขาย ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ตลาดกำหนด

ในการใช้งานระบบซื้อขายที่ตลาดอนุญาตให้มีขึ้นเพื่อการซื้อขายล่วงหน้าของสมาชิกตลาด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ตลาดกำหนด

(*ความในข้อ 7 แก้ไขโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2548)

(*ความในข้อ 7 แก้ไขโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2555 ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2555)

ข้อ 8 การซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำได้ในวันทำการตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ และในเวลาทำการตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรแต่ละประเภทหรือชนิด

เพื่อให้การซื้อขายเป็นไปอย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อสภาพการซื้อขายล่วงหน้าโดยรวม คณะกรรมการตลาดอาจเปลี่ยนแปลงเวลาทำการประจำวันตามวาระหนึ่งเป็นการชั่วคราวก็ได้

ข้อ 9 ตลาดอาจกำหนดเงื่อนไขให้สมาชิกตลาดปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ การต่อเชื่อมอุปกรณ์กับระบบการซื้อขาย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้อง สถานที่ติดตั้งอุปกรณ์ และบุคคลที่อาจเข้าไปในสถานที่ดังกล่าว

ข้อ 10 ตลาดจะเก็บรักษาข้อมูลการซื้อขายล่วงหน้าในระบบการซื้อขายไว้โดยครบถ้วนตามระยะเวลาที่ตลาดเห็นสมควร

ข้อ 11 ในกรณีที่มีข้อสงสัยหรือมีปัญหาเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าตามข้อบังคับนี้ให้ผู้จัดการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด

หมวด 2

การส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในระบบการซื้อขาย

ข้อ 12 ตลาดจะกำหนดรหัสประจำตัวให้สมาชิกตลาดและรหัสประจำตัวเจ้าหน้าที่ซื้อขายเพื่อใช้ในการส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขาย สำหรับรหัสประจำตัวลูกค้าของสมาชิกตลาด ให้สมาชิกตลาดเป็นผู้กำหนดตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ตลาดกำหนด

การกำหนดรหัสประจำตัวลูกค้าตามวรรคหนึ่ง สมาชิกอาจเปลี่ยนแปลงรหัสประจำตัวลูกค้าได้เมื่อมีเหตุผลสมควร โดยสมาชิกตลาดต้องจัดทำบันทึกที่รหัสประจำตัวเดิมและรหัสประจำตัวใหม่ของลูกค้าไว้ รวมทั้งบันทึกวันที่เริ่มใช้และเลิกใช้รหัสนั้นด้วย

ข้อ 13 ในการส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย สมาชิกตลาดต้องแสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) รหัสประจำตัวสมาชิกตลาด
- (2) รหัสประจำตัวเจ้าหน้าที่ซื้อขาย
- (3) รหัสประจำตัวลูกค้า
- (4) ประเภท/ชนิดสินค้าเกษตร
- (5) เดือนและปีที่ครบกำหนดส่งมอบ
- (6) ราคาต่อหน่วย
- (7) จำนวนหน่วยการซื้อขาย
- (8) ประเภทคำสั่ง
- (9) รายละเอียดอื่น ๆ ตามที่ตลาดประกาศกำหนด

*ข้อ 14 (ยกเลิก)

(ยกเลิกความในข้อ 14 โดยโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2548)

ข้อ 15 สมาชิกตลาดสามารถส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขายได้เฉพาะประเภทคำสั่งที่มีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไขดังนี้

(1) Limit Order คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่จะระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่จนกว่าจะได้ครบตามจำนวน

(2) Limit FAK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย ในราคาที่จะระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการทันที โดยมีเงื่อนไขว่า หากระบบการซื้อขายจับคู่ได้เพียงบางส่วนระบบการซื้อขายจะยกเลิกส่วนที่เหลือ หรือหากไม่สามารถจับคู่ได้ทันทีก็จะยกเลิกคำสั่งนั้น

(3) Limit FOK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในราคาที่จะระบุหรือดีกว่าและตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการทันที โดยมีเงื่อนไขว่าหากระบบการซื้อขายไม่สามารถจับคู่ได้ตามจำนวนที่ระบุทันทีระบบการซื้อขายจะยกเลิกคำสั่งโดยไม่มีการจับคู่

(4) Market Order คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ระบุ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อ ณ ราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น และจะจับคู่คำสั่งขาย ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดในขณะนั้น กรณีที่ระบบการซื้อขายจับคู่ได้เพียงบางส่วน ระบบการซื้อขายจะยกเลิกส่วนที่เหลือทันที

(5) Market FOK คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายตามจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ระบุ โดยระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อ ณ ราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น และจะจับคู่คำสั่งขาย ณ ราคาที่มีผู้เสนอซื้อสูงสุดในขณะนั้น และมีเงื่อนไขว่า หากระบบการซื้อขายไม่สามารถจับคู่ได้ตามจำนวนที่ระบุทันที ระบบการซื้อขายจะยกเลิกคำสั่งโดยไม่มีการจับคู่

* (6) Stop Order (Stop #) คำสั่งซื้อในราคาที่สูงกว่าหรือคำสั่งขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาดในขณะนั้น โดยระบุราคาและจำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ โดยมีเงื่อนไขให้คำสั่งดังกล่าวมีผลเป็นคำสั่งประเภท Market Order เมื่อราคาซื้อขายในตลาดได้มีการเปลี่ยนแปลงจนถึงระดับราคาดังกล่าว

* (7) Stop Limit Order (Stop Limit #) คำสั่งซื้อในราคาที่สูงกว่าหรือคำสั่งขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาดขณะนั้น โดยมีเงื่อนไขให้คำสั่งดังกล่าวมีผลเป็นคำสั่งประเภท Limit Order เมื่อราคาซื้อขายในตลาดได้มีการเปลี่ยนแปลงจนถึงระดับราคาดังกล่าว

ทั้งนี้ ในการส่งคำสั่งประเภท Stop Limit Order ให้ระบุรายละเอียดดังต่อไปนี้

(ก) ราคาที่เป็นเงื่อนไขให้คำสั่งมีผลเปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order

(ข) ราคาเสนอซื้อหรือราคาเสนอขายในระบบการซื้อขายเมื่อคำสั่งเปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order แล้ว

(ค) จำนวนหน่วยการซื้อขายที่ต้องการ

*ทั้งนี้ ให้ถือว่าคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Stop Order ตาม (6) และประเภท Stop Limit Order ตาม (7) เข้าสู่ระบบการซื้อขายทันทีเมื่อได้เปลี่ยนสภาพเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Market Order และประเภท Limit Order แล้วแต่กรณี

(*ความใน (6) (7) และ วรรค 2 เพิ่มเติมโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2548)

*ข้อ 16 การส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในช่วง 10 นาทีก่อนตลาดเปิดทำการซื้อขายตามข้อ 24 และในช่วง 5 นาทีก่อนสิ้นสุดการซื้อขายตามข้อ 27 ในแต่ละวัน ให้กระทำได้เฉพาะคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายประเภท Limit Order เท่านั้น

(*ความในข้อ 16 แก้ไขโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2549 ลงวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2549)

ข้อ 17 คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายต้องเสนอเป็นหน่วยการซื้อขาย โดยมีจำนวนอย่างน้อยหนึ่งหน่วยการซื้อขาย

ข้อ 18 การส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายเข้าระบบการซื้อขาย ให้กระทำได้ครั้งละไม่เกิน 50 หน่วยการซื้อขาย ในกรณีที่ต้องการซื้อหรือขายเกินกว่าจำนวนดังกล่าว ให้สมาชิกตลาดส่งคำสั่งเข้าระบบการซื้อขายได้มากกว่าหนึ่งครั้ง

ข้อ 19 คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายต้องเสนอราคาที่ตรงตามขั้นอัตราขึ้นลงของราคาตามข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรแต่ละชนิดหรือประเภท (ช่วงของราคา)

ข้อ 20. ราคาที่ระบุในคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายต้องไม่สูงหรือต่ำกว่าราคาสูงสุด (Ceiling Price) หรือต่ำสุด (Floor Price) ในแต่ละวัน ตามอัตราที่กำหนดในข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรแต่ละชนิดหรือประเภท

ตลาดอาจยกเว้นหรือเปลี่ยนแปลงการกำหนดราคาสูงสุดหรือต่ำสุดตามวรรคหนึ่ง ในกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังนี้

(1) เมื่อเริ่มซื้อขายสินค้าเกษตรชนิดหรือประเภทใดตามข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดเป็นวันแรก

(2) เมื่อตลาดพิจารณาเห็นว่า ราคาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุดหรือต่ำสุดตามอัตราที่กำหนดในข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรแต่ละชนิดหรือประเภท ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของระบบตลาดสินค้าเกษตร ตามที่ตลาดจะประกาศเป็นกรณี ๆ ไป

ข้อ 21 ระบบการซื้อขายจะเริ่มบันทึกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในแต่ละช่วงเวลาซื้อขายก่อนเวลาเปิดทำการซื้อขาย 10 นาที (Pre – opening)

คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายทุกรายการมีผลผูกพันสมาชิกตลาดผู้ส่งคำสั่งเข้าระบบการซื้อขายเว้นแต่จะได้ยกเลิกคำสั่งก่อนระบบการซื้อขายจะมีการจับคู่

*ข้อ 22 เว้นแต่จะมีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายที่ไม่ได้รับการจับคู่จะถูกยกเลิกโดยระบบการซื้อขายภายในสิ้นวันทำการซื้อขายตามข้อ 8 ในแต่ละวัน

(*ความในข้อ 22 แก้ไขโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2555 ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2555)

หมวด 3

การจัดลำดับและการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ในระบบการซื้อขาย

ข้อ 23 การจัดลำดับคำสั่งซื้อและคำสั่งขายในระบบการซื้อขายจะเรียงตามราคาและเวลาที่ดีที่สุด โดยคำสั่งซื้อจะเรียงจากราคาสูงไปหาราคาต่ำ ส่วนคำสั่งขายจะเรียงจากราคาต่ำไปหาราคาสูงในกรณีคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในแต่ละราคามีมากกว่า 1 คำสั่ง ระบบจะเรียงจากคำสั่งที่ส่งเข้าระบบการซื้อขายก่อนเป็นลำดับแรก

ข้อ 24 เพื่อกำหนดหาราคาเปิดในแต่ละช่วงเวลาซื้อขาย ตลาดกำหนดให้มีการเสนอซื้อขาย 10 นาทีก่อนเปิดทำการซื้อขาย (Pre - Opening) โดยราคาเปิดในแต่ละช่วงเวลาซื้อขายเป็นราคาที่คำนวณได้ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) ราคาที่ทำให้คำสั่งซื้อและคำสั่งขายจับคู่ได้ทั้งหมดเต็มจำนวน
- (2) ในกรณีที่ราคาตาม (1) มีมากกว่า 1 ราคา ให้ใช้ราคาที่เท่ากับหรือใกล้กับราคาซื้อขายครั้งสุดท้ายก่อนหน้านั้นมากที่สุดตามลำดับ
- (3) ในกรณีที่ไม่มีราคาตาม (1) ให้ใช้ราคาที่ทำให้มีปริมาณการซื้อขายมากที่สุดเมื่อเปิดทำการซื้อขาย
- (4) ในกรณีที่ราคาตาม (3) มีมากกว่า 1 ราคา

(ก) ถ้าผลรวมของปริมาณที่ซื้อได้มากกว่าผลรวมของปริมาณที่ขายได้ ให้ใช้ราคาสูงสุด

(ข) ถ้าผลรวมของปริมาณที่ซื้อได้น้อยกว่าผลรวมของปริมาณที่ขายได้ ให้ใช้ราคาต่ำสุด

(5) ในกรณีที่ราคาตาม (4) (ก) หรือ (4) (ข) มีมากกว่า 1 ราคา ให้ใช้ราคาที่เท่ากับหรือใกล้กับราคาซื้อขายครั้งสุดท้ายก่อนหน้านั้นมากที่สุดตามลำดับ

เมื่อเปิดทำการซื้อขาย ระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ณ ราคาเปิดตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ได้รับการจับคู่จะเป็นคำสั่งที่เสนอราคาที่ดีกว่าหรือเท่ากับราคาเปิด โดยการจับคู่จะเรียงตามลำดับราคาและเวลาที่ส่งเข้าระบบการซื้อขาย

*ในกรณีที่ราคาเท่ากันให้ทำการจับคู่โดยการเวียนจัดสรร (Round Robin Allocation) ให้ครบทุกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในปริมาณที่เท่าเทียมกันก่อน จนกว่าปริมาณที่จะได้รับการจับคู่มีไม่เพียงพอที่จะจัดสรรโดยเท่าเทียมกันได้ ระบบจึงจะทำการจัดสรรในส่วนที่เหลือโดยใช้วิธีสุ่มเลือก (Random) จนกว่าจะหมด

*ในกรณีที่ระบบการซื้อขายขัดข้องในช่วง 10 นาทีแรกก่อนทำการซื้อขาย (Pre-Opening) และระบบได้ทำการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายในช่วงเวลานั้น ให้ถือว่าราคาที่ทำให้คำสั่งซื้อและคำสั่งขายจับคู่เป็นรายการแรกเป็นราคาเปิดและการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายในช่วงเวลานั้น เป็นการจับคู่ที่สมบูรณ์

(*ความในวรรค 3 และวรรค 4 เพิ่มเติมโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2547)

ข้อ 25 เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิง ให้ถือราคาเปิดในช่วงเวลาซื้อขายแรกของวันที่คำนวณได้ตามข้อ 24 เป็นราคาเปิดประจำวัน กรณีไม่มีราคานั้น ให้ถือว่าราคาที่ได้รับการจับคู่ครั้งแรกในวันนั้นเป็นราคาเปิดประจำวัน

ข้อ 26 เมื่อเปิดทำการซื้อขายแล้ว ให้การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายกระทำอย่างต่อเนื่องตามราคาที่เสนอ โดยการจับคู่จะเรียงตามลำดับราคาและเวลาที่ส่งเข้าระบบการซื้อขาย

คำสั่งซื้อและคำสั่งขายตามวรรคหนึ่งจะได้รับการจับคู่ ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือราคาเสนอขายต่ำสุด แล้วแต่ราคาใดจะปรากฏอยู่ในระบบการซื้อขายก่อน

ข้อ 27 ในช่วง 5 นาทีสุดท้ายของการซื้อขายแต่ละวัน (Call Session) ระบบการ

ซื้อขายจะหยุดจับคู่คำสั่งซื้อขายอย่างต่อเนื่อง และคำนวณราคาปิดตามข้อ 24 โดยระบบการ
ซื้อขายจะใช้คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ค้างอยู่ รวมถึงคำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ได้ส่งเข้ามาใน
ช่วงเวลาดังกล่าว

การจับคู่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในช่วง 5 นาทีสุดท้ายของการซื้อขาย ระบบการ
ซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ณ ราคาปิดที่คำนวณได้ตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ คำสั่งซื้อและ
คำสั่งขายที่ได้รับการจับคู่จะเป็นคำสั่งที่เสนอราคาที่ดีกว่าหรือเท่ากับราคาปิด โดยการจับคู่จะ
เรียงตามลำดับราคาและเวลาที่ส่งเข้าระบบการซื้อขาย

*ในกรณีที่มียุทธศาสตร์ราคาเท่ากันให้ทำการจับคู่โดยการเวียนจัดสรร (Round Robin
Allocation) ให้ครบทุกคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในปริมาณที่เท่าเทียมกันก่อน จนกว่าปริมาณที่
จะได้รับการจับคู่มีไม่เพียงพอที่จะจัดสรรโดยเท่าเทียมกันได้ ระบบจึงจะทำการจัดสรรในส่วนที่
เหลือโดยใช้วิธีสุ่มเลือก (Random) จนกว่าจะหมด

*ในกรณีที่ระบบการซื้อขายขัดข้องในช่วง 5 นาทีสุดท้ายของการซื้อขาย (Call
Session) และระบบได้ทำการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายในช่วงเวลานั้น ให้ถือว่าราคาที่ทำให้
คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่จับคู่เป็นรายการสุดท้ายเป็นราคาปิดและการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย
ในช่วงเวลานั้น เป็นการจับคู่ที่สมบูรณ์

(*ความในวรรค 3 และวรรค 4 เพิ่มเติมโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วย
หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2547)

ข้อ 28 กรณีไม่มีราคาปิดตามข้อ 27 ให้ถือราคาซื้อขายครั้งสุดท้ายเป็นราคาปิด

ข้อ 29 เมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่และบันทึกการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย
ให้ถือว่าตลาดได้ยืนยันการซื้อขายแล้ว

ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นตามวรรคหนึ่ง สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือ
เข้าแทนที่เป็นผู้สัญญาโดยเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกตลาดผู้ขาย และเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกตลาด
ผู้ซื้อ

หมวด 4

การยุติฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า

ข้อ 30 การยุติฐานะการถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำได้ ดังนี้

(1) ดำเนินการถือครอง หรือ

(2) ชำระราคา รับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตรตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า และตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการรับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตร

(4) อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนดให้เป็นการยุติฐานะการถือครอง

ข้อ 31 การถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าใด หากมีการซื้อหรือขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าในสินค้าเกษตรชนิดหรือประเภท และเดือนส่งมอบเดียวกันในทางตรงกันข้าม และเป็นบัญชีการซื้อขายเดียวกัน ให้ถือว่าเป็นการล้างฐานะการถือครอง ทั้งนี้ ตามลำดับการซื้อขาย ก่อนหลัง (First-in-First-out)

ข้อ 32 การคำนวณหาผลกำไรหรือขาดทุนจากการล้างฐานะการถือครอง ให้เป็นไปตามเกณฑ์ดังนี้

(1) สำหรับสถานะที่เกิดขึ้นใหม่ในวันนั้น

(ก) กรณีที่เป็นสถานะซื้อล่วงหน้า ผลกำไร (ขาดทุน) เท่ากับ ราคาขายล่วงหน้าเพื่อล้างฐานะการถือครอง หักด้วยราคาซื้อตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่ถือครองอยู่ในวันนั้น

(ข) กรณีที่เป็นสถานะขายล่วงหน้า ผลกำไร (ขาดทุน) เท่ากับ ราคาขายตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่ถือครองอยู่ในวันนั้น หักด้วยราคาซื้อเพื่อล้างฐานะการถือครอง

(2) สำหรับสถานะที่ค้างมาจากวันก่อน

(ก) กรณีที่เป็นสถานะซื้อล่วงหน้า ผลกำไร (ขาดทุน) เท่ากับ ราคาขายเพื่อล้างฐานะการถือครอง หักด้วยราคายุติของวันก่อนหน้า

(ข) กรณีที่เป็นสถานะขายล่วงหน้า ผลกำไร (ขาดทุน) เท่ากับ ราคายุติของวันก่อนหน้า หักด้วยราคาซื้อเพื่อล้างฐานะการถือครอง

ข้อ 33 การชำระหรือการเรียกชำระผลกำไรขาดทุนตามข้อ 32 สำนักหักบัญชีจะดำเนินการตามเกณฑ์และระยะเวลาที่คณะกรรมการตลาดกำหนด

*ข้อ 34 กำหนดให้เหตุดังต่อไปนี้ เป็นเหตุอื่นๆ ที่ผู้จัดการตลาดสามารถสั่งหยุดการซื้อขายเพิ่มเติมจากกรณีเครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในระบบการซื้อขายขัดข้องจนไม่อาจซื้อขายล่วงหน้าได้ตามปกติตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 107 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542

(1) เหตุสุดวิสัย

(2) เหตุฉุกเฉิน

ในกรณีที่ผู้จัดการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยสั่งหยุดการซื้อขาย

อันเนื่องมาจากเครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในระบบการซื้อขายอัตโนมัติอาจซื้อขายล่วงหน้าได้ตามปกติ หรือเหตุสุดวิสัย หรือเหตุฉุกเฉินอื่นใด จนทำให้ไม่มีการซื้อขายในวันซื้อขายสุดท้าย ให้ถือวันที่มีการซื้อขายถัดไปเป็นวันซื้อขายสุดท้ายแทน

(*ความในข้อ 34 เพิ่มเติมโดยข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2547)

ประกาศ ณ วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547

(ลงนาม) สุวรรณ วลัยเสถียร

(นายสุวรรณ วลัยเสถียร)

ประธานกรรมการ

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

ภาคผนวก ข

ข้อบังคับของตลาดอนุพันธ์ หมวด 400 การซื้อขาย

สารบัญ

ข้อบังคับ

หมวด 400 การซื้อขาย

	หน้า
401 การซื้อขายด้วยระบบการซื้อขาย.....	400-1
401.01 การปฏิบัติงานของสมาชิกที่เกี่ยวกับระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการซื้อขาย.....	400-1
401.02 การดำเนินการกรณีระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการซื้อขายของสมาชิกไม่ เป็นไปตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด.....	400-1
402 วัน เวลา และวันหยุดทำการซื้อขาย.....	400-2
402.01 วันและเวลาทำการซื้อขาย.....	400-2
402.02 วันหยุดทำการซื้อขาย.....	400-2
403 ความรับผิดชอบของสมาชิกต่อการกระทำในระบบการซื้อขาย.....	400-2
404 วิธีการซื้อขาย.....	400-2
405 การบันทึกการเสนอซื้อขายและการเสนอซื้อขาย.....	400-3
405.01 การบันทึกการเสนอซื้อขาย Electronic Trading Transaction.....	400-3
405.01-1 รายการสำหรับการบันทึกการเสนอซื้อขาย.....	400-3
405.01-2 ราคาเสนอซื้อขาย.....	400-4
405.01-3 จำนวนเสนอซื้อขาย.....	400-4
405.01-4 ประเภทและเงื่อนไขของการเสนอซื้อขาย.....	400-5
405.01-5 อักษรย่อของประเภทผู้ซื้อขาย.....	400-6
405.01-6 การเสนอซื้อขายในช่วง Pre-open	400-6
405.01-7 การแก้ไขหรือยกเลิกการเสนอซื้อขาย.....	400-7
405.02 การบันทึกการเสนอซื้อขาย Block Trading Transaction.....	400-7
405.02-1 การบันทึกการซื้อขายและรายการสำหรับการบันทึกการเสนอซื้อขาย.....	400-7
405.02-2 ราคาในการบันทึกการซื้อขาย.....	400-7
405.02-3 จำนวนในการบันทึกการซื้อขาย.....	400-8
405.02-4 ระยะเวลาในการบันทึกการซื้อขาย.....	400-8

405.02-5	อักษรย่อของประเภทผู้ซื้อขาย.....	400-8
405.02-6	การแก้ไขหรือยกเลิกการบันทึกการซื้อขาย.....	400-8
406	ความผูกพันของการเสนอซื้อขายและการซื้อขาย.....	400-8
406.01	ความผูกพันของการเสนอซื้อขาย.....	400-8
406.02	การมีผลผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า.....	400-8
407	การแก้ไขหรือยกเลิกรายการซื้อขาย.....	400-9
407.01	การแก้ไขรายการซื้อขาย.....	400-9
407.02	การยกเลิกรายการซื้อขาย.....	400-9
407.03	ความรับผิดชอบและการดำเนินการของสมาชิก.....	400-9
408	การเข้าผูกพันหรือแทนที่ เป็นคู่สัญญา (Novation Process).....	400-10
409	การชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า.....	400-10
410	การปฏิบัติงานของสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย.....	400-10
410.01	การบันทึกข้อมูลและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย.....	400-10
410.02	การกำกับดูแลการซื้อขาย.....	400-10
410.03	การดำเนินการกรณีลูกค้าฝ่าฝืนข้อกำหนดของตลาดอนุพันธ์.....	400-11
411	การกำหนดจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุดและ การรายงานจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า.....	400-12
411.01	การกำหนดจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุด (Position Limit).....	400-12
411.02	การนับจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า.....	400-12
411.03	การดำเนินการเมื่อมีการถือครองเกินกว่าจำนวนที่กำหนดในแบบของ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า.....	400-12
411.04	การขออนุญาตถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกินกว่าจำนวนที่กำหนด ในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Position Exemption)	400-13
411.05	การรายงานจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Reportable Position)	400-13
412	มาตรการหยุดการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า.....	400-13

ข้อบังคับ หมวด 400 การซื้อขาย

*401 การซื้อขายด้วยระบบการซื้อขาย

การซื้อขายให้กระทำด้วยระบบการซื้อขายเท่านั้นและห้ามทำการซื้อขายหรือการกระทำอื่นใดที่มีผลเสมือนการซื้อขายโดยมิได้กระทำด้วยระบบการซื้อขาย และการซื้อขายด้วยระบบการซื้อขายให้กระทำโดยสมาชิก หรือบุคคลตามหลักเกณฑ์ 701

401.01 การปฏิบัติงานของสมาชิกที่เกี่ยวกับระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการซื้อขาย

ระบบคอมพิวเตอร์ของสมาชิกที่ใช้ในการซื้อขายที่เชื่อมต่อกับระบบการซื้อขายต้องมีการทำงานตามมาตรฐานที่ตลาดอนุพันธ์หรือบุคคลที่ตลาดอนุพันธ์มอบหมายกำหนด และสมาชิกต้องทำการซื้อขายผ่านช่องที่ได้รับอนุญาตจากตลาดอนุพันธ์ โดยให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการบริหารความเสี่ยงตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

401.02 การดำเนินการกรณีระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการซื้อขายของสมาชิกไม่เป็นไปตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

หากระบบคอมพิวเตอร์ของสมาชิกไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ตลาดอนุพันธ์กำหนดหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบการซื้อขาย ตลาดอนุพันธ์อาจดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) ทำการตรวจสอบอุปกรณ์คอมพิวเตอร์หรือชุดคำสั่งคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการซื้อขายที่เชื่อมต่อกับระบบการซื้อขาย
- (2) กำหนดให้สมาชิกดำเนินการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์หรือชุดคำสั่งคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการซื้อขายที่เชื่อมต่อกับระบบการซื้อขาย
- (3) ห้ามสมาชิกใช้งานทั้งหมดหรือบางส่วนของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์หรือชุดคำสั่งคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการซื้อขายที่เชื่อมต่อกับระบบการซื้อขายภายในระยะเวลาที่ตลาดอนุพันธ์เห็นสมควร

(*ความในหลักเกณฑ์ 401 เดิมถูกยกเลิก และให้ใช้ความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับบริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 31 มีนาคม 2553 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2553 เป็นต้นไป)

402 วัน เวลา และวันหยุดทำการซื้อขาย

402.01 วันและเวลาทำการซื้อขาย

การซื้อขายให้กระทำได้ในทุกวันทำการของตลาดอนุพันธ์ โดยช่วงเวลาซื้อขายของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแต่ละแบบ ให้เป็นไปตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนดไว้ในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

(Contract Specification) เพื่อให้การซื้อขายเป็นไปอย่างเหมาะสมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ลงทุน ตลาดอนุพันธ์อาจเปลี่ยนแปลงช่วงเวลาซื้อขายของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบใด ๆ เป็นการชั่วคราวได้ตามที่เห็นสมควร

402.02 วันหยุดทำการซื้อขาย

วันหยุดทำการซื้อขาย มีดังต่อไปนี้

- (1) วันหยุดประจำสัปดาห์ คือ วันเสาร์และวันอาทิตย์
- (2) วันหยุดตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

*403 ความรับผิดชอบของสมาชิกต่อการกระทำในระบบการซื้อขาย

สมาชิกต้องรับผิดชอบต่อการเสนอซื้อขาย หรือการซื้อขาย หรือ การกระทำใด ๆ ที่ได้กระทำขึ้นในระบบการซื้อขาย โดยการกระทำของสมาชิกเองหรือตัวแทนของสมาชิกหรือบุคคลอื่นใดที่สมาชิกอนุญาตให้ใช้ระบบคอมพิวเตอร์ของสมาชิก

ทั้งนี้ ความรับผิดชอบให้รวมถึงความเสียหายอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับระบบการซื้อขายอันเป็นผลมาจากระบบคอมพิวเตอร์ของสมาชิกที่ใช้ในการซื้อขาย หรือการต่อเชื่อมระบบคอมพิวเตอร์ของสมาชิกให้กับบุคคลอื่นใดที่สมาชิกอนุญาต

(*ความในหลักเกณฑ์ 403 เดิมถูกยกเลิก และให้ใช้ความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับบริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 31 มีนาคม 2553 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2553 เป็นต้นไป)

*404 วิธีการซื้อขาย

การซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าให้กระทำโดยวิธีการดังต่อไปนี้

(1) สมาชิกบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้ระบบการซื้อขายของตลาดอนุพันธ์สามารถจัดการเสนอซื้อขายแบบจับคู่โดยอัตโนมัติ (Electronic Trading Transaction) ตามหลักราคาและเวลาที่ดีที่สุด (Price and Time Priority) ดังนี้

(1.1) ราคาเสนอซื้อที่สูงกว่าราคาเสนอซื้ออื่น ให้ได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อนถ้าราคาเสนอซื้อในแต่ละราคามีมากกว่า 1 รายการ ให้ราคาเสนอซื้อที่เข้ามาในระบบการซื้อขายก่อนได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน

(1.2) ราคาเสนอขายที่ต่ำกว่าราคาเสนอขายอื่น ให้ได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน ถ้าราคาเสนอขายในแต่ละราคามีมากกว่า 1 รายการ ให้ราคาเสนอขายที่เข้ามาในระบบการซื้อขายก่อนได้รับการจับคู่การซื้อขายในลำดับก่อน

(2) สมาชิกอาจบันทึกการซื้อขายที่เป็นการซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction) ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

(2.1) การซื้อขายระหว่างสมาชิก (Two-firm Transaction) ให้กระทำโดยสมาชิกผู้ซื้อและผู้ขายเจรจาตกลงกัน หากสมาชิกตกลงกันได้แล้วให้สมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายบันทึกการซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.02 เข้ามาในระบบการซื้อขาย

(2.2) การซื้อขายโดยสมาชิกผู้ซื้อและผู้ขายเป็นรายเดียวกัน (One-firm Transaction) ให้กระทำโดยวิธีดังต่อไปนี้

(ก) ลูกค้าของสมาชิกเจรจาตกลงกันแล้ว ให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.02 เข้ามาในระบบซื้อขาย

(ข) สมาชิกและลูกค้าของสมาชิกเจรจาตกลงกันแล้ว ให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.02 เข้ามาในระบบซื้อขาย

การซื้อขายรายใหญ่เข้ามาในระบบการซื้อขาย (Block Trading Transaction) ให้มีผลเมื่อระบบการซื้อขายยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและผู้ขาย

(*ความในหลักเกณฑ์ 404 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2553 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2553 เป็นต้นไป)

*405 การบันทึกการเสนอซื้อขายและการซื้อขาย

405.01 การบันทึกการเสนอซื้อขายด้วยวิธี Electronic Trading Transaction

405.01-1 รายการสำหรับการบันทึกการเสนอซื้อขาย

การบันทึกการเสนอซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายเพื่อให้เกิดการซื้อขายแบบจับคู่โดยอัตโนมัติ ต้องมีรายการอย่างน้อยดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า
- (2) การเสนอซื้อหรือการเสนอขาย
- (3) ราคาเสนอซื้อขาย
- (4) จำนวนเสนอซื้อขาย
- (5) ประเภทและเงื่อนไขของการเสนอซื้อขาย
- (6) เลขที่บัญชีซื้อขาย
- (7) ประเภทผู้ซื้อขาย
- (8) การสร้างฐานะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Open Position) หรือการล้างฐานะเดิมของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Close Position)
- (9) หมายเลขหรืออักษรย่อของสมาชิก
- (10) หมายเลขเจ้าหน้าที่รับอนุญาต
- (11) หมายเลขการเสนอซื้อขาย

(12) ประเภทบัญชีที่เปิดไว้กับสำนักหักบัญชี

(13) รายการอื่น ๆ ตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

405.01-2 ราคาเสนอซื้อขาย

ราคาเสนอซื้อขายต้องเป็นราคาโดยตรงตามช่วงราคาซื้อขายขั้นต่ำที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด (Minimum Tick Size) และต้องเป็นราคาที่ไม่เกินกว่าการเปลี่ยนแปลงราคาซื้อขายสูงสุดในแต่ละวัน (Daily Price Limit) โดยตลาดอนุพันธ์อาจกำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Contract Specification) นั้น

405.01-3 จำนวนเสนอซื้อขาย

การเสนอซื้อขายในแต่ละครั้ง ต้องมีจำนวนอย่างน้อย 1 หน่วยการซื้อขาย ยกเว้นตลาดอนุพันธ์จะกำหนดเป็นประการอื่นและมีจำนวนสูงสุดไม่เกินจำนวนที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

405.01-4 ประเภทและเงื่อนไขของการเสนอซื้อขาย

สมาชิกอาจทำการเสนอซื้อขายโดยอาจะระบุประเภทและเงื่อนไขการเสนอซื้อขายอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ประเภทของการเสนอซื้อขาย

(1.1) Limit Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ระบุราคาเสนอซื้อขาย

(1.2) Market Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ระบุให้มีการเสนอซื้อขาย ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้น

(1.3) Hidden Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่แบ่งการเสนอซื้อขายออกเป็นจำนวนย่อย ๆ และทยอยนำส่งเข้าสู่ระบบการซื้อขายโดยอัตโนมัติ โดยในการเสนอซื้อขายแต่ละครั้งต้องมีจำนวนอย่างน้อยตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนดและให้การเสนอซื้อขายในครั้งหลังกระทำได้ต่อเมื่อการเสนอซื้อขายในครั้งก่อนได้ถูกจับคู่การซื้อขายทั้งจำนวนที่ได้เสนอซื้อขายแล้ว

(1.4) Combination Order หมายถึง การเสนอซื้อและ/หรือเสนอขายตั้งแต่ 2 สัญญาซื้อขายล่วงหน้าใด ๆ ขึ้นไป โดยที่การเสนอซื้อและ/หรือเสนอขายดังกล่าวต้องสามารถจับคู่ได้พร้อมกันและเป็นการเสนอซื้อและ/หรือเสนอขายที่มีสินค้าอ้างอิงเดียวกันหรือต่างกันได้ และมีเดือนที่ชำระราคาหรือส่งมอบเดียวกันหรือต่างกันได้ แต่ต้องไม่เป็นการเสนอซื้อและ/หรือเสนอขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าใดๆ (Series) ที่เป็นประเภทเดียวกัน และมีสินค้าอ้างอิง เดือนที่ชำระราคาหรือส่งมอบและ/หรือราคาในการใช้สิทธิตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเดียวกัน

(1.5) ประเภทการเสนอซื้อขายอื่น ๆ ตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

(2) เงื่อนไขของการเสนอซื้อขาย

*(2.1) Day หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีผลในระบบการซื้อขายภายในวันทำการที่เสนอซื้อขาย

*(2.2) Good till Date หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีผลในระบบการซื้อขายภายในวันทำการที่กำหนด หรือจนกว่าการเสนอซื้อขายดังกล่าวจะถูกยกเลิก

(*ความใน (2.1) และ (2.2) เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 25 พฤษภาคม 2554 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2554 เป็นต้นไป)

(2.3) Good till Expiration หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีผลในระบบการซื้อขายจนกว่าสิ้นสุดช่วงเวลาซื้อขายในวันซื้อขายวันสุดท้ายของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบนั้นๆ หรือจนกว่าการเสนอซื้อขายดังกล่าวจะถูกยกเลิก

(2.4) Fill and Kill หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีการจับคู่การซื้อขายทันที และหากไม่สามารถจับคู่การซื้อขายได้เลย หรือจับคู่ได้บางส่วนและมีจำนวนเสนอซื้อขายเหลืออยู่บางส่วน ให้ยกเลิกการเสนอซื้อขายที่ยังจับคู่ไม่ได้ในวันนั้นทันที

(2.5) Fill or Kill หมายถึง การเสนอซื้อขายที่กำหนดให้มีการจับคู่การซื้อขายทันทีและหากไม่สามารถจับคู่การซื้อขายดังกล่าวได้ทั้งหมดตามจำนวนเสนอซื้อขาย ให้ยกเลิกการเสนอซื้อขายในวันนั้นทันที

(2.6) Stop Limit Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ให้การเสนอซื้อขาย ณ ราคาที่ระบุไว้มีผลในระบบการซื้อขาย เมื่อราคาซื้อขายล่าสุดหรือราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้นเคลื่อนไหวมาถึงราคาตามที่ระบุไว้

(2.7) Stop Order หมายถึง การเสนอซื้อขายที่ให้การเสนอซื้อขาย ณ ราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้นที่มีผลในระบบการซื้อขาย เมื่อราคาซื้อขายล่าสุดหรือราคาเสนอซื้อสูงสุดหรือราคาเสนอขายต่ำสุดในขณะนั้นเคลื่อนไหวมาถึงราคาตามที่ระบุไว้

(2.8) เงื่อนไขการเสนอซื้อขายอื่น ๆ ตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

ทั้งนี้ ตลาดอนุพันธ์อาจจำกัดประเภทการเสนอซื้อขายและเงื่อนไขการเสนอซื้อขายในแต่ละช่วงเวลาซื้อขายตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

405.01-5 อักษรย่อของประเภทผู้ซื้อขาย

สมาชิกต้องระบุประเภทผู้ซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.01-1 (7) ตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

405.01-6 การเสนอซื้อขายในช่วง Pre-open

ในกรณีที่แบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากำหนดให้มีการเสนอซื้อขายในช่วง Pre-open สมาชิกสามารถทำการบันทึกการเสนอซื้อขายเพื่อคำนวณหาราคาเปิดได้ในช่วงดังกล่าว โดยให้มีการซื้อขายเมื่อเปิดทำการซื้อขายในราคาที่เรียกว่าราคาเปิด การคำนวณราคาเปิดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- (1) ราคาที่ทำให้เกิดจำนวนการซื้อขายมากที่สุด เมื่อเปิดทำการซื้อขาย
- (2) กรณีที่ราคาตาม (1) มีมากกว่า 1 ราคา ให้ใช้ราคาที่ทำให้มีจำนวนเสนอซื้อหรือเสนอขายรวมคงเหลือภายหลังการจับคู่การซื้อขายในจำนวนน้อยที่สุด
- (3) กรณีที่ราคาตาม (2) มีมากกว่า 1 ราคา ให้ใช้ราคาที่ทำให้มีจำนวนเสนอซื้อหรือเสนอขายรวมสูงสุด
- * (4) กรณีที่ราคาตาม (3) มีมากกว่า 1 ราคา ให้ใช้ราคาที่ใกล้เคียงกับราคาที่กำหนดตามลำดับ ดังนี้

(4.1) กรณีราคาซื้อขายในช่วง Morning Session และช่วง Afternoon Session

- (ก) ราคาซื้อขายล่าสุด
- (ข) ราคาสำหรับการส่งมอบหรือใช้อ้างอิงเพื่อคำนวณส่วนต่างของราคาเพื่อใช้ในการชำระหนี้ประจำวันล่าสุด
- (ค) ราคาซื้อขายล่าสุดของวันทำการก่อนหน้า

(4.2) กรณีการซื้อขายในช่วง Night Session

- (ก) ราคาสำหรับการส่งมอบหรือใช้อ้างอิงเพื่อคำนวณส่วนต่างของราคาเพื่อใช้ในการชำระหนี้ประจำวันล่าสุด
- (ข) ราคาซื้อขายล่าสุดของช่วงเวลาซื้อขายก่อนหน้า

(*ความใน (4) เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 25 พฤษภาคม 2554 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2554 เป็นต้นไป)

(5) หากมีราคาที่ใกล้เคียงกับราคาที่กำหนดตาม (4) มากกว่า 1 ราคา หรือไม่อาจหาราคาที่กำหนดดังกล่าวได้ ให้ใช้ราคาที่สูงกว่า

405.01-7 การแก้ไขหรือยกเลิกการเสนอซื้อขาย

การแก้ไขหรือยกเลิกการเสนอซื้อขายของสมาชิกเพื่อปัญหาการซื้อขายของตนเองหรือเพื่อลูกค้าให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

*405.02 การบันทึกการซื้อขายด้วยวิธี Block Trading Transaction

การบันทึกการซื้อขายด้วยวิธี Block Trading Transaction ให้กระทำเฉพาะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าและในช่วงเวลาซื้อขายที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

(*ความในหลักเกณฑ์ 405.02 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 25 พฤษภาคม 2554 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2554 เป็นต้นไป)

405.02 การบันทึกการซื้อขายและรายการสำหรับบันทึกการซื้อขาย

การบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายให้กระทำโดยสมาชิกและต้องมีรายการอย่างน้อยดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อย่อของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า
- (2) การซื้อหรือการขาย
- (3) ราคาซื้อขาย
- (4) จำนวนซื้อขาย
- (5) เลขที่บัญชีซื้อขาย
- (6) ประเภทผู้ซื้อขาย
- (7) การสร้างฐานะของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า(Open Position) หรือการล้างฐานะเดิมของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า(Close Position)
- (8) หมายเลขหรืออักษรย่อของสมาชิก และ/หรือคู่สัญญาของสมาชิก
- (9) หมายเลขเจ้าหน้าที่รับอนุญาต
- (10) ประเภทบัญชีที่เปิดไว้กับสำนักหักบัญชี
- (11) รายการอื่นๆตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

405.02-2 ราคาในการบันทึกการซื้อขาย

ราคาเสนอซื้อขายต้องเป็นราคาที่ตรงตามช่วงราคาซื้อขายขั้นต่ำที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด (Minimum Tick Size) และต้องเป็นราคาที่ไม่เกินกว่าการเปลี่ยนแปลงราคาซื้อขายสูงสุดในแต่ละวัน (Daily Price Limit) โดยตลาดอนุพันธ์อาจกำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Contract Specification) นั้น รวมทั้งต้องเป็นราคาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการซื้อขายของตลาดอนุพันธ์และ/หรือตลาดของสินค้าอ้างอิง ยกเว้นได้รับอนุญาตจากตลาดอนุพันธ์

405.02-3 จำนวนในการบันทึกการซื้อขาย

การบันทึกการซื้อขายในแต่ละครั้ง ต้องมีจำนวนขั้นต่ำตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด และห้ามมิให้สมาชิกรวมจำนวนในการบันทึกการซื้อขายของบัญชีสมาชิกและ/หรือลูกค้าแต่ละรายเพื่อให้มีจำนวนซื้อขายขั้นต่ำตามที่กำหนด

405.02-4 ระยะเวลาในการบันทึกการซื้อขาย

ให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายภายใน 15 นาทีนับแต่เวลาที่ได้มีการตกลงทำการซื้อขาย

*ในกรณีที่สมาชิกไม่สามารถบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายได้ภายในเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้สมาชิกบันทึกการซื้อขายเข้ามาในระบบการซื้อขายภายใน 15 นาทีแรกของช่วงเวลาซื้อขายถัดไปที่ตลาดอนุพันธ์อนุญาตให้มีการบันทึกด้วยวิธี Block Trading Transaction

(*ความในหลักเกณฑ์ 405.02-4 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 25 พฤษภาคม 2554 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2554 เป็นต้นไป)

405.02-5 อักษรย่อของประเภทผู้ซื้อขาย

สมาชิกต้องระบุประเภทผู้ซื้อขายตามหลักเกณฑ์ 405.02-1 (6) โดยนำหลักเกณฑ์ 405.01-5 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

405.02-6 การแก้ไขหรือยกเลิกการบันทึกการซื้อขาย

การแก้ไขหรือยกเลิกการบันทึกการซื้อขายของสมาชิกเพื่อบัญชีซื้อขายตนเองหรือเพื่อลูกค้า ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

406 ความผูกพันของการเสนอซื้อขายและการซื้อขาย

406.01 ความผูกพันของการเสนอซื้อขาย

การเสนอซื้อขายทุกรายการเป็นการเสนอผูกพันที่แน่นอนของสมาชิกผู้เสนอซื้อขาย ยกเว้นจะมีการแก้ไขหรือยกเลิกการเสนอซื้อขายนั้นตามหลักเกณฑ์ 405.01-7

406.02 การมีผลผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

การซื้อขายให้มีผลผูกพันสมาชิกผู้เสนอซื้อขายเมื่อระบบการซื้อขายได้จับคู่การเสนอซื้อและเสนอขายโดยอัตโนมัติตามหลักราคาและเวลาที่ดีที่สุด (Price and Time Priority)

ในกรณีที่เป็นการซื้อขายกันตามหลักเกณฑ์ 404 (2) ให้การซื้อขายดังกล่าวมีผลผูกพันเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

การซื้อขายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองเป็นสัญญาผูกพันผู้เสนอซื้อและผู้เสนอขายหรือผู้ที่ทำการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามเวลาที่บันทึกไว้ในข้อมูลการซื้อขายที่ตลาดอนุพันธ์เก็บรักษาไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์

(*ความในหลักเกณฑ์ 406 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2553 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2553 เป็นต้นไป)

407 การแก้ไขหรือยกเลิกการขาย

407.01 การแก้ไขการขาย

การแก้ไขการขายให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

*407.02 การยกเลิกการขาย

ในกรณีที่มีการซื้อขายอันเป็นผลให้ราคาซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีการเปลี่ยนแปลงผิดไปจากสภาพปกติของตลาด หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นการซื้อขายอันเกิดจากพฤติกรรมกรรมการซื้อขายที่ไม่เหมาะสม หรือตลาดอนุพันธ์พิจารณาเห็นว่ามีการซื้อขายอาจมีผลกระทบต่อสภาพการซื้อขายหรือราคาซื้อขายให้เบี่ยงเบนไปจากสภาพปกติของตลาด ตลาดอนุพันธ์อาจดำเนินการยกเลิกการขายหรือสมาชิกอาจร้องขอให้ตลาดอนุพันธ์พิจารณายกเลิกการขายซื้อขายดังกล่าว

ในกรณีที่สมาชิกร้องขอให้ตลาดอนุพันธ์พิจารณายกเลิกการขายซื้อขายตามวรรคหนึ่ง สมาชิกต้องยื่นขออนุญาตต่อตลาดอนุพันธ์และต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

(*ความในหลักเกณฑ์ 406 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2553 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2553 เป็นต้นไป)

407.03 ความรับผิดชอบและการดำเนินการของสมาชิก

ในกรณีที่สมาชิกทำการซื้อขายเพื่อบุคคลอื่นผิดพลาด และไม่สามารถแก้ไขความผิดพลาด หรือยกเลิกการขายนั้นได้ สมาชิกต้องรับผิดชอบโดยโอนรายการซื้อขายที่ผิดพลาดดังกล่าวเข้าบัญชีซื้อขายของสมาชิก

*408 การเข้าผูกพันหรือแทนที่为客户สัญญา (Novation Process)

ในทันทีที่เกิดการจับคู่การซื้อขายขึ้นในระบบการซื้อขายหรือได้รับการยืนยันการซื้อขายจากระบบการซื้อขายและไม่มีการยกเลิกการขาย สำนักหักบัญชีจะเข้าผูกพันหรือแทนที่为客户สัญญาในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามหลักเกณฑ์ที่สำนักหักบัญชีกำหนด

(*ความในหลักเกณฑ์ 408 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับ บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2553 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2553 เป็นต้นไป)

409 การชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

ให้สมาชิกดำเนินการชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามรายการซื้อขายที่เกิดขึ้นต่อสำนักหักบัญชีหรือโดยผ่านสมาชิกสำนักหักบัญชีที่เป็นตัวแทนในการชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าให้กับสมาชิกดังกล่าวตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักหักบัญชีกำหนด

410 การปฏิบัติงานของสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย

410.01 การบันทึกข้อมูลและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย

สมาชิกต้องบันทึกข้อมูลและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายไว้ให้ครบถ้วนเป็นปัจจุบันตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงาน ก.ล.ต. กำหนด

410.02 การกำกับดูแลการซื้อขาย

เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและยับยั้งการกระทำอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และพฤติกรรมการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่เหมาะสม ห้ามสมาชิกทำการใด ๆ ในฐานะตัวแทน หรือในนามของสมาชิก ในลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ทำการซื้อขายหรือการเสนอซื้อขาย ซื้อหรือขายหรือเสนอที่จะซื้อหรือขายสินค้าหรือทำการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเพื่อรักษาระดับราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้าให้ไม่ตรงต่อสภาพปกติของตลาด หรือเพื่อทำให้ราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้าใดสูงขึ้นหรือต่ำลงอันไม่ตรงต่อสภาพปกติของตลาด หรือในลักษณะที่มีผลหรือน่าจะมีผลเป็นการรักษาระดับราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้าให้ไม่ตรงต่อสภาพปกติของตลาด หรือทำให้หรือน่าจะทำให้ราคาซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าใดสูงขึ้นหรือต่ำลงอันไม่ตรงต่อสภาพปกติของตลาด ยกเว้นเป็นการกระทำโดยสุจริตเพื่อปกป้องประโยชน์อันชอบธรรมของตน

(2) กระทำการเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากฐานะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไม่ว่าเพื่อตนเองหรือบุคคลอื่น ทำการกักตุน ทุ่มตลาด ควบคุมหรือทำการใด ๆ ต่อสินค้าของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าใดอันเป็นผลให้สินค้าที่สามารถใช้ส่งมอบตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้นมีปริมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

(3) บอกล่าว แพร่ข้อความ หรือให้คำรับรอง อันเป็นเท็จหรืออาจก่อให้เกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้า สินค้าหรือตัวแปร และในขณะบอกล่าวแพร่ข้อความ หรือให้คำรับรองนั้น ผู้กระทำรู้หรือควรรู้ว่าคำบอกล่าว ข้อความ หรือคำรับรองนั้น เป็นเท็จ หรืออาจก่อให้เกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญ และการกระทำดังกล่าวทำให้หรือน่าจะทำให้บุคคลอื่นซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือทำให้หรือน่าจะทำให้ราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้าใดสูงขึ้นหรือต่ำลงหรือมีผลหรือน่าจะมีผลเป็นการรักษาระดับราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

(4) ทำการคาดการณ์เกี่ยวกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้า สินค้า หรือตัวแปร โดยบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อมูลที่ใช้ในการคาดการณ์ หรือนำข้อมูลที่รู้ว่าเป็นเท็จมาใช้ในการคาดการณ์หรือละเลยที่จะพิจารณาความเป็นจริงของข้อมูล และการกระทำดังกล่าวทำให้หรือน่าจะทำให้บุคคล

อื่นซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือทำให้หรือน่าจะทำให้ราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้สูงขึ้นหรือต่ำลง หรือมีผลหรือน่าจะมีผลเป็นการรักษาระดับราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

(5) แพร่ข้อความซึ่งแสดงว่าราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้จะหรือน่าจะสูงขึ้นหรือต่ำลงหรือมีผลหรือน่าจะมีผลเป็นการรักษาระดับราคาสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เนื่องจากมีการกระทำในลักษณะตาม (1) (2) (3) หรือ (4) โดยสมาชิกนั้นเป็นผู้ทำการในลักษณะตาม (1) (2) (3) หรือ (4) หรือได้รับหรือจะได้รับค่าตอบแทนหรือประโยชน์ใด ๆ เกี่ยวเนื่องกับการแพร่ข้อความนั้น

(6) พฤติกรรมการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าและการกระทำอื่น ๆ ตามที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

*410.03 การดำเนินการกรณีลูกค้าฝ่าฝืนข้อกำหนดของตลาดอนุพันธ์

ในกรณีที่การเสนอซื้อขายของลูกค้ามีลักษณะฝ่าฝืนหรือไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของตลาดอนุพันธ์ หนังสือเวียนและคำสั่งของตลาดอนุพันธ์ หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อการทำงานของระบบการซื้อขาย การดำเนินงานของสมาชิกหรือตลาดอนุพันธ์ หรือสภาพการซื้อขายโดยรวม สมาชิกต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

(1) แจ้งให้ลูกค้ามีให้บันทึกการเสนอซื้อขายที่มีลักษณะดังกล่าวเข้ามาในระบบการซื้อขาย

(2) ยกเลิกการเสนอซื้อขายของลูกค้าที่มีลักษณะดังกล่าว

(3) ระงับการให้บริการซื้อขายผ่านช่องทางการซื้อขายใด ๆ แก่ลูกค้าในกรณีที่สมาชิกไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ตลาดอนุพันธ์อาจระงับการให้บริการซื้อขายผ่านช่องทางใด ๆ ของสมาชิก

(*เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ 410.03 โดยข้อบังคับของตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 31 มีนาคม 2553 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2553 เป็นต้นไป)

411 การกำหนดจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุดและการรายงานจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

411.01 การกำหนดจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุด (Position Limit)

ตลาดอนุพันธ์อาจกำหนดจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบใดแบบหนึ่งหรือหลายแบบรวมกันที่บุคคลใดพึงถือครองได้ โดยกำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแต่ละประเภท

ให้จำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุดของบัญชีแบบไม่เปิดเผยชื่อ (Omnibus account) เท่ากับจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุดที่บุคคลใดจะถือครองได้ตามที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ยกเว้นสมาชิกสามารถดำเนินการให้

ลูกค้าจัดส่งข้อมูลและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ให้แก่ตลาดอนุพันธ์อันสามารถเชื่อหรือพิสูจน์ถึงความมีตัวตนของลูกค้าที่อยู่ภายใต้บัญชีดังกล่าวได้

เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลการซื้อขาย ตลาดอนุพันธ์อาจประกาศเปลี่ยนแปลงจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสูงสุดที่บุคคลใดพึงถือครองตามวรรคหนึ่งได้ตามที่เห็นสมควร

411.02 การนับจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

การนับจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของบุคคลใด ให้นับรวมบัญชีซื้อขายทุกบัญชีของบุคคลและ/หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบัญชีซื้อขายทุกบัญชีที่บุคคลนั้นเป็นผู้รับประโยชน์จากการซื้อขายสัญญา

411.03 การดำเนินการเมื่อมีการถือครองเกินกว่าจำนวนที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

(1) ในกรณีที่สมาชิกมีการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกินกว่าจำนวนที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ให้สมาชิกแจ้งให้ตลาดอนุพันธ์ทราบทันทีและดำเนินการล้างฐานะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในจำนวนที่เกินกว่าที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามหลักเกณฑ์ที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

(2) ในกรณีที่ลูกค้ามีการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกินกว่าจำนวนที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ให้สมาชิกแจ้งให้ลูกค้าดำเนินการล้างฐานะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในจำนวนที่เกินกว่าที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หากลูกค้าไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้สมาชิกทำการล้างฐานะของลูกค้าและแจ้งการดำเนินการดังกล่าวให้ตลาดอนุพันธ์ทราบทันที

(3) ในกรณีที่สมาชิกหรือลูกค้าไม่ทำการล้างฐานะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตาม (1) หรือ (2) ตลาดอนุพันธ์อาจล้างฐานะของสมาชิกหรือลูกค้า หรืออาจร้องขอให้สำนักหักบัญชีล้างฐานะโอนฐานะ หรือดำเนินการอื่นใดตามที่เห็นสมควร โดยสมาชิกหรือลูกค้าที่ถือครองฐานะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกินกว่าจำนวนที่กำหนดดังกล่าวต้องรับผิดชอบในผลขาดทุนและค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการเพื่อล้างฐานะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าวด้วย

411.04 การขออนุญาตถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกินกว่าจำนวนที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Position Exemption)

ตลาดอนุพันธ์อาจพิจารณาอนุญาตให้สมาชิกหรือลูกค้าสามารถถือครองฐานะสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกินกว่าจำนวนที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันความเสี่ยงหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ตลาดอนุพันธ์เห็นสมควร โดยการขออนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

ให้บุคคลที่ได้รับอนุญาตจากตลาดอนุพันธ์ตามวรรคหนึ่งรายงานข้อมูลตามหลักเกณฑ์ที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

411.05 การรายงานจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Reportable Position)

ตลาดอนุพันธ์อาจกำหนดให้สมาชิกรายงานจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในบัญชีของสมาชิกหรือลูกค้าเมื่อสมาชิกหรือลูกค้ามีการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามจำนวนที่กำหนดในแบบของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยการรายงานดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ตลาดอนุพันธ์กำหนด

ตลาดอนุพันธ์อาจกำหนดให้สมาชิกรายงานข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับจำนวนการถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของสมาชิกหรือลูกค้า เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลการซื้อขายของตลาดอนุพันธ์

*412 มาตรการหยุดการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

ตลาดอนุพันธ์อาจพิจารณากำหนดให้มีการหยุดการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแต่ละแบบตามที่เห็นสมควร

(*ความในหลักเกณฑ์ 412 เดิมถูกยกเลิก และให้ใช้ความใหม่นี้แทนโดยข้อบังคับบริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2551 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2551 เป็นต้นไป)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	นางสาวกรกช แก้วไพฑูรย์
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา
ประวัติการทำงาน	
2553-ปัจจุบัน	กรมศุลกากร ตำแหน่ง นักวิชาการศุลกากรปฏิบัติการ
2551-2553	สำนักงานทนายความโกญจนาท ตำแหน่ง ทนายความ
2550-2551	บริษัท คาเธ่ย์ลีส์แพลน จำกัด (มหาชน) ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ฝ่ายวางแผนบริหารการเงินและตลาดทุน
2548-2550	บริษัท ที่ปรึกษากฎหมายและภาษีอากรไพรัชวอเตอร์เ้าส์คูเปอร์ส จำกัด ตำแหน่ง ที่ปรึกษากฎหมายและภาษีอากร

**ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า
ภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ***

กรกช แก้วไพฑูรย์**

การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส (Futures Market) คือ การซื้อขายล่วงหน้าที่มีข้อตกลงซื้อขายสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง โดยจะกำหนดชนิด ราคา และ ปริมาณของสินค้า รวมทั้งเงื่อนไขอื่นๆ ของการซื้อขายให้คงที่ตั้งแต่วันที่ทำสัญญา แต่กำหนดให้ชำระราคาและส่งมอบสินค้ากันในอนาคต ซึ่งคล้ายคลึงกับการซื้อขายในตลาดล่วงหน้าประเภทฟอร์เวิร์ด (Forward Market) แต่จะมีลักษณะบางประการที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เมื่อระบบการซื้อขายในตลาดล่วงหน้าประเภทฟิวเจอร์ส จับคู่ (Matching) คำสั่งซื้อและคำสั่งขายของผู้ซื้อและผู้ขายได้แล้ว สำนักหักบัญชี (Clearinghouse) จะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะเป็นผู้ขายให้กับผู้ซื้อ และเป็นผู้ซื้อให้กับผู้ขาย เพื่อช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อและผู้ขายว่าจะไม่มีโอกาสในการบิดพลิ้วสัญญาดังกล่าว ประกอบกับพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติถึงกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ว่าใช้วิธีประมูลโดยเปิดเผย เพื่อจับคู่คำสั่งซื้อขายเรียงตามราคาและเวลาที่ดีที่สุด ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการเกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงเกิดปัญหาว่าการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาแตกต่างจากการเกิดของสัญญาซื้อขายทั่วไปนั้น นำมาซึ่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายซื้อขายล่วงหน้าของไทย

* เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัญหาการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542” หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ มีรายชื่อดังนี้

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ไพโรจน์ วายุภาพ	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสคติพันธ์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันติ ไกรกาญจน์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ มณีศรี	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

** นิตินในหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยจากการศึกษาพบว่า พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร พ.ศ. 2547 (ฉบับประมวล) ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2547 ได้บัญญัติถึงกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน กล่าวคือ ผู้ซื้อและผู้ขายจะส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฝ่ายของตนซึ่งเป็นสมาชิกตลาด เพื่อให้ส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวเข้าสู่ระบบการซื้อขายล่วงหน้า จากนั้นตลาดจะใช้วิธีประมูลโดยเปิดเผย เพื่อจัดลำดับและจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายในระบบ โดยจะเรียงตามราคาและเวลาที่ดีที่สุด โดยคำสั่งซื้อจะเรียงจากราคาสูงไปหาราคาค่า ส่วนคำสั่งขายจะเรียงจากราคาค่าไปหาราคาสูง ในกรณีคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายในแต่ละราคามีมากกว่า 1 คำสั่ง ระบบจะเรียงจากคำสั่งที่ส่งเข้าระบบการซื้อขายก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นระบบการซื้อขายจะจับคู่ บันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายกลับไปยังสมาชิกตลาด เพื่อให้สมาชิกตลาดแจ้งกลับไปยังผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตนต่อไป โดยนับตั้งแต่วันที่สมาชิกตลาดได้เปิดฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าจนถึงวันซื้อขายสุดท้าย สมาชิกตลาดที่ไม่ประสงค์จะส่งมอบหรือรับมอบสินค้าเกษตรอาจทำการปิดฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าของตนเองเพื่อออกจากระบบได้ และเมื่อพ้นกำหนดวันซื้อขายสุดท้าย ระบบจะจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ต้องตรงกันของสมาชิกตลาดที่ยังคงเปิดฐานะการถือครองสัญญาล่วงหน้าอยู่ เพื่อให้สมาชิกตลาดดำเนินการส่งมอบหรือรับมอบสินค้าเกษตรตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าต่อไป

ส่วนในด้านรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น มิได้มีบทกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นรูปแบบใด ซึ่งตาม Recommendations for Central Counterparties, November 2004 จัดทำโดย Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions ได้แบ่งลักษณะกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบ Open offer และแบบ Novation จึงเกิดปัญหาว่ากระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นรูปแบบใด เนื่องจากจะส่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรแยกพิจารณาตามรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ดังนี้

(1) กรณีรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer

เมื่อสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายเข้ามาในระบบ ซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอ ระบบการซื้อขายจะจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวที่ต้องตรงกันเข้าด้วยกัน จากนั้นระบบจะบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งสนอง โดยสำนักหักบัญชีจะสนองรับเข้าเป็นคู่สัญญาทันทีโดยอัตโนมัติตามกลไกการซื้อขายล่วงหน้า ณ เวลาที่คำสั่งซื้อของสมาชิกผู้ซื้อและคำสั่งขายของสมาชิกผู้ขายมีรายละเอียดเงื่อนไขการซื้อขายที่ต้องตรงกัน ส่งผลให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าขึ้น 2 สัญญา ได้แก่

สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ โดยจะไม่มีสัญญาซื้อขายระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายเกิดขึ้นในระบบซื้อขายล่วงหน้าแต่อย่างใด

(2) กรณีรูปแบบของกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation

เมื่อสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายเข้ามาในระบบ ซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งลงในตัวเอง ระบบจะจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ต้องตรงกันเข้าด้วยกัน เกิดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย จากนั้นระบบจะบันทึกการจับคู่และยืนยันการซื้อขายไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นเพียงกลไกตลาดเพื่อให้ระบบการซื้อขายได้รับรู้ถึงสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ดังกล่าว จากนั้นสำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ ส่งผลให้สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายที่เกิดขึ้นก่อนนั้นระงับสิ้นไป และถูกแทนที่ด้วยสัญญาใหม่ 2 สัญญา คือ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะผู้ขายกับสมาชิกผู้ซื้อ

จากความแตกต่างของรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ Open offer และแบบ Novation ทำให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียในการตีความรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Open offer และแบบ Novation ดังนี้

(1) กรณีตีความรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer

ข้อดี คือทำให้นิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทั้ง 2 สัญญาที่เกิดขึ้น ได้แก่ สัญญาล่วงหน้า (ด้านขาย) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ขาย และสัญญาล่วงหน้า (ด้านซื้อ) ระหว่างสำนักหักบัญชีกับสมาชิกผู้ซื้อ มีความมั่นคง เนื่องจากเมื่อระบบการซื้อขายรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายแล้ว สำนักหักบัญชีจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ช่วยป้องกันมิให้เกิดการบิดพลิ้วของคู่สัญญา

ข้อเสีย คือ (1) จะไม่มีนิติสัมพันธ์หรือสัญญาใดๆ เกิดขึ้นเลย หากมีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้องจนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขาย เนื่องจากยังไม่มีขั้นตอนที่ระบบบันทึกและยืนยันการจับคู่ซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งลงในไปยังสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย อันจะก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเกิดขึ้นได้ ส่งผลให้การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่เกิดขึ้นแล้วดังกล่าวเสียเปล่าไป (2) ไม่สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 เนื่องจากภายใต้กฎหมายดังกล่าวมีบทกฎหมายบัญญัติรองรับกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation ส่งผลให้กฎหมายซื้อขายล่วงหน้าของไทยไม่เป็นเอกภาพ อาจเกิดปัญหาการตีความ

ที่ลึกลับกัน และ (3) ไม่สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายการซื้อขายล่วงหน้าของไทย เนื่องจากภายใต้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าว มีบทกฎหมายบัญญัติรองรับกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation เช่นกัน

(2) กรณีตีความรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation

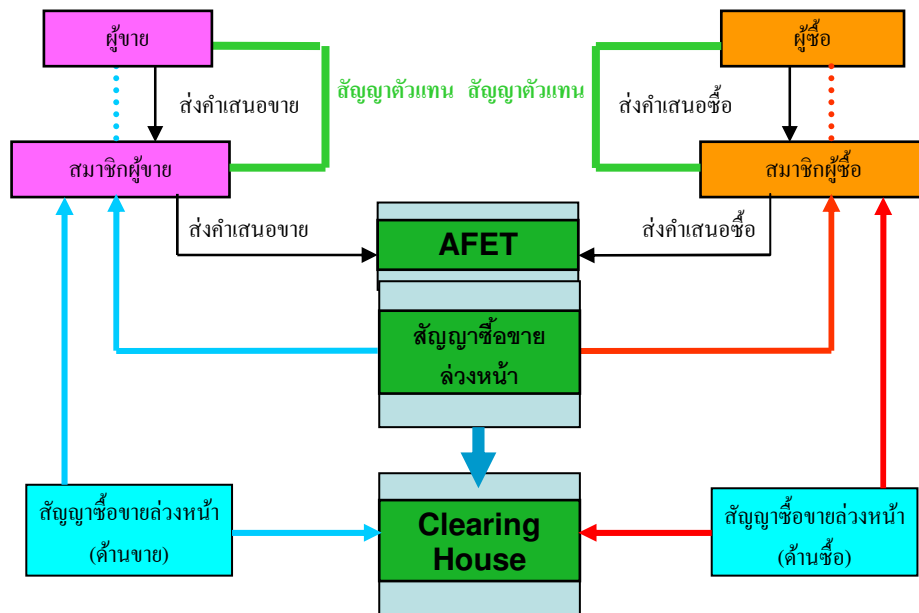
ข้อดี คือ (1) นิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย ยังคงมีอยู่ แม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบขัดข้องจนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อขาย เนื่องจากสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนที่ระบบได้จับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งลงในตัวเองแล้ว ดังนั้นแม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบขัดข้องจนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่ดังกล่าว ก็เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขาย ส่งผลเพียงทำให้สำนักหักบัญชีไม่สามารถเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายได้เท่านั้น ไม่กระทบต่อสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายแต่อย่างใด การจับคู่ของคำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงไม่เสียเปล่า (2) สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ทำให้กฎหมายซื้อขายล่วงหน้าของไทยเป็นเอกภาพ ไม่เกิดปัญหาการตีความที่ลึกลับกัน และ (3) สอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ข้อเสีย คือนิติสัมพันธ์หรือสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายที่ยังคงมีอยู่ภายหลังมีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขัดข้องหลังการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าว อาจจะไม่มั่นคง เนื่องจากตลาดล่วงหน้ามิได้รับรู้ถึงการซื้อขายล่วงหน้า สำนักหักบัญชีจึงไม่ได้เข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย จึงอาจเกิดปัญหาการบิดพลิ้วของคู่สัญญาได้

โดยส่วนตัว ผู้เขียนมีความเห็นว่ารูปแบบของกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าควรเป็นแบบ Novation ด้วยเหตุผลที่ว่า ทันทีกที่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่สมาชิกตลาดส่งเข้ามาในระบบการซื้อขายได้รับการจับคู่ จะเปรียบเสมือนคำสั่งเสนอและคำสั่งต้องตรงกัน สัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายก็จะเกิดขึ้นทันที โดยการบันทึกและยืนยันการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายนั้นเป็นเพียงขั้นตอนเพื่อให้ระบบการซื้อขายได้รับรู้ถึงสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นแล้วเท่านั้น และหากตีความรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าเป็นแบบ Novation จะช่วยรักษานิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายให้ยังคงมีอยู่ แม้มีเหตุใดๆ มาทำให้ระบบขัดข้อง จนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่คำสั่งซื้อ ทำให้การจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายดังกล่าวไม่เสียเปล่าไป และยังคงสอดคล้องกับรูปแบบ

กระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ทำให้กฎหมายซื้อขายล่วงหน้าของไทยเป็นเอกภาพ และไม่เกิดปัญหาการตีความที่ถกเถียงกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ซึ่งเป็นแม่แบบของกฎหมายซื้อขายล่วงหน้าของไทยอีกด้วย ดังนั้นจึงควรตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซื้อขายล่วงหน้าของไทย ให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation

ภาพแสดงกระบวนการเกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า*

นอกจากนี้ จากการศึกษาการเกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับของ CME (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ตุลาคม พ.ศ. 2551) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านวิธีการ ขั้นตอนและในด้านรูปแบบ กล่าวคือสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและฝ่ายผู้ขายจะส่งข้อมูลการซื้อขายเข้ามาในตลาด จากนั้นสำนักหักบัญชีจะประมวลผลข้อมูลการซื้อขายทั้งหมดที่สมาชิกสำนักหักบัญชีส่งเข้ามา โดยสำนักหักบัญชีจะยอมรับเฉพาะการซื้อขายของสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อที่สอดคล้องกับการซื้อขายของสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายเท่านั้น จากนั้นการซื้อขายดังกล่าวจะได้รับการจับคู่ตามลำดับชั้น โดยการซื้อขายที่ไม่ได้รับการจับคู่จะถูกส่งไป และจะมีการแจ้งเรื่อง

* ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, นิติสัมพันธ์ในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (เอกสารประกอบการอบรมที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 20 พฤศจิกายน 2550, (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 52.

ไปยังสมาชิกสำนักหักบัญชีต่อไป สำหรับการซื้อขายที่ได้รับการจับคู่แล้วจะก่อให้เกิดสัญญาระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย จากนั้นสำนักหักบัญชีจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาโดยผ่านกระบวนการ Novation โดยจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายให้กับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อ และจะเข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อให้กับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย ส่งผลให้สัญญาระหว่างสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อและสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขายระงับสิ้นไป และก่อเกิดสัญญาขึ้นใหม่ 2 สัญญาแทนที่ คือสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ซื้อ (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านซื้อ) และสัญญาระหว่างสำนักหักบัญชีในฐานะคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อกับสมาชิกสำนักหักบัญชีฝ่ายผู้ขาย (สัญญาซื้อขายล่วงหน้าด้านขาย)

และจากการที่ข้อบังคับของ CME ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation ทำให้สามารถทราบถึงช่วงเวลาการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ไม่เกิดปัญหาเรื่องการตีความ ส่งผลให้การพิจารณาผลทางกฎหมายในประเด็นใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกิดของสัญญา มีความชัดเจนเช่นกัน นอกจากนี้ ยังช่วยรักษานิติสัมพันธ์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายให้ยังคงมีอยู่ได้ แม้มิเหตุใดๆ มาทำให้ระบบการซื้อขายขาดข้องจนไม่อาจรับรู้ถึงการซื้อขายภายหลังการจับคู่การซื้อขาย แม้นิติสัมพันธ์หรือสัญญาระหว่างสมาชิกผู้ซื้อกับสมาชิกผู้ขายที่ยังคงมีอยู่ดังกล่าวจะไม่มั่นคง เนื่องจากสำนักหักบัญชีไม่ได้เข้าแทนที่เป็นคู่สัญญาให้กับสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย และอาจเกิดปัญหาการบิดพลิ้วของคู่สัญญาได้ก็ตาม

สำหรับ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และข้อบังคับตลาดอนุพันธ์ หมวด 40 การซื้อขาย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ได้กำหนดกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนทั้งในด้านวิธีการขั้นตอนและในด้านรูปแบบ โดยเฉพาะในด้านรูปแบบได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation เช่นเดียวกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าภายใต้ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ส่วนบทกฎหมายบัญญัติภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 นั้นได้บัญญัติถึงกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ชัดเจนเฉพาะในด้านวิธีการขั้นตอน ส่วนในด้านรูปแบบนั้นมิได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่ารูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Open offer หรือ เป็นแบบ Novation จึงอาจเกิดปัญหาการตีความที่ถกเถียงทำให้ไม่อาจทราบถึงช่วงเวลาในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวได้อย่างแน่นอน ส่งผลให้การพิจารณาผลทางกฎหมายในประเด็นใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกิดของสัญญาไม่มีความชัดเจนเช่นกัน แต่การที่

สามารถตีความรูปแบบกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ทั้ง 2 แบบนั้น ก็อาจเลือกตีความตามรูปแบบที่ทำให้เป็นผลบังคับได้ มากกว่าที่จะตีความตามรูปแบบที่ทำให้ไร้ผล ตามมาตรา 10 แห่ง ป.พ.พ. ที่บัญญัติไว้ว่า “เมื่อความข้อใดข้อหนึ่งในเอกสารอาจตีความได้สองนัย นัยไหนจะทำให้เป็นผลบังคับได้ ให้ถือเอาตามนัยนั้นดีกว่าที่จะถือเอาที่ไร้ผล”

อย่างไรก็ดี หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาให้เป็นแบบ Novation อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับบทบัญญัติกฎหมายภายใต้ พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าว แม้จะช่วยลดปัญหาการตีความที่ถกเถียง และทำให้การพิจารณาผลทางกฎหมายในประเด็นใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีความชัดเจนขึ้น แต่ขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าว อาจต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาและดำเนินการเป็นระยะเวลาพอสมควร ผู้เขียนเห็นว่าไม่จำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าว เนื่องจากสามารถอาศัยการตีความบทบัญญัติกฎหมายตามเจตนารมณ์ได้อยู่แล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายนั้นๆ จึงอาจเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายทั่วไปตาม ป.พ.พ. จึงนำมาซึ่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) ผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา

การพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาในเรื่องคู่สัญญา วัตถุประสงค์ของสัญญา วิธีการแสดงเจตนา และการแสดงเจตนาของคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะต้องพิจารณารูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดของสัญญาก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาการเกิดของสัญญา จำนวนนิติสัมพันธ์หรือสัญญาที่เกิดขึ้น และตัวคู่สัญญาในแต่ละสัญญาดังกล่าวก่อน จากนั้นจึงจะสามารถพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาได้อย่างถูกต้องแตกต่างจากการพิจารณาความสมบูรณ์ของสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. เพราะสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. มีนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเพียงนิติสัมพันธ์เดียว จึงพิจารณาที่ตัวผู้ซื้อและตัวผู้ขาย ซึ่งเป็นคู่สัญญาเพียง 2 ฝ่ายในสัญญาซื้อขายเพียงสัญญาเดียว

(2) ผลต่อความเป็นผลของสัญญา

ความเป็นผลของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะแบ่งเป็น 3 กรณี กล่าวคือ (1) กรณีการซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่มีการส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตร และ (2) กรณีการซื้อขายล่วงหน้าที่มีการส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรในช่วงก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา

ทั้ง 2 กรณีจะก่อให้เกิดผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องมีภาระผูกพันตามที่ตนเปิดฐานะการถือครองสัญญาจนกว่าปิดฐานะการถือครองสัญญา โดยหากคู่สัญญาประสงค์จะปิดฐานะการถือครองสัญญา โดยใช้วิธีหักล้างฐานะ (Offset Position) ก่อนครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา หรือใช้วิธีชำระราคาส่วนต่างด้วยเงิน (Cash Settlement) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีเงื่อนไข Both Options ถ้าคู่สัญญาขาดทุนจะมีผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาให้ต้องชำระเงินส่วนต่างของราคาล่วงหน้ากับราคาตลาดให้แก่สำนักหักบัญชีเช่นกัน โดยผลทางหนี้ดังกล่าวจะเป็นผลทันทีที่สัญญาเกิด แต่จะไม่ก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สิน คือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย เพราะไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรที่ซื้อขายกัน

ส่วน (3) กรณีการซื้อขายล่วงหน้าที่มีการส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรในช่วงครบกำหนดระยะเวลาส่งมอบรับมอบตามสัญญา จะก่อให้เกิดผลทางหนี้ผูกพันคู่สัญญาในการส่งมอบรับมอบและชำระราคาสินค้าเกษตร และก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สิน คือการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรที่ซื้อขายกัน รวมถึงส่งผลต่อการโอนความเสี่ยงภัยในสินค้าเกษตรดังกล่าวด้วย โดยจะเป็นผลเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่ข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ในแต่ละประเภทสินค้ากำหนดไว้ แต่หากข้อบังคับของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ดังกล่าวมิได้บัญญัติผลเรื่องใดไว้ก็อาจนำป.พ.พ. มาใช้บังคับได้ในฐานะบทกฎหมายทั่วไป จึงแตกต่างจากผลของสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. ที่กำหนดให้ความเป็นผลของสัญญาคือผลทางหนี้ในการส่งมอบรับมอบและชำระราคา และผลทางทรัพย์สินในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้น เป็นผลทันทีที่สัญญาเกิด

(3) ผลต่อเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

การพิจารณาภูมิลำเนาของคู่สัญญา และสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิดเพื่อประโยชน์ในการเสนอคดีต่อศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือในการเสนอคดีต่อศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล ในกรณีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (1) ระหว่างสมาชิกตลาดด้วยตนเอง หรือ (2) ระหว่างสมาชิกตลาดกับผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตน และคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยอาศัยคำชี้ขาดของเลขธิการเป็นหลักฐาน หรือประสงค์จะดำเนินการบังคับคดีต่อศาลให้เป็นไปตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ หรือในกรณีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (3) ระหว่างคู่สัญญาอื่นใดนอกจาก (1) และ (2) โดยคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะดำเนินการบังคับคดีต่อศาลให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หรือคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ หรือประสงค์จะฟ้องคดีต่อศาล ทั้ง 3 กรณีดังกล่าว จะต้องพิจารณารูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation จากนั้นจึงจะสามารถพิจารณาภูมิลำเนาของคู่สัญญาและสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิดได้ ซึ่งจะทำให้

สามารถเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้อย่างถูกต้อง จึงแตกต่างจากกรณีสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. เพราะสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. มีนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเพียงนิติสัมพันธ์เดียว การพิจารณาภูมิลำเนาของคู่สัญญา และสถานที่เกิดของสัญญาอันเป็นสถานที่มูลคดีเกิดในสัญญาซื้อขาย จึงพิจารณาที่ตัวผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเป็นคู่สัญญาเพียง 2 ฝ่ายในสัญญาซื้อขายเพียงสัญญาเดียว

(4) ประเด็นอื่นใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญา

กรณีมีประเด็นอื่นใดที่ต้องอาศัยช่วงเวลาการเกิดของสัญญาเพื่อพิจารณาผลทางกฎหมาย ในประเด็นนั้นๆ จะต้องพิจารณารูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก่อนว่าเป็นแบบ Open offer หรือแบบ Novation เพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาการเกิดของสัญญา จึงจะสามารถพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดของสัญญานั้นได้ แตกต่างจากกรณีสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. เพราะมีรูปแบบการเกิดเพียงรูปแบบเดียว จึงมีช่วงเวลาการเกิดของสัญญารูปแบบเดียว ไม่จำเป็นต้องแยกพิจารณารูปแบบการเกิดของสัญญาแต่อย่างใด

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่าในช่วงเวลาการปิดฐานะการถือครองสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในบางกรณีจะก่อให้เกิดสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาเกิดขึ้นด้วย แตกต่างจากความระงับของสัญญาตาม ป.พ.พ. ที่สัญญานั้นจะระงับสิ้นไปอย่างเด็ดขาด ไม่ก่อให้เกิดสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาเกิดขึ้นอีกแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ตลอดจนข้อบังคับ และประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอาจบัญญัติถึงบางเรื่องไว้โดยเฉพาะแล้ว แต่ในบางเรื่องก็อาจมิได้บัญญัติไว้ จึงทำให้เกิดปัญหาว่าจะนำบทบัญญัติใดมาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้บ้าง โดยผู้เขียนมีความเห็นว่าการจะนำบทบัญญัติกฎหมายใดมาปรับใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ควรเริ่มพิจารณาจาก (1) สถานะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก่อนว่ามีสถานะทางกฎหมายอย่างไร ซึ่งจากการศึกษา ผู้เขียนมีความเห็นว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาที่มีชื่อที่มี พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติหลักเกณฑ์การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้โดยเฉพาะอยู่แล้ว ดังนั้นจึงต้องนำ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มาปรับใช้กับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก่อนเสมอ หากเรื่องใดที่มีได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ จะสามารถนำ ป.พ.พ. มาปรับใช้ได้มากน้อยเพียงใด จะต้องพิจารณาในลำดับต่อไปว่า (2) บทบัญญัติตาม ป.พ.พ. ที่จะนำมาปรับใช้เป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษา จะเห็นได้ว่า สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาที่มีเป้าหมายในการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินและการชำระราคาระหว่างคู่กรณีเป็นการตอบแทน เช่นเดียวกันกับสัญญาซื้อขายตาม ป.พ.พ. แม้ในบางกรณีผู้ซื้อหรือผู้ขายล่วงหน้าอาจปิดฐานะการถือครองสัญญาโดยไม่ต้องส่งมอบรับมอบสินค้าเกษตรก็ตาม แต่กระบวนการดังกล่าวก็เป็นไปตามกลไกตลาดเพื่อให้ผู้ซื้อ

หรือผู้ขายล่วงหน้าสามารถแสวงหากำไรจากการซื้อขายล่วงหน้าได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าโดยทั่วไป ดังนั้น หาก พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติถึงเรื่องใดไว้โดยเฉพาะก็สามารถนำบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. ในเรื่องซื้อขายซึ่งเป็นบทกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ ตามหลักการบังคับใช้บทกฎหมายทั่วไป (Jus generale) และบทกฎหมายเฉพาะ (Jus speciale)

นอกจากนี้ แม้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มิได้บัญญัติถึงรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ว่าเป็นแบบ Open offer หรือเป็นแบบ Novation ซึ่งแตกต่างจาก พ.ร.บ. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 และ Commodity Exchange Act (1936) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้บัญญัติถึงรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบ Novation แต่ก็อาจตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซื้อขายล่วงหน้าของไทย ให้สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้ พ.ร.บ. การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีรูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาเป็นแบบ Novation โดยไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาและดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่าไม่มีความจำเป็นถึงขนาดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว เพียงแต่อาศัยการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซื้อขายล่วงหน้าก็เพียงพอที่จะทำให้รูปแบบกระบวนการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นแบบ Novation แล้ว

รายการอ้างอิง

คณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, สำนักงาน. สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตร: หลักการและการประยุกต์ใช้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2552.

สุภาพ วงศ์เกียรติจิจร. กฎหมายเกี่ยวกับระบบและกลไกการซื้อขายล่วงหน้า (ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้า). วารสารนิติศาสตร์ 35, 1 (มีนาคม 2549): 1-39.

สุรพล ไตรเวทย์. คำอธิบายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2546.

Chicago Mercantile Exchange. CME Rulebook. [Online]. Available from: <http://www.cmegroup.com/rulebook/CME/index.html> [2009, August 16]

Cornell University Law School. Commodity Exchange Act. [Online]. Available from: http://www.law.cornell.edu/uscode/07/usc_sup_01_7_10_1.html [2009, August 18]

Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions. Recommendations for Central Counterparties. [Online]. Available from: <http://www.bis.org/publ/cpss64.pdf?noframes=1> [2009, August 20]

Originality GradeMark PeerMark

PROBLEMS OF FORMATION

BY KORRAKODH KAENPANTOON

turnitin **29%** SIMILAR **--** OUT OF 0

ปัญหาการเกิดของสิ่งมีชีวิตหรือสายพันธุ์ใหม่เกิดขึ้นได้อย่างไร

ภายใต้พระราชบัญญัติการวิจัยสิ่งใหม่ทางเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2542

นางสาวกรรชกร แก้วใจชูศรี

Match Overview

1	www.afet.or.th Internet source	8%
2	www.sec.or.th Internet source	6%
3	www.nacc.go.th Internet source	2%
4	www.tfex.co.th Internet source	1%
5	capital.sec.or.th Internet source	1%
6	www.nukbunchee.com Internet source	1%